СУЧАСНЕ ВИХОВАННЯ

У ПРАКТИЦІ РОБОТИ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ЦЕНТР
ІНСТИТУТУ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

СУЧАСНЕ ВИХОВАННЯ

В ПРАКТИЦІ РОБОТИ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНО–ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

Львів – 2014

ББК 74.560р30
УДК 377.37:37.035.6
С916

Рецензенти:

Дегтярьова Г. С., провідний науковий співробітник Львівського НПЦ ІПТО НАПН України, кандидат філософських наук;

Дмитришин Г. М., методист НМЦ ПТО у Львівській області;

Рубаха Г. В., заступник директора з виховної роботи Львівського ВПУ технологій і сервісу.

Укладач:

Сліпчишин Л В, старший науковий співробітник Львівського НПЦ ІПТО НАПН України, кандидат педагогічних наук

С916 Сучасне виховання в практиці роботи педагогів професійно-технічної освіти : [збірник виховних заходів] / [укл.: Л. В. Сліпчишин] ; ЛНПЦ ІПТО НАПН України, НМЦ ПТО у Львів. обл. – Львів : НМЦ ПТО у Львів. обл., 2014. – 384 с.

У збірнику пропонуються виховні заходи, розроблені відповідно до «Основних орієнтирів виховання» педагогами професійно-технічної освіти різних регіонів України. Він розрахований на те, щоб кращі методичні доробки виховного спрямування педагогів професійно-технічних навчальних закладів могли бути використані класними керівниками, бібліотекарями, соціальними педагогами і психологами під час позаурочної роботи з учнями.

Рекомендовано для педагогів професійно-технічних навчальних закладів, вчителів профільної загальноосвітньої школи, усім, кому не байдужі проблеми виховання учнівської молоді.

© ЛНПЦ ІПТО НАПН України, 2014.
© НМЦ ПТО у Львів. обл., 2014.

ЗМІСТ

Позаурочне виховання учнів – справа всього педагогічного колективу професійно-технічного навчального закладу		8
Розділ 1.	**ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ДО СЕБЕ**	
Білик О. М.	Шлях до здорового способу життя	10
Дмитришин Н. Я.	Щастя. Як його досягти? Чи кожна людина може бути щасливою?	14
Камінський О. В.	Подбай про своє здоров'я сам	20
Кушпіт М. П.	Молодь і проблеми вживання алкоголю	27
Лисенко Т. Г.	Людське життя – найвища цінність!	36
Маринка К. А	Зроби свій вибір на користь здоров'я або «Вся правда про тютюн»	41
Недзельська І. Я.	Боротьба з курінням	47
Ногаль Н. Д.	Зупинимо СНІД, поки він не зупинив нас	53
Приходько Т. В.	1 декабря – всемирный день борьбы со СПИДом	56
Степуренко Л. О.	Хіба чинити зло ти мене, мамо, народила?	60
Фомичова Ю. В., Погорелець Ю. В.	Толерантність у нашому житті	66
Юдаєва О. М.	Зроби свій вибір на користь здоров'я	82
Розділ 2.	**ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ДО СІМ'Ї, ДО РОДИНИ**	
Борис С. А	Взаємини в сім'ї	87
Васьків М. П.	Добро спішіть творити, люди!	90
Винарчик О. Ф.	Моральні аспекти у світлі педагогічної системи В. О. Сухомлинського	97
Калужська В. О.	Нашому роду немає переводу	105
Костіков В. П.	Друг – це означає другий я!	112
Стародуб І. А.	Свято сім'ї	119
Старчак М. Ю.	Бережіть храм душі своєї	126
Турчиняк Н. С.	Вшанування матері у трьох її найбільших іпостасях: мати Богородиця, мати Україна, мати Жінка	133
Усатюк Н. А.,	Толерантне ставлення до особистості	138
Чорній Л. М.	Дитина та її права	145
Розділ 3.	**ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ДО ПРАЦІ**	
Гуліна Г. З Попова І. В.	Олімпіада професій	150
Єремчук А. А., Володіна О. І.	Дороги, які ми обираємо	156
Недзельська І. Я.	Моя професія – найкраща	161

Прокопенко С. С.	Дівоча коса і сучасна зачіска	168
Степуренко Л. О	Будівельник – це звучить гордо (усний журнал)	178
Шевчук Р. Б.	Огляд кулінарного мистецтва	183
Розділ 4.	**ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИІ**	
Дух Р. М.	Крик планети Земля	189
Левко В. І.	Ліси – багатство, бережи їх	194
Сорока Х. Я.	Ми на варті природи	199
Хомін О. П.	Жити у злагоді з природою	204
Розділ 5.	**ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ДО КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА**	
Александрова Д. С.	Українські жартівливі вечорниці на сучасний лад	209
Бангянова Н. В.	Цілую ніжні, натруджені руки	216
Забава М. А.	Кохання – нашого життя причина і мета…	221
Зарума Л. В., Добрій Н. П.	Відкритий світ інформаційних технологій. Безпечна робота учнів у глобальній мережі Інтернет.	225
Коземко Л. Б.	Через терни до зірок (виховний захід, присвячений Г. М. Тютюннику)	230
Манько А. М., Грищенко Л. А.	Поезія – музика душі	236
Петровська Л. І.	Щоб світ ставав добрішим (про лауреатів Нобелівської премії миру)	242
Пономарьова О. В.	Мандруємо нашою Батьківщиною	246
Руденко Ю. М., Сокольцова Л. Ю.	Кохання – вічна тема мистецтва	253
Руденко Ю. М., Сокольцова Л. Ю.	Обрядова культура України: свята зимового циклу	256
Сидор В. О.	То наших предків предки давні, та сама кров, той самий рід (Трипільська культура – культура рідної землі)	261
Сліпчишин Л. В.	Що в імені твоєму?	269
Смик Г. О.	Театр – світ духовності та краси (до Міжнародного Дня театру)	275
Степуренко Л. О., Сидор В. О.	Національна культура та молодіжні течії (тоу-шоу «Я так думаю»)	282
Черненко Н. В.	Жінки, які змінили світ	292
Чопик Л. В.	Людина, що побачила світ (В.Єрошенко)	302
Чорній Л. М.	Твори добро – бо ти людина	311
Розділ 6.	**ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ДО ДЕРЖАВИ І СУСПІЛЬСТВА**	
Бангянова Н. В.	Славетними стежками роду	318
Білик О. М.	Допоки пам’ять у серці не згаса	323
Владика Н. І.	Краса символів державних	335

Кальчук Г. В.	Літературно-музична композиція, присвячена героям Крут	340
Малащук Г. М.	Правова культура – міцність держави	346
Приходько Т. В.	Любіть Україну, як сонце любіть	351
Рангу Ю. С.	Рідна мова – чиста, як роса	360
Стефанів Л. Ю.	Україна пам’ятає – світ визнає	366
Тімановська В. В.	Мій рідний край ні з чим не порівняти	373
Шпак М. М., Мандзюк Т. М.	Рожеві окуляри	379

ПОЗАУРОЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ – СПРАВА ВСЬОГО ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕКТИВУ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Початок XXI століття показав, що сьогодні виховувати молодь стало набагато важче. Це пов'язано з тим, що якість виховання обумовлена не лише індивідуальним, але й суспільним виміром. Негативні явища і процеси, які мають місце в соціумі, спричинюють кризові явища у вихованні: руйнуються гуманістичні засади виховання, нівелюються цінності, молодь втрачає сенс життя і часто стоїть перед вибором, який має цивілізаційний характер. Фактичною метою виховання є забезпечення вихованцям особистісного розвитку, який супроводжується утвердженням світобачення, в якому є логічне пояснення усім змінам, та формуванням здатності протистояти деструктивно-маніпулятивним змінам. У цьому аспекті внаслідок зовнішніх впливів задачі виховання, поставлені педагогами, трансформуються в задачу учня, а далі переходять у внутрішню мотивацію до самовиховання і саморозвитку.

У збірнику виховних заходів «Сучасне виховання у практиці роботи педагогів професійно-технічної освіти» представлені виховні заходи досвідчених інженерно-педагогічних працівників ПТНЗ з багатьох регіонів України, в тому числі й зі Львівської області. Він призначений для того, щоб найкращі методичні розробки педагогічних працівників різних регіонів України використовувались у позаурочній виховній роботі з учнями професійної школи, в якій навчально-виховний процес виходить далеко за межі уроку і продовжується різноманітними формами позаурочної діяльності учнів.

Видатний український педагог В. Сухомлинський вважав, що найбільш інтенсивний розвиток учня відбувається не на уроці, а у сфері вільного спілкування, дозвілля, гри, улюблених занять і праці. Отже, сформувати гармонійно розвинену особистість можливо лише за умов розумного поєднання навчальних занять і доцільної діяльності в позаурочний час.

Основним призначенням позаурочної діяльності учнів є розвиток їхніх інтересів, здібностей та розумне використання вільного часу. За межами уроку продовжується професійний, духовний і фізичний розвиток учня, розкриваються його потенційні можливості, виявляються його особистісні якості. Важливими завданнями кожного інженерно-педагогічного працівника в ПТНЗ є навчити учнів учитися, прищепити їм любов до обраної професії, пробудити зацікавленість, знайти своє творче начало, адже слабкі зв'язки багатьох дисциплін породжують труднощі у формуванні в учнів цілісної картини світу. Інтегральні зв'язки технічних і гуманітарних предметів найкраще усвідомлюються в позаурочних педагогічних формах виховання та діяльності. Саме на позаурочних заходах здійснюється поширення знань, народження ідей, усвідомлення цінностей, формуються погляди та емоційна сфера учнів. Тут вони звикають до самостійної праці й пізнавально-пошукової

діяльності, вдосконалюють свої знання й уміння. Отже, йде процес формування особистості, удосконалення її свідомості, духовності, освіченості, культури.

В організації позаурочної виховної роботи з учнями ПТНЗ основна роль відводиться заступнику директора з навчально-виховної роботи і педагогам – класним керівникам навчальної групи разом із майстрами виробничого навчання, враховуючи, що позаурочна діяльність учнів – це справа всього інженерно-педагогічного колективу ПТНЗ. Не окремі педагоги-ентузіасти, а кожен педагог повинен брати активну участь у позаурочній діяльності учнів, опираючись на учнівський актив, забезпечує проведення запланованих заходів згідно з розкладом позаурочної діяльності.

Організація позаурочної діяльності учнів передбачає дотримання вимог: доцільність, розширення кругозору, збагачення знаннями, поглиблення інтересів, удосконалення розумових і фізичних сил. Важливо, щоб ці види занять були цілеспрямованими і корисними. Цю діяльність потрібно будувати на засадах ініціативи і самодіяльності, але вона не повинна будуватися лише на розвагах, хоч у ній має бути місце для цільової гри та емоційності. Потрібно, щоб позаурочна діяльність передусім сприяла успішній підготовці учнів до життя, до продуктивної праці за обраною професією, засвоєнню народних трудових традицій і досвіду поколінь, будувалась на засадах національного виховання.

Тематика виховних годин, представлених у цьому збірнику, вражає своєю різноманітністю, а часом і глибиною розкриття проблеми. Важливою ознакою цього видання є його пізнавальна цінність, яка виражається в наявності такої інформації, що зазвичай відома в окремих регіонах, хоча має загальнодержавний потенціал.

Видатний український педагог К. Д. Ушинський писав: «У вихованні все має ґрунтуватися на особі вихователя, тому що виховна сила виливається тільки з живого джерела людської особистості… Тільки особистість може впливати на розвиток і визначення особистості, тільки характером можна формувати характер». Тому треба віддати належне тим педагогам, які взяли участь у підготовці цього видання і розкрили ті теми, які хвилюють сучасну молодь і відповідають запитам українського суспільства.

Сподіваємося, що пропоновані у збірнику виховні заходи, розроблені педагогами ПТНЗ різних регіонів України та їхній досвід, сприятимуть активізації позаурочного виховання майбутніх висококваліфікованих робітників, свідомих громадян і патріотів України.

Ярослав Григорович Камінецький,
член-кореспондент
Національної академії педагогічних наук України,
кандидат економічних наук

1. ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ДО СЕБЕ

Білик О.М., викладач
ДНЗ «Самбірський професійний політехнічний ліцей»

ШЛЯХ ДО ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

Мета: виробити в учнів потребу замислюватися над сенсом людського життя та виробити навички самопізнання; ознайомити учнів з основними ідеями, принципами та правилами здорового способу життя, сприяти виробленню учнями власної формули позитивного мислення, доброзичливого ставлення один до одного, налаштуванню на успіх і подальшу співпрацю.

Форма заходу: автотренінг.

Вправа № 1. Анкетування – стимулювання «роботи душі»

Мета: виробити в учнів потребу замислюватися над сенсом людського життя та виробити навички самопізнання.

Поради тренеру.

Особистість – це не просто індивід, а конкретна людина зі своїми фізичними, фізіологічними та психічними якостями, в її соціальних зв'язках і проявах. Щоб вивчити особистість, визначити її психологічний тип, необхідно проаналізувати відповіді на такі питання:

- ***що хоче людина*** *(її мета, потреби, інтереси, ідеали);*
- ***що може людина*** *(її здібності, таланти);*
- ***хто вона така*** *(її характер, основні прояви особистості).*

Сенс внутрішнього життя кожної особистості необмежений і багатогранний. Він залежить від рівня її розвитку, освіченості, культури, особистісних якостей тощо. Щодо можливостей навчального закладу стимулювати у дітей різного віку «роботу душі», можна окреслити певну програму-мінімум. Дитина під впливом навчання і виховання має замислитися принаймні над такими питаннями:

- *сенс і мета людського життя, сенс щасливого життя;*
- *пошук власного призначення, смислу власного життя, життєвого плану;*
- *еталон справжньої людини, моя відповідність цьому еталону, мої позитивні і негативні якості;*
- *уявлення про свої можливості, про свій образ;*
- *бачення себе в очах інших людей;*
- *осмислення своїх взаємин з оточуючим світом – з батьками, друзями, педагогами тощо;*
- *оцінювання своїх дій, осмислення своїх вчинків;*
- *чи вільно я дію і розв'язую свої проблеми, чи залежний від стороннього впливу;*

•*значення власного «Я» у перетворенні оточуючого світу, що я можу зробити для добра; чи справедливий я з іншими, чи справедливий до себе;*

•*ставлення до Бога, до релігійних поглядів;*

•*оцінка свого тіла, фізичного стану, зовнішності, задоволення чи незадоволення собою.*

Спробуйте стимулювати «роботу душі» своїх вихованців.

З цією метою учням старших класів можна запропонувати анкету.

АНКЕТА

«Чи замислювалися ви коли-небудь над такими питаннями?»

1. *В чому сенс життя людини?*
2. *Для чого я живу?*
3. *Який я, чи подобаюся сам собі?*
4. *Чи я такий, яким би мені хотілося бути?*
5. *Чи подобаюсь я іншим людям?*
6. *Вільна я людина, чи підкорюся волі інших?*
7. *Мої стосунки з батьками, вчителями, товаришами.*
8. *Яким я хочу бути, чого прагну в житті?*
9. *Чи здатний я сам досягти успіху?*
10. *Чи задовольняє мене навколишня дійсність?*
11. *Якщо замислювався, то що спонукало до цього: книга, фільм, урок, розмова з учителем, батьками, товаришем тощо.*

Учні знаком «+» відмічають ті питання, над якими вони замислювалися, і відповідно називають чинники, які спонукали до цього. Результати опитування учнів потрібні для виконання наступної вправи.

Вправа № 2. Автотренінг – «Програма здорового способу життя для вчителя й учнів»

Мета: ознайомити учнів з основними ідеями, принципами та правилами здорового способу життя, сприяти виробленню учнями власної формули позитивного мислення.

Поради для вчителя. Для створення власної програми оздоровлення і стимулювання цього процесу в учнів учителю необхідні знання з багатьох наук: філософії, психології, анатомії і фізіології, медицини, гігієни, валеології, педагогіки, етики, естетики, екології тощо. Зрозуміло, шкільний педагог не володіє ними повною мірою, але він може взяти на озброєння оздоровчі системи, що вже створені фахівцями.

Починаючи роботу зі створення і стимулювання здорового способу життя для себе і своїх вихованців, слід визначити принципи і методичні правила, яких неухильно педагог дотримується сам і залучає до них вихованців (через гру, у якій діти мимоволі, радісно і дуже точно дотримуються правил).

Програма здорового способу життя для вчителя й учнів

Перший принцип: ***«Я – як найвища цінність».***

Любити себе – значить радіти самому факту існування своєї особистості і бути вдячним Богу за те, що живеш. Любити себе – це поважати свою особистість, мірою гідності якої є любов до факту свого життя, до самого процесу життя, до краси і добра, що є в мені і мене оточує, до свого тіла, що так прекрасно влаштоване, до бадьорості і висоти мого духу, до можливостей мого інтелекту, що дозволяє мені стати тим, ким хочу, до знань і науки, до всього живого і до Природи взагалі, до високих творів мистецтва – поезії і прози, музики і танців, архітектури, дизайну в побуті, культури спілкування, до справи, що роблю на межі сил, отримуючи при цьому максимум задоволення – фізичного, духовного, інтелектуального …

Другий принцип: ***«Інша людина, люди, які оточують, абстрактна Людина (кожна) і все людство – цінність».***

Будь-яку людину, а значить і учня – чи хорошого, чи «поганого», – сприймай таким, який він є з усіма його достоїнствами і вадами, з усіма плюсами й мінусами його життя, радощами і прикрощами, перемогами і поразками… Сприймай, приймай і включи в число своїх турбот, спрямованих на пробудження в ньому індивідуальних можливостей…

Третій принцип: ***«Обставини життя, що оточують мене і моїх вихованців, можуть бути різними…»***

І поганими, і гарними (вони – стихійні), але своїм ставленням їх завжди можна повернути до свого власного розвитку. У подоланні труднощів мужніє і розвивається тіло, міцніє дух, удосконалюється інтелект. Будь-яке явище життя: предмет, людина, твір мистецтва, повсякденні речі… мають і плюс, і мінус, однак кожне з них можна повернути на благо для свого самовдосконалення.

Мартін Грей – автор книги «Сила життя» (Варшава, 1988) – прожив важке, повне втрат і негод життя: був в’язнем фашистських концтаборів, в окупації втратив батьків, а після війни – дружину і чотирьох дітей, що загинули під час пожежі. Здавалося б, після такого важко «піднятися», а М. Грей пише книгу, яка для багатьох людей стала путівником у пошуках життєвого щастя, опори в житті, якщо вони її втратили, якщо перестали радіти кожному дню. Ось деякі його поради:

- *Насамперед, замислитися над своїм «Я», відокремити бажання щирі від суєтних і порожніх.*
- *Спостерігати за людьми; вчитися бачити їхню своєрідність.*
- *Спостерігати за світом: щомиті все довкола змінюється.*
- *Зберегти інтерес до навколишнього, незважаючи на те, що в кожному з нас з роками накопичується втома, обтяжує тягар звичок. Це дає змогу берегти молодість.*
- *Навчитися володіти своїм тілом, щоб стати самим собою. Перевірити себе, до якої міри ваше тіло вийшло з-під контролю. Не можна нашу особистість, душу підкоряти обважнілому ледачому тілу.*
- *Навчитися знімати напруження: визначеною позою, рухом, музикою…*

•*Повірте в себе! Брак віри призводить до тілесних захворювань, знищує в зародку будь-яку ініціативу, стає перешкодою на шляху реалізації людських можливостей, бар'єром для розвитку, перешкодою для щастя.*

•*Навчитися спати. Труднощі із засипанням – ознака стресу, нервової напруги і виснаження, внутрішнього розладу. Допоможе цьому аутотренінг і повне розслаблення.*

Отже, на наш погляд, у програмі повинні бути кілька основних ідей і способів їхнього перетворення.

Одна з ідей: «Я чудо!» Ще Ф. Рабле помітив: ***«Кожна людина варта рівно стільки, на скільки вона сама себе оцінює».*** Виходить, щоб «відбутися» як особистість, треба з гідністю себе оцінити й у своїй життєдіяльності, постійно підвищувати свою самооцінку. У кожного з нас є набір чергових слів, що ми вимовляємо за звичкою, не замислюючись, і вважаємо своїми. «Який жах!», «І чому мені завжди так не щастить?», «І за що мене Бог покарав?», «Я так і знала(в)!». Насправді вони найчастіше запозичені, а зовсім не власні. Цей набір потрібно переглянути! Придумати свою власну позитивну формулу, щоб запускати думки в потрібному напрямі. І першим кроком для цього може послужити складання хвалебної оди «собі улюбленій(ому)»:

Я чудова(ий) вже тим, що живу на світі.

Такої(го), як я, ніколи не було, нема й не буде.

Я – крапля роси, що встигає відбити сонце, і це диво!

Я – диво!

Я повна(ий) сил і здоров'я.

Я люблю життя, і воно відповідає мені взаємністю.

Я цікава людина.

У мене чарівна усмішка і добре серце.

Я доброзичлива(ий), спокійна(ий) й урівноважена(ий). Ніщо не може вибити мене з колії.

Я завжди дію справедливо і намагаюся сіяти добро.

Я можу чітко ставити мету і маю досить сильну волю, щоб досягти її.

Мені все вдається, робота горить у мене в руках.

Навколо мене тільки хороші люди. Життя дивне і чудове. І я ще стільки можу довідатися про світ.

Я щаслива(ий)!

«Щаслива людина чи ні, залежить від того, що вона сама з цього приводу думає» – це вислів належить Мішелю Монтеню.

Жодна людина не в силах змінити обставини, але може змінити звичку реагувати на них.

«Не переживай про Майбутнє – воно ще не народилося. Поховай Минуле – воно вже вмерло. Живи лише Сьогоденням! Тільки в ньому душа творить разом з Богом!» (Д. Лонгфелло).

Вправа № 3. «Відкритий мікрофон»

Мета: отримати від учасників зворотній зв'язок.

Учасники спілкування по-черзі висловлюють свої враження від тренінгу і пропозиції щодо його ведення.

Вправа № 4. «Віночок побажань»

Мета: формувати в учнів доброзичливе ставлення один до одного, налаштовувати на успіх та подальшу співпрацю.

Тренер: пояснює правила проведення своєрідного ритуалу завершення тренінгу. "Ви берете того, хто стоїть праворуч від вас, за руку і висловлюєте цій людині побажання. Не відпускайте руку. Потім ваш сусід повертається до того, хто стоїть праворуч від нього і т. д. Коли всі висловили свої побажання, потисніть одне одному руки й подумки побажайте найкращого тим, кого ви любите.

Література

1. Формування навичок профілактики ВІЛ-інфекції в майбутніх педагогів // Інфосвіт. Інформаційно-аналітичний бюлетень. – 2005 – № 5 (лютий). – С.1–3.

2. Післядипломна педагогічна освіта: питання ВІЛ/СНІДу в навчальному закладі // Інфосвіт. Інформаційно-аналітичний бюлетень. – 2005. – № 6 (лютий). – С.1–8.

3. ВІЛ та СНІД: достовірно про проблему // Інфосвіт. Інформаційно-аналітичний бюлетень. – 2005. – № 7 березень). – С.1 –8.

4. ВІЛ та СНІД: шляхи передачі та діагностика // Інфосвіт. Інформаційно-аналітичний бюлетень. – 2005. – № 8 (травень). – С.1–6.

5. Профілактика ВІЛ–інфекції: методи, що діють // Інфосвіт. Інформаційно-аналітичний бюлетень. – 2005. – № 9 (червень). – С.1–5.

6. Профілактика ВІЛ/СНІДу та інших негативних явищ у початковій школі // Інфосвіт. Інформаційно-аналітичний бюлетень. – 2005. – № 10 (серпень). – С.1–7.

7. Діти, які живуть з ВІЛ: аналіз ситуації // Інфосвіт. Інформаційно-аналітичний бюлетень. – 2005. – № 12 (жовтень). – С.1–5.

8. Воронцова Т. В. Профілактика ризикованої поведінки : посібник для вчителя / Т. В.Воронцова, В. С.Пономаренко. – К. : Алатон, 2004.

9. Маленкова Л. И. Воспитание в современной школе / Л. И.Маленкова. – М. : Ноосфера, 1999.

Дмитришин Н. Я., викладач
Вищого професійного училища № 20 м.Львова

ЩАСТЯ. ЯК ЙОГО ДОСЯГТИ?
ЧИ КОЖНА ЛЮДИНА МОЖЕ БУТИ ЩАСЛИВОЮ?

Мета: допомогти учням зрозуміти складну філософську категорію «щастя», дати їм можливість упевнитися, що досягнення щастя залежить від їхніх особистих зусиль, виховати людяність, працьовитість.

І. Актуалізація опорних знань.

1. У яких життєвих ситуаціях ви відчуваєте себе щасливими?

2. Щастя більше залежить від внутрішнього стану людини чи від зовнішніх обставин?

3. Чи багато людині потрібно для щастя?

4. Спробуйте дати своє визначення поняттю «щастя». Нижче наведено різні трактування щастя.:

Щастя – це вічна дорога земна,
Щастя – це літо, зима і весна,
Щастя – це сонце, злива і сніг,
Щастя – це пісню ділити на всіх,
Щастя – це віра в добро і любов,
Щастя – це музика вільних дібров,
Щастя – це друзі і рідний твій дім.
Щастя – це світ, подарований всім.

Як часто нам хочеться, щоб життя нагадувало відеокліп, кінофільм, улюблену книгу, де на долю героїв випадає удача й кохання, багатство.

Як, на вашу думку, виникло слово щастя?

Як зауважує мовознавець Галина Яворська, значення слова «щастя» вторинне. Це слово праслов'янське, воно зберігається зараз у східнослов'янських і західнослов'янських мовах. Наука свідчить, що спочатку у слова щастя був префікс сь, який колись, ймовірно, мав значення «хороший, гарний», і корінь част, той самий, що в словах частина, частка, частувати. Отже, щастя – це «хороша частина».

Частина від чого? Мабуть, від спільного добра – майна, їжі, тобто того, що забезпечує саме існування людини. Вважається, що таке «щастя» залежить від дії непідвладних людині сил, від того, яка в неї доля. До речі, доля – це теж частина, результат розподілу (доля пов'язана з словом ділити). А вже потім це слово почало вживатися і в значенні сили, що визначає перебіг людського життя. Загалом доля за народними уявленнями – це вже щось незмінне, таке, що надається кожній людині при народженні, а щастя – це вже більшою мірою справа випадку. Про це свідчать такі вислови, як: «Щасливому – щастя», «Кому щастя, тому й доля» або: «Кому щастя, тому й півень несеться».

У тому, як вживається поняття «щастя», відображається уявлення про те, що добробут та успіх часом залежать від сил мінливих і примхливих. У давніх римлян схожі уявлення були персоніфіковані в образі богині долі – Фортуни. У слов'ян таке мінливе щастя не уособлювалося, але схоже поняття існувало: «Щастя, мов трясця, кого схоче, того й нападе», «Година вам щаслива! Щоб ви бачили сонце, світ і діти перед собою!»

Такі побажання так само, як звичні побажання щастя й здоров'я, виконують магічну функцію: сказані слова мають реалізуватися. Звичайно, давні ритуали в сучасному житті, особливо міському, втратили свою цілісність, але навіть те, що лишилося, і, передусім, словесні формули-побажання,

зберігають свою основну функцію – сприяти ладові проти безладдя, гармонії та щастю в усіх розумінням проти хаосу та розпаду.

ІІ. До поняття щастя.

А як же пояснюють слово щастя словники?...

Щастя – це стан цілковитого задоволення життям; вияв радості від спілкування з рідними, близькими; успіх, удача (Тлумачний словник української мови).

Щастя – поняття моральної свідомості, що позначає стан людини, який найбільше відповідає внутрішній задоволеності повнотою й осмисленістю життя, здійсненням свого людського призначення (Український педагогічний словник).

Щастя – благополуччя, земна благодать, бажання жити без горя, смутку, тривоги, спокій і задоволення взагалі, усе бажане, усе те, що заспокоює і задовольняє людину, за переконаннями, смаками і звичками її (Словник В. Даля).

Всі, без винятку, хочуть бути щасливими.

А що говорять про щастя повір'я?

Інколи бачимо, що люди дарують один одному різні сувеніри-талісмани на щастя. А ще кажуть, хто знайде підкову, той буде щасливим.

Підкова на щастя. Звідки ж походить цей вислів? Чому знайдена підкова приносить щастя?

Підковувати коней почали ще до нової ери і робили це спочатку заради краси: були підкови із золота або срібла. Під час бігу коні легко губили «взуванку», і підкова дійсно була дорогою знахідкою. Тим більше, що привілейовані знатні люди (аристократи) вважали принизливим піднімати підкову зі шляху.

Розповідають, що англійський дипломат XVII століття лорд Кастлей, вихваляючись своєю заможністю, наказав прикріплювати до копит власних коней підкови із срібла на «живу нитку», аби вони швидше губилися. Серед слуг лорда був коваль, який швидко набивав нову підкову, щоб невдовзі кінь загубив і її.

Як витлумачено поняття «щастя» в прислів'ях та приказках?

Щастя без розуму – торбина дірява.

Кому щастя, тому й доля.

Кому щастя, тому й півень несеться.

Не родись багатий та вродливий, а родись при долі та щасливий.

Аби щастя, а розум буде.

В щасті не без ворога.

З щастям по гриби ходити, з щастям рибу бродити, а без щастя нігде, ані за поріг.

На чуже щастя не впасти.

А тепер послухаємо, що сказали про щастя видатні люди:

Щастя – це трикутник, а в нім три сторони: віра, надія, любов (Богдан-Ігор Антонич).

У житті існує тільки одне щастя – кохати і бути коханою (Жорж Санд).

Чи згодні ви з думкою?

Чи можна розуміти цей вислів так: поки не зустрів кохання – ти нещасна людина?

А якщо людина кохає без взаємності, її теж можна вважати щасливою?

(Кохання змінює людину на краще, дарує їй нові чудові відчуття, мрії. У коханні споріднюються душі двох людей. І навіть нерозділене кохання прекрасне вже тим, що людина відкриває для себе красу іншої особистості).

...до щастя дорога веде через річку – та річка із крові та трішки із сліз, але ти не бійся. Не втопишся. Лізь (Василь Симоненко).

Шукаємо щастя по країнах, століттях, а воно скрізь і завжди з нами; як риба в воді, так ми у ньому, і воно біля нас шукає нас самих (Григорій Сковорода).

Не ганяйся за щастям: воно завжди в тобі самому (Піфагор).

Насолоджуватися щастям – велике благо, мати можливість давати його іншим – благо ще більше (Френсіс Бекон).

У погоні за щастям іноді потрібно просто зупинитися і бути щасливим (Дейл Карнегі).

Щасливий той, хто щасливий у себе вдома (Лев Толстой).

Щастя дається тому, хто багато працює (Леонардо да Вінчі).

Давайте поміркуємо над словами Леонардо да Вінчі:

Чи може праця зробити людину щасливою?

(Щасливою людину робить зовсім не престижна або творча робота як така, а, передусім, та, в яку людина вкладає свою душу, від якої отримує задоволення).

Дбаючи про щастя інших, ми знаходимо своє власне. (Платон)

Найпрекрасніші і водночас найщасливіші люди ті, хто прожив своє життя, піклуючись про щастя інших (В.Сухомлинський).

Людина, яка думає тільки про себе і шукає в усьому свою вигоду, не може бути щасливою(Сенека).

Щасливий той, кому вдалося знайти щасливе життя, але щасливіший той, хто вміє користуватися ним (Григорій Сковорода).

Щастя – не слово, не гроші – все це минає.

Щастя – це друзі хороші, шана людська (О. Підсуха).

Чи може людина бути щасливою без грошей і нещасною з купою грошей?

Жити в постійному стресі за своє багатство: згорить, вкрадуть, згниє...

Хіба цей страх може бути сумісним із щастям?

У Сомерсета Моєма є вислів: «Гроші – це шосте відчуття, без якого людина не може достатньою мірою скористатись рештою п'ятьма».

Отже, гроші – найнеобхідніша для щастя річ. Так, гроші у житті дуже важливі, але зробити людину щасливою вони не можуть.

Щастя особистості поза суспільством неможливе, як неможливе життя рослини, висмикнутої з ґрунту й кинутої в неродючий пісок (О.Толстой).

Скільки людей, стільки й оцінок щастя. Бо воно нестабільне, нетривке: нині таке, а завтра зовсім інше. Щастя – це відчуття комфорту в дану хвилину. Якщо вмієш робити цю хвилину довшою – ти щаслива людина.

Щастя – як здоров'я: якщо його не помічаєш, значить воно є (І. Тургенєв)

Як мені даровано багато, скільки в мене щастя, чорт візьми! – на землі сміятись і страждати, жити і любить поміж людьми! (В.Симоненко).

Є два бажання, здійснення яких може скласти істинне щастя людини – бути корисним і мати спокійну совість (Л.Толстой).

Джерело щастя – сім'я (А. Макаренко).

Чи погоджуєтесь ви з цією думкою?

(Найкращою підтримкою є хороша атмосфера у сім'ї, добрі стосунки з друзями. Підтримка близьких допомагає долати труднощі, що, можливо, не під силу для самотньої людини. Присутність близьких нам людей посилює відчуття задоволення. Прекрасні хвилини, пережиті разом з близькою нам людиною, вдвічі прекрасніші чи щасливіші.

Кожен уявляє своє щастя по-різному:
Для одних – це почесті, хвала,
А для інших щастя – у багатстві,
Бідність для таких людей – біда.
Хворим щастя бачиться в здоров'ї.
Кожен, хто згубив його, жалкує.
Мати за одужанням дитини
Власного життя не пошкодує.
В'язень мріє про жадану волю.
Одинокого гнітить біль самоти.
Важко, мабуть, на усій планеті
Повністю щасливого знайти.
Під загальний заголовок "щастя"
Безліч можна віднести речей.
І, можливо, стільки його видів,
Скільки на Землі живе людей.

Давайте складемо поради, використовуючи вислови видатних людей та ваші особисті думки, як стати щасливими.

Щоб стати щасливими ми маємо:

1. По-доброму ставитись до інших, завжди бути готовим допомогти людині, яка потребує твого співчуття, поради або допомоги.
2. Будь-яку працю перетворювати на творчість.
3. Пам'ятати, що гроші важлива складова твого життя, але не головна.
4. Дарувати щастя людині, яку любиш і цінувати її щире ставлення до тебе.
5. Постійно працювати над вдосконаленням власної особистості.
6. Сприймати життя оптимістично.

СІМ ЗАПОВІДЕЙ, ЩОБ БУТИ ЩАСЛИВИМ

Жан-Жак Руссо стверджував, що для щастя необхідні три умови: гарний банківський рахунок, гарний кухар і гарний шлунок. Американські психологи після п'ятнадцятирічних досліджень зробили свій висновок. Для того, щоб стати щасливим, необхідні такі умови:

1. Любіть своїх близьких. Приділяйте більше часу тим, кого любите, і ви частіше будете відчувати себе щасливим.

2. Віддавайте багато сил роботі. Якщо ви роботу любите, трудіться якомога більше. Якщо не любите, постарайтеся роботу змінити, це буде вигідно і для вас, і для суспільства. На роботі ми проводимо більшу частину свого життя і не потрібно перетворювати цей час на муки.

3. Допомагайте іншим людям. У вас глибоко закладений альтруїзм — потреба допомагати оточуючим безкорисливо. Допомагаючи іншим, ви, по-перше, починаєте поважати себе, по-друге, знімаєте з себе психологічні та фізичні стреси. Результат — глибоке задоволення життям.

4. Спробуйте стати щасливими! Постежте за собою, від чого у вас з'являється гарний настрій, чому ви радієте, і прямуйте до цього (зрозуміло, не конфліктуючи із законом).

5. Фізична активність. Поки що не зовсім зрозуміло чому, але будь-яка фізична активність дає здоровій людині справжню насолоду. Академік Павлов називав це почуття «м'язовою радістю». Існує теорія, згідно з якою при фізичних зусиллях у мозку виробляються своєрідні природні наркотики, що призводять до ейфорії. Годиться біг, лижі, будь-які види спорту, танці — все, що вам посильно.

6. Внесіть у своє життя щось нове. Нас з дитинства запевняють, що найкраще мати розмірене життя. Постійний режим дня, тривалі звички, відданість одній роботі, відпустка рік у рік в одному й тому ж місці — все це непогано. Але людина потребує нового! Спробуйте інколи поїхати на роботу іншим маршрутом, заведіть нове хобі, візьміть відпустку у незвичний для вас час!

7. Не впадайте у відчай, якщо інколи почуваєте себе дуже нещасним. Існує закон психологічного маятника: сьогодні ви щасливі, але неминучий і зворотний стан. Причому ті, у кого маятник найбільше відхиляється до «плюсової» позначки, мають примиритися з тим, що великим буде розмах у «мінусовий» бік. Зате потім — знову «плюс».

III. Заключна частина

Кожен з вас має право на своє уявлення про щастя. Щастя не існує незалежно від нас, а передумови задоволення і щастя лежать у вас самих, у ваших зусиллях. Зрозумівши, що без власних зусиль ви не зможете досягти ні успіхів, ні задоволення та щастя, ви зробите перший крок до здійснення ваших прагнень. Той, хто не зрозумів цього, все життя чекатиме хвилини, коли доля подарує йому щастя, замість того, щоб зосередити всі зусилля на досягненні якоїсь мети і досягти її. Аналізуйте свої успіхи і невдачі, з'ясуйте, що вам

вдалося добре, а що ні. Шукайте свої помилки, щоб уникнути їх у майбутньому. Люди майже щодня думають про неприємні речі, турботи, тривоги і рідко, згадують про те, що їм вдалося, що хорошого приніс їм цей день. Де вже там думати про щастя. Поміркуйте про це. Мабуть, варто щодня хоча б кілька хвилин думати про те, що все добре, ви і ваша сім'я здорові, ви вчитеся, що сьогодні вам вдалося зробити якісь справи і, можливо, ви одержали якусь насолоду. Психологи стверджують: якщо ви відчуваєте щось приємне або думаєте про нього, то думки про неприємне відійдуть на другий план.

Відомий поет Омар Хайям дав таке визначення щастю: «Щасливий той, хто жив хоч би хвилинку!» Отже, саме життя є щастям. Матеріальний добробут дає відчуття задоволення, комфорту, але не щастя. Той, хто бачить щастя в цьому, збіднює своє життя, перетворює його на існування. Відчуття щастя дає людині творчу працю, творчість, мета яких — ствердження ідеалів добра, краси, справедливості.

Розуміння щастя нікому не може бути нав'язано, кожна людина має право на своє уявлення про щастя, кожен вибирає його сам. Щастя — це сама людина, багатство її внутрішнього світу, характер її світогляду, духовність або меркантильність інтересів і потреб.

Бажаю вам досягти справжнього людського щастя. Хай кожному з вас воно усміхнеться. Будьте щасливі!

Як сонце з-за хмар виглядає,
Так щастя в житті нам сіяє.
Як птах у височінь свої крила здіймає,
Душі так політ до небес аж сягає.
Як квітка пелюстки свої розкриває,
У щасті людина себе почуває.
Як древо життя, розростається щастя,
В цей час забуває людина нещастя.
Де річка життя пропливає далеко,
Вісником щастя стануть лелеки.
Тепер будемо довго те щастя шукати,
В лісах, болотах і на луках блукати.
Але ж озирнемось навкруги, по колу,
Згадаймо, що щастя завжди є довкола.
Забудемо про горе, про лихо, образи,
І щастя в душі прокинеться зразу.

Камінський О. В., викладач
Гайворонського ПАЛ, Кіровоградська обл.

ПОДБАЙ ПРО СВОЄ ЗДОРОВ'Я САМ

Мета: спрямувати учнів на здоровий спосіб життя, на стійке бажання бути здоровими, на виховання в учнів культури здоров'я – складової загальної культури людини, на протистояння шкідливим звичкам.

У кожного з вас є своя мрія. Щоб досягти її, кожний з вас робить певні кроки. Я не помилюся, коли скажу, що кожний з вас мріє після закінчення школи отримати цікаву професію, бути успішним у житті а створити хорошу дружню сім'ю. Кожна людина в житті чогось прагне. Кожна людина має власні цінності.

Так що ж таке цінності?

Цінності - це те, що важливо для вас, за допомогою чого люди звіряють і оцінюють будь-що у своєму житті. Цінності, подібно до магніту, впливають на нашу поведінку і визначають життєвий шлях. Навіть, якщо не докладати зусиль, наші цінності складуться під впливом обставин і оточення. Ця сфера занадто важлива, тому ми не повинні допускати, щоб це за нас вирішував хтось інший. До того ж стихійно сформовані цінності нестійкі, людина часто почувається розгубленою, сама не знає чого хоче, і цим може скористатися будь хто, наприклад, схиливши вас до ризикованої поведінки. В народі говорять: «Скажи, хто твій друг, і я скажу хто ти», «З ким поведешся, того й наберешся», ось чому вашим батькам не байдуже з ким ви товаришуєте.

Сучасне суспільство зацікавлене у фізично і морально здорових громадянах, здатних до активного творчого довголіття. Збереження здоров'я належить до глобальних національних проблем. Наш Уряд прийняв Програму «Здоров'я нації». Не потребує доказів, що міцне здоров'я -- це найголовніше джерело щастя і благополуччя людини, її неоціненне багатство.

Тож сьогодні ви маєте нагоду прискіпливіше придивитись до власного здоров'я, правильно оцінити й осмислити все те, що необхідне і корисне вашому здоров'ю. Здоров'я нації — це показник цивілізованості держави, її соціально-економічного стану. Згідно з резолюцією ООН, здоров'я населення вважається головним критерієм доцільності й ефективності всіх без винятку сфер господарської діяльності. Визначальним показником достатку кожної країни є здоров'я дітей. За оцінками фахівців близько 15% хвороб у дорослих є наслідком умов життя в дитячі та молоді роки. Стало звичним, що людина, яка ніколи не хворіє, безтурботно ставиться до свого здоров'я. Тіло безвідмовно служить, як цілісний механізм, і людина не уявляє, що може бути інакше. Здорові люди сприймають свій стан не задумуючись, так, ніби нічого не може трапитись і ніяка хвороба їх не здолає. А ті, що перенесли якесь серйозне захворювання, як правило, ведуть себе інакше, вони вже знають, що про здоров'я потрібно піклуватися.

Здоров'я - це гармонійне поєднання фізичного, психічного, соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб і фізичних вад.

Давайте пригадаємо, що ми відносимо до фізичного, психічного та соціального здоров'я?

Здоров'я залежить від таких факторів: 20% - від навколишнього середовища; 20% - від спадковості; 10% - від стану медицини; 50 % - від способу життя людини.

То ж чи може людина впливати на своє здоров'я? (Думка учнів).

Отже, ми можемо зробити висновок, що завданням кожної людини є навчитися зберігати, зміцнювати власне здоров'я, використовуючи природні, соціальні фактори довкілля, резерви власного організму, досягнення науки та народний досвід.

Який спосіб життя повинна обрати людина, щоб бути здоровою?

(Здоровий).

А як ви розумієте, що таке здоровий спосіб життя?

Раціональне харчування, дбайливе ставлення один до одного, дотримання режиму роботи та відпочинку, заняття фізкультурою, запобігання інфекційним хворобам, дбайливе ставлення до природи, дотримання правил гігієни, догляду за тілом і житлом; збереження національних оздоровчих традицій, відмова від шкідливих звичок....

Кожна людина повинна знати, котрі з життєвих навичок можуть зашкодити здоров'ю, а які — зміцнити і навіть, покращити його. Здоровий і розумний спосіб життя сприяє тому, що творчі та фізичні сили людини не вичерпуються досить довго.

Отже, ми можемо зробити висновок, що завданням кожної людини є навчитися зберігати, зміцнювати власне здоров'я, використовуючи природні, соціальні фактори довкілля, резерви власного організму, досягнення науки та народний досвід.

Прислухайтеся до порад лікарів і старших людей:

Щоб здоровим бути – завжди пам'ятай:
Не сумуй, не сердься, а ходи й співай.
Рівномірно м'язи й мозок навантаж.
Сам роби все – не чекай, що зробить «паж».
Добрим будь – допоможи, як змога є.
Не вагайся, коли треба дать своє.
Якщо зробиш так – спаде тягар з душі.
Все роби з любов'ю, не гріши. А чи труд втомив тебе, чи путь, -
Про фізичні вправи не забудь.
Відпочинок повний буде лиш тоді,
Коли тіло вимите в воді.
Походи, навіть побігай босоніж,
Смажене і жирне менше їж.
Більше овочів і фруктів споживай,
Вдосталь спи, але ранесенько вставай.

Багато людей починають цінувати здоров'я, втративши значну частину цього природного скарбу. Тут доречно пригадати народні прислів'я про здоров'я.

Здоров 'я – найдорожчий скарб.
Бережи плаття з нову, а здоров 'я – з молоду.
Весела думка – половина здоров 'я.
Нема здоров 'я – нема щастя.

Хто здоровий, той ліків не потребує.

Здоровому здається, що ніколи не захворіє.

Здоровий хворого не розуміє.

Тримай голову в холоді, а живіт у голоді - будеш здоровим.

Було б здоров’я а все інше - наживемо.

Руйнувати здоров’я – значить обкрадати себе.

Гроші загубив - нічого не загубив; час втратив - багато втратив, здоров’я загубив — все втратив.

Необхідною умовою збереження здоров'я є знання і навички здорового способу життя. Учні цих навичок набувають в школі, в сім'ї, в суспільстві. Вам зараз по 15-18 років. Вік дуже цікавий, але і небезпечний. Чому? Бо в 16 років підлітки поспішають жити дорослим життям, хоча вони до цього ще неготові ні фізично, ні морально. У такому віці підлітки починають набувати шкідливих звичок. А як ви гадаєте, чому?

Хочуть швидше бути дорослими. Круто! Це модно. Хочуть подобатись дівчатам. З цікавості. Багато вільного часу. Так хочуть зняти стрес. У компанії всі це роблять, чого бути «білою вороною». Багато реклами тютюну, пива, алкогольних напоїв на вулиці, по телебаченню. Це показують в усіх фільмах. Це роблять майже всі дорослі; батьки, лікарі. Так роблять і наші кумири - співаки, артисти.

Ви стоїте на початку великого шляху, який називається життям, кожен з вас стоїть перед вибором. Отже, що краще - бути здоровим, багатим і щасливим, чи хворим, бідним і нещасним?

Для того, щоб зберегти здоров'я, бути успішним у житті, створити гарну сім'ю, потрібно не піддаватися шкідливим звичкам. Дорослі часто усвідомлюють, що колись почавши курити, зробили це необачно. Вони б раді кинути, та вже пізно. Їм також важко сказати вголос, що через власну слабкість дуже багато чого втратили: здоров'я, час, красу. Задумайтесь! І беріть краще приклад з тих людей, про яких написано в буклеті, що було видано фондом «Здоров'я для всіх».

На початку заняття я говорив, що Уряд нашої країни прийняв Програму здоров'я. Було створено також фонд «Здоров'я для всіх». Цей фонд було створено за ініціативою народного депутата Сергія Шевчука, який провів опитування серед старшокласників з проблеми тютюнокуріння і запропонував поставити запитання зіркам спорту, мистецтва, науки, стосовно куріння. Я пропоную вам ознайомитись з їх відповідями, які розміщені в буклеті. Прислухайтесь до порад людей, що досягли в житті найвищих вершин і по-справжньому щасливі без куріння.

Було поставлено такі запитання:

1. Чи курите Ви?
2. Чи курили Ви, коли Вам було 16?
3. Якими тоді були Ваші захоплення?
4. Ваші поради — як досягти в житті успіху?

Ось що вони відповіли:

1. Чемпіони світу з боксу брати Клички відповіли, що на куріння просто не було часу, а також і бажання. Вони в 16 років займалися спортом. Порадили старшокласникам знайти заняття по душі. А головне запам'ятати, що в 16 років молодь творить своє майбутнє і томупотрібно цілеспрямовано працювати, а не витрачати час марно, бо результати будуть протилежними.

2. Перший український космонавт Леонід Каденюк відповів, що в 16 років він мріяв про небо, про космос, вивчав астрономію, багато часу приділяв спорту, фантазував, уявляв собі будову Всесвіту: як рухаються планети, зірки, комети, зачитувався фантастичними, художніми, філософськими творами. Він радить поставити перед собою високу мету і свідомо йти до її досягнення.

3. Перший український чемпіон світу з шахів Руслан Пономарьов відповів, що він не палить і ніколи цього не робив. Успіхів у своєму житті досяг, тому, що не витрачав свій час на марне й шкідливе для здоров'я заняття. Улюблені заняття у цей період було навчання та гра в шахи. Він радить старшокласникам цінувати час, бо потім не наздоженете, цінувати здоров'я, щоб потім його не зміцнювати. І обов'язково ставити перед собою благородну мету, багато працювати заради її досягнення, не розмінюватися на сумнівні захоплення.

4. Чотириразова чемпіонка Олімпійських ігор, Герой України Яна Клочкова відповіла, що в неї не те, що бажання, навіть, думки не виникало спробувати закурити. Найголовнішим в 16 років для неї були постійна праця, творча напруга, тренування, бажання досягти перемоги, не підвести своїх наставників. Вона від своїх успіхів завжди була щаслива і горда. Кожна людина від природи наділена талантом, спробуйте якомога раніше розпізнати його в собі. Треба багато працювати, витрачати енергію на справжнє, корисне, шукати однодумців і вірити в своє покликання. Тоді успіх, визнання, повага від людей прийдуть. А це потрібно кожному.

5. Заслужена артистка України Ольга Сумська вважає, що куріння - це антипод здоров'я, який нівечить красу і робить людину сірою, непомітною у натовпі курців. Вона радить не крокувати у натовпі курців до передчасної старості та смерті. Потрібно розвивати свої таланти. Тільки в цьому насолода, успіх, щастя. Вона також радить берегти свою природну оригінальність, не піддаватися сумнівним, начебто дорослим і модним спокусам, залишатися самими собою, не чинити так, як від тебе вимагають інші, стояти на своєму, бути сильними.

6. Народна артистка України, переможниця міжнародного конкурсу «Євробачення - 2004» Руслана Лижичко відповіла, що вона не курить і дуже не любить бути там, де курять. У її студії закон: «Ніякого куріння!». Вона з раннього дитинства захоплювалася музикою і мріяла стати музикантом. Тому присвячувала заняттям з музики багато часу. А щоб досягти успіхів у житті, вона радить бути сміливим і сильним у своїй справі. Причому сильним потрібно бути передусім до себе. Дуже легко піддатись чийомусь впливу, а

відстоювати свою власну думку та ідею, в яку ти справді віриш, працювати над собою - це справжня перемога. Вона особисто завжди робила так.

Вихователь звертається до учнів з запитаннями:

- Як ви гадаєте, як змінюється життя курців після того, як вони почали курити?

Вони стають упевнені у собі, почуваються старшими, конфліктують із батьками, витрачають більше грошей, мають поганий подих.

- Як бачите позитивних зрушень, що приносили б радість і задоволення, значно менше, ніж негативних.

– Що значить вислів «Курити – все одно, що стріляти в себе з револьвера»?

У Міжнародній класифікації хвороб тютюнова залежність віднесена до групи «Психічні і поведінкові розлади внаслідок вживання психоактивних речовин», щороку за підрахунками ВООЗ від хвороб, які спричиняє тютюн, вмирає 5 млн. людей. І якщо ця тенденція не зміниться, то до 2020 р. ця кількість зросте до 10 млн. Серед них можеш бути і ти, якщо зараз перший раз візьмеш у руку цигарку. В Україні тютюн вбиває нині до 120 тисяч людей на рік. На планеті від тютюну кожні 8 секунд помирає людина. Класик німецької літератури В. Гете сказав «Від паління тупіють. Воно несумісне з творчою роботою. Куріння годиться лише для нероб».

– А кому потрібні нероби?

– Яких вони успіхів у житті досягнуть?

– Ви хочете бути разом з ними ?

Король Англії Яків І висловився: «Звичка, огидна для зору, нестерпна для нюху, шкідлива для мозку, небезпечна для легенів – ось що таке куріння».

Класик англійської літератури Бернард Шоу вважав, що: «Сигарета – це паличка. На одному кінці якої вогник, на іншому дурень».

А ще запам'ятайте, ми йдемо до співпраці з Європою, а в Європі зараз курити не модно. На здоров'я людей і на їх рішення вливає і реклама, про яку ми вже сьогодні згадували.

– Що ви бачите, коли дивитесь рекламу тютюнових виробів по телевізору чи на вулиці? (красиву упаковку, повну цигарок, яку герой реклами тільки-но розкрив; красивих, молодих, здорових, процвітаючих людей, що закурюють із задоволенням, бо вони буцімто зробили якусь важливу справу і зробили її відмінно; їх куріння не заважає оточуючим).

– Чого ніколи не буває у рекламі тютюнових виробів? (недопалків у попільничках, порожніх зім'ятих удавок в урнах, хворих, нещасних людей із тремтячими, пожовклими від тютюнового диму руками, ніколи немає дітей, рідних і сусідів курця, яким заважає тютюновий дим, ніхто не палить при сварках, програші, після скандалу, не напльовано на вулиці).

Реклама - це хитрощі режисерів, психологів, господарів підприємств, що випускають рекламовану продукцію. Мета в них одна - довести вам, що їхній товар найкращий, щоб ви купили товар, який вони рекламують. Ваші гроші - це їхні прибутки. Вони дбають тільки про власну наживу, а не про ваше здоров'я!

А тепер послухайте нашу антирекламу. Може хтось у ній упізнає себе чи своїх знайомих.

Якщо справжній ти балбес –
Цигарки пали «Експрес».
Наковтатись хочеш диму,
То пали бридотну «Приму».
Хай в легені потрапляє,
В організмі осідає.
Якщо ти геть нетямущий -
Станеш «Чахликом Вмирущим».
Хочеш вмерти в тяжких муках -
Цигарки пали «Прилуки».
Якщо хочеш мати астму,
То мерщій підпалюй «Астру».
Якщо хочеш мати горе,
Закури цигарки «Море».
Запалив ти «Отаман» --
Вдарив в голову дурман.
Димом ледве не вдушився,
Добре, що живим лишився.
В хмарі диму заховавсь,
І смердоти наковтавсь.
Спокою нема ніде,
Бо скурив оте «LD».
Безліч матимеш проблем,
Як запалиш ти «LM».
І серцеву недостатність,
Й виразку, й непрацездатність.
Якщо справжній ти осел -
Підійде тобі «Кемел».

Вихователь.

На те, вам, друзі, всім і голова,
Щоб на подібне вас ніхто не підбивав!
Займайтесь спортом, танцями, співайте!
Учіть науки, в творчості дерзайте.
Життю радійте, йдіть у світ краси.
Милуйтесь ним крізь капельки роси!
Краса врятує світ !
А здоровий спосіб життя – врятує нас всіх.

Здоров’я людини – це дар, який потрібно берегти. І берегти його потрібно ще змолоду, бо потім вже може бути пізно. Недаремно народне прислів’я так і передається від покоління до покоління: «Бережи здоров’я змолоду». Зберігаючи своє здоров’я, ти збережеш здоров’я нації.

Кушпіт М. П., старший викладач
ВПУ №71 м. Кам'янка-Бузька, Львівська обл.

МОЛОДЬ І ПРОБЛЕМИ ВЖИВАННЯ АЛКОГОЛЮ

Цілі виховного закладу:

1. Озброєння учнів інформацією про згубні наслідки алкоголю.

2**.** Вироблення в учнів особливих рис, які б утримували їх від шкідливих звичок.

Обладнання: презентація на ватмані, тематичні малюнки, вислови.

Вступне слово викладача.

«Хмільне завжди протягує нам руку, коли ми зазнаємо невдач, коли ми слабнемо, коли ми втомлені, і вказує надзвичайно легкий шлях виходу з обставин, що склалися. Але обіцянки ці облудні: фізична сила, яку воно обіцяє, – примарна, душевний підйом – оманний, під впливом хмільного ми втрачаємо істинне уявлення про цінність речей» (Джек Лондон).

Мета нашої зустрічі – довести до вашої свідомості інформацію про негативний вплив алкоголю на функціонування усіх систем організму, на зменшення тривалості життя, зниження соціального статусу людини у суспільстві.

Алкоголізм – проблема світового значення і боротьба з ним вимагає спільних зусиль. Успіх у боротьбі з вживанням алкогольних напоїв значною мірою залежить від правильного виховання підростаючого покоління. Наші учні приготували протиалкогольну терапію, щоб попередити розвиток шкідливої звички – вживання алкоголю – речовини, яка зумовлює найбільшу смертність серед молоді.

Проблема вживання алкоголю дуже актуальна у наші дні. Зараз споживання спиртних напоїв у світі характеризується величезними цифрами. Від цього страждає все суспільство, але в першу чергу під загрозу ставиться підростаюче покоління: діти, підлітки, молодь, а також здоров'я майбутніх матерів. Адже алкоголь особливо активно впливає на організм, що не сформувався.

Шкода алкоголю очевидна. Доведено, що при попаданні алкоголю всередину організму, він розноситься по крові до всіх органів і шкідливо діє на них аж до руйнації. При систематичному вживанні алкоголю розвивається небезпечна хвороба - алкоголізм. Алкоголізм небезпечний для здоров'я людини, але він виліковний, як і інші хвороби. Головна проблема полягає в тому, що значна частина алкогольної продукції, що випускається недержавними підприємствами, містить велику кількість отруйних речовин. Недоброякісна продукція нерідко призводить до отруєнь і навіть смертей. Все це завдає великої шкоди суспільству, його культурним цінностям.

І ведучий. Чому в компаніях вживають алкоголь? Кажуть, що так легше спілкуватися, бути веселим та почуватися невимушено. Це справді так, особливо, коли хтось у компанії нап'ється, і саме вам треба доставити цього

суб’єкта додому або ще краще - впродовж ночі проводити для нього «комплекс оздоровчих заходів».

Про причини вжитку алкоголю ми дізнаємось із наступної інформації. Напевно, Ви неодноразово чули вираз: «вип'ємо, зігріємося». Вважається, що спирт є гарним засобом для зігрівання організму. Недарма спиртне часто називають «зігрівальними напоями». Існує думка, що спирт має лікувальну дію не тільки при застудних, але і при цілій низьці інших захворювань, у тому числі шлунково-кишкового тракту, наприклад, при виразці шлунку. Лікарі ж навпаки вважають, що виразковому хворому категорично не можна вживати алкоголь. Де істина? Адже невеличкі дози спиртного дійсно збуджують апетит.

Або серед людей існує інше переконання: алкоголь збуджує, бадьорить, покращує настрій, самопочуття, пожвавлює бесіду, робить її цікавою, що важливо для компанії молодих людей. Недарма спиртне приймають «проти втоми», при нездужанні і практично на усіх святкуваннях. Більше того, існує думка, що алкоголь є висококалорійним продуктом, що швидко забезпечує енергетичні потреби організму, що важливо, наприклад, в умовах походу і т.п. А в пиві та сухих виноградних винах до того ж є цілий набір вітамінів і ароматних речовин. У медичній практиці використовують антисептичні властивості спирту, уживаючи його для дезінфекції (при уколах і т.п.), готування ліків, але аж ніяк не для лікування хвороб.

Отже, алкоголь вживають для підняття настрою, для зігрівання організму, для попередження і лікування хвороб, зокрема як дезинфікуючий засіб, для підвищення апетиту та як енергетично цінний продукт. Де тут правда і де помилка?

Один із пироговських з'їздів російських лікарів прийняв резолюцію про шкоду алкоголю: «...немає жодного органу в людському тілі, який би не піддавався руйнівній дії алкоголю; алкоголь не володіє жодною такою дією, що не могла бути досягнута іншим лікувальним засобом, що діє корисніше, безпечніше і надійніше, немає такого хворобливого стану, при якому необхідно призначати алкоголь на скільки-небудь тривалий час». Так що міркування про користь алкоголю - досить поширена помилка. Взяти хоча б очевидний факт - порушення апетиту після чарки горілки або вина. Але це тільки на короткий час. Надалі прийом алкоголю, у тому числі пива, тільки шкодить травленню, бо спиртне паралізує дію таких важливих органів, як печінка і підшлункова залоза.

Потреба в алкоголі не входить у число природних життєвих потреб людини, як, наприклад, потреба в кисні або їжі, і тому сам алкоголь не має спонукальної сили для людини. Потреба ця, як і деякі інші «потреби» людини з'являється тому, що суспільство, по-перше, виробляє даний продукт і, по-друге, «відтворює» звичаї, форми, навички і забобони, пов'язані з його споживанням. Однак ці навички не властиві усім людям в однаковій мірі.

ІІ ведучий.

Видатний психіатр і суспільний діяч, борець з алкоголізмом, академік Володимир Бехтерьов так охарактеризував психологічні причини пияцтва: «Вся

справа в тому, що пияцтво є віковим злом, воно пустило глибокі корені в нашому побуті і породило цілу систему диких звичаїв. Ці звичаї потребують пиття і частування вином в усіх випадках».

Причини для першого прилучення до алкоголю різноманітні. Залежно від віку прослідковуються їхні характерні зміни. До 11 років перше знайомство з алкоголем відбувається або випадково, або його дають «для апетиту», «лікують» вином або ж дитина сама з цікавості пробує спиртне (мотив, головним чином властивий хлопчикам). У старшому віці мотивами першого вживання алкоголю стають традиційні приводи: «свято», «сімейне торжество», «гості». З 14-15 років з'являються такі приводи, як: «незручно було відставати від хлопців», «друзі умовили», «за компанію», «для хоробрості» і т.д. Хлопчиськам властиві всі ці групи мотивів першого знайомства з алкоголем. Для дівчаток типова в основному друга, «традиційна» група мотивів. Звичайно це буває «безневинна» чарочка на честь дня народження або іншого торжества. І хоча це відбувається за згодою батьків, у колі сім'ї, усе ж і таке прилучення дітей до вина є небезпечним. Адже варто раз доторкнутися до спиртного, як уже знімається психологічний бар'єр: підліток вважає, що має право випити з товаришами або навіть один, якщо з'являється така можливість. Недарма в народі говорять: «Ріки починаються зі струмочка, а пияцтво з чарочки».

У цілому мотиви вжитку спиртного підлітками діляться на дві групи. В основі мотивів першої групи лежить бажання наслідувати традиціям, відчувати нові відчуття, цікавість і т.п. Формуванню цих мотивів сприяють деякі властивості психіки неповнолітніх, що пробуджують у них почуття дорослості, бажання бути як усі, прагнення наслідувати старшим і т.п. Деякою мірою вживання підлітками спиртних напоїв «для хоробрості» можна пояснити віковими особливостями. Цей мотив пов'язаний з відсутністю у неповнолітніх життєвого досвіду, знань, що дозволяють їм вільно вступати в спілкування з навколишніми (наприклад, з особами більш старшого віку, дівчатами).

Особливої уваги заслуговує друга група мотивів споживання алкоголю, що формують пияцтво як тип поводження правопорушників. До цих мотивів входить прагнення позбутися від нудьги. У психології нудьгою називають особливий психічний стан особистості, пов'язаний з емоційним голодом. У підлітків цієї категорії істотно ослаблений або втрачений інтерес до пізнавальної діяльності. Підлітки, що вживають спиртне, майже не займаються суспільною діяльністю. Істотні зсуви спостерігаються в них у сфері дозвілля. Ці хлопці менше цікавляться художньою літературою, рідко беруть участь у самодіяльності, майже не бувають у театрі, втрачають інтерес до серйозної музики, живопису. Нарешті, деякі підлітки споживають спиртне, щоб зняти із себе напругу, звільнитися від неприємних переживань. Напружений, тривожний стан може виникнути у зв'язку їх з становищем у сім'ї, шкільному колективі, на вулиці.

Для підлітків характерно проведення вільного часу переважно з друзями. І хоча підліткові групи утворюються стихійно, їх складають хлопці, близькі за

рівнем розвитку, запитам та інтересам. Але, якщо підліткова група не об'єднана якоюсь корисною діяльністю, у ній переважає «порожнє» проведення часу нудьгуючих неповнолітніх, і така група стає сприятливим ґрунтом для розпиття спиртних напоїв.

І ведучий.

Серйозно про серйозне мовою цифр: 5% усіх смертей у світі серед молоді віком від 15 до 29 років спричинені вживанням алкоголю; кожна четверта смерть європейського чоловіка віком від 15 до 29 років пов’язана із алкоголем (у Східній Європі – кожна третя); щороку в Європі помирає від причин, обумовлених алкоголем, близько 55000 молодих людей; від алкогольної залежності в світі страждають 140 мільйонів осіб, в Україні - близько 1 млн.

ІІ ведучий.

Специфічна статистика: 5 додаткових хвилин алкогольної реклами по ТБ впродовж дня супроводжується збільшенням щорічного споживання алкоголю на 5 грамів. У країнах Європи, де існує заборона на рекламу алкоголю, спостерігається зниження майже на 16 % споживання алкоголю і на 23% - числа дорожньо-транспортних випадків з летальним результатом.

І ведучий.

Поряд з алкогольною веселістю можуть бути такі наслідки сп'яніння: вродженні вади розвитку новонароджених; небажана вагітність та зараження венеричними хворобами частіше відбувається саме у стані сп'яніння; більше половини всіх травм і нещасних випадків сталися через сп’яніння; підривання суспільного і приватного життя, розлучення, втрата репутації - те, що може залишитися з вами на все життя лише за один раз необережного поводження з алкоголем; фатальні дорожньо-транспортні пригоди, пожежі, смерть через утоплення, самогубства, насильство - звичні, частіше закономірні явища нетверезого стану; алкоголь став причиною половини всіх скоєних вбивств; емоційна травма, заподіяна дітям нетверезими дорослими, граничить з поняттям «злочин»; фінансові проблеми, кар’єра, що не відбулася…

ІІ ведучий.

Адже недарма алкоголь з давніх часів називають викрадачем розуму. Тож послухаймо, який вплив здійснює алкоголь на організм. Вчені усього світу впродовж майже сорока років все голосніше заявляють про небезпеку, що підстерігає підростаюче покоління: дітей, підлітків, молодь. Мова йде про зростаючий розмах споживання спиртних напоїв неповнолітніми. Так, у США (штат Нью-Йорк) 91% 16-літніх учнів вживають алкогольні напої. У Канаді біля 90% учнів 7–9 класів уживають спиртні напої. У ФРН 1 % дітей 8–10 років у стані алкогольного сп'яніння затримує поліція.

Мабуть, не треба мати особливу уяву, щоб уявити собі шкоду, що викликає в підлітка хоча б одноразове вживання вина або навіть пива. Сучасні дослідження дозволяють стверджувати, що в тілі людини немає таких органів і тканин, що не уражалися б алкоголем. Потрапивши в організм, він достатньо повільно (з швидкістю 0,1 г на 1 кг маси тіла в годину) розщеплюється в

печінці. І тільки 10% від загальної кількості прийнятого алкоголю виводиться з організму в незмінному виді. Алкоголь, що залишився, циркулює разом із кров'ю по всьому організму, поки не розщепиться весь. Висока проникність «молодих» тканин, їхня насиченість водою дозволяє алкоголю швидко поширюватися по організму, що росте.

Шкідливий вплив алкоголю насамперед позначається на діяльності нервової системи. Якщо утримання алкоголю в крові прийняти за 1 (одиницю), то в печінці воно дорівнює 1,45, а в головному мозку - 1,75. Навіть невеличкі дози алкоголю впливають на обмін у нервовій тканині, передачу нервових імпульсів. Одночасно порушується робота судин головного мозку: відбувається їхнє розширення, збільшення проникності, крововилив у тканину мозку. У підлітковому віці мозкова тканина збіднена фосфором, багата водою, знаходиться в стадії структурного і функціонального удосконалювання, тому алкоголь особливо небезпечний для неї. Навіть одноразові вживання спиртного можуть мати найсерйозніші наслідки.

Багаторазовий або частий вжиток алкоголю впливає надзвичайно негативно на психіку підлітка. При цьому затримується не тільки розвиток вищих форм мислення, вироблення етичних, моральних і естетичних понять, але і втрачаються спроможності, що вже розвилися. Підліток, як кажуть, «тупішає» й інтелектуально, і емоційно.

Другою «мішенню» алкоголю є печінка. Саме тут під дією ферментів відбувається його розщеплення. Якщо швидкість надходження алкоголю в клітини печінки вища за швидкість його розпаду, то відбувається накопичення алкоголю, що призводить до ураження клітин печінки. Алкоголь порушує структуру клітин печінки, стає причиною переродження її тканин. При систематичних вживаннях спиртних напоїв жирові зміни в клітинах печінки призводять до омертвління печінкової тканини - розвивається цироз печінки, дуже грізне захворювання, яке майже завжди супроводжує хронічний алкоголізм. Дія алкоголю на печінку підлітка ще агресивніша, бо цей орган знаходиться в стадії структурного і функціонального формування. Ураження клітин печінки призводить до порушення білкового і вуглецевого обмінів, синтезу вітамінів і ферментів. Спиртні напої, можна сказати, «роз'їдають» слизову оболонку стравоходу, шлунку, порушують секрецію і склад шлункового соку, що утруднює процес травлення і, у кінцевому підсумку, погано позначається на рості і розвитку підлітка.

Таким чином, алкоголь послаблює організм, гальмує формування і дозрівання його органів і систем, а в деяких випадках, наприклад, при зловживанні, і зовсім зупиняє розвиток деяких функцій вищої нервової системи. Чим молодший організм, тим згубніше діє на нього алкоголь. Крім того, вживання алкогольних напоїв підлітками значно швидше, ніж у старших, веде до формування в них алкоголізму.

І ведучий.

Материнство і алкоголь несумісні. Про це в наступній розповіді. Необхідно розповісти про те, як впливає алкоголь на жінок, оскільки жінки є продовжувачками роду людського, ними закладається здоров'я майбутніх поколінь. Стан здоров'я дитини, підлітка якоюсь мірою визначають майбутні можливості дорослої людини.

Алкоголь негативно впливає на здоров'я жінки, порушує нормальне функціонування її статевих органів. Ось декілька цифр. Відомий російський дослідник С.З.Пащенков спостерігав протягом 5 років 3300 пацієнток, що лікувалися від хронічного алкоголізму. У 85,3% із них були хронічні захворювання, причому 40,6% жінок страждали захворюваннями статевої сфери. У цілому, в жінок, що зловживають спиртним, у 2,5 рази частіше, ніж у непитущих відзначаються різноманітні гінекологічні захворювання. Зловживання алкоголем, руйнуючи організм жінки, виснажує її нервову й ендокринну системи і зрештою призводить до безплідності. Крім того, жінки, що зловживають алкоголем, нерідко ведуть безладне статеве життя, що неминуче супроводжується запальними захворюваннями статевих органів і закінчується безплідністю.

Стан сп'яніння в момент зачаття може вкрай негативно позначитися на здоров'ї майбутньої дитини, адже алкоголь небезпечний не тільки для статевих клітин, що дозрівають, але може зіграти свою фатальну роль і в момент запліднення цілком повноцінних (нормальних) статевих клітин. Сила впливу алкоголю у момент зачаття непередбачена: можуть бути і легкі порушення, і важкі органічні ураження різноманітних органів і тканин майбутньої дитини.

Період від моменту зачаття до 3 місяців вагітності лікарі називають критичним у розвитку плоду, оскільки в цей час відбувається інтенсивне закладання органів і формування тканин. Вживання алкоголю може призвести до впливу на плід, причому ушкодження буде сильніше, ніж на більш ранньому етапі критичного періоду впливу алкоголю.

У медичній літературі з'явився спеціальний термін, що позначає комплекс недуг у дітей, викликаних впливом алкоголю, у період внутрішньоутробного розвитку - алкогольний синдром плоду (АСП) або синдром алкогольної фетопатії. Для АСП характерні вроджені аномалії розвитку серця, зовнішніх статевих органів, порушення функції центральної нервової системи, низька маса тіла при народженні, відставання дитини в рості та розвитку. В дітей із синдромом алкогольної залежності спостерігаються характерні риси: маленька голова, особливе лице, вузькі очі, специфічна складка повік, тонка верхня губа.

Вживання спиртних напоїв небезпечний протягом усієї вагітності, адже алкоголь легко проникає від матері через плаценту по кровоносних судинах, що харчують плід. Вплив алкоголю на плід у наступні місяці вагітності призводить до недоношеності, зниження маси тіла народжених дітей, мертвонародженості.

Мати, що годує, повинна пам'ятати, що алкоголь робить украй шкідливий вплив на організм грудного немовляти й у першу чергу на його нервову систему. Навіть незначні дози алкоголю, що потрапляють із молоком матері в

організм немовляти, можуть викликати серйозні порушення в діяльності центральної нервової системи, в окремих випадках мати необоротні наслідки. Дитина під впливом алкоголю стає неспокійною, погано спить, у неї можуть спостерігатися судоми, а в подальшому і відставання в психічному розвитку. Якщо мати, що годує, страждає хронічним алкоголізмом, і в організм немовляти регулярно потрапляє алкоголь, то, крім вищезгаданих ускладнень, у дитини може виникнути «синдром алкогольної залежності грудного віку». Подібні випадки описані вченими минулого і сучасними дослідниками.

II ведучий.

Алкоголізм - не звичка, а хвороба, що характеризується психічними і фізичними змінами в організмі людини. Це важка хронічна хвороба, у більшості випадків важко виліковується. Вона розвивається через регулярне і тривале вживання алкоголю і характеризується особливим патологічним станом організму: нестримним потягом до спиртного, зміною ступеню його перенесення і деградацією особистості. Для алкоголіка сп'яніння є найкращим психічним станом. Цей потяг не піддається розумним доказам припинити пити. Алкоголік спрямовує всю енергію, засоби і думки на добування спиртного, незважаючи на реальний стан (наявність грошей у сім'ї, необхідність виходу на роботу і т.п.). Раз випивши, він рветься напитися до повного сп'яніння, до безпам'ятства. Як правило, алкоголіки не закушують, в них втрачається блювотний рефлекс, тому будь-яка кількість випитого залишається в організмі. У зв'язку з цим говорять про підвищену здатність переносити алкоголь. Але насправді це патологічний стан, коли організм утратив спроможність боротьби з алкогольною інтоксикацією шляхом блювоти й інших механізмів захисту.

На пізніх етапах алкоголізму перенесеність спирту раптово знижується й у запеклого алкоголіка навіть малі дози вина викликають той же ефект, що велика кількість горілки в минулому. Для цієї стадії алкоголізму характерно важке похмілля після прийому алкоголю, погане самопочуття, дратівливість, злостивість. Під час так званого запою, коли людина п'є щодня, впродовжкількох днів, а те й тижнів, патологічні явища настільки виражені, що для їхньої ліквідації потрібна медична допомога.

Алкоголізм не звичка, а хвороба. Звичка контролюється свідомістю, від неї можна позбутися. Пристрасть до алкоголю перебороти складніше через отруєння організму. Біля 10% людей, що вживають алкоголь, стають алкоголіками. Алкоголізм - хвороба, що характеризується психічними і фізичними змінами в організмі. Алкоголізм розвивається за такою схемою: 1) *Початкова фаза*: сп'яніння з затмінням. Людина постійно думає про спиртне, їй здається, що випила недостатньо, вона п'є, у неї розвивається жадібність до алкоголю. Проте вона зберігає визнання своєї провини, уникає розмов про свій потяг до спиртного. 2) *Критична фаза*: втрата контролю над собою після першого ж ковтка алкоголю. Прагнення знайти виправдання своєму пияцтву, опір усім спробам запобігти бажанню випити. В людини розвивається зарозумілість, агресивність. Вона звинувачує навколишніх у своїх

бідах. У неї починається запій, її друзями стають випадкові «собутильники». Вона змушена піти з постійної роботи, втрачає інтерес до всього, що не має відношення до спиртного. 3) *Хронічна фаза*: щоденне похмілля, розпад особистості, помутніння пам'яті, суперечливість думки. Людина п'є сурогати алкоголю, технічні рідини, одеколон. В неї розвиваються безпідставні страхи, біла гарячка, інші алкогольні психози.

Одним із характерних ускладнень під час запою є біла гарячка.

Біла гарячка - найбільший алкогольний психоз, що зустрічається часто. Вона виникає звичайно в стані похмілля, коли в п'яниці з'являються безпідставний страх, безсоння, тремтіння рук, жахи (погоні, напади і т.п.), слухові і зорові облуди у виді шумів, дзвоників, руху тіней. Симптоми білої гарячки особливо виражені вночі. У хворого починаються яскраві переживання залякуючого характеру. Він бачить довкола комах, пацюків, що нападають на нього, чудовиськ, бандитів, відчуває біль від укусів, удари, чує погрози. Він бурхливо реагує на свої галюцинації: обороняється або біжить, рятуючись від переслідування. Вдень галюцинації дещо згасають, хоча хворий залишається збудженим, у нього тремтять руки, він метушливий і не може спокійно сидіти на однму місці.

Іншою формою психозу є алкогольне марення. Воно виникає і після короткочасного пияцтва, але, на відміну від білої гарячки, не супроводжується галюцинаціями. Таких хворих переслідують нав'язливі думки. Частіше усього це марення підозрілості, переслідування, ревнощі. П'яниці, наприклад, здається, що проти нього влаштована змова. Не бачачи виходу зі становища, що створилося, він може скінчити життя самогубством.

І ведучий.

Варто задуматись, над такою сумною статистикою. В Київській Русі міцність напоїв не перевищувала 5-7 градусів, адже тільки бродінням неможливо одержати більш міцних напоїв. Тоді інших, сучасних, методів одержання алкогольних напоїв не знали. Встановлено, що активна форма туберкульозу серед алкоголіків в Нью-Йорку зустрічається в 28 раз частіше, ніж серед решти мешканців міста. Зловживання алкоголем - першопричина багатьох психічних розладів. Зміни структури мозку, викликані багаторічною алкогольною інтоксикацією, майже незворотні. Дослідження останніх років виявили прямий зв'язок між невеликим, але частим вживанням алкоголю і ураженням печінки: жирова дистрофія цього органу розвивається в середньому через 5-10 років, а цироз спостерігається в 7 разів частіше, ніж у тих, хто не п’є.

Статистика свідчить: у тих, хто вживає алкогольні напої, хвороби серцево-судинної системи спостерігаються в 2,5 рази частіше, ніж у тих, хто не п’є, а інфаркти міокарда - глибші та обширніші. Зловживання алкоголем сприяє виникненню і вкрай несприятливому перебігу гіпертонічної хвороби. Австрійські вчені провели порівняння головного мозку алкоголіка з мозком здорових людей. Виявлено, що мозок людей, що п’ють, містить меншу кількість нервових клітин - нейронів, які виявились ще й набагато меншими.

Дія алкоголю під час внутрішнього розвитку затримує ріст плоду. Матері, які вживають навіть невеликі дози спиртного частіше, ніж інші жінки, народжують фізично і психічно неповноцінних дітей. Відомо, що 90% розумово відсталих дітей, які займаються у допоміжних школах та інтернатах - діти або пияків, або алкоголіків. У сім'ях, де вживають алкоголь, 38,6% дітей виявляються недорозвиненими і хворими. В таких сім'ях в 2 рази частіше діти народжуються мертвими, а їх смертність в ранньому віці в 3 рази вища, ніж у сім'ях, де батьки не п'ють. Найбільше імпотентів серед курців і тих, хто зловживає алкоголем. У стані сп’яніння здійснюється найбільше крадіжок, пограбувань, різних нападів.

На горищі, де таємно гнали самогон, лежало 160 курячих яєць для наступної інкубації. Яке ж було здивування господаря, коли з яєць вивелося лише 78 курчат. Причому 40 з них незабаром загинули, а 25 виявилися виродками! Зародки були отруєні парами спирту та ефірних масел.

У спортсмена, що стабільно вибиває при стрільбі 96 очок із 100, після прийому 50 грамів алкоголю результат виявився: 26 із 100!

ІІ ведучий.

Який же вплив алкоголізму на суспільство? Про це ми дізнаємось із наступної розповіді.

Алкоголь «б'є» не тільки того, хто п’є, але і людей, що оточують його. Часто чоловіки або жінки, схильні до алкоголізму, зневажають своїми обов'язками, друзями, сім'єю і дітьми, для того, щоб задовольнити свою потребу. Пристрасть до алкоголю - причина різноманітних злочинів. Відомо, що 50% усіх злочинів пов'язано з вживанням алкоголю.

За алкоголізм батьків часто розплачуються діти. Дослідження нервовохворих дітей показали, що причиною їхньої хвороби часто є алкоголізм батьків.

Боротьба з алкоголізмом - найбільша соціальна і медична проблема будь-якої держави. Шкідливість алкоголю доведена. Навіть малі дози його можуть стати причиною великих прикростей або нещасть: травм, автокатастроф, позбавлення працездатності, розпаду сім'ї, утрати духовних потреб і вольових рис людиною.

Самостійна робота учнів: проводимо опитування учнів з метою виявлення шкідливих звичок та планування заходів по боротьбі із вживанням шкідливих речовин.

1.Чи пробували Ви вживати алкогольні напої?

2. Якщо вживали спиртні напої, то в якому віці?

3. Що спонукало Вас до вживання алкоголю?

4. Чи була у Вас сила волі відмовитись від вживання алкогольних напоїв?

5.Чи подобаються Вам п’яні люди?

6. Що Ви б зробили для боротьби з алкоголізмом?

7.Чи потрібно проводити бесіди на антиалкогольну тему у Вашій групі?

Заключне слово викладача:

Вживання алкоголю псує характер людини, вбиває її моральний ідеал, вона стає егоїстичною, слабшає її воля, з′являються нездорові примхи, роздратованість, удавана відвага, самовпевненість, втрачається самоконтроль і почуття відповідальності за свої вчинки. Одночасно розвивається моральна нестійкість, жорстокість і цинізм.

Лисенко Т. Г., викладач,
Гайворонський ПАЛ, Кіровоградська обл.

ЛЮДСЬКЕ ЖИТТЯ – НАЙВИЩА ЦІННІСТЬ!

Мета: Формувати усвідомлене розуміння учнями поняття «життя», його унікальності, цінності; визначити своє місце в ньому; ставлення до власного життя та життя інших людей, як до найвищої цінності; сприяти вихованню в них людяності, чесності, працьовитості, відповідальності; розвивати допитливість, інтерес до навколишнього життя, майбутньої професії, прагнення з'ясовувати, доводити, міркувати; розвивати вміння, формувати ціннісні судження про гармонійне життя; виховувати наполегливість у досягненні поставленої мети.

Хід заняття

І. Організація класу.

ІІ. Вступне слово вчителя.

Життя коротке і коли воно закінчується,
то закінчується назавжди,
тож проживи його гідно,
прислухайся до свого серця.

Вчитель. Нашу розмову мені хочеться почати словами М. Островського: «Найдорожче в людині — це життя. Воно дається один раз, і прожити його потрібно так, щоб не було нестерпно боляче за безцільно прожиті роки, щоб не палила ганьба, за підленьке і дріб'язкове минуле...»

Питання про призначення людського життя дуже актуальне, оскільки стосується найголовнішого для людини - мети її земного існування. Знайшовши правильну відповідь на питання щодо нашого життя, ми зможемо відповісти і на дрібніші питання, які нам щоденно доводиться вирішувати в спілкуванні з людьми, навчанні, роботі, сім`ї. Якщо ж ми помиляємось в цьому питанні, то не досягнемо цілі і в інших наших життєвих ситуаціях: бо як зможе об`єктивно осмислити їх той, чиє життя не наповнене сенсом?

Учень. *Людське життя*

Людське життя — це просто диво.
У кожного воно своє.
Хтось проживе свій вік щасливо,
Та щастя різне також є.
Комусь за щастя — грози й зливи,
Хтось бачить щастя в тишині.

А хтось не бачить перспективи
Й щасливий лише уві сні.
У всякого своя дорога,
Когось стежинка в світ веде.
Хтось у житті прийшов до Бога,
А хтось ніколи не прийде.
Комусь потрібно все пізнати,
Дійти до суті, глибини…
Хтось буде правду скрізь шукати,
Хтось так і рветься до війни…
Хтось намагається творити,
Нові зробити відкриття.
А інший буде вовком вити
І нарікати на життя.
Людей однакових немає
І щастя також різне є.
Хтось рветься в бій, а хтось дрімає…
У кожного життя своє.

ІІІ. Робота над темою:

Вчитель. У кожної людини сенс життя різний, але він змінюється з віком та життєвими обставинами. Я думаю, що вибір сенсу життя залежить і від умов життя, і від виховання, і від спадковості, а найбільше – від власної волі людини.

У деяких сенс людського життя полягає у тому, щоб створити щасливу сім'ю. Як влучно зазначив В. Сухомлинський, сім'я – це те первинне середовище, де дитина повинна вчитися робити добро. Інші всі свої сили спрямовують на досягнення добробуту або на сходження кар'єрними сходинками. Отже, кожна людина обирає собі мету і йде до неї різними шляхами. Істина полягає в тому, що сенс життя існує, але для кожного цей сенс свій. Кожен обирає для себе свій шлях сам.

Учень. Так! Треба жити кожним днем,
Не відкладаючи на потім...
Що має бути — не обминем
В своїх стараннях і турботі.
Нам треба жити кожним днем,
Не ждать омріяної дати.
Горіть сьогоднішнім вогнем,
Бо «потім» може й не настати...
(*В. Крищенко*)

Вчитель. Час від часу, особливо в хвилини занепадницького настрою, на думку спадає одне питання, для чого ми живемо? Або в чому сенс нашого життя…? На це питання ніхто не дасть точної, однозначної відповіді.

На мою думку, є дві відповіді. Перша відповідь така: сенс людського життя полягає в тому, щоб зрозуміти, в чому він полягає. На перший погляд це

твердження видається нісенітницею, але якщо гарненько подумати, то це так і є. Коли зміст життя хоч трішечки, але зрозумілий особистості, то далі жити набагато легше, адже ти знатимеш до чого прагнути. Тобто кожен з нас повинен сам для себе визначити, що є головне в житті. Для когось це може бути улюблена справа, для когось навчання, для когось інша людина.

По–друге, цінність життя для мене в тому, щоб робити людям добро і не чинити зла, бо якщо в світі не буде добра, людяності та милосердя, то люди своєю поведінкою будуть схожими на тварин і суспільство деградує.

Учень. Якщо робиш добро,
Не чекай на віддачу,
Бо вона все одно
Не несе тобі вдачу.
Не надійся, не жди,
Не чекай ти на щиру подяку,
А роби як робив, як завжди,
До добра не втрачаючи смаку.
Смак чудовий, робити добро,
Непроста і терниста дорога.
Це порив, це душі серебро,
Це талант, це дарунок від Бога.
Скарб безцінний цінуй, бережи,
І творити добро поспішаючи,
Свій Божественний дар від усіх бережи,
Добротою всяк день починаючи.

Вчитель. Також сенсом людського життя є друзі, рідні, однодумці, кохана людина. Коли поруч всі ці люди, то будь-які справи йдуть на лад. А коли людина закохана, то взагалі хочеться обійняти весь світ. Недарма кажуть, що закохана людина готова гори звернути заради кохання. Але не будемо відходити від нашої головної теми.

Сенс життя – сама людина і все, що її оточує.

На мою думку, людина повинна прожити своє життя так, щоб забезпечити собі гідне місце в іншому житті. Звичайно, можна прожити життя тільки для себе і ні для кого іншого, але потім, коли ти будеш між небом і землею, після тебе не залишиться нічого…тебе ніхто не буде пам’ятати. Тому, варто задуматись над цим якнайшвидше. Задуматись, кому ти вчинив зло, кого образив. Що ти зробив для того, щоб тебе пам’ятали, шанували? Адже про людину судять, за її справами. Життя дається всього один раз і не варто витрачати дорогоцінний час на дрібниці. Людина народжена для щастя.

Учень. *Хвилина*
Запам 'ятайте, наші діти,
Що мить безцінно дорога.
Що нам дано не просто жити —
Не просто так горить зоря.

Кожна утрачена хвилина —
Ой, як важлива у житті!
На жаль, не позбираєш днини
Отак змарновані в путі.
(*Марія Яковчук*)

Вчитель. Життя складне, суворе. «Життя прожити – не поле перейти». Але ніщо в цьому світі не стоїть на одному місці, все рухається, змінюється. Тому варто пам’ятати, що завтра, післязавтра, будь-коли все обов’язково налагодиться, зміниться на краще. Тільки треба кожному йти до цього, намагатись змінити цей світ на краще і тоді, завдяки спільним зусиллям, все вийде. Тож варто жити і вірити. Словом, життя триває, не марнуй його!

Учень. Не плач, коли життя жорстоке
Тобі стежину шле лиху,
Ще знайдеш щастя синьооке
На вкритім тернами шляху.
І не сумуй, коли яскраве
Для тебе сонце вмить зайде,
Ще прийде час — і зірка слави
Смарагдом в душу упаде.
Життя — це поле щастя й муки,
Тому до труднощів звикай,
Та головне — безсило руки
Ніколи ти не опускай.
(*Тетяна Печончик*)

Вчитель. Кожна людина, обираючи собі мету, утверджується як особистість лише тоді, коли чинить відповідно до цієї мети. Втім, розмірковуючи про сенс життя, слід дослухатися до думок інших. Щоб не помилитися, варто співвідносити свої роздуми з моральними настановами. Ось деякі з них: «Багатійте добрими ділами», «Кожен одержить нагороду за свій труд», «Не будуйте дім свій на піску», «Якою мірою міряєте, такою ж відміриться і вам».

Дотримання цих правил допомагає уникати ситуацій, коли людина під тиском життєвих обставин починає оцінювати свої попередні вчинки як дріб'язкові або й взагалі як хибні, через що почувається вкрай розчарованою, спустошеною.

Вчитель. Зараз я хочу щоб ми прочитали, що говорить Конституція України про життя людини:

Розділ І, стаття 3: «Людина, її життя і здоров'я, честь, гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю»...

Розділ ІІ, стаття 27: «Кожна людина має невід'ємне право на життя.

Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави - захищати життя людини.

Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань».

Бесіда з учнями: дайте відповіді на питання:

1. Як ви думаєте, чи може кожна людина жити так, як вона хоче, і що для цього потрібно?
2. Чи справедливе твердження: «Моє життя, як хочу, так і живу?»
3. А що складніше і важливіше: будувати життя чи пристосовуватись до нього?
4. Чи хочеш стати «видатною людиною», «зіркою», «жити щасливо»?
5. Чи хочеш стати видатною людиною у своїй професійній діяльності?
6. Для чого людина живе на Землі?
7. Що зробити для того, щоб наше життя було прекрасним?

Вчитель. А зараз давайте заповнимо таблицю, кожен з вас має написати щось як в праву, так і в ліву колонку.

Життя – найвища цінність, тому я	
Ніколи не буду	Обов’язково буду

Вчитель. Життя – це шанс кожного. Доля прихильна до тих, хто здатний триматися на плаву, навіть потрапляючи у вир.

Мати Тереза, лауреат Нобелівської премії, громадянка світу в найвищому розумінні цього слова, залишила тим, хто вступає на життєвий шлях, духовний заповіт, у якому сказано:

Життя – це шанс. Скористайся ним.
Життя – це краса. Милуйся нею...
Життя – це мрія. Здійсни її.
Життя – це виклик. Прийми його.
Життя – це обов'язок. Виконай його.
Життя – це цінність. Цінуй його.
Життя – це любов. Насолоджуйся нею.
Життя – це таємниця. Пізнай її.
Життя –це удача. Шукай цю мить.
Життя таке чудове. Не марнуй його.
Це твоє життя. Борони його.

IV. Висновки.

Вчитель. Роблячи своє життя розумним та осмисленим, підпорядковуючи його великій меті, заповнюючи його самовідданою працею на благо людства, присвячуючи його іншим людям, людина сама значно збільшує цінність власного життя. І навпаки, якщо людина живе тільки одним днем, розмінює своє життя на багато дрібних випадкових справ, якщо вона шукає лише вигоди для себе або самих тільки задоволень, тобто живе виключно для самої себе або для самих тільки задоволень, тобто живе виключно для самої себе, то її життя й у самому кінці, перед смертю, варте стільки ж, а то й менше, як на самому початку - одразу після народження.

Життя є дар Божий. Ми повинні берегти цей дар, як святиню. І завжди залишатись ЛЮДИНОЮ!

Ти знаєш, що ти – людина?
Ти знаєш про це чи ні?
Усмішка твоя – єдина,
Мука твоя – єдина,
Очі твої одні.
Сьогодні усе для тебе –
Озера, гаї, степи.
І жити спішити треба,
Кохати спішити треба -
Гляди ж, не проспи.
Більше тебе не буде
Завтра на цій землі,
Інші ходитимуть люди –
Добрі, ласкаві і злі.
Бо ти на землі – людина,
І хочеш того чи ні –
Усмішка твоя – єдина,
Мука твоя – єдина,
Очі твої одні.

Маринка К. А., майстер виробничого навчання
Рава-Руський ПЛ, Львівська обл.

ЗРОБИ СВІЙ ВИБІР НА КОРИСТЬ ЗДОРОВ'Я АБО «ВСЯ ПРАВДА ПРО ТЮТЮН»

Мета: запобігати появі шкідливих звичок, які негативно впливають на здоров'я підлітків; формувати вміння і навички учнів щодо власної безпеки, розуміння відповідальності за власні вчинки та їх наслідки; виховувати в учнів бажання берегти власне здоров'я.

На екрані: «Не спалюй своє майбутнє!», «У Європі сьогодні курити не модно!», «Вибирай сам – бути здоровим чи курити?»

Хід виховної години

Класний керівник. Доброго дня, дорогі діти! Сьогодні особливо гостро стоїть проблема виховання здорової молоді. Здоров'я – це найбільша людська цінність, яку, на жаль, багато людей починають берегти, вже втративши значну частину величезного скарбу, відпущеного нам природою.

Майстер в/н. Часто діти навмисно все роблять для того, щоб згубити своє здоров'я. Вони хизуються перед друзями… Але тільки чим? Не дуже приємно і навіть шкода дивитися на таких підлітків, знаючи, що через деякий час вони почнуть хворіти і втратять своє здоров'я.

Класний керівник. Отже, люди, які палять, перш за все, невпевнені у собі, не вміють протистояти тиску довкілля. Хоча більшість підлітків починають палити саме для того, щоб відчути себе дорослими, самостійними людьми, справжніми «суперменами».

Майстер в/н. Усім вам ще з дитинства розповідають батьки, а потім уже в школі вчителі, про шкідливість куріння. Але звідки взялись цигарки у нас?

Класний керівник. Про це вам хочуть розповісти ваші одногрупники.

Учень 1. Історія розвитку паління.

Учень 2. 12 жовтня 1492 року іспанська флотилія, яку очолював Христофор Колумб, припливла до невідомого острова, який вони вважали східним берегом Індії. Коли матроси висадилися на суходіл, їх вразив вигляд аборигенів, які випускали з рота дим, після того, як втягували його з рулонів скрученого тютюнового листя. куріння було невід'ємною частиною релігійних церемоній аборигенів. Вони вдихали дим і випускали його через ніздрі до того часу, поки з ними не починав спілкуватися «Великий Дух».

Учень 3. Коли експедиція повернулась додому, то серед багатьох дивовижних подарунків, привезених з Нової Землі, було і листя тютюну.

Учень 4. Європа в різний час неоднаково ставилася до тютюну і куріння. Спочатку цій рослині приписували дивовижні цілющі властивості. Наприклад, французький посол Жан Ніко (від його імені походить слово «нікотин») приписав нюхання тютюну французькій королеві, як засіб від головного болю. В Англії під час епідемії чуми тютюн змушували курити для профілактики.

Учень 1. У 1571 році іспанський лікар Ніколас Мондарес написав книгу про цілющі властивості тютюну, в якій описав 36 хвороб, від яких лікує тютюн. Через 17 років, житель Вірджинії Томас Харрієт почав пропагувати щоденне куріння тютюну як шлях до загального оздоровлення організму. Проте він сам помер від раку.

Учень 2. З часом люди стали помічати негативну дію тютюну, особливо те, що він викликає залежність. У різних країнах почалися заборони на куріння.

Учень 3. У 1680 році в Туреччині вийшов закон султана Мурада IV про смертну кару за куріння. Там за цей злочин саджали на палю. В Англії в XVI столітті курцям відрубували голови і виставляли їх на площі з люльками в роті. В Персії — виривали ніздрі.

Учень 4. В Італії вживання тютюну вважалося диявольською звичкою і курців відлучали від Церкви. А одного разу був випадок, коли п'ятьох монахів, яких звинуватили у курінні, замурували живцем у стіну як урок для нащадків. У Царській Росії до куріння ставилися також негативно. Особливо після того, як у 1634 році через куріння, згоріла дерев'яна Москва.

Майстер в/н. Усі ви ще зі шкільної лави знаєте, що головною складовою тютюну є нікотин. Нікотин – це надзвичайно сильна отрута, яка діє переважно на нервову систему, травлення, дихальну та серцево-судинну системи.

Класний керівник. Якщо ви сумніваєтесь у наших словах, то факти більш промовисті: на нашій планеті курять приблизно 1,3 мільярди людей; за 1

секунду на Землі викурюється 300 000 цигарок; куріння викликає 6 % смертей в усьому світі; щорічно від куріння вмирає 3 мільйони людей; загальна маса недопалків на планеті за 1 рік становить 2 520 000 тонн.

Майстер в/н. Навіть одна цигарка шкідлива для всього живого. Смерть від нікотину може настати, якщо підліток одночасно викурить півпачки сигарет, а для дорослої людини смертельна доза — пачка. Проте відомі випадки смерті навіть від викурювання 2—3 сигарет.

Класний керівник. Якщо наші слова викликають у вас сумнів, то просимо уважно подивитися, що утворюється в легенях курця після 20 пачок цигарок.

Відеоролик 1. *(У ролику на досліді показано кількість смоли, яка утворюється і осідає в легенях після викурювання 20 пачок цигарок).*

Майстер в/н. Я думаю, що коментарі тут зайві. Ви гадаєте, що в Україні ситуація не така вже й катастрофічна? Отже, «тютюнова» статистика України:

Класний керівник. В Україні нараховується близько 9 мільйонів активних курців, що складають третину всього працездатного населення країни.

Майстер в/н. Україна займає 17 місце в списку країн-лідерів за кількістю курців.

Класний керівник. Щорічно до числа курців долучаються не менше 100000 українців.

Майстер в/н. Кожен четвертий підліток в Україні випалює першу сигарету у віці 10 років.

Класний керівник. Україна є другою країною у світі (після Чилі), де у віці 13–15 років курять більш 30 % юнаків і дівчат.

Майстер в/н. Розрахунки Всесвітнього банку свідчать про те, що економічні збитки України від тютюну складають близько 2 млрд. доларів щорічно.

Класний керівник. Людина поступово звикає до сигарет настільки, що стає хімічно залежною. Пропонуємо вам подивитись сценку, яку підготували для цієї зустрічі наші учні.

Сценка «Божественне листя»

Автор. Існує така легенда. У далекому минулому, коли тютюн щойно завезли в Україну, біля підніжжя Карпат жив добрий і дуже мудрий старець. Він відразу не злюбив це зілля і намагався переконати людей не вживати його. Одного разу він побачив, як купці розклали свій отруйний товар.

Купці: – Божественне листя! Це засіб від усіх хвороб!

Автор. Навколо них зібралось багато народу. Підійшов і старець.

Старець: – Це «божественне листя» приносить людям велику користь: у будинок курця не зайде лиходій, його не вкусить собака, він ніколи не зістариться.

Автор. Купці з подивом подивились на старця.

Купці: – Ти маєш рцію, мудрий діде! Але звідкіля ти знаєш про такі чудові властивості «божественного листя»?

Автор. Старець усміхнувся і пояснив:

Старець: – Лиходій не зайде в будинок курця, оскільки той, хто віддає багато грошей за тютюн, рано чи пізно стане бідним, у нього не буде чого красти. Крім того, від куріння він буде кашляти всю ніч, а злодій не заходить у будинок людини, що не спить. Через кілька років куріння людина ослабне, в неї почнуть боліти ноги, вона ходитиме з паличкою. А який же собака вкусить людину із ціпком в руці? Курець ніколи не постаріє, тому що помре замолоду.

Автор. Почувши старця, люди швидко відійшли від купців. Якби ж і в наш час всі прислухалися до порад мудрого старця!

Майстер в/н. Всесвітня організація охорони здоров'я проводить багато досліджень і їх результати вражають: у світі 90% смертей настає від раку легень, 75% – від хронічного бронхіту і 25% - від ішемічної хвороби серця. Всі вони обумовлені палінням.

Класний керівник. Кожні 10 секунд на планеті вмирає 1 запеклий курець (до 2020 року цей рівень може підвищитися до однієї людини за 3 секунди).

Майстер в/н. Дані ВООЗ та МОЗ України дозволяють стверджувати, якщо молодь віком 12–17 років віку курить, то ймовірність вживання ними героїну в 12 разів, а кокаїну в 51 раз вища, ніж у тих, хто не палить.

Класний керівник. Якщо молодь 12-17–літнього віку випалює більше пачки цигарок, то ймовірність вживання ними героїну вища у 51 раз, а кокаїну – у 106 разів.

Майстер в/н. Приголомшливий факт: молодь, яка ніколи не курила, майже ніколи не вживає героїн або кокаїн.

Класний керівник. Напередодні виховної години практичним психологом було проведено анонімне анкетування учнів нашого ліцею, в якому взяли участь 100 хлопців і дівчат віком від 15 до 18 років. Результати наступні.

- На питання «Чи вважаєте ви, що куріння це проблема?» 92 учні відповіли «так», а 8 – «ні».
- На питання «Ви курите?» 46 учнів відповіли ствердно, а це майже половина опитуваних.
- На запитання «До яких хвороб призводить куріння?» ми отримали наступні відповіді: рак – 74 учні, туберкульоз – 17 учнів, серцево-судинні захворювання – 16 учнів, імпотенція – 6 учнів. Отже, всі учні знають про ті чи інші негативні наслідки куріння і, незважаючи на це, продовжують курити.
- Всі інші питання були скеровані до курців: «В якому віці ви почали курити?». Вражаючі відповіді: до 13 років – 5 учнів, з 14 років – 14 учнів, з 15 років – 11 учнів, з 16 років – 16 учнів і 13 учнів пробували палити.
- На питання «Чи подобається вам курити?» практично половина учнів відповіла «так».
- З питання «Хто перший запропонував вам закурити?» можна зрозуміти, що у 44 випадках із 46 це роблять друзі. Варто замислитись кожному, хто зараз у полоні тютюну, чи дійсно ваші друзі - справжні друзі?
- На питання «Що ви відчуваєте під час куріння?» половина учнів відповіла, що задоволення або полегшення, інша половина – відразу.

- «Чи курили ви до приходу в ліцей?» 41 учень відповів «так», 5 –«ні».
- На питання «Чи зможете ви кинути курити?» 32 учні відповіли ствердно, 14 вважають, що не зможуть.
- І останнє запитання «На вашу думку, кинути курити – це важко?» половина учнів вважає, що «так», а інша половина думає, що «ні».

Отже, кожен другий учень нашого ліцею курить, і це цвіт нашої нації, наше майбутнє. Задумайтесь над цими даними….

Майстер в/н. Якщо навіть такі результати вас не вражають, то пропонуємо переглянути ще одне відео, в якому професор Жданов розповідає усю правду про тютюн.

Відеоролик 2 *(У документальному фільмі лікар детально розповідає і показує усі шкідливі наслідки паління, а також пояснює, як позбутись цієї згубної звички)* .

Класний керівник. Сьогодні медики стверджують: здоров'я людини на 10% залежить від спадковості; на 5% - від роботи медиків; інші 85% - у руках самої людини. Отже, наше здоров'я залежить від нас самих, від наших звичок. Є учні, які це усвідомлюють. Просимо до слова Одинака Богдана.

(Під час читання вірша відбувається слайд-шоу творчих робіт учнів ліцею на тему: «Куріння – це…»)

Читець.

Куріть, курці, паліть цигарки –
Над вами лікарі сміються.
Не допоможуть вам припарки,
Коли хвороби розіллються.
Позбутись цього вам не вдасться –
Потурбувались вчені фірми:
У цигарки, нехай їм трясця,
Внесли наркотик, імовірно.
Хоча сьогодні навряд треба
Вносить у вироби наркотик –
І нікотин знесе до неба,
Й від нього всі палить не проти!
Курці залежні від розваги,
Нервово руки їхні шарять,
Не покладуть вони на ваги
Здоров'я, про яке й не марять.
Куріть – опинитесь у моргу,
Курців чекає рак легенів,
Куріння для дурних умора –
Курить тепер не тільки легінь.
Курять дівчата і жінки,
Навіть вагітні зараз курять,
Потім вони кладуть вінки

На гроб дітей – мовчить же уряд.
Усім деталі зрозумілі –
Проти отрути нема зладу,
Хоч би курці порозумніли,
Та мозок їх втрачає раду!
Паління зробить поступово
Із вас чітких олігофренів,
Тоді вернутись до здорових
Не вдасться вам, бо ”все до фені”!
На мозок діють речовини:
Наприклад, ацетальдегід.
І не буває навіть днини,
Щоб не страждав святий ваш рід.
А ще коли цигарка тліє,
То вилучає ізотопи.
Вас радіація не гріє,
Швидше здоров’я ваше топить.
Отож, подумай, мій добродій,
Чи уповільнити старіння,
Звільнившись від цієї шкоди,
Чи дать гнисти твому корінню!

Майстер в/н. Отже, втратити здоров’я легко, тільки повернути іноді важко, а то й неможливо. Недаремно люди кажуть: «Є каяття, та нема вороття!»

Класний керівник. «Сповідь курця». Читає Гнідець Тарас.

(Слайд-шоу картинок, які висвітлюють негативні сторони куріння.)

Читець.

Дивлюсь із сумом у віконце:
Я загубив своє життя.
Усім привітно світить сонце –
Мені ж лишилось каяття!
Щемить душа моя і тужить –
Так тяжко дихати мені,
А кашель груди болем мучить –
Минають марно мої дні!
А все могло інакше бути,
Якби не сигаретний дим.
Не можу я ніяк забути,
Коли уперше закурив!
Якби я міг усе вернути,
Ніколи більше б не палив,
І не підходив до курців,
І своїх друзів зупинив!
Та час, на жаль, летить невпинно,

Уже нічого не вернути,
Ви не куріть ніколи, люди,
Зумійте про тютюн забути!
(Висвітлюється фінальна цитата: «Кожна людина має свободу вибору!»)

Класний керівник. Кожен сам вирішує, курити чи не курити, зміцнювати своє здоров'я фізичними вправами чи рости хирлявим слабаком. Проте правильний вибір може зробити лише той, хто вже здатний відповідати за свою поведінку, за своє здоров'я та за своє майбутнє взагалі.

Майстер в/н. Все у ваших руках, дорогі діти! На цьому нашу виховну годину завершено. Дякуємо за увагу!

Література

1. Генкова Л.Л. Почему это опасно / Л.Л.Генкова, Н. Б.Славков.- М. : Просвещение, 1989.
2. Пархотик И.И. Как сохранить здоровье / И.И.Пархотик.- К. : Наукова думка, 1981.
3. Сайт Міністерства охорони здоров'я України.
4. Шивельбуш В. Соціальна історія прянощів, збудників і дурманів / В. Шивельбуш ; пер. з нім. Ю.Прохаська. - К. : Критика, 2007.

Недзельська І. Я., викладач
Вищого професійного училища № 20, м.Львів

БОРОТЬБА З КУРІННЯМ

Мета: показати учням шкідливість куріння, його згубні наслідки на здоров'я курця, його потомство й оточення; популяризувати здоровий спосіб життя; розвинути свідоме ставлення до власного майбутнього; довести матеріальну вигоду відмови від куріння.

Обладнання: папір, ручки, м'яч, таблиці «Чому люди курять», таблиця «Наслідки паління»;

І. Організаційний момент.

Добрий день, дорогі друзі!

Ви – молоді, красиві, завзяті і кмітливі, сповнені сил та енергії. У вас багато мрій, бажань, планів на майбутнє. Щодня ви пізнаєте життя, відкриваєте для себе світ. Ви прагнете все спробувати, все зрозуміти і бути зрозумілими. Ви рухаєтеся уперед, наближаючи своє майбутнє. Ви мрієте про успіх, кохання і щастя, бо ви – молоді! Уже сьогодні ви тримаєте у власних руках своє майбутнє. І лише ви самі відповідальні за нього. Уже від вас і від ваших сьогоднішніх рішень залежить, якими ви будете.

Щороку дедалі більше свідомої молоді обирає здоровий спосіб життя, спрямовує свої зусилля на збереження і зміцнення свого здоров'я. Ось і сьогодні ми проведемо для вас тренінгове заняття, на якому ви дізнаєтеся багато нового та корисного для свого здоров'я.

ІІ. Тренінгове заняття.

16 учнів сідають у коло.

Вправа «Знайомство»

Мета: формувати мотивацію до співпраці з психологом, встановлення атмосфери довіри.

Учню пропонують від імені свого найкращого товариша розповісти про себе. Дуже важливо, щоб учень зміг дати волю своїм емоціям. Психолог: «Ти маєш змогу розповідати те, що вважаєш за потрібне. Можеш жаліти, критикувати, хвалити тощо. Найголовніше, щоб у слухача склалося певне враження про людину, яку ти описуєш».

Вправа «Побажання»

Мета: підвищення настрою, розвиток розкутості учасників.

Психолог. Почнемо нашу роботу з висловлювання один одному побажання в цей день. Воно має бути коротким, бажано одне-два слова. Ви кидаєте м'яч тому, кому хочете щось побажати, і водночас висловлюєте це побажання. Будемо уважно стежити за тим, щоб м'яч побував у кожного.

Усі ви висловлювали різні побажання, але при цьому обов'язково потрібно бути здоровим. Що ж означає «бути здоровим», чому ж це так важливо, і цього завжди бажають?

Мозковий штурм «Здоров'я – це…»

Мета: активізація мислення, усвідомлення поняття «здоров'я», необхідність турботи про нього.

Психолог. Кажіть усе, з чим асоціюється для вас слово «здоров'я», «здоровий спосіб життя», не критикуйте один одного, розширюйте почуте.

Здоров'я - це стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, а не лише відсутність хвороб і фізичних вад.

Поведінка, або стиль життя, є одним із найважливіших елементів способу життя в цілому, є однією з основних детермінант здоров'я. Поведінкові чинники можуть бути як сприятливими, так і шкідливими для здоров'я, що залежить від вибору способу життя конкретною особою. Щоб вплинути на поведінку людини, необхідні зусилля з боку самої людини. Поняття здорового способу життя – це те в людській діяльності, що стосується збереження і зміцнення здоров'я, усе, що сприяє виконанню людиною своїх людських функцій через діяльність з оздоровлення умов життя – навчання, праці, відпочинку, побуту.

Складові здорового способу життя: харчування; побут (якість життя, умови для активного і пасивного відпочинку, рівень психічної та фізичної безпеки у життєдіяльності); умови праці (безпека у фізичному й психічному аспектах); рухова активність (фізична культура і спорт, використання засобів систем оздоровлення, відновлення сил після фізичних і психічних навантажень); відмова від шкідливих звичок.

Вправа «Попрацюємо в групах»

А тепер поділимося на чотири групи за допомогою фішок. Кожна група отримує своє запитання. Відповідь обмірковує протягом 3 хвилин і записує на аркуші паперу.

Питання

- Для чого нам потрібно здоров'я?
- Що заважає людям бути здоровим?
- Що шкодить здоров'ю?
- Від кого або від чого залежить стан нашого здоров'я?

Психолог. Отже, ми побачили, що здоров'я є дуже важливим для людини, воно залежить від багатьох факторів. Адже здоров'я є тим чарівним ключем, який відчиняє двері до можливостей: прагнути і досягати, омріювати і здійснювати, розвивати себе, встановлювати орієнтири майбутнього. А зараз ви хочете насолоджуватися життям, крокувати в ногу з часом, не відставати від моди. Мода – це стиль, це спосіб життя. Ви – люди нового тисячоліття. Нове сьогодення зумовлює нову моду. Сучасна мода одна - здоров'я. Бути здоровим – красиво, модно, стильно, класно. По–справжньому сучасний еталон краси – здорова людина, яка обирає здоровий спосіб життя.

Вправа «Чому люди курять?»

Мета: з'ясувати причини поширення куріння.

Давайте поділимось на три групи. А зараз ви у своїх групах обговорите причини поширення паління. Що різноманітнішими, доступнішими будуть відповіді, то краще. Потім кожна група по черзі висловлюватиме свою думку, і ми разом запишемо на аркуші.

(Чому люди курять? З цікавості; заохочення товаришів; соціальне оточення; реклама; щоб відчути себе дорослим; простіше познайомитися; модно; знімає стрес; приклад кумирів).

ІІІ. Інформаційне повідомлення «Що таке тютюнокуріння?»

Мета: надати інформацію про тютюн і його вплив на організм людини, навчити учнів самостійно опрацьовувати текст, визначити головне, сприяти самостійному усвідомленню учасниками шкідливості тютюнокуріння.

Учасники об'єднуються у три команди, кожна з яких отримує завдання – текст–інформацію для самостійного опрацювання у групі з подальшою презентацією основних моментів.

Тема 1. Історія виникнення тютюнокуріння.

Тема 2. Шкідливий вплив тютюну на організм.

Тема 3. Склад сигарет.

Вправа «А чи не порахувати нам?»

Мета: усвідомити безглуздість витрачання особистих грошей на цигарки.

Учасникам пропонують порахувати, скільки грошей із сімейного бюджету витрачається на куріння.

Термін	Кількість сигарет	Сума грошей	Розваги, подарунки, подорожі

День			
Тиждень			
Місяць			
Рік			
Від усього цього ви самі відмовляєтесь!			

Вправа «Мені в собі не подобається...»

Учням пропоную закінчити речення: «Мені в собі не подобається...»

Запитання після закінчення вправи:

— Чи все з того, що ви написали, хотілося б змінити? Чому?

— Чи робив ви спроби працювати над собою? А тепер замініть те, що не подобається, на бажане. Як ви гадаєте, що необхідно зробити в реальному житті, щоб почуватися краще?

Вправа «Тільки від мене залежить»

Необхідно закінчити речення «Тільки від мене залежить» не менш ніж 10 варіантами.

Учень має не тільки записати закінчення речення на аркуші, а й голосно вимовити їх. Після закінчення заняття уням пропоную домашнє завдання: завести «щоденник відчуттів та думок». Щовечора необхідно записувати в щоденник усе, що спадає на думку, робити малюнки, записувати свої сни.

Вправа «Наслідки уріння»

Мета: з'ясувати основні наслідки згубного впливу куріння.

Психолог. Зараз кожна група обміркує наслідки впливу куріння на здоровий організм, а після обговорення запропонує свої думки щодо негативних наслідків куріння.

(Наслідки куріння: рак легенів; хронічний бронхіт; захворювання судин; захворювання серця; виразка шлунку; неприємний запах з рота; пожовтіння нігтів, випадіння зубів; поява зморщок; рак порожнини рота; подразнення очей.

IV. Висновок

Психолог. А тепер послухайте легенду і подумайте, чого вона нас навчає?

«Колись у давньому Китаї жив дуже розумний, але дуже примхливий мандарин. Протягом дня він приміряв одяг та теревенив зі слугами про свій розум, згадував давню зустріч з імператором. Так минали дні, роки…Аж ось поширилась по всій країні чутка, що неподалік кордону з'явився мудрець, розумніший від усіх на світі. Дійшло це і до нашого мандарина. Дуже розлютився він: «Хто може називати якогось там ченця найрозумнішою людиною у світі?!». Але вигляду нікому не подав, а запросив мудреця до себе у палац. Сам надумав обдурити ченця: «Я візьму в руки метелика, сховаю його за спиною і запитаю, що в мене у руках: живе чи мертве. І якщо чернець скаже, що живе – я роздушу метелика, а якщо мертве – я випущу його…» І ось день зустрічі. У пишній залі зібралось багато людей, усім хотілося подивитися на двобій найрозумніших людей у світі. Мандарин сидів на високому троні, тримав за спиною метелика і нетерпляче чекав приходу ченця. Аж ось двері

відчинилися і до зали увійшов невисокий худорлявий чоловік. Він попрямував до мандарина і сказав, що готовий відповісти на будь-яке його запитання. І тоді, красиво усміхаючись, мандарин промовив: «Скажи-но мені, що я тримаю у руках: живе чи мертве?». Мудрець трохи подумав, усміхнувся і відповів: «Усе в твоїх руках!». Збентежений мандарин випустив метелика, і той полетів, рясно тріпочучи своїми яскравими крильцями».

Чи так само і у вашому житті все залежить від вас?

Якщо ви боїтеся, що вас поб'ють,
Вважайте себе побитим.
Якщо ви гадаєте, що ви не можете,
Ви не зможете ніколи.
Якщо ви вважаєте, що програєте.
Ви вже програли.
Тому що у всьому світі ми бачимо,
Що успіх починається з волі людини –
Усе залежить від стану розуму.
Ваші думки повинні летіти високо,
Щоб дати можливість вам піднятись.
Перш ніж ви зможете отримати перемогу,
Ви повинні бути впевнені у собі.
Рано чи пізно перемога дістається тому,
Хто вважає, що він це може.

Обговорення.

А зараз я запропоную вам міні-сценарій на тему: «Міжнародний День боротьби з курінням».

МІЖНАРОДНИЙ ДЕНЬ БОРОТЬБИ З КУРІННЯМ

1-й учень. Доброго дня наші друзі! Сьогодні ми знову зустрічаємося з вами. Ви, напевно, звернули увагу на плакати, малюнки, які знаходяться в залі, і вже знаєте, що 15 листопада Міжнародний день боротьби з курінням.

2-й учень. Отже, ми сьогодні та й не тільки в цей день, закликаємо всіх сказати: «Ні» - курінню!

3-й учень. «Ні» - огидній цигарці!

4-й учень. «Ні» - тютюновому диму! Ми за чисті легені! Ми за чисте повітря! Ми за чисту від тютюну планету!

1-й учень. Ми за здоровий спосіб життя!

2-й учень. Ні для кого не секрет, що паління тютюну одна з найбільш поширених поганих звичок, які негативно впливають на здоров'я тих, хто палить і оточуючих їх довкола людей. Більше того: від хвороб пов'язаних із палінням, щороку помирає більше людей, ніж від СНІДу, алкоголю, наркотиків, автокатастроф, убивств і пожеж разам узятих.

3-й учень. Медичні дослідження показують: тривале паління значною мірою підвищує ризик розвитку серйозних захворювань і спричинює передчасну смерть.

4-й учень. Паління призводить до таких захворювань: хвороби дихальних шляхів, легенів, раку горла, раку легень…

1-й учень. Серцево-судинні захворювання: ризик померти від цих хвороб удвічі вищий у курців, аніж тих, хто не курить

2-й учень. Хвороби системи травлення, виразка шлунку, рак підшлункової залози, нирок.

3-й учень. Під дією нікотину виникає порушення кровообігу судин нижніх кінцівок, що може спричинити ампутацію ніг. Жертвами куріння стали такі особистості як Луї Армстронг, Лев Іванович Яшин, Павло Леспєкаєв.

4-й учень. У дівчат, які починають курити у підлітковому віці, ризик розвитку раку молочної залози стає на 70 % вищим, аніж у їхніх ровесниць, які не курять.

1-й учень. Що відбувається в організмі людини, коли вона курить?

2-й учень. Щойно людина запалює цигарку, нікотин через легені потрапляє у кров і вже через 8 секунд починає впливати на головний мозок. Нікотин спочатку збуджує, а потім гальмує процеси в нервовій системі, діє як міцний швидкодіючий наркотик, викликаючи сильну залежність від паління.

3-й учень. Нікотин посилює серцебиття, звужує кровоносні судини і підвищує артеріальний тиск. Це спричиняє хвороби серця і навіть смерть.

4-й учень. Невже цього замало, що не стати в'язнем цигарки?

1-й учень. Дуже часто люди шукають виправдання своїй поведінці. Це, зокрема, стосується і паління. Частенько доводиться чути: «Неправда, все це вигадки!». Але ми хочемо щоб ви знали правду!

2-й учень. 1. Не буває безпечних цигарок.

2. Навіть помірно курити шкідливо для здоров'я.

3. Куріння – це не означає виглядати елегантно.

4. Курити – це не означає подобатися дівчатам, хлопцям.

5. Кинути курити дуже непросто, тому краще не починати зовсім.

6. Ті, хто почав курити до 15 років у 5 разів частіше помирають від раку, ніж ті, хто став курцем після 25 років.

3-й учень. Отже, не курити – це означає зробити вибір на користь здоров'я Будь вільний від тютюну! Розпоряджайся своїм життям сам і не дозволяй цигарці розпоряджатися ним!

4-й учень. Ти здоровий, твої легені чисті. У тебе красивий вигляд, сяюча усмішка.

1-й учень. Ти не отруюєш здоров'я ані собі, ані іншим! Ти вільний! Ти господар свого життя!

2-й учень. Ти обираєш здоров'я! Приєднуйся до нас! Ти з нами! Разом ми – молодь за здоров'я!

3-й учень. Бережи себе для майбуття,

В твоїх руках здоров'я і життя.
Щоб звідусіль лунав веселий сміх,
Ми дбати про здоров'я просимо всіх.

Підбиття підсумків. Наприкінці заняття пропоную по колу підбити підсумки, вказуючи на те, що учасники дізналися нового.

Ногаль Н. Д., майстер виробничого навчання
Рава-Руський ПЛ, Львівська обл.

ЗУПИНИМО СНІД, ПОКИ ВІН НЕ ЗУПИНИВ НАС

Мета: запобігати поширенню захворювання серед підлітків; формувати вміння і навички учнів щодо власної безпеки, розуміння відповідальності за власні вчинки та їх наслідки; виховувати в учнів толерантне ставлення до ВІЛ-інфікованих людей.

Хід виховної години

Майстер в/н: Усі ви, напевне, чули про СНІД. Дехто вважає, що СНІД — це невиліковна хвороба, від якої можна вмерти. Інші впевнені, що СНІД передається тільки спадково і заразитися ним не можна. Є такі, що чули про заходи захисту проти СНІДу. Проте багато хто з вас досі не знає, що таке СНІД і ВІЛ, плутаючи ці поняття, тому сьогодні ми спробуємося докладно розібратись, що це за захворювання, який вірус його викликає, які запобіжні заходи проти нього існують.

Сьогодні 1 грудня – міжнародний день боротьби із СНІДом. Можливо, за буденними справами вам здається, що СНІД десь там, далеко в інших країнах, в інших містах і що вам до нього. Та, на превеликий жаль, хочу вас розчарувати, СНІД уже поруч з нами. Навіть у нашому районі є офіційно зареєстровані хворі на цю страшну недугу. А що з неофіційними даними? Та найстрашнішим є те, що хворі на ВІЛ люди народжують невинних у гріхах своїх батьків дітей, які практично приречені бути інфікованими. Ви скажете, а що ж ми можемо вдіяти? А я вам відповім, що, насамперед, всі ми зобов’язані знати все про це прокляття XXI сторіччя, щоб убезпечити себе. Отже, послухайте своїх одногрупників, які здійснили пошукову роботу і зробили наступні висновки.

Учень 1: У людини, яка захворіла на СНІД, Еражається вся імунна система, у результаті чого організм перестає опиратися інфекції і пухлинним процесам. Відбувається це тому, що в нього проникає дуже небезпечний вірус, що називається *Вірус Імунодефіциту Людини*, скорочено ВІЛ.

Учень 2: Що ж таке вірус?

Вірус — це дрібний мікроорганізм, який можна розглянути тільки під дуже потужним мікроскопом. Віруси живуть усередині живих клітин, з яких складаються всі тканини організму людини. У нашому організмі нараховуються мільярди таких клітин. Вони об'єднані в групи і виконують різні функції. Коли вірус потраплає в організм людини, він знаходить клітину, що впускає його, і змінює в ній програму клітинного "комп'ютера". Тепер, замість того, щоб функціонувати нормально і виконувати свої обов'язки, клітина починає

продукувати віруси. Віруси можуть викликати різні хвороби: грип, кір, вітряну віспу. У цьому випадку людина на якийсь час занедужує, але швидко поправляється завдяки імунній системі, що негайно вступає в боротьбу з вірусом і перемагає його. Вірус імунодефіциту людини відрізняється від інших вірусів саме тим, що атакує клітини, які повинні боротися з ним.

Учень 3: На щастя, вірус імунодефіциту людини (ВІЛ) передається від людини до людини лише за певних умов і набагато рідше, ніж збудники інших хвороб, таких як грип і вітряна віспа. ВІЛ живе в клітинах крові і може потрапити від однієї людини до іншої в тому випадку, якщо кров, заражена (інфікована) ВІЛ, потрапить у кров здорової людини.

Як же передається цей злощасний вірус?

Учень 4: Приклад 1. У батька Наталі, Степана, знайшли ВІЛ. Під час операції в лікарні йому довелося робити переливання крові. Як виявилося, уведена йому кров уже містила вірус. Знайшовши, що вірус може передаватися таким шляхом, лікарі розробили цілий ряд заходів, що запобігають можливості його присутності в донорській крові. Тепер передача вірусу при переливанні крові майже виключена.

Учень 5: Приклад 2. Дитині вірус може передатися від хворої матері. Розвиваючись у її утробі, він зв'язаний з нею пуповиною. Кров по кровоносних судинах тече в обох напрямах. Якщо в організмі матері присутній ВІЛ, то він може передатися і дитині. Крім того, існує небезпека зараження грудних дітей материнським молоком.

Учень 1: Приклад 3. Голки для уколів (ін'єкцій) повинні бути тільки одноразовими. Якщо ж їх використовувати багаторазово, то кров ВІЛ-інфікованого може потрапити в кров здорової людини.

Учень 2: Приклад 4. Під час статевого акту ВІЛ передається одному з партнерів: від ураженого до здорового.

Учень 3: Ми розглянули можливі способи передачі вірусу СНІДу. Важливо пам'ятати, що в реальному житті ймовірність зараження цим вірусом дуже незначна. Знаючи і виконуючи кілька простих правил, більшість людей можуть надійно захистити себе від зараження ВІЛ. Ми вже говорили, що потрібно бути обережним там, де доводиться мати справу безпосередньо з кров'ю (ін'єкції, аналізи, переливання крові і т.д.), і головне при цьому – використовувати тільки ОДНОРАЗОВІ шприци. Якщо ти де-небудь побачиш кинуті шприци, голки, ні в якому разі не доторкайся до них. Скажи дорослим, і вони самі заберуть їх.

Учень 4: Вступаючи у статеві контакти, також можна уникнути зараження вірусом. Найнадійніший засіб – це використання презерватива.

Майстер в/н: Чому ж люди не захищають себе від СНІДу?

Перегляд фільму, в якому хворі на СНІД люди розповідають свої історії.

Учень 5: Як же знайти ВІЛ? Петро і Катерина – брат і сестра. В одного з них є ВІЛ, в іншого – ні, але визначити це по зовнішньому вигляду ніяк не можна. ВІЛ довгий час, причому часто роками, може нічим себе не виявляти.

При цьому протягом досить тривалого часу людина почуває себе абсолютно здоровою. Це і робить ВІЛ дуже небезпечним. Адже ні сама людина, в організм якої проникнув вірус, ні тим більше навколишні ні про що не здогадуються. Не знаючи про присутність у своєму організмі ВІЛ, людина може мимоволі заразити й інших. У наш час існують спеціальні тести, що визначають наявність ВІЛ у крові людини. І якщо тебе щось турбує, краще вчасно здати аналізи на СНІД і набути впевненості та спокою.

Учень 1: Що відбувається, коли виявлений ВІЛ чи СНІД? Точно пророчити, що відбудеться з людиною, у якої виявлений ВІЛ, дуже важко, тому що вірус на усіх впливає по-різному. Мати у своєму організмі ВІЛ і хворіти на СНІД — це не те саме. Багато людей, інфіковані ВІЛ, протягом багатьох років живуть нормальним життям. Однак згодом у них може розвинутися одне чи навіть кілька серйозних захворювань. У такому разі лікарі називають це вже СНІДом. Існує ціла низка хвороб, захворювання якими означає, що в людини почався СНІД. Однак дотепер не встановлено, завжди ВІЛ призводить до розвитку СНІДу чи ні.

Учень 2: Що ж у майбутньому? Лікарі і вчені різних країн додають усі зусилля, щоб знайти спосіб лікування людей, інфікованих ВІЛ, і перемогти цю страшну хворобу. Найефективнішим засобом проти вірусу може стати вакцина. Уведення вакцини (щеплення) в організм людини дозволяє уникнути зараження визначеним вірусом. От чому усім у дитинстві роблять щеплення від інфекційних захворювань: кору, краснухи, скарлатини й інших. Для того, щоб знайти нові ліки чи вакцину, потрібно значний час. Навіть якщо раптом учені знайдуть сьогодні такий засіб, пройде ще чимало часу, перш ніж він стане доступним для усіх. А поки існує тільки єдиний спосіб уберегтися від згубного вірусу: треба знати, ЯКУ НЕБЕЗПЕКУ таїть у собі ВІЛ і ЯК ВІН ПЕРЕДАЄТЬСЯ. І, звичайно ж, використовувати всі заходи захисту.

Майстер в/н: Інфіковані люди ображені на оточуючих через те, що хворі, що оточення відвертається від них, тому часто намагаються навмисно заразити якомога більше людей. Існує кримінальна відповідальність за умисне зараження ВІЛ, а винний карається позбавленням волі на термін від 5 до 10 років (Кримінальний Кодекс України). Досить часто люди травмують своє здоров'я власноруч. А спонукає їх до цього ризикована поведінка – така, що створює загрозу для здоров'я та життя людини. Ризикована поведінка щодо репродуктивного здоров'я – це порушення правил особистої гігієни, вживання алкоголю, тютюну, наркотиків, часта зміна статевих партнерів, незахищений статевий акт, невикористання контрацептивів. Отже, ми розуміємо, що в свідомості кожної людини формується певна модель поведінки під впливом сім'ї, школи, оточення, ЗМІ. Якщо вона не приносить користь людині, то після отримання потрібної інформації при бажанні її можна змінити.

А зараз прошу вас послухати сповідь, написану на основі листа учениці школи, яка померла від СНІДУ.

Читець. ***Сповідь для всіх, хто залишається***

Я загинула недавно – тиждень назад,
Коли мені поставили діагноз – «СНІД».
В моїх жилах отрута, сповільнений яд,
Моє серце не б'ється і кров не бурлить.
Починалось все просто – з трави легкої,
Далі таблетки, потім голка, й не лише моя.
Одноразовий шприц йшов, на жаль, по колу.
Так скінчилось життя моє. Померла я.
По іншому плине мій час… Та куди?
Годинник відмірює вже не секунди – роки.
Душу рвуть, відчуваючи кров мою, пси,
Крик: «Ніколи!», лунаючи, йде у віки!...
За солодкі хвилини плачу я ціною,
Яка викликає жалість та біль в очах.
А скільки чудес за скляною стіною
Я лишила сама – це просто жах!
Там кохання лишилось велике єдине моє
Там залишилась мрія, що до тла згоріла,
А якщо хтось хоче взнати ім'я моє,
Йому відповім, що вмерла я – я зотліла.
Слово «СНІД» - як клеймо на долі й душі.
Мов світло по очах, немов кров з лиця.
Дуже солодкий смак розкладання… Вже
Все одно навіщо, бо так близько до кінця…
Привела у пастку мене доля злого дня.
Не змогла я втриматись у веселковому раю.
Я кудись іду. Попереду чека безодня.
Самотність. Дикий холод. Я сама, я падаю.
Відпусти мене страх, порятуй каяття.
Відпусти мене, біль і прости мені, люблячий Боже,
Знай, людино, – із пекла нема вороття!
Ти у нього не йди, бо вернутись ніколи не зможеш!

Майстер в/н: Ми часто в житті приймаємо рішення, вони не завжди бувають правильними, але усвідомлення відповідальності за них має бути присутнім завжди.

Приходько Т. В., викладач,
Мариупольский профессиональный машиностроительный лицей,
Донецькая обл.

1 ДЕКАБРЯ – ВСЕМИРНЫЙ ДЕНЬ БОРЬБЫ СО СПИДОМ

Форма проведения – классный час с элементами тренинговых упражнений.

Цель: Пополнить и систематизировать знания учащихся о ВИЧ и СПИДе. Научить учащихся толерантному отношению к ВИЧ – позитивным людям.

***Дополнительный материал*:** видеоматериал – фильм, презентация, фотографии; наглядность -плакаты, индивидуальные карточки.

Оформление: у всех учащихся красные ленточки.

Звучит музыка…

Учащийся: Хаотическое брожение:
Стулья, руки, студенты, дела....
Стопроцентное посещение:
Я - одна, я - одна...
Сотни лиц - сотни выжатых,
Как лимоны, сердец,
Сотни их - этих ищущих,
Не нашедших конец...
Я бреду... и мелькание....
Не хочу говорить,
Лишь одно заикание...
По течению плыть...
Не могу, не получится,
Я без сил. Я - струна!
Музыканты бездушные,
Я молчу - я одна!

Ведущий 1: В традициях XX века было написание обращений к потомкам XXI века. Им тогда казалось, что в XXI веке люди будут жить в эпоху международных полетов, сверхуникальных технологий, им и в голову не могло прийти, что их потомки будут жить в эпоху … СПИДа!

Ведущий 2: Очень часто мы из-за своего незнания, непонимания, отворачиваемся от тех, кому нужна наша поддержка…Очень часто мы совершаем такие поступки, о которых очень долго сожалеем…

Сегодняшняя встреча не будет посвящена чтению нотаций или поучениям… Сегодня мы откроем для себя мир с другой стороны…посмотрим на тех, кого уже не спасти, задумаемся о том, чем мы можем помочь и о том, как уберечь себя и своих друзей от СПИДа и ВИЧа…

Ведущий 1: А вам известно, чем вообще отличается СПИД от ВИЧа? Давайте расшифруем эти медицинские термины

Ведущий 2: Так много говорится в наше время о этой неизлечимой болезни… Но откуда она пришла к нам? Как появилась?

Версий есть несколько (*показ слайдов*):

Теория 1.

Ведущий 1: СПИД возник на африканском континенте и в дальнейшем распространился в Европе и Америке. Но среди лиц пожилого возраста, а также детей от 5-6 до 13-15 лет случаев ВИЧ-инфекции не регистрировалось. *Все это свидетельствовало о недавнем появлении заболевания в Африке.*

Теория 2.

Ведущий 2: Вирус был получен в одной из секретных военных лабораторий методом генной инженерии из фрагментов двух вирусов. Структура вируса имеет высокую степень сродства с природными компонентами ретровирусов. *Поэтому эта версия несостоятельна.*

Теория 3.

Ведущий 1: Большинство специалистов склоняются к версии о *природном происхождении* вируса.

Ведущий 2: История СПИДа или ВИЧ-инфекции официально началась в 1981 году, когда сотрудниками Центра по контролю за заболеваниями в штате Атланта (США) была опубликована статья, посвященная чрезвычайно редкому сочетанию пневмоцистной пневмонии и саркомы Капоши у 5 молодых мужчин - гомосексуалистов. Особенностью заболевания было то, что в обычных условиях, при нормально функционирующей иммунной системе пневмоциста не вызывает злокачественно протекающего заболевания со смертельным исходом. Тщательный ретроспективный анализ позволил американским исследователям прийти к заключению о возможности неизвестного ранее синдрома, протекающего с глубоким поражением иммунной системы и связанного с неуклонно прогрессирующими случайными инфекциями. Синдром получил название СПИД (AIDS).

Ведущий 1: До сих пор не существует вакцин для профилактики СПИДа и недостаточно эффективны методы лекарственной терапии этого заболевания. *Основная проблема создания лекарственных препаратов заключается в высокой изменчивости структуры и свойства ВИЧ* (на слайде представлены частицы ВИЧ – внизу, и ее развития, СПИД – вверху).

Ведущий 2: В мире заражено вирусом ВИЧ свыше 55 миллионов человек, из них 6 миллионов дети. В Украине: 57 тысяч инфицированных, 6,5 тысяч - с диагнозом СПИД.

Плакат на доске. Умерло в мире 35 миллионов человек. Количество зараженных по возрастам: 1-14 лет – 1,7%; 15-18 лет – 5,5%; 19-29 лет – 60%; 30-39 лет – 29%; 40-49 лет- 7% .

Ведущий 1: Средняя продолжительность жизни ВИЧ-инфицированного человека составляет приблизительно 12 лет, однако современные препараты увеличивают эту цифру в 2-3 раза.

Ведущий 2: Цель **лечения ВИЧ-инфекции** - максимальное продление жизни больного и сохранение её качества. И эта цель все чаще достигается с помощью современных лекарственных препаратов. Сегодня уже есть лекарства от СПИДа, которые неопределенно долго поддерживают жизнь ВИЧ-инфицированных людей. Каждый день в мире появляются все более эффективные препараты.

Как же передается ВИЧ? Многие дети и даже взрослые, допускают ошибки в этом серьезном вопросе. Предлагаем Вашему вниманию презентацию с ответом на этот вопрос. Постараемся запомнить то, что услышим и увидим…

Презентация «Не погибни из-за неважества!» (звучит музыка).

Викторина «СПИД передается…» (*неправильные ответы выделены курсивом*): половым путем, во время беременности, *через бытовой контакт*, при родах, с материнским молоком, при создании татуировок и пирсинга, *через пот или слезы*, *при рукопожатии*, через совместное использование одноразового шприца, при попадании в кровь (донорское вливание), *воздушно-капельным путем*, *через укусы насекомых*

Плакат на доску. **Ежедневно заражается более 5 000 человек**,

Ведущий 1: что дает основание говорить о пандемии СПИДа. В настоящее время **число ВИЧ-инфицированных в мире превышает 55 миллионов**, а умерших от этой болезни - **35 миллионов человек.**

Ведущий 2: Статистика заболеваемости по Украине: Украина **по темпам роста заболеваемости** обгоняет даже Африку …

Плакат на доску. Самые высокие уровни распространенности ВИЧ-инфекции, как и раньше, остаются в Днепропетровской (455,2 на 100 тыс. нас.), Одесской (454,0), Донецкой (442,9), Николаевской (434,3) областях, г. Севастополь (334,8) и АР Крым (268,6)…

Ведущий 1: При нынешних темпах развития заболевания в 2014 году от СПИДа в Украине ежедневно будет умирать 140 человек...

Презентация «Да! Нет! По-нашему»

Классный руководитель: Как мы относимся к этим людям? К людям, будущее которых предопределено? Некоторые – (варианты: сочувствуют, осуждают, равнодушны…). (Работа с карточками).

Ситуация 1: Давайте представим себе, что у вас в руках – вакцина от СПИДа, в единственном своем варианте, и вы можете спасти только одну жизнь. Жизнь младенца, жизнь молодой девушки – подростка, или же парня 20-25 лет? Поднимите руку те, кто бы помог ребенку? А кто бы спас девушку? А кто парня? (записываем в таблицу число голосов)

Ситуация 2: Но, вот вы узнаете, что младенец заразился при родах, девушка- половым путем, она – проститутка, парень – через шприц, он - наркоман. Кому бы вы теперь отдали бы лекарство?

Ситуация 3: При более тщательном исследовании, оказалось, что младенец, в любом случае – обречен, у него отказывают почки и легкие. У девушки умерли родители и она осталась сама с маленькой сестричкой, но узнав о своем горе, она навсегда покончила со своей профессией и теперь учится в лицее при поддержке социальных служб. А парень давно завязал со своим прошлым и теперь активно ведет всевозможные профилактические акции против по распространения СПИДа среди молодежи, благодаря его трудам не заразятся сотни людей… Кому бы вы теперь отдали бы вакцину?

	младенец	***девушка***	***парень***
Ситуация 1			

Ситуация 2			
Ситуация 3			

Идет обсуждение.

Классный руководитель: Посмотрите на свои ладони, сожмите их. Положите руку себе на грудь, прислушайтесь. Слышите, оно бьется. С огромным трудом оно заставляет работать наши органы, оно такое маленькое и хрупкое. Но что это сбой? Это никотин попал в кровь! И вот оно бьется, как птица в клетке! А вот еще и еще!! Это алкоголь, наркотик!! Сожмите руку в кулак. Сердце такое, как ваш кулак. Оно такое маленькое и беззащитное! Но это наше главное богатство, наше сокровище. Давайте хранить его, и оно будет стучать мерно ритмично долгие годы. И пусть его ритм учащается только от любви, счастья радости за своих близких!

Выбери жизнь!

Выбор за вами!

Звучит песня «Есть только миг…»

Классный руководитель: Право выбора и ответственность за свою жизнь каждый несет сам, но хочется наедятся, что этот разговор поможет вам отнестись к своему здоровью более сознательно.

Слайд «Я ВЫБИРАЮ ЖИЗНЬ»

Степуренко Л. О., викладач
Новояворівське вище професійне училище,
Львівська обл.

ХІБА ЧИНИТИ ЗЛО ТИ МЕНЕ, МАМО, НАРОДИЛА?

Класний керівник: епіграфом до виховної години **«Хіба чинити зло ти мене, мамо, народила?»** ми взяли слова Демокріта "Не кажи і не роби нічого поганого, навіть тоді, коли ти наодинці із собою. Учись надто більше соромитись самого себе, ніж інших". Як не схибити у житті, не помилитися у виборі друзів і способу життя поговоримо сьогодні. Давайте послухаємо, як проблема злочинності постає у книзі книг — Біблії.

Учні зачитують цитати зі Святого Письма.

Книга приповістей Соломонових: р. 4, в. 14 – 19.

Послання святого апостола Павла до римлян: р. 1, в. 18, 29 – 32.

Євангелія від св. Івана: р. 8, в. 34 – 36.

Євангелія від св. Марка: р. 10, в. 17 – 19.

І ведучий: Ще на початку Нового Завіту Ісус Христос проголосив найважливіші моральні цінності, які повинна засвоїти і дотримуватись кожна людина. Історія доводить, що з часу виникнення людства добра зроблено набагато менше, ніж зла. Добро самотнє, ходить, шукає одне одного, а зло дуже

швидко згуртовується, прогресує і, мов та блискавка, раптово кидається в гурт людей, постійно вражаючи їх.

ІІ ведучий: Біблія подає нам достатньо фактів, в яких розкриваються негативні наслідки після вчинення дій, що не сумісні з морально-релігійними нормами, і тому Бог карає людину, яка не виконує заповідей, проголошених Ісусом Христом. Порушення цих заповідей і є здійсненням злочинів, кількість яких у нашій країні останнім часом, на жаль, зросла.

І ведучий: Після розпаду Радянського Союзу український народ почав творити свою державність. Процес цей нелегкий і болісний. Україна перебуває у важкій економічній кризі, яка пов'язана з кризою духовності, моралі.

ІІ ведучий: У цих винятково важких умовах крок за кроком твориться новітня суспільно–політична організація українського народу — Соборна незалежна Українська держава, твориться нове українське право, яке повинно увібрати в себе найважливіші загальнолюдські цінності. Значення цього права велике, бо воно виражає рівень загальної правової культури українського народу, вищу доцільність — потребу і бажання мати власну державу.

І ведучий: Але, на жаль, сьогодні в нашому суспільстві спостерігаємо зростання злочинності. Учнів нашого ліцею цікавить багато питань, пов'язаних з цією проблемою. До нас на зустріч прийшли працівники міліції, які дадуть відповіді на всі ваші питання.

ІІ ведучий: Ми провели опитування серед учнів ліцею і з'ясували, які питання їх цікавлять найбільше. Отже, перше питання:

Не секрет, що часто на вулицях нашого міста можна побачити молодих людей, які здійснюють різні погані вчинки: б'ються, вживають нецензурні слова, ходять по вулиці в нетверезому стані.

Скажіть, за які з цих дій людину може покарати міліція і яким чином?

І ведучий: Які правопорушення за останні роки переважають серед молоді?

ІІ ведучий: Скільки учнів нашого міста стоїть на обліку в інспекції у справах неповнолітніх і за які злочини?

І ведучий: Що треба робити для того, щоб підлітка зняли з обліку в ІСН?

ІІ ведучий: Чи були за останні роки засуджені до позбавлення волі молоді люди і за які злочини?

І ведучий: Чи були випадки вбивства молодих людей за останні роки? Розкажіть про них.

ІІ ведучий: На цю тему – тему вбивства молодих людей вірш, який, на мою думку, змушує замислитися, яка ж я людина? Послухаємо цей вірш.

Убили парня

Убили парня, запросто так,
За здорово живёшь, спокойно, как в игре.
И было это не за тыщу вёрст от города,
А рядом, во дворе.
Ещё пылали окна, между тем

Он так кричал, прижав ладонь к груди,
Как будто накричаться захотел
За долгое молчанье впереди.
Крик жил отдельно, вырастал стеной,
Подвалы заполнял и чердаки,
Он ошалело тыкался в звонки
Ломился в двери и в замках визжал.
А воздух был почти воспламенён,
И сигаретки прыгали у рта:
«Вот если бы не вечером, а днём,
Вот если бы на фронте, я б тогда...»
И всё... И только молний пересверк,
И всё... И не остановился век...
Какое это чудо – человек!
Какая это мерзость – человек!

Я думаю, всі ви зрозуміли зміст цього вірша, де засуджуються вбивці, але разом з ними і байдужі люди, які не допомогли хлопцеві, що вмирав. А я хочу звернутися до учнів: а як би ви повелися в подібній ситуації?

І ведучий: Все частіше злочини скоюються групами і професійними злочинцями. Які наслідки цих злочинів?

Вірш нашого поета з Новояворівська Івана Пазина дає досить точну відповідь на питання, яке майбутнє чекає тих, хто став на злочинний шлях.

Вони – різного рівня
І різних положень.
Та спільне у кожного
Тільки одне:
Всі їхні достатки
Замішані в крові,
А їхнє майбутнє
Пусте і сумне.
Сльози і горе для них –
Це утіха.
А злива прокльонів,
Мов дощ навесні.
Знають, що вибрали дорогу до лиха,
Та нині на це не зважають вони.
Рано чи пізно
Настане хвилина –
Куля у спину
Чи ніж у живіт.
Тіло згниє,
А душа не загине –
Чорт поволочить її

На той світ.

ІІ ведучий: Інколи вчинення злочину видають за геройство. Часто вважають, що в злочинному світі існує кодекс честі, що злочинці покривають один одного. Чи так це насправді. Про мораль в злочинному світі дуже добре сказав Генріх Гейне в своєму вірші.

Була з них пара
На цілий світ.
Вона – злодюжка, а він – бандит.
Коли йому справа вдавалась
Вона безжурно сміялась.
Удень – гульня і шал вина,
Уночі горнулась до нього вона.
Коли за ним клямка запалась,
Вона при вікні сміялась.
Він кликав з тюрми: «Кохана, прийди!
Я гину, хоч мить для мене знайди.
Одна ти в мене зосталась!»
Вона лиш пила й сміялась.
О шостій він гойдався в петлі,
О сьомій лежав у сирій землі.
А восьма лиш починалась
Вона вже пила й сміялась.
Ось така вона – мораль злочинного світу.

ІІ ведучий: Яка там совість – сміх та й годі!
Яка там честь – луска одна!
Є тільки гроші, гроші, гроші.
За них готові чорту душу
Віддати радо і сповна.

І ведучий: Можливо хтось з учасників нашої зустрічі в майбутньому захоче стати працівником міліції, тому просимо назвати навчальні заклади, де можна здобути цю професію.

ІІ ведучий: І останнє питання: яку людину ви б назвали справжньою людиною?

Читець

Ти знаєш, що ти – людина,
Ти знаєш про це чи ні?
Усмішка твоя – єдина,
Руки твої – єдині,
Очі твої – одні.
Більше тебе не буде.
Завтра по цій землі
Інші ходитимуть люди.
Інші кохатимуть люди.

Добрі, ласкаві і злі.
Сьогодні усе для тебе:
озера, степи, ліси.
І жити спішити треба,
любити спішити треба,
Гляди ж не проспи.
Бо ти на землі – людина,
і хочеш того чи ні,
Усмішка твоя – єдина,
Руки твої – єдині,
Очі твої – одні.
(В. Симоненко)

Спасибі вам за відповіді на поставлені запитання. Хочемо висловити побажання, щоб учні зустрічалися з вами лише ось у такій, як сьогодні, доброзичливій обстановці. Щастя вам, здоров'я, успіхів у роботі, всього найкращого.

А тепер від теорії перейдемо до практики. Подивимось **судове засідання**.

- Встати. Суд іде.

- Сідайте.

Суддя: Сьогодні заслухаємо справу, за якою підсудні звинувачуються у вимаганні грошей із обтяжуючими обставинами — побиттям. Слово прокурору.

Прокурор: Я звинувачую даних підлітків Сосновського Андрія Степановича 1993 р.н. і Ремешевського Сергія Івановича 1992 р.н. у вчиненні вимагання із нанесенням тілесних ушкоджень середньої важкості. 24 листопада 2008 року о 17^{00} вони зустріли учня своєї групи Возного Миколу Петровича, вимагаючи 1000 гривень і погрожуючи фізичною розправою. Гроші він повинен був принести о 22^{00}. Оскільки Миколі Возному не було де взяти таку суму, то грошей він не приніс. 25 листопада о 20^{00} вони підстерегли його і побили при вході в під'їзд, наносячи удари середньої важкості. Прошу суд винести покарання відбування у виховно–трудовій колонії до досягнення повноліття.

Суддя: Слово адвокату.

Адвокат: Моїх підзахисних звинувачено у вимаганні грошей. Але давайте подумаємо, які мотиви цього вчинку. Андрій Сосновський живе у неповній сім'ї, тільки з мамою, яка працює на низькооплачуваній роботі, Сергій Ремешевський, хоч живе з татом і мамою, але батьки без роботи. Живуть на пенсію бабці. І саме ці обставини підштовхнули моїх підзахисних скоїти злочин. Я прошу суд передати винних під нагляд батькам, майстрам виробничого навчання і класному керівнику.

Громадський захисник: У ліцеї підсудні характеризуються як такі, що погано вчаться, але уроків не пропускають, люблять уроки виробничого навчання. Доручення класного керівника виконують неохоче, бувають неврівноваженими, грубими у стосунках з учнями групи, палять.

Суддя: Слово присяжним.

1–ий: Підсудні ще підлітки, мало усвідомлюють свої дії. Я думаю, що не потрібно піддавати їх суду.

2–ий: Я думаю, що підсудні винні. Бо нестачу грошей відчувають багато сімей, але це не звільняє їх від дотримання правових норм, не зобов'язує вимагати в іншого підлітка гроші, наносити йому тілесні ушкодження, адже в потерпілого в сім'ї також не кращий матеріальний стан. Крім того, підсудні вимагали гроші, щоб купити цигарок і повинні бути покарані.

Суддя: Аналізуючи мотиви злочину, його склад, всі обставини, суд виносить вирок: скерувати неповнолітніх Сосновського Андрія Степановича 1993 р.н. і Ремешевського Сергія Івановича 1992 р.н. відбути покарання у виховно–трудовій колонії для неповнолітніх строком на 2 роки. Оскаржити рішення суду можна протягом 10 днів з наступного дня після проголошення вироку.

І ведучий: Та коли вже так сталося, що людина оступилася, відбула покарання, яким повинно бути наше ставлення до цієї людини?

ІІ ведучий: Я думаю, що тепер такій людині потрібна наша увага, мудра порада, а не глузування, бо вона знову може збитись з правильної дороги. Ось що з цього приводу говорить нам Біблія:

Св. Апостол Павло (Послання до римлян) — р.14, в. 10, 12, 13.

Євангелія від св. Марка – р.2, в. 16, 17.

Євангелія від св. Матвія – р.6, в. 14, 15.

Євангелія від св. Луки – р. 17, в 3, 4.

Помоліться. За тих, хто у горі.
Хай розвіється сум їх і страх.
Хай одужають хворі і кволі,
І тернистим не буде їх шлях.
Помоліться. За грішних у зраді.
Хай простяться гріхи їм усі.
Хай ніхто і ніколи не пада.
Хай в любові живуть і красі.
Помоліться. За тих, хто в безвір'ї
Мов незрячий у світі живе.
Хто не знає любові й надії.
Хто ще шляхом неправедних йде.
Боже! Дай їм щастя, і дай їм здоров'я.
Дай всього, що бажаєм собі.
Хай всім розумом, серцем, любов'ю
І душею належать тобі.

Класний керівник: На сьогоднішній виховній годині ми хотіли, щоб ви зрозуміли, що порушення заповідей Божих це і є злочин, за який карають люди на землі і Бог на небі. Жоден наш негідний вчинок, жодне брудне слово, жодна

сльоза, пролита через нас, не пропаде даремно. За все дамо звіт. І якщо ще на нашій грішній землі можна комусь збрехати, можна від чогось відкупитись, то Небесам збрехати не можна, у вічності гроші втрачають свою силу. Подумайте над цим. Подумайте, що навіть березі болить, коли ми бездумно ламаємо її гілку.

Фомичова Ю. В., викладач
Погорелець Ю.В., практичний психолог,
Алчевський професійний торгово - кулінарний ліцей,
Донецька обл.

ТОЛЕРАНТНІСТЬ В НАШОМУ ЖИТТІ

"Тепер, коли ми навчилися літати по повітрю, як птахи,
плавати під водою, як риби, нам не вистачає тільки одного:
навчитися жити на Землі, як люди".
(Бернард Шоу)

Підлітковий вік - найважливіший період в психо-соціальному розвитку людини. Підліток - вже не дитина, але ще не дорослий. Він активно включається в доросле життя, формує свою ідентичність, освоює різні соціальні ролі. Його глобальна життєва орієнтація залежить від того, як він буде ставитися до світу в цілому, до себе та інших у ньому. Позиція терпимості і довіри є основою для здійснення вибору майбутніх поколінь на користь миру, а не війни, мирного співіснування людства, а не конфліктів. Укорінення в ліцеї духу толерантності, формування розуміння її як найважливішої цінності суспільства – це значний внесок освіти в розвиток культури і миру на Землі.

Толерантність - це повага, прийняття і правильне розуміння різноманіття культур світу, форм самовираження, способів прояву індивідуальності. Вона передбачає готовність прийняти інших такими, які вони є, і взаємодіяти з ними на основі згоди. Це важливий компонент життєвої позиції зрілої особистості, яка має свої цінності та інтереси та готова, якщо буде потрібно, їх захищати, але одночасно з повагою ставитися до позицій і цінностей інших людей.

В останні десятиліття поняття «толерантність» стало міжнародним терміном, найважливішим ключовим словом в проблематиці світу. У сучасному суспільстві толерантність має стати свідомо формованою моделлю взаємин людей, народів і країн.

Цілі:

• познайомити учнів з поняттям "толерантність", з основними рисами толерантної та інтолерантності особистості;

• розвинути здібності адекватно і повно пізнавати себе та інших людей.

Завдання:

• дати учням можливість оцінити ступінь своєї толерантності;

• розвиток уваги, пам'яті, творчого мислення учнів;

• сприяти розвитку ввічливого ставлення між учнями.

Форма проведення: «круглий стіл» з сюжетно-рольовими завданнями, проблемними питаннями.

Попередня робота: учням заздалегідь повідомляється тема данного заходу, видається спеціальне завдання (у словниках знайти визначення слова «толерантність»; як слово толерантність визначається на різних мовах земної кулі).

Основні поняття: толерантність, толерантна особистість, інтолерантна особистість.

Обладнання: комп'ютер, мультимедійний проектор, роздатковий матеріал для груп, дошка fleep chart.

Хід класної години:

Викладач: (*слайд 1*) Сьогодні нашу класну годину ми проведемо спільно з психологом. Тема класної години «**Толерантність у нашому житті**». Толерантність ... Не всім, можливо, знайоме це слово, і, на перший погляд, звучить воно абсолютно незрозуміло. Але сенс, який воно несе, дуже важливий для існування і розвитку людського суспільства. Сучасна культурна людина - це не тільки освічена людина, але людина, що володіє почуттям самоповаги. Толерантність вважається ознакою високого духовного та інтелектуального розвитку індивідуума, групи, суспільства в цілому.

Психолог: (*слайд 2-11*) Нашу зустріч я б хотіла почати з розмови про толерантність. (*Звучить музика, розповідається казка*).

Жила-була на землі дівчина на ім'я Толерантність. Нудно їй було жити на світі без подруги. Ось і звернулася вона до старого, сивого чарівника, який прожив сто років:

- Допоможи мені, дідусю, вибрати подругу, щоб я могла дружити з нею все відпущене мені Богом життя.

Подумав чарівник і сказав:

- Приходь до мене завтра вранці, коли перші птахи заспівають і роса ще не просохне ...

Вранці, коли червоне сонце освітило землю, прийшла Толерантність в обумовлене місце і бачить: стоять п'ять прекрасних дівчат.

- Ось вибирай, - сказав чарівник, - одну звуть Радість, іншу - Удача, третю - Краса, четверту - Печаль, п'яту - Доброта.

- Вони всі прекрасні, - сказала Толерантність. - Не знаю, кого і вибрати ...

- Твоя правда, - відповів чарівник, - вони всі гарні, і ти в житті ще зустрінешся з ними, а може, і дружити будеш, але вибери одну з них. Вона і буде тобі подругою на все твоє життя.

Підійшла Толерантність до дівчат ближче і подивилася в очі кожній. Задумалася Толерантність.

А кого вибрали б ви? Чому? (*Звучить музика і продовження казки*):

Толерантність підійшла до дівчини на ім'я Доброта і простягла їй руку.

Чому Толерантність вибрала Доброту? (*Відповіді*). (*слайд 12-14*).

Викладач: Попередньо Вам була повідомлена тема цього заходу і видано завдання: у словниках знайти визначення слова «толерантність» на різних мовах земної кулі.

(*Відповіді*). Визначення слова «толерантність» на різних мовах земної кулі звучить по-різному: в іспанській – воно означає здатність визнавати відмінні від своїх власних ідеї або думки; у французькій – ставлення, при якому допускається, що інші можуть думати або діяти інакше, ніж ти сам; в англійській – готовність бути терпимим, поблажливим; у китайській – дозволяти, приймати, бути по відношенню до інших великодушним; в арабській – прощення, поблажливість, м'якість, милосердя, співчуття, прихильність, терпіння, прихильність до інших; у російській – здатність терпіти щось або когось (бути витриманим, витривалим, стійким, вміти миритися з існуванням чогось, когось).

Учні групи діляться на 2 команди. Кожному учаснику по черзі пропонується намалювати на аркуші з шаблонами фігур образ толерантності. (*слайд 15-16*)

Матеріал для роботи: набір кольорових олівців, лист–шаблон.

Час виконання завдання: 2 хвилини.

Психолог дає характеристику створеного образу толерантності.

Психолог: Образ толерантності ми склали. Тепер давайте спробуємо дати характеристику людині, яка володіє толерантним ставленням.

У вас на столах лежать конверти з різними якостями людини. Спробуйте вибрати ті якості, які, на вашу думку, відповідають людині з толерантним ставленням. (*слайд 17–19*)

Конверт 1: поблажливість, зловтіха, егоїзм, доброта.

Конверт 2: хвастощі, ревнощі, грубість, милосердя.

Конверт 3: миролюбність, безсердечність, повага, конфлікт .

Конверт 4: співпраця, скупість, брехня, заздрість.

Якості, які найчастіше зустрічаються, кріпляться на дошку (слайд 20)

Викладач: Подумайте, а чи всі ми володіємо цими якостями? Чи всі ми можемо спокійно вислухати один одного? Підтримати у важку хвилину, зрозуміти несхожих на нас людей, вирішити конфлікти мирним шляхом?

А чи можемо ми змінити себе? Чи можемо ми виховати в собі ті якості, про які сьогодні говоримо?

З метою виявити свій рівень толерантності, визначити на скільки ми толерантні пройдемо тест з толерантності.

Психолог проводить тест з толерантності. (*слайд 21*)

Експрес-опитувальник «Індекс толерантності»

(Г.У. Солдатова, О.А. Кравцова, О.Е. Хухлаєв, Л.А. Шайгерова)

Інструкція: Оцініть, будь ласка, наскільки Ви згодні або не згодні з наведеними твердженнями, і відповідно до цього поставте позначку або будь-який інший значок навпроти кожного твердження:

Твердження	Абсолютно згоден	Не згоден	Скоріше не згоден	Скоріше згоден	Згоден	Повністю згоден
В засобах масової інформації може бути представлена будь-яка точка зору.						
В змішаних шлюбах зазвичай більше проблем, ніж у шлюбах між людьми однієї національності.						
Якщо друг зрадив, йому потрібно помститися.						
До кавказців буде краще ставлення, якщо вони змінять свою поведінку.						
У суперечці правильною може бути тільки одна точка зору.						
Жебраки та волоцюги самі винні у своїх проблемах.						
Нормально вважати, що твій народ кращий за всі інші.						
З неохайними людьми неприємно спілкуватися.						
Якщо у мене своя точка зору, я готовий вислухати й іншу думку						
Усіх психічно хворих людей необхідно ізолювати від суспільства						
Я готовий прийняти як члена своєї сім'ї людину будь-якої національності						
Біженцям потрібно допомагати не більше, ніж всім іншим, тому що у місцевих проблем не менше.						
Якщо хтось вчиняє зі мною грубо, я відповідаю тим же.						
Я хочу, щоб серед моїх друзів були люди різних національностей.						
Для наведення порядку в						

країні необхідна «сильна рука».						
Мігранти повинні мати ті ж права, що і місцеві мешканці.						
Людина, яка думає не так, як я, викликає в мене роздратованість.						
До деяких націй і народів важко ставитись добре.						
Безлад мене дратує.						
Будь - які релігіозні течії мають право на існування.						
Я можу уявити темношкіру людини своїм другом.						
Я хотів би стати більш терплячою людиною по відношенню до інших.						

Обробка результатів

Для кількісного аналізу підраховується загальний результат, без ділення на субшкали. Кожній відповіді на пряме твердження привласнюється бал від 1 до 6 («абсолютно не згоден» 1 бал, «повністю згоден» — 6 балів). Відповідям на зворотні твердження привласнюються реверсивні бали («абсолютно не згоден» 6 балів, «повністю згоден» — 1 бал). Потім отримані бали підсумовуються.

Номери прямих тверджень: 1, 9, 11, 14, 16, 20, 21, 22

Номери зворотних тверджень: 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 12, 13, 15, 17, 18, 19.

Індивідуальна або групова оцінка виявленого рівня толерантності здійснюється за такими ступенями:

22 - 60 - низький рівень толерантності. Такі результати свідчать про високу інтолерантність людини і наявність у неї виражених інтолерантних установок по відношенню до навколишнього світу і людей.

61 - 99 - середній рівень. Такі результати показують респонденти, для яких характерне поєднання як толерантних, так й інтолерантних рис. В одних соціальних ситуаціях вони поводяться толерантно, в інших можуть проявляти інтолерантність.

100 - 132 - високий рівень толерантності. Представники цієї групи мають виражені риси толерантної особистості. У той же час необхідно розуміти, що результати, які наближаються до верхньої межі (більше 115 балів), можуть свідчити про розмивання у людини «кордонів толерантності», пов’язане, наприклад, з психологічним інфантилізмом, тенденціями до потурання, поблажливості чи байдужості. Також важливо враховувати, що респонденти, що потрапили в цей діапазон, можуть демонструвати високий ступінь соціальної бажаності (особливо, якщо вони мають уявлення про погляди

дослідника і цілях дослідження). Для якісного аналізу аспектів толерантності можна використовувати поділ на субшкали:

1. Етнічна толерантність: 2,4, 7, 11, 14, 18, 21.
2. Соціальна толерантність: 1, 6, 8, 10, 12, 15, 16, 20.
3. Толерантність як риса особистості: 3,5, 9, 13, 17, 19, 22.

Субшкала «етнічна толерантність» виявляє ставлення людини до представників інших етнічних груп і установки в сфері міжкультурної взаємодії. Субшкала «соціальна толерантність» дозволяє досліджувати толерантні та інтолерантні прояви щодо різних соціальних груп (меншин, злочинців, психічно хворих людей), а також вивчати установки особистості стосовно деяких соціальних процесів. Субшкала «толерантність як риса особистості» включає пункти, які діагностують особистісні риси, установки і переконання, які значною мірою визначають ставлення людини до навколишнього світу.

У контексті толерантності людини можна також дослідити характерологічні особливості особистості. Для цього скористаємося **методикою експрес-діагностики характерологічних особливостей особистості** (автор Т.В. Матоліна).

Методика експрес-діагностики характерологічних особливостей особистості (Т.В. Матоліна)

В основі розробки даної методики лежить факт повторення набору подібних загальнопсихологічних типів у різних авторських класифікаціях (Кеттел, Леонгард, Айзенк, Личко та ін.) Пропонована методика містить опитувальник Айзенка (підлітковий варіант), класифікацію залежно від співвідношення результатів шкали нейротизму і шкали інтроверсії, вербальне опис особливостей кожного типу і основний напрям тактики взаємовідносин з підлітками кожного типу. Як основний використовується тест Айзенка (підлітковий варіант), шкала градації результатів і розроблені типологічні характеристики і рекомендації з корекції.

Етапи роботи:

1. Проведення тесту Айзенка.
2. Обрахунок результатів.
3. Градація результатів за таблицею типів.
4. Відбір даних, де бал за шкалою «Брехня» більше.
5. Інструкція (для психолога): «На запропоновані питання випробовуваний повинен відповідати «так» або «ні» не роздумуючи. Відповідь заноситься на опитувальний листок під відповідним номером.

ОПИТУВАЛЬНИК АЙЗЕНКА

1. Чи любиш ти шум і суєту навколо себе?
2. Чи часто ти потребуєш друзів, які могли б тебе підтримати?
3. Ти завжди знаходиш швидку відповідь, коли тебе про що-небудь просять?

4. Чи буває так, що ти роздратований чим-небудь?

5. Чи часто у тебе міняється настрій?

6. Чи вірно, що тобі легше і приємніше з книгами, ніж з однолітками?

7. Чи часто тобі заважають заснути різні думки?

8. Ти завжди робиш так, як тобі говорять?

9. Чи любиш ти жартувати над ким-небудь?

10. Ти коли-небудь відчував себе нещасним, хоча для цього не було справжньої причини?

11. Чи можеш ти сказати про себе, що ти весела, жива людина?

12. Ти коли-небудь порушував правила поведінки в школі?

13. Чи вірно, що ти часто роздратований чим-небудь?

14. Чи подобається тобі все робити в швидкому темпі (якщо ж навпаки, схильний до неквапливості, дай відповідь «ні»)

15. Ти переживаєш через різні страшні події, які мало не відбулися, хоча все скінчилося добре?

16. Тобі можна довірити будь-яку таємницю?

17. Чи можеш ти без особливих зусиль внести пожвавлення в нудну компанію однолітків?

18. Чи буває так, що в тебе без будь-якої причини (фізичні навантаження) сильно б'ється серце?

19. Чи робиш ти зазвичай перший крок для того, щоб подружитися з ким-небудь?

20. Ти коли-небудь говорив неправду?

21. Ти легко засмучуєшся, коли критикують тебе і твою роботу?

22. Ти часто жартуєш і розказуєш смішні історії своїм друзям?

23. Ти часто відчуваєш себе втомленим?

24. Ти завжди спочатку робиш уроки, а все інше потім?

25. Ти звичайно веселий і всім задоволений?

26. Уразливий ти?

27. Ти дуже любиш спілкуватися з іншими підлітками?

28. Чи завжди ти виконуєш прохання рідних про допомогу по господарству?

29. У тебе бувають запаморочення?

30. Чи буває так, що твої дії і вчинки ставлять інших людей в незручне становище?

31. Ти часто відчуваєш, що тобі що-небудь набридло?

32. Чи любиш ти іноді похвалитися?

33. Ти найчастіше сидиш і мовчиш, коли потрапляєш в суспільство незнайомих людей?

34. Хвилюєшся ти іноді так, що не можеш всидіти на місці?

35. Ти зазвичай швидко приймаєш рішення?

36. Ти ніколи не шумиш в класі, навіть коли немає вчителя?

37. Тобі часто сняться страшні сни?

38. Чи можеш ти дати волю почуттям і повеселитися в товаристві друзів?

39. Тебе легко засмутити?

40. Чи траплялося тобі погано говорити про кого-небудь?

41. Чи вірно, що ти зазвичай говориш і дієш швидко, не затримуючись особливо на обдумування?

42. Якщо опиняєшся в нерозумній ситуації, то потім довго переживаєш?

43. Тобі дуже подобаються гучні і веселі ігри?

44. Ти завжди їж те, що тобі подають?

45. Тобі важко відповісти «ні», коли тебе про що-небудь просять?

46. Ти любиш часто ходити в гості?

47. Чи бувають такі моменти, коли тобі не хочеться жити?

48. Чи був ти коли-небудь грубий з батьками?

49. Чи вважають тебе друзі веселою і живою людиною?

50. Ти часто відволікаєшся, коли робиш уроки?

51. Ти частіше сидиш і дивишся, ніж приймаєш активну участь у загальному святкуванні?

52. Тобі зазвичай буває важко заснути через різних думок?

53. Буваєш ти абсолютно впевнений, що зможеш впоратися зі справою, яку повинен виконати?

54. Чи буває, що ти відчуваєш себе самотнім?

55. Ти соромишся заговорити першим з новими людьми?

56. Ти часто схоплюєшся, коли вже пізно що-небудь виправити?

57. Коли хтось кричить на тебе, ти теж кричиш у відповідь?

58. Чи буває так, що ти іноді відчуваєш себе веселим або сумним без будь-якої причини?

59. Ти вважаєш, що важко отримати справжнє задоволення від жвавої компанії однолітків?

60. Тобі часто доводиться хвилюватися через те, що ти зробив що-небудь не подумавши?

КЛЮЧ

I. Екстраверсія (Е):

«Так»: 1,3,9,11,14,17,19,22,25,27,30,35,38,41,43,46,49,53,57.

«Ні»: 6, 33, 51, 55, 59.

II. Нейротизм (Н):

«Так»: 2,5,7,10,13,15,18,21,23,26,29,31,34,37,39,42,45,47,50,52,54,56,58,60.

III. «Брехня»:

«Так»: 8,16,24,28,36,44.

«Ні»: 4,12,20,32,40,48.

Нормативи для підлітків 12-17 років: екстраверсія (Е) - 11-14 балів, «брехня» -

4-5 балів, нейротизм (Н) - 10-15 балів.

ТАБЛИЦА ТИПІВ

№	Дані по тесту Айзенка	
	Э в балах	Н в балах
1.	0-4	0-4
2.	20-24	0-4
3.	20-24	20-24
4.	0-4	20-24
5.	0-4	4-8
6.	0-4	16-20
7.	0-4	8-16
8.	4-8	0-4
9.	8-16	0-4
10.	16-20	0-4
11.	20-24	4-8
12.	20-24	8-16
13.	20-24	16-20
14.	16-20	20-24
15.	8-16	20-24
16.	4-8	20-24
17.	16-20	4-8
18.	4-8	16-20
19.	4-8	4-8
20.	16-20	16-20
21.	12-16	8-12
22.	8-12	8-12
23.	16-20	8-12
24.	12-16	4-8
25.	8-12	4-8
26.	4-8	8-12
27.	4-8	12-16
28.	8-12	16-20
29.	12-16	16-20
30.	16-20	12-16
31.	8-12	12-16
32.	12-16	12-16

Характерологічні прояви

Тип № 1 Е: 0-4 Н: 0-4. Безтурботний, мирний, незворушний. У групі скромний. Дружбу не нав’язує, але й не відкидає, якщо йому запропонують. Схильний до упертості, якщо відчуває свою правоту. Мова спокійна. Терплячий. Холоднокровний.

Шляхи корекції: Вихователів турбують мало, а значить завжди страждають від неуваги педагогів, тренерів, начальників. Головне в підході - підвищити

самооцінку за допомогою привернення уваги групи до даної людини. Бажано, щоб у індивіда була можливість вибору темпу роботи. Підкреслювати цінність таких якостей, як скромність, холоднокровність.

Тип № 2 Е: 20-24 Н: 0-4. Радісний, товариський, балакучий. Любить бути на видноті. Оптиміст, вірить в успіх. Легко пробачає образи, перетворює конфлікти в жарт. Вразливий, любить новизну. Користується загальною любов'ю. Однак, поверховий, безтурботний. Примхливий. Артистичний. Не вміє домагатися результатів (захоплюється, але швидко остигає).

Шляхи корекції: Заохочувати працьовитість, використовувати природний артистизм і схильність до новизни. Бажано поволі привчати до наполегливості, дисципліни, організованості (наприклад, пропонуючи оригінальні завдання). Рекомендується допомогти організувати час (гурткової роботою, участю в експедиціях і т. д.).

Тип № 3 Е: 20-24 Н: 20-24. Активний, має добре розвинені бійцівські якості. Насмішкуватий. Прагне спілкуватися з усіма «на рівних». Дуже честолюбний. У разі незгоди з позицією більш старшого приймає активно протиборчу позицію. Не виносить байдужості на свою адресу.

Шляхи корекції: Основна тактика - підкреслена повага. Взаємовідносини слід будувати на переконанні, спокійному, доброзичливому тоні спілкування. При афективній поведінці можлива іронічна реакція. Не слід з'ясовувати стосунки у момент конфлікту. Краще обговорити проблеми пізніше в спокійній ситуації. При цьому бажано акцентувати увагу на проблемі і на можливості вирішити її без особливого емоційного напруження. Підліткам даного типу необхідна можливість прояви організаторських здібностей, а також реалізація енергетичного потенціалу (спортивні досягнення і т. п.).

Тип № 4 Е: 0-4 Н 20-24. Тип неспокійний, насторожений, невпевнений у собі. Шукає опіки. Некомунікабельний, тому має зміщені оцінки і самооцінки. Адаптація йде тривало, тому дії уповільнені. Не любить активний спосіб життя. Споглядач. Часто схильний до філософії. Легко драматизує ситуацію.

Шляхи корекції: Прагнути підтримати, захистити від глузувань. Виділяти позитивні сторони (вдумливість, схильність до монотонної діяльності). Підібрати діяльність, яка потребує активного спілкування, суворої тимчасової регламентації, не включеної в жорстку систему субординації. Активізувати інтерес до оточуючих. Поволі зводити з людьми доброзичливо-енергійними.

Тип № 5 Е: 0-4 Н; 4-8. Спокійний. Має низький рівень зацікавленості в реальному житті, а значить і низькі досягнення. Спрямований на внутрішні вигадані або вичитані колізії. Слухняно-байдужий.

Шляхи корекції: Гостро потребує підвищення самооцінки, це руйнує байдужість і підвищує рівень домагань, а, отже, якість роботи або навчання. Бажано знайти сильні сторони (здібності, задатки), щоб якось захопити роботою.

Тип № 6 Е: 0-4 Н: 16-20. Стриманий, боязкий, чутливий, соромиться у незнайомій ситуації. Невпевнений, мрійливий. Любить філософствувати, не

любить велелюддя. Має схильність до сумнівів. Мало вірить у свої сили. У цілому урівноважений. Не схильний панікувати й драматизувати ситуацію. Тривожний. Часто перебуває в нерішучості, схильний до фантазій.

Шляхи корекції: Намагатися підтримувати, опікати, підкреслювати перед групою позитивні якості і прояви (серйозність, вихованість, чуйність). Можна захопити ідеєю (наприклад, допомоги комусь слабшому). Це підвищить самооцінку, дасть привід до більш оптимістичного відчуття життя.

Тип № 7 Е: 0-4 Н; 8-16. Людина скромна, активна, спрямована на справу. Справедливий, відданий друг. Дуже хороший, умілий помічник, але поганий організатор. Сором'язливий. Воліє залишатися в тіні. Спілкування у компаніях, як правило, не складається. Дружить удвох. Взаєминам надає великого значення. Іноді нуднуватий.

Шляхи корекції: У діяльності бажано надати вільний режим; заохочувати, активізувати ініціативу, намагатися розкріпачити, щоб діяв самостійно, а не за вказівкою (за природою підпорядкування). Публічно не критикувати, вселяти впевненість у своїх силах, правах, сліпо не вірити в будь-який авторитет.

Тип № 8. Е: 4-8 Н: 0-4. Людина спокійна, схильна до спілкування в компаніях. Естетично обдарована. Швидше споглядач, ніж діяч. Врівноважений. Байдужий до успіхів. Любить жити «як усі». У взаємовідносинах рівний, але глибоко переживати не вміє. Легко уникає конфліктів.

Шляхи корекції: Головне завдання - активізувати потребу у діяльності. Знайти заняття, що може зацікавити (скоріше це щось, пов'язане з художніми проявами). Заохочувати успіхи. Бажано частіше спілкуватися з підлітком, звертаючи увагу на розвиток соціального інтелекту

Тип № 9 Е: 8-16 Н: 0-4. Активний, життєрадісний. Комунікабельний. У спілкуванні нерозбірливий. Легко потрапляє в асоціальні угрупування внаслідок поганої опірності дезорганізуючим умовам. Схильний до новизни, допитливий. Соціальний інтелект розвинений слабко. Немає вміння будувати адекватні оцінки і самооцінки. Часто немає твердих принципових установок. Енергійний. Довірливий.

Шляхи корекції: Режим бажаний жорсткіший, мобілізуючий. Встановити доброзичливі відносини, але підліток повинен відчувати, що за ним спостерігають. Прагнути спрямовувати енергію в корисну справу (наприклад, захопити глобальної ідеєю досягти чогось (вступити до ВНЗ і т.п.). Проте в цьому випадку необхідно разом розпланувати майбутню роботу, фіксувати терміни та обсяги і жорстко контролювати виконання. Бажано підлітка даного типу увести до складу групи чи бригади з сильним лідером і позитивними установками.

Тип № 10 Е: 16-20 Н: 0-4. Артистичний. Любить розповідати. Недостатньо наполегливий. Товариський. Неглибокий. Урівноважений.

Шляхи корекції: Підтримувати зусилля, спрямовані на досягнення цікавих цілей (у самого вистачає ініціативи вибрати якесь заняття та йти до мети, але не вистачає завзятості). Заохочувати артистизм, але не допускати до клоунства.

Тип № 11 E: 20-24 H: 4-8. Активний, товариський, благородний, честолюбний. Легко погоджується на ризиковані розваги. Не завжди перебірливий у друзях, у засобах досягнення мети. Благородний. Часто егоїстичний. Привабливий. Має організаторські схильності.

Шляхи корекції: Заохочувати і розвивати організаторські схильності. Може бути лідером, але треба контролювати. Утримувати від зазнайства. Лідерське становище в колективі легко виправляє розпущеність, лінь. Любить бути «на коні». Можна допускати колективну критику у разі потреби.

Тип № 12 E: 20-24 H: 8-16. Легко підпорядковується дисципліні. Має почуття власної гідності. Організатор. Схильний до мистецтва, спорту. Активний. Закохливий. Легко захоплюється людьми і подіями. Вразливий.

Шляхи корекції: Лідер по натурі, як емоційного, так і ділового плану. Треба підтримувати лідерські зусилля, допомагати, спрямовувати в діловому і особистісному плані.

Тип № 13 E: 20-24 H: 16-20. Складний тип. Марнославний. Енергійний. Життєрадісний. Не має, як правило, високої духовної спрямованості. Занурений у життєві радості. На перше місце в житті ставить побутові потреби. Схиляється перед престижністю. Всіма силами прагне досягти удачі, успіху, вигоди. Нехтує невдах. Комунікабельний, демонстративний. Жорстко висуває свої вимоги.

Шляхи корекції: Мета старшого - тримати підлітка «в рамках», оскільки той схильний до зазнайства, підпорядкування собі оточуючих. Діяти краще спокійно і твердо. Виділяти інших, підкреслюючи позитивні особистісні якості. Можна запропонувати роль організатора. При цьому вимагати виконання обов'язків. Бажано естетичне виховання.

Тип № 14 E: 16-20 H: 20-24. Владний, недовірливий, підозрілий, педантичний . Завжди прагне першості. Дріб'язковий. Насолоджується будь-якою перевагою. Уїдливо-жовчний. Схильний до насміхування над слабкішими. Деспотичний.

Шляхи корекції: Не можна ставитися байдуже. Можна ставитися приязно, можна - з іронією. Дати можливість зайняти лідерське становище, однак при цьому слід вибрати посаду, на якій він більше уваги приділяв би паперам, ніж людям. Заохочувати волю і завзятість. При цьому підлітку бажано виховувати в собі позитивне емоційне ставлення до оточуючих і позитивні установки.

Тип № 15 E: 8-16 H: 20-24. Вічно незадоволений, буркотливий, схильний до причіпок. Дріб'язково-вимогливий. До уїдливості не схильний. Легко ображається через дрібниці. Часто похмурий, дратівливий. Заздрісний. У справах невпевнений. У відносинах - підлеглий. Перед труднощами пасує. У групі, класі тримається осторонь. Злопам'ятний. Друзів не має. Однолітками командує. Голос тихий, різкий.

Шляхи корекції: Бажано налагодити хоча б мінімальні взаємовідносини. Це легше зробити, ґрунтуючись на підозрілості даної людини. Можна цікавитися його самопочуттям, успіхами у довірливій бесіді. Як суспільне навантаження, що дозволяє мати опору у взаєминах, можна дати канцелярську роботу (педантичні властивості дозволять робити її добре). Заохочувати за старанність при всьому колективі, що дозволить якось налагодити відносини з однолітками. Підлітки такого типу вимагають постійної уваги та індивідуального взаємодії.

Тип № 16 Е: 4-8 Н: 20-24. Високочутливий тип, недовірливий, затаєно-пристрасний, мовчазний, замкнуто-образливий. Самолюбний, незалежний, має критичний розум. Песиміст. Схильний до узагальненого мислення. Часто - невпевненість в собі.

Шляхи корекції: У підході бажані: дотримання режиму, заохочення при однокласниках, доброзичливість, поважність. Слід підтримувати справедливі критичні судження, але уникати розвитку у підлітка моралізування і критиканства.

Тип № 17 Е: 16-20 Н: 4-8. Дуже емоційний. Палкий, життєрадісний, товариський, закохливий. У контактах нерозбірливий, дружньо налаштований до всіх. Непостійний, наївний, ніжний. Користується симпатією оточуючих. Фантазер. Не прагне до лідерства, воліючи інтимно-дружні зв'язки.

Шляхи корекції: Підтримувати позитивний настрій. Бажано розвивати естетичні схильності, підтримувати захоплення (заохочувати, цікавитися, пропонувати виступити перед класом, групою). Звернути увагу на вироблення вольових якостей (наполегливості, рівня домагань).

Тип № 18 Е: 4-8 Н: 16-20. Емпатичний. Дуже жалісливий, схильний підтримувати слабких, воліє інтимно-дружні контакти. Настрій частіше спокійно-знижений. Скромний. Сором'язливий. Невпевнений у собі. Споглядальник. Легко стає настороженим і підозрілим в несприятливих умовах.

Шляхи корекції: Рекомендується налагодити розвивальний режим. Контролювати поволі, ставитися спокійно-доброзичливо. Допомагати у важких ситуаціях, якими в даному випадку є досягнення мети, формування активної позиції, налагодження контактів (із однолітками і дорослими). Виключити публічне обговорення, якщо можливі негативні оцінки.

Тип № 19 Е: 4-8 Н: 4-8. Спокійний тип. Мовчазний, розважливий. Уповільнено-діяльний, дуже послідовний, самостійний, незалежний, копіткий. Неупереджений, скромний, низько-емоційний. Іноді відвернений від реальності.

Шляхи корекції: У підлітків даного типу треба постаратися підвищити самооцінку, розвинути систему домагань, розкрити схильності і здібності підлітка. Зацікавити чимось можна, давши якусь роботу з високою особистою відповідальністю (по типу діяльність повинна бути більше пов'язана з паперами, ніж з людьми). Підлітки такого типу потребують порад з різних питань, але виражених у делікатній формі.

Тип № 20 Е: 16-20 Н: 16-20. Демонстративний, не вміє співчувати. Емоційно бідний. Любить протиставляти себе колективу. Дуже напористий в досягненні значущих для себе цінностей, престижу. Часто фальшивий. Практичний.

Шляхи корекції: Режим взаємодії м'який, терпимий, щоб не загострювати негативні якості. Залучити до спортивних чи технічних занять, щоб підлітки могли перевести енергетику в позитивне русло, а потреба у боротьбі за першість у прийнятну форму. Бажано естетичне виховання. Залучати в позитивні соціальні групи із сильним впливовим лідером.

Тип № 21 Е: 12-16 Н: 8-12. Дуже енергійний, життєрадісний. «Улюбленець публіки». Вважається, що підлітки такого типу щасливці. Дійсно, вони часто дуже обдаровані, легко навчаються, артистичні, не втомлюються. Однак наявність цих якостей часто має негативні результати. Підлітки (і молоді люди) з дитинства звикають, що їм все доступно. Внаслідок чого не навчаються серйозно працювати над досягненням мети. Легко все кидають, часто переривають дружбу. Мають досить низький соціальний інтелект.

Шляхи корекції: Вимагають доброзичливо-суворого ставлення. У колективі не варто вибирати на лідерські посади (краще часто пропонувати разові доручення організаторського типу). Строго вимагати виконання доручень. Бажано разом з підлітком знайти якусь значущу мету (наприклад, оволодіти іноземною мовою), розбити на періоди термін виконання, розписати за часом завдання і контролювати виконання. Це, з одного боку, допоможе домогтися поставленої мети, з іншого боку - привчить до впорядкованої роботі.

Тип № 22 Е: 8-12 Н: 8-12. Пасивно-байдужий. Упевнений у собі. У ставленні до оточуючих жорстко-вимогливий, злопам'ятний. Часто проявляє пасивну упертість. Дуже педантичний, дріб'язковий. Розважливий, холоднокровний. До чужої думки ставиться байдуже. Ригідний, воліє звичні справи і монотонність побуту. Інтонації промови маловиразні. Малоестетичний.

Шляхи корекції: Викликати у підлітка відчуття, що він цікавий вихователю (тренеру і т. д.). Слід цікавитися дрібницями побуту, самопочуттям. Серед громадських доручень бажано вибрати щось, що вимагає акуратного виконання (ведення журналу або табелю, облік чогось тощо). Хвалити за старанність. Допомагати у виборі занять (бажано індивідуальні, не групові види спорту або художньої самодіяльності).

Тип №23 Е: 16-20 Н: 8-12. Комунікабельний, активний, ініціативний, захопливий. При цьому вміє управляти собою. Вміє домагатися наміченої мети. Честолюбний. Любить лідирувати й уміє бути організатором. Користується довірою і щирою повагою оточуючих. Характер легкий, естетичний, рівно жвавий.

Шляхи корекції: Створити можливість лідерства. Допомагати у вирішенні групових та індивідуальних завдань, стежити за тим, щоб навантаження (навчальне, виробниче і громадське) було в розумних межах.

Тип №24 Е: 12-16 Н: 4-8. Активний, врівноважений тип. Енергійний. Упорядкований. Вміє ставити перед собою завдання і домагатися рішень. Не схильний до суперництва. Іноді уразливий.

Шляхи корекції: Віддає перевагу спокійному довірчому ставленню оточуючих. Бажано налагоджування чітких ділових контактів.

Тип № 25 Е: 8-12 Н: 4-8. Активний, іноді вибуховий, іноді безтурботно-веселий. Часто спокійно-байдужий. Ініціативи майже не проявляє, діє за вказівкою. Пасивний в соціальних контактах. До глибоких емоційних переживань не схильний. Схильний до монотонної копіткої роботи.

Шляхи корекції: Бажано спокійно-ділове ставлення. Знаходити і рекомендувати краще індивідуальні заняття. Добре справляються з адміністративною роботою.

Тип № 26 Е: 4-8 Н; 8-12. Спокійний, урівноважений, терплячий, педантичний. Честолюбний. Має тверді принципи. Часом уразливий.

Шляхи корекції: Люблять довірливі відносини, спокійний темп роботи. Бажано заохочувати при класі (групі) за акуратність, старанність. Працювати над підвищенням впевненості у своїх силах.

Тип № 27 Е: 4-8 Н: 12-16. Врівноважено-меланхолійний. Тонко чутливий. Цінує довірливо-інтимні стосунки, спокійний. Цінує гумор. Загалом - оптиміст. Іноді панікує, іноді впадає в депресію. Однак частіше спокійно-задумливий.

Шляхи корекції: Створити обстановку активно-спокійної діяльності. Бажано уникнути жорсткої регламентації. Рекомендувати естетичні і літературні заняття.

Тип № 28 Е: 8-12 Н: 16 - 20. Меланхолійний, честолюбний, завзятий, серйозний. Іноді схильний до понуро-тривожного настрою. Дружить з нечисленним колом людей. Необразливий, але іноді недовірливий. Самостійний у рішеннях щодо принципових питань, але залежний від близьких в емоційному житті.

Шляхи корекції: Рекомендується спрямовувати зусилля на підвищення самооцінки, зміцнювати впевненість у собі.

Тип № 29 Е: 12-16 Н: 16-20. Жорстко вимогливий до оточуючих: упертий, гордий, дуже честолюбний. Енергійний, товариський, настрій частіше бойовий. Невдачі приховує. Любить бути на виду. Холоднокровний.

Шляхи корекції: Взаємини будувати на основі поваги, високої вимогливості. Можна сміятися над недоліками, якщо підліток зарозумілий.

Тип № 30 Е: 16-20 Н: 12-16. Гордий, прагне до першості, злопам’ятний. Прагне до лідерства в усьому. Енергійний, завзятий. Спокійний, розважливий. Любить ризик, непохитний в досягненнях. Не позбавлений артистизму, хоча і сухуватий.

Шляхи корекції: Не допускати зазнайства. Підтримувати в позитивних зусиллях. Допомагати у лідерстві, не допускати командного стилю відносин. Нейтралізувати озлобленість. Розвивати соціальний інтелект.

Тип № 31 Е: 8-12 Н: 12-16. Сором'язливий, прагне самостійності. Доброзичливий. З близькими людьми виявляє спостережливість, почуття гумору. Схильний до глибоких довірливих відносин. Уникає ситуації ризику, небезпеки. Не виносить нав'язаного темпу. Іноді схильний до швидких рішень. Часто кається у своїх вчинках. У невдачах звинувачує тільки себе.

Шляхи корекції: Забезпечити спокійну доброзичливу обстановку. Намагатися залучати до активного вирішення ділових питань. Заохочувати соціальну активність, залучати до участі в яких-небудь заходах (семінарах, конференціях тощо).

Тип № 32 Е: 12-16 Н: 12-16. Честолюбний, невдачі не знижують впевненості в собі. Зарозумілий, злопам'ятний. Енергійний. Схильний до конфліктності. Не поступається, навіть якщо не правий. Мук совісті не відчуває. У спілкуванні не схильний до співпереживання. Цінує тільки інформативність. Емоційно обмежений тип.

Шляхи корекції: Не підтримувати в конфліктних ситуаціях. Впливати через честолюбство. Відносини підтримувати рівні, намагаючись поволі розвивати соціальний інтелект.

Викладач: Зараз на слайдах будуть представлені фрагменти з кінофільмів «Морозко», «Попелюшка», де ви повинні визначити, хто є толерантною або інтолерантною особистістю, обгрунтувати своєї відповіді. (*слайд 22-24*)

Заключне завдання «Дерево толерантності» (*слайд 25-26)*

Викладач: Візьміть кожен по листочку і напишіть на них, що, на вашу думку, треба зробити, щоб ліцей став простором толерантності, тобто, щоб відносини в ньому стали толерантнішими. (Учні на листочках паперу у формі листя дерева пишуть, що треба зробити, щоб ліцей став «Простором толерантності», листочки наклеюються на штучне дерево без листя).

Психолог: (*слайд 27*) Наприкінці хочеться сказати, що група - це маленька родина. І хочеться, щоб у цій родині завжди панували доброта, повага, взаєморозуміння, не було б ні лайки, ні сварок.

Висновок

Дидактичний сенс проектної діяльності полягає в тому, що він допомагає зв'язати виховну роботу з реальним життям, формує навички дослідницької діяльності, розвиває у учнів пізнавальну активність, самостійність, творчість, уміння планувати, працювати в колективі.

В основі методу проектів лежить розвиток пізнавальних навичок учнів, педагогів, уміння їх орієнтуватися в інформаційному просторі, організовувати процес пізнання, який повинен завершитися реальним результатом. Цей результат можна побачити, осмислити, застосувати в реальному практичному житті.

Реалізація данного проекту сприяла розвитку поважного ставлення між учнями та сформувала навички подолання конфліктів.

Література

1. Андреев. В. И. Конфликтология: Искусство спора, ведения переговоров, расширения конфликтов / В.И.Андреев. – М. : Народное образование, 1995.

2. Андрияхина. Н. В. Семинар-тренинг «Толерантность учителя» / Н. В. Андрияхина // Классный руководитель. – 2006. – № 4. – С. 20-34

3. Анцупов. А. Я. Конфликтология : учебник для вузов / А.Я.Анцупов, А.И.Шипилов. – М. : ЮНИТИ, 1999.

4. Битянова, М. Встречи во Вселенной. Игра на развитие толерантности старшеклассников / М.Битянова, И.Вачков // Школьный психолог. - 2002, –№4.

5. Бондырева, С. К. Толерантность : учебно-метод. пособие / С. К.Бондырева. – М. : [б.и.], 2003. – 240с.

6. Драганова, О. А. Психофизиологические маркеры личностной толерантности в юношеском возрасте : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. психол. наук / О.А. Драганова. – СПб., 2007.

7. Кожухарь, Г. С. Проблема толерантности в межличностном общении / Г.С. Кожухарь // Вопр. психол. – 2006. – №2. – С.3–12.

8. Недорезова, Н. В. Толерантность в межличностном общении старшеклассников : дис. … канд. психол. наук / Н.В.Недорезова – М., 2005. – 189 с.

9. Практическая психодиагностика. Методики и тесты : учеб. пособие. – Самара : Изд. Дом «БАХРАМ–М», 2004.

10. Растов, Ю. Е. Конфликтология : учеб. – метод. пособие / Ю. Е.Растов, Р. А.Трофимова. – Барнаул : Изд-во Алт. гос. ун-та, 1995.

11. Родионов, В. А. Прививка от стресса. Методические рекомендации по профилактике негативных последствий воздействия стресса / В.А.Родионов. – Ярославль : Академия развития, 2006.

12. Шелестова, Л. Класному керівнику: творчі прийоми у виховній роботі / Л. Шелестова, Н.Чиренко. – К. : Шкільний світ, 2010. – 128 с.

Юдаєва О. М. заст. директора з НВР,
Харцизький професійний ліцей, Донецька обл.

ЗРОБИ СВІЙ ВИБІР НА КОРИСТЬ ЗДОРОВ'Я

Мета: активізація творчої діяльності учнів з метою запобігати шкідливим звичкам; формувати вміння і навички учнів щодо власної безпеки, розуміння відповідальності за власні вчинки та їх наслідки; виховувати в учнів бажання зберегти власне здоров'я.

Обладнання та оформлення виховного заходу: екран, проектор, ноутбук, презентація «Зроби свій вибір», учнівські реферати, брошури, книги про здоровий спосіб життя, шкідливий вплив алкоголю, наркотиків, нікотину на організм людини, пісня «Ты знаешь, как хочется жить» групи «Рождество», 3 ватмани, прислів'я і приказки для конкурсу, вислови великих людей про

шкідливі звички, матеріали щодо впливу шкідливих звичок на організм, папірці (по 10 на кожного присутнього), папірці з найменуваннями «товару» для гри «Як розпорядитися своїм життям».

Хід виховної години

На екрані - назва виховної години. До початку заходу учні поділяються на три команди (тягнуть жереб: червоний, жовтий, синій папірець) й розміщуються за кольорами. Звучить один куплет пісні «Ты знаешь, как хочется жить» групи «Рождество».

Ведучий: Добрий день! При зустрічі люди говорять ці прекрасні слова, чим зичать здоров'я один одному. Ми знаємо, що здоров'я - найбільша людська цінність, але ми, на жаль, починаємо цінувати та берегти його, вже втративши значну частину цього скарбу. Без здоров'я немає щастя. Давайте з вами спробуємо встановити, від чого залежить наше здоров'я?

Відповіді дітей.

Ведучий: Так, правильно. Наше здоров'я дійсно залежить від спадковості на 20%, рівня медицини на 10 %, екології – на 20 %, способу життя – на 50 % (*на екрані*). Ми бачимо, що найбільше здоров'я залежить від способу життя людини, від її ставлення до свого здоров'я. Великий німецький професор-валеолог П. Фосс писав: «Здоров'я – це не дарунок, який людина отримує один раз і на все життя, а результат свідомої поведінки кожної людини і всіх в суспільстві». Давайте з вами назвемо основні параметри способу життя людини, які погіршують наше здоров'я.

(*Учні дають відповіді*).

Ведучий: Сьогодні ми з вами зупинимось на основних ворогах здоров'я –: тютюнокуріння, алкоголь, наркотики. Перед початком нашого заходу всі учні були поділені на три групи. ***Завдання*** групам: за 10 хвилин створити колаж за темою із заготовлених матеріалів про шкідливі звички та презентувати його. Червоний колір – наркоманія, синій – куріння, жовтий – алкоголізм. (Учням роздається матеріал, заготовлений заздалегідь). Час пішов.

(*Учні готують колажі. Під час виконання завдання грає музика*).

Ведучий: Наші команди закінчили роботу. І ми запрошуємо першими презентувати свій колаж команду …

(*Виступ кожної команди*).

Ведучий: Ми бачимо**,** що крім шкоди нашому здоров'ю, паління, алкоголь та наркотики не приносять користі нашому організму. А мати ці звички чи не мати – це справа кожного з нас. Якщо ти не готовий віддати своє здоров'я, скоротити своє життя, наповнити його хворобами – ти повинен сказати тверде «НІ!» тютюну, алкоголю, наркотикам. Тож зроби свій вибір.

Ведучий: Наступне з***авдання*** нашим командам: треба з частин зібрати ціле прислів'я або приказку (командам роздаються заготовки наступних прислів'їв і приказок, поділених на 2 частини, кожній команді по 5 прислів'їв і приказок:

- Бережи одяг, доки новий, а здоров'я – доки молодий.
- Якщо немає здоров'я, немає щастя також.

- Доки здоров’я служить, людина не тужить.
- Вартість здоров’я знає той, хто його втратив.
- Було б здоров’я, а все інше наживемо.
- Здоровий злидар щасливіший від хворого багача.
- Люди часто хворіють, бо берегтися не вміють.
- Здоров'я маємо — не дбаємо, а втративши — плачем.
- Як вип'єш неповну чарку, очі западуться, а як вип'єш повну – вилізуть, то краще не пити.
- Перша чарка не брала, друга теж, а третя завела в арешт.
- Горілка – не дівка, не треба її цілувати: з ума зведе і сама пропаде.
- Здоров'я не купиш - його розум дарує.
- Хто не хворів, той здоров'ю ціни не знає.
- Хто не палить, хто не п'є, той здоров'я береже.
- Курити - здоров'ю шкодити.

Команди збирають приказки та прислів’я.

Ведучий: Наші команди готові назвати приказки і прислів’я. (*Один представник від команди називає приказки та прислів’я*). Молодці!

А зараз давайте зіграємо в гру, яка називається «Як розпорядитися своїм життям». Вона допоможе кожному з учасників знайти відповідь на це запитання. (*Роздається 10 папірців кожному учаснику*). Напишіть на кожному папірці своє ім'я. Впродовж наступних кількох хвилин ці 10 папірців будуть уособлювати вас і гратимуть роль символічних грошей, тобто засобу, за який можна купити певний товар. Через хвилину перед кожним постане вибір: витратити чи заощадити свої папірці, тобто себе самого, частину себе. На продаж будуть виставлені різноманітні «товари» по парі. Правила гри не дозволяють купити обидва товари одночасно, тільки щось одне або нічого.

Зрозуміло, що коли закінчаться ваші папірці, вже нічого не можна буде купити. Всі покупки можна зробити лише тоді, коли «товари» пропонуються на продаж. Не можна повернутися до попередньої пари, якщо на продаж уже виставлено наступну пару. (*Пропонується «товар», який написаний на окремих аркушах. Ціна кожного товару вказується в кількості папірців, які треба віддати за нього покупцю*).

1) чудова квартира (1 папірець);

новий автомобіль (1 папірець);

2) повністю оплачена поїздка на канікули (терміном на один місяць) у будь-яку країну світу разом з другом (2 папірці);

повна гарантія того, що людина, з якою тобі хотілося б одружитися просто сьогодні, обов'язково одружиться з тобою в недалекому майбутньому (2 папірці);

3) стати найпопулярнішою людиною серед своїх товаришів терміном на два роки (1 папірець);

мати одного справжнього друга (2 папірці);

4) закінчити престижний університет (2 папірці);

заснувати прибуткову компанію (2 папірці);

5) мати здорову сім'ю (3 папірці);

здобути всесвітню славу (3 папірці);

(*Після завершення вибору з цієї пари оголосити: тим, хто обрав сім'ю, повертають 2 папірці назад як винагороду*).

6) можливість змінити якусь одну рису зовнішності (1 папірець);

відчуття задоволення протягом усього життя (2 папірці);

7) п'ять років безмежної фізичної насолоди (2 папірці);

любов та повага людей, що є для тебе найдорожчими (2 папірці);

(Ті, хто обрав п 'ять років насолоди, повинні додатково сплатити один папірець: за певні речі ми маємо платити більше, ніж здається спочатку).

8) чиста совість (2 папірці);

здатність досягти успіху у тій сфері, де найбільше цього прагнеш (2 папірці);

9) створити диво для того, кого любиш (2 папірці);

можливість прожити заново або повторити одну дію з власного життя (2 папірці);

10) сім додаткових років життя (3 папірці);

безболісна смерть, коли настане час (3 папірці).

Наші торги завершені, роздивіться ще раз свої покупки і скажіть:

- Яка покупка подобається вам понад усе?
- Чи шкодуєте ви, що не зробили якусь покупку?
- Чи хотілося б вам поміняти деякі правила гри?

Висновок: правила гри можна змінити, але життя - це не гра. Не можна повторити вже зроблений вибір чи скасувати прийняте у минулому рішення. Не можна охопити абсолютно все чи скористатися кожною можливістю. Не можна передбачити, які можливості будуть у вас через тиждень або рік. Вам завжди бракуватиме часу, варіантів вибору, грошей, можливостей, тощо. Ви повинні будете платити за кожен свій вибір у житті і часто ця плата буде перевищувати ваші сподівання.

Ведучий: Каждый выбирает для себя
женщину, религию, дорогу.
Дьяволу служить или пророку –
каждый выбирает для себя.
Каждый выбирает по себе
слово для любви и для молитвы.
Шпагу для дуэли, меч для битвы
каждый выбирает по себе.
Каждый выбирает по себе.
Щит и латы, посох и заплаты,
меру окончательной расплаты
каждый выбирает по себе.
Каждый выбирает для себя.

Выбираю тоже - как умею.
Ни к кому претензий не имею.
Каждый выбирает для себя.
(*Юрій Левитанський*)

Ведучий: Тож зробіть правильний вибір! До побачення, до нових зустрічей!

ДОДАТКИ

Вислови вчених про здоров'я:

1. Здоров'я – це не дарунок, який людина отримує один раз і на все життя, а результат свідомої поведінки кожної людини і всіх в суспільстві.

(П. Фосс – німецький професор, валеолог).

2. Здорове тіло – продукт здорового розуму. (Б. Шоу).

3. Головне, від чого залежить фізичне здоров'я, – здоров'я моральне, щоб зберегти своє здоров'я, думай про здоров'я інших. (Д. С. Ліхачев).

4. Людина, рухаючись і при цьому розвиваючись, сама заводить годинник свого життя. (І. Аршавський).

5. Здоров'я – це вершина, на яку людина повинна піднятися сама. (І. Брехман - засновник валеології.)

Прислів'я та приказки:

- Бережи одяг, доки новий, а здоров'я – доки молодий.
- Якщо немає здоров'я, немає щастя також.
- Доки здоров'я служить, людина не тужить.
- Вартість здоров'я знає той, хто його втратив.
- Було б здоров'я, а все інше наживемо.
- Здоровий злидар щасливіший від хворого багача.
- Люди часто хворіють, бо берегтися не вміють.
- Здоров'я маємо — не дбаємо, а стративши — плачем.
- Як вип'єш неповну чарку, очі западуться, а як вип'єш повну – вилізуть, то краще не пити.
- Перша чарка не брала, друга теж, а третя завела в арешт.
- Горілка – не дівка, не треба її цілувати: з ума зведе і сама пропаде.
- Здоров'я не купиш – його розум дарує.
- Хто не хворів, той здоров'ю ціни не знає.
- Хто не палить, хто не п'є, той здоров'я береже.
- Палити – здоров'ю шкодити.

2. ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ДО СІМ'Ї, ДО РОДИНИ

Борис С. А., соціальний педагог,
ВПУ №71, м.Кам'янка-Бузька Львівської обл.

ВЗАЄМИНИ В СІМ'Ї

Мета: Виховувати любов, повагу до сім'ї, родини; зміцнювати почуття обов'язку; розвивати увагу, логічне мислення; сприяти осмисленню конфліктної ситуації і шляхів виходу з неї.

Обладнання: картки з конфліктними ситуаціями, зображення, анкети.

Хід заходу

І. Підготовка до проведення, повідомлення теми та мети заходу

На класній дошці написано вислови: «Конфлікт — це побоювання хоча б однієї сторони, що її інтереси порушує, притискає, ігнорує інша сторона» (Уільям Лінкольн). «Від любові до ненависті один крок, від ненависті до любові кілометри кроків» (Сенека). «У нас кожна справа має пройти п'ять стадій: шумиху, нерозбериху, пошук винуватця, покарання невинного і нагородження непричетного» (С. Паркінсон).

Вчитель: Доброго дня, дорогі учні. Сьогодні ми з вами спробуємо з'ясувати ти, як ви розумієте поняття «щаслива сім'я». Також ми поговоримо про конфлікти, які виникають між батьками та дітьми, та шляхи їх вирішення. Ця проблема є надзвичайно важливою, оскільки стосунки в сім'я закладають у людини важливі моральні та духовні цінності, або ж навпаки сприяють розвитку ненависті, зла та насильства. Хороші сімейні взаємини мають свої унікальні особливості, які дуже позитивно та ефективно впливають на становлення майбутньої людини і громадянина. Погане ж сімейне виховання майже завжди призводить до непоправних втрат у формуванні потрібних нам людських рис у дитини. Ось чому при розв'язанні проблем попередження правопорушень і злочинів неповнолітніх наша увага в першу чергу орієнтована на сім'ю. В нормальній сім'ї стосунки між батьками та дітьми формуються на основі любові, духовної єдності та взаєморозуміння. Вони й створюють той неповторний мікроклімат родини, який сприятливо діє на формування особистості дитини, проте є і такі сім'ї, в яких дуже часто виникають конфлікти.

ІІ. Основна частина

1. Інтерактивна гра «Незакінчене речення»

Вчитель: Перш за все, давай дізнаємося, як ви розумієте поняття «щаслива сім'я». Для цього Ви повинні по-черзі висловити свою думку, починаючи зі слів «Я вважаю, що щаслива сім'я – це сім'я в якій (яка)……»

Учень 1: Я вважаю, що щаслива сім'я – це сім'я, в якій…

Учень 2: Я вважаю, що щаслива сім'я – це сім'я, яка…

Вчитель: Отже, ми розуміємо, що щасливою є така сім'я, в якій батьки піклуються та люблять дітей, а діти, своєю чергою, поважають і допомагають їм.

2. Бесіда

Вчитель: Конфлікт — це спір, суперечка, скандал, у якому сторони не скупляться на взаємні докори, образи. Найстрашніше в конфлікті — це почуття, які люди відчувають одне до одного. Страх, злість, образа, ненависть — головні почуття конфлікту. Без конфліктів життя неможливе, але потрібно навчитись їх конструктивно вирішувати. Для того, щоб навчитися вирішувати конфліктну ситуацію, потрібно навчитися розуміти масштаби і деталі незгод і відкрито обговорювати їх. Уникання вирішення конфліктної ситуації може призвести до серйозних проблем: фізичних, пов'язаних зі здоров'ям; психологічних (приховання душевного болю, образи; зміна характеру людини; психічні розлади та ін.); соціальних (розбіжність поглядів, втрата родини, самотність, відлюдкуватість).

- Як Ви думаєте, які можуть бути причини виникнення конфліктів між батьками і дітьми?

Учень1: Нерозуміння членами сім'ї один одного, порушення етики взаємин (грубощі, зрада, неповага тощо);

Учень2: Відмова брати участь у сімейних справах, турботах, розбіжні в поглядах;

Учень3: Зловживання алкоголем, безробіття, фінансові проблеми;

Учень4: Брак спілкування.

Вчитель: Для вирішення конфлікту потрібно зробити 5 маленьких кроків.

1. Вгамування емоцій.
2. Переговори.
3. З'ясування причини конфлікт.
4. Розуміння один одного.
5. Компроміс.

3. Прогнозування

Вчитель: А тепер подивіться на зображення та дайте відповідь на запитання:

1. Опишіть зображення.
1. Що люди відчувають?
2. Що спричинило конфлікт?
3. Як реагує батько, мати, дитина на конфлікт?
4. Що потрібно зробити щоб вирішити конфлікт?

4. Рольова гра.

Вчитель: Пропоную вам уявити конфліктну ситуацію та спробувати її вирішити. Оберіть, хто буде в групі дитиною, а хто батьком та матір'ю, та спробуйте розіграти конфліктну ситуацію.

1. Ви прийшли з училища та відразу сіли за комп'ютер, не питаючи маму чи потрібно їй щось допомогти. Мама, своєю чергою, висловила своє

невдоволення. У вас виник конфлікт, оскільки, на вашу думку, ви цілий день трудилися та хочете відпочити. Зобразіть цей діалог та покажіть, як потрібно вирішити таку ситуацію.

2. Після гучного святкування мама чи батько побачили ваші фотографії зі спиртним та у нетверезому стані. Вислухавши «мораль», Ви гримнули дверима та вирішили, що батьки Вас критикують і вважать дитиною. Зобразіть цей діалог та покажіть, як потрібно вирішити такий конфлікт.

3. Прийшовши з училища, Ви заявили батькам, що хочете новий телефон, оскільки ваш «кнопковий» вже не в моді. Батьки пояснили, що наразі не мають фінансової можливості придбати Вам його. Ваші дії.

Вчитель: Можна зробити висновок, що будь-який конфлікт можна вирішити, а краще його і не створювати.

5. Анкетування

Анкета «Взаємини в сім'ї»:

1. Ви оцінюєте взаємини у вашій сім'ї як: а) дуже добрі, б) добрі, в) не дуже добрі, г) погані, д) жахливі.

2. Ви вважаєте свою сім'ю дружним сімейним колективом:

а) так, б) не зовсім, в) ні.

3. Які сімейні традиції сприяють зміцненню Вашої сім'ї (назвіть ці традиції»)?_____

4. Як часто Ваша сім'я збирається разом: а) щоденно, б) на вихідні, в) рідко, г) ніколи.

5. Чим займається Ваша сім'я, коли ви разом:

а) спільно вирішує життєві проблеми,

б) займається сімейно-побутовою працею,

в) працює на присадибній ділянці,

г) кожен займається своєю справою,

д) обмінюється враженнями про пережитий день,

е) дивиться телепередачі,

є) разом відпочиває,

ж) обговорює питання навчання,

з) інше_____

6. Чи бувають у Вашій сім'ї сварки, конфлікти:

а) так, б) часто, в) інколи, г) рідко, д)не бувають.

7. Чим обумовлені сварки, конфлікти:

а) нерозумінням членами сім'ї один одного,

б) порушенням етики взаємин (грубощі, зрада, неповага тощо),

в) відмовами брати участь у сімейних справах, турботах,

г) розбіжностями в питаннях виховання дітей,

д) зловживанням алкоголем,

е) іншими обставинами (вказати, якими)_____?

8. Які способи вирішення конфліктів застосовуються у Вашій сім'ї:

а) примирення,

б) обговорення ситуації і прийняття спільного рішення,

в) припинення конфліктів на деякий час,

г) звертання по допомогу до інших людей (батьків, сусідів, друзів, вчителів),

д) конфлікти практично не вирішуються, мають затяжний характер.

9. Чи буваєте Ви свідками або учасниками сімейних конфліктів між дорослими: а) так, б) ні, в) інколи.

10. Як діти (Ви) реагують на сімейні конфлікти:

а) переживають,

б) плачуть,

в) підтримують одного з батьків,

г) намагаються помирити,

д) йдуть з дому,

е) замикаються в собі,

є) ставляться байдуже,

ж) стають злими, некерованими,

з) намагаються знайти підтримку в інших людей?

11. Що Ви плануєте робити для зміцнення сімейно-побутових відносин і покращання мікроклімату в Вашій сім'ї?

ІІІ Підсумки

Вчитель: На завершення я попрошу Вас підбити підсумки та сказати, чого Ви сьогодні навчилися та що нового дізналися. Вислухавши доповідь учнів, вчитель дякує за роботу.

Васьків М. П., бібліотекар,
Вище професійне училище дизайну та будівництва, м. Львів

ДОБРО СПІШІТЬ ТВОРИТИ, ЛЮДИ!

Бібліотекар: Милосердя, доброта... Ще з часів давньоруських благодійність була традицією нашого народу. Цілком природним і закономірним вважалось допомогти знедоленому, нещасному, поділитися шматком хліба, дати притулок бездомному, захистити старість і немічність, порятувати хворого чи каліку, заступитися за беззахисного і скривдженого. Доброта і чуйність, співпереживання і щиросердечність, уміння розділити чужий біль, підтримати у важку хвилину, розрадити в горі й біді — це в характері нашого народу.

1-й учень. *Не говори про доброту,*
Коли ти нею сам не сяєш,
Коли у радощах літаєш,
Забувши про чужу біду.

2-й учень. *Бо доброта — не тільки те,*
Що обіймає тепле слово,
В цім почутті така основа,

Яка з глибин душі росте.

1-й ведучий. *Коли її не маєш ти,*
То раниш людяне в людині,
Немає вищої святині,
Ніж чисте сяйво доброти.

Бібліотекар: Доброта і милосердя – багатоликі. Потреба в них – повсякчас. Навіть тоді, коли немає біди... Навіть там, де гори спокійні й твердь земна не хитається під ногами... Милосердя і доброта – як два крила, на яких тримається людство. І щоб виіскрити доброту із наших сердець, не потрібні страшні землетруси чи Чорнобильська катастрофа. Хіба у звичайному плині днів немає людей, які потребують допомоги?

1-й учень *Кажімо більше ніжних слів*
Знайомим, друзям і коханим
Нехай комусь тепліше стане
Від злив наших почуттів.

2-й учень
Нехай тих балів солодкий мед
Чиюсь загоїть рану.
Чи перший біль, чи то останній –
Коли б то знати наперед!

Бібліотекар: Лікування добротою потребують не тільки хворі та самотні, а й цілком благополучні й здорові люди, в яких душа черства й глуха до чужого горя. Лікування милосердям потрібне і тим, хто не бачить і не чує кривди й болю, несправедливості й горя.

1-й учень
Від зорі до зорі я відміряю відстань,
І від слова до слова я стежку знайду,
Закарбую в душі солов'їною пісню,
І у мандри далекі по світу піду.

2-й учень
Усіх спраглих душею я щедро напою,
Усім людям по часточці серця роздам.
Хто у муках страждає – пригорну, заспокою,
І не дам на поталу голодним вовкам.

Бібліотекар: Горе підкрадається несподівано, раптово впаде, як сніг на скроні, і ти з печальною розсудливістю розумієш – усе краще вже було, все у минулому, а попереду – морок і синій туман... І з тобою лишаються лише спомини, недуги, самота і немічність.

1-й учень
Коли, здається, жити неспромога,
Коли, здається, більше сил нема,
Повір у себе, і твоя тривога
Розвіється, як марево, сама.

Коли здається, що земля і небо
Супроти тебе стали на диби,
Повір у себе, знай, що жити треба,
Бо ви своєї долі – не раби!

2-й учень

Повір у себе, ці слова, як гасло,
їх кожен день у пам 'яті читай.
І щоб ніколи віра та не згасла, –
Ти кожен день і час свій пам 'ятай

2-й учень

Жить на землі – велике щастя,
Якого ти не помічав.
І пам'ятай, що ти – Людина.
Творець краси і добрих справ.

Бібліотекар: Милосердна людина не залишається байдужою до чужого горя, вона обов'язково допоможе чи то матеріально, чи підтримає словом. На безкорисні вчинки, звичайно, здатні не всі, але саме такі вчинки збагачують нашу духовну скарбницю і розцвічують сіру буденність страждальної душі.

1-й учень

Сирота! Яке болюче слово.
В *нім серця біль дух перейма*
Сльоза бринить все знову й знову,
Нема тепла, батьків нема,
Цей безкінечний пошук долі,
Надії поклик кожну мить,
Шукають очі мимоволі.
Душа страждає і болить,
А діти за вікном багаті,
В них найдорожче в світі є.
І з ними поруч мама й тато,
їм радість кожен день дає.
І так вже хочеться без тями,
Щоб тато в горі захистив,
Послухать казочку від мами,
Любові відчувати прилив.
Обділені, мов вирок грізний,
Ударив біллю, як за гріх.
О, люди! Поки ще не пізно,
Піклуйтесь про дітей своїх.

2-й учень

Як вітер холодний хитає стеблину,
Так бідність принижує, кривдить людину.
Погляньте пильніше в знедолені очі.

Спитайте у себе, чого вони хочуть,
Чому так потухли і низько упали,
Чи, може, зовсім вони злету не упали.
Чому душа бідна тремтить і зітхає,
Про що вона мріє і Бога благає?

1-й учень

Стоїть на ринку чоловік,
Він ледве дожива свій вік.
Сорочка подрана, штанці,
І вітер свище в гаманці.
Рука простягнута дрцжить,
Хоч би до вечора дожить.
Копійка впала, посміхнувсь,
Мов до багатства доторкнувсь.
А був же спритний він колись,
Ці роки сплинули кудись,
Надії вицвіли в очах,
Тепер звести кінці хоча б.

Бібліотекар: На жаль, багато поряд із нами бідних людей, які з різних причин ледве виживають. Якщо кожен із нас буде небайдужим до чужого горя, то це полегшить їхнє життя.

1-й учень

Хай твоя крапля щирості й тепла
Впаде у душу, бідну і страждальну.
Й розтопить холод, щоб душа могла
Ясніти в щасті злетом життєздатним.

2-й учень

Добро спішіть творити, люди,
Воно, як сонце, зігріва,
В добрі нам всім
Зручніше буде,
Без нього затишку нема.
Уважним будь, хай шлях твій на землі
Злама байдужості холодні ґрати,
Є цінності виликі і малі
Багатий той, хто вміє віддівати.

Бібліотекар: Допомоги потребують і літні люди, які вже не мають сили працювати на городі, по господарству. Кожен із вас повинен знайти таку життєву позицію, яка б приносила користь не тільки собі, а й людям.

1-й учень

Кажуть, юність живе лиш майбутнім,
Кажуть, зрілість цінує лиш мить.
Тільки старість живе незабутнім,

Тим, чого не вернуть, не спинить.
Є закони природи незмінні
Для людей, для птахів, для тварин.
Ви простіть нас байдужих, ми винні,
Будем ми ще старими, як ви.

Бібліотекар: Людей похилого віку в Україні близько 2-х мільйонів. Така вже доля літніх людей - залишитися у чотирьох стінах зі своїми проблемами, хворобами, переживаннями. Знали б ви, як вони чекають, щоб хто-небудь завітав до них.

2-й учень

Живе одинока людина,
Чому ж ми проходимо мимо?
Живе одинока людина,
Ніким у житті не любима.
І серце у неї відкрите
Для ласки людської й привіту,
Печальним льодком оповите,
Віддалена горем від світу.
Чому ж ми не прийдемо в хату,
її не покличем з собою?
І буде одна вікувати
Людина з своєю журбою.
Нам легше, бо ми не самотні,
Ходімо ж до неї в світлицю!
І серце людини з безодні
Полине за нами, як птиця.

Бібліотекар: Люди старшого покоління пережили багато випробувань у своєму житті, не завжди доля до них посміхалася.

1-й учень

Бабусина доля –
Як ота тополя,
Що посеред степу
В небо порина.
Вітер гне тополю,
Заметілі в полі, -
Так біліє в бабці сивина.
Бабусина доля –
Як в степу тополя,
А над нею - небо, Як віки.

Бібліотекар: На превеликий жаль, є люди на перший погляд вихована, культурні та насправді байдужі до чужої біди і навіть забувають дорогу до рідного дому, де їх чекають батьки.

2-й учень

А в баби хата-домовина,
А в баби хата, мов труна.
Померла баба Катерина
І третій день лежить одна.
Пообіч баби білі руки,
Як дві обрублені струни...
Є в баби четверо онуків,
Одна дочка і два сини.
Міста далекі заманили,
їх в ситий затишок квартир,
А в баби хата, як могила,
Немов забутий монастир.
Нема сльози кому зронити,
Лиш сад за вікнами поник.
І бабин ангел-хоронитель
Склав крила скорбно під рушник.
Не розуміє в чому річ:
Чому це в Катрі кляті гуси
В дворі ночують третю ніч?
Покіль село стелилось спати,
Світили вікна замість свіч...
Ой що ж вам, хлопці, в трьох кімнатах,
Ой що ж вам сниться третю ніч?
Це ж ваша хата-домовина
Сумує тяжко в самоті,
Це ж ваша ненька-сиротина
Одна у смерті, як в житті.

Бібліотекар: Коли людина самотня і за нею нікому доглянути, це одна справа. Коли ж діти відмовляються від своїх стареньких батьків, це жах.

1-й учень

Виглядала мати із вікна,
Поглядала мати на дорогу.
Другий поверх.
Мовчазна стіна не розділить
Радість чи тривогу.
Старість подивляється на шлях –
Бо це зосталось тільки й світу...
Привезли сюди на «Жигулях»
Позавчора рідні її діти.
Тут, мовляв, їй буде веселіш
(От сиди, стара, і веселись).
Від думок - полиново гіркіш:
Рідні діти матері зреклись.

Хворе серце плаче по ночах,
Та не шле проклін до їх порогу.
Озовись надією в очах.
Гомінка натруджена дорого!

Бібліотекар: Наша народна мораль різко засуджує таких пустоцвітів, що цураються батьків, ще великий Кобзар писав:

2-й учень

«...Хто матір забуває,
Того Бог карає,
Чужі люди цураються,
В хату не пускають.
І немає злому
На всій землі безконечній
Веселого дому».

Бібліотекар: Хоча існує легенда.

У давні часи в одній країні немічних старців заводили у неприступні гори і залишали там самотніми на смерть. Якось один молодий чоловік завів туди свого старого батька. Коли син шукав для нього місця на скелях, батько промовив:

- Заведи мене трохи вище.

- Чому? - спитав син.

- Бо тут я залишив свого батька. Не хочу померти в тому самому місці.

Син зрозумів, що за якихось тридцять літ із ним станеться те саме. Він обіпер батька на своє міцне плече і повів додому.

Ця легенда наводить нас на думку: як ми поводимося зі своїми батьками, так наші діти проводитимуться з нами, адже ми є прикладом для них.

1-й учень

Не зобидь ні старця, ні дитину,
Поділись останнім сухарем,
Тільки раз ми на землі живемо,
У могилу не бери провину.
Зло нічого не дає, крім зла,
Вмій прощати, як прощає мати,
За добро добром спіши воздати –
Мудрість завше доброю була.
Витри піт солоний із чола
І трудись, забувши про утому,
Бо людина ціниться по тому,
Чи вона зробила, що могла.
Скільки сил у неї вистачало,
Щоб на світі більше щастя стало.

Винарчик О. Ф., викладач
Ставропігійський професійний ліцей, м. Львів

МОРАЛЬНІ АСПЕКТИ У СВІТЛІ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ В. О.СУХОМЛИНСЬКОГО

План

1. Громадянське начало — основна ланка морального виховання.
2. Шлях від морального поняття до морального переконання.
3. Розвиток і зміцнення переконань у період моральної зрілості.
4. Соціальна орієнтація — один з найважливіших елементів процесу формування переконань.
5. Виховання чутливості і чуйності.
6. Виховання в дусі правдивості та чесності.
7. Виховання морально-естетичних відносин юнаків і дівчат.

Педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського має різноплановий, багатоаспектний характер. Треба мати на увазі й те, що творча думка педагога зазнала певної еволюції, вона постійно збагачувалася, поглиблювалась, відточувалась. Тим часом різні грані науково-педагогічної, вчительської та публіцистичної діяльності В. О. Сухомлинського ще не досить глибоко вивчені історико-педагогічною наукою і потребують спеціальних досліджень. Через це ставиться відносно обмежене завдання: стисло висвітлити лише найважливіші питання загального наукового підходу до оцінки і розуміння ним питання морального виховання молоді у навчальних освітніх закладах, у тому числі у професійно-технічних.

У практичній роботі з морального виховання педколектив нашого ліцею вбачає насамперед формування ідейної серцевини особистості – громадських поглядів, переконань, почуттів, поведінки, вчинків, єдності слова і діла. Застосовуючи вчення В. О. Сухомлинського до моральних принципів сучасної молоді, майбутніх кваліфікованих робітників, педагоги ПТНЗ повинні керуватись духовно-культурними надбаннями людства, ідеями одухотворення особистості – у цьому і полягає азбука і водночас найвища майстерність педагогічної культури. Ось тому наш педколектив вважає винятково важливим таке правило виховання: щоб наші відносини з вихованцями мали яскраво виявлену моральну, громадську основу.

Моральне виховання починається з перших кроків свідомого життя дитини, задовго до того, як вона може усвідомити ту істину, що духовний національний ідеал — це вершина моральної культури людства. Саме в молодшому віці, коли *душа* дуже піддатлива до емоційних впливів, ми розкриваємо перед дітьми загальнолюдські норми моральності, вчимо їх азбуки моралі: загальнолюдську азбуку моральності ми прагнемо наповнити громадською активністю і самодіяльністю. Не просто знати, що таке добре і що

таке погано. А робити добре в ім'я величі та могутності Батьківщини, в ім'я справи нашого народу.

Засвоєння молодою людиною загальнолюдських норм моралі ми вважаємо дуже важливим етапом формування моральної культури особистості. Привчаючи дітей дотримуватись азбучних істин моралі, ми добиваємося того, щоб кожна дитина могла щасливо жити і працювати, виховуємо в ній перші громадські спонукання, першу турботу про інтереси колективу і суспільства. У зв'язку з цим важливе значення має єдність роз'яснення, навчання, переконання, спонукання до діяльності. Загальнолюдські норми моральності стають особистою совістю людини лише за тієї умови, якщо ця активна діяльність має яскраво виражений характер суспільних вчинків. Учити жити в суспільстві, серед людей — це означає вчити здійснювати суспільні вчинки, тобто вчити передавати своєю поведінкою ставлення до людей.

На думку В. О. Сухомлинського, слід розкривати перед молодими людьми такі загальнолюдські норми моральності:

– Ти живеш серед людей. Не забувай, що кожний твій вчинок, кожне твоє бажання позначається на людях, які тебе оточують. Знай, що є межа між тим, що тобі хочеться, і тим, що можна. Перевіряй свої вчинки, запитуй себе: чи не робиш ти зла, незручності людям? Роби все так, щоб людям, які тебе оточують, було добре.

Роз'яснюючи це моральне повчання, ми показуємо на прикладах, як поводити себе серед людей: ти щось хочеш, подумай, чи не завдаси людям неприємностей, зробивши так, як хотілось тобі. В. Сухомлинський наводить приклад із трояндами, що цвітуть на алеї. І якщо тобі захотілось зірвати квітку, то що буде, коли кожен учень задовольнить таке саме бажання — квітучий кущ перетвориться на оголені прутики.

Дитяче серце надто чутливе до прищеплювання цих думок, дитяча душа глибоко переживає радість здійснення добра для людей. Якщо таке моральне навчання підкріплюють добрими настановами, спонуканням до добрих справ для людей, у серці з малих років утверджуються внутрішні духовні сили, що обмежують бажання і вередування. Хто в дитинстві бачить лише себе і не бачить людей, керується лише своїми бажаннями і не хоче визнавати інтересів колективу, той виростає себелюбом, егоїстом. Вміти керувати своїми бажаннями — елементарне правило, перший рядок першої сторінки букваря моральної поведінки. Криклива, пишномовна фраза про мораль незрозуміла дитині. Найменше цих фраз і якнайбільше дбайливих прикладів людських вчинків.

– Ти користуєшся благами, створеними іншими людьми. Плати їм за це добром.

Насамперед дитина усвідомить, що вона громадянин свого суспільства і що це покладає на неї великі обов'язки. Вона повинна навчитися платити добром за добре. Її совість не повинна дозволяти їй бути тільки споживачем благ і радощів.

– Усі блага і радощі життя створюються працею. Без праці не можна чесно жити. Нероба, дармоїд – це трутень, що пожирає мед працьовитих бджіл. Навчання – твоя перша праця. Йдучи в ліцей, ти йдеш на роботу.

Щоб утвердити в дітей звичку до праці, виховати в них справжню працьовитість, як перший громадянський обов'язок, у навчальному закладі необхідно створити атмосферу праці та суворої непримиренності до лінощів, неробства, нехлюйства. Молодий нероба **—** це живучий корінь дармоїдства і паразитизму. Не можна допускати, щоб у суспільстві були маленькі нероби. Зрозуміти ту істину, що життя без праці неможливе, дитина може лише тоді, коли вона живе радощами праці, як ні з чим незрівнянні. Напружуючи свої сили, людина робить не те, що їй хочеться, а те, що треба, переживаючи радість за зроблене для людей. **Азбука моральності засвоюється в дитинстві.**

– Бути добрим і чуйним до людей. Допомагати слабким і беззахисним. Допомагати товаришу в біді. Не завдавати людям прикрості. Поважати та шанувати матір і батька – вони дали тобі життя, вони виховують тебе і хочуть, щоб ти став чесною людиною з добрим серцем і чистою душею.

Утвердити в кожній людині доброту, сердечність, чуйність, готовність прийти іншому на допомогу, чутливість до всього живого і красивого – елементарна істина виховання у школі та продовження у профосвіті. Безсердечність породжує байдужість, байдужість породжує егоїзм, а егоїзм – джерело жорстокості. Щоб запобігти безсердечності, педколективу ліцею треба серйозну увагу звернути на виховання в учнів сердечної турботи, тривоги, неспокою про живе і красиве – про рослини, квіти, птахів, тварин. Дитина, яка бере близько до серця, що в зимову пору синичка беззахисна і рятує її від загибелі, ця дитина ніколи не стане жорстокою, безсердечною і щодо людей. І навпаки, якщо маленька людина ламає, безжалісно нищить живе, прекрасне, вона може стати маленьким тираном, що знущається над близькими. Дитина повинна відчувати, що в кожної людини є серце, яке треба берегти, що завдавати болю – велике лихо. Нехай дитяче серце хвилюється за долю живого і красивого; тоді йому буде чуже розбещене почуття солодкого задоволення від думки, що чиєсь серце страждає через нього. Неможна думати, що моральні вади – наслідок лише «пережитків капіталізму» в свідомості. Моральні вади виявляються і там, де нема справжнього виховання, де маленька людина росте як маленький божок, якому все дозволено, чи навпаки, як бур'ян, – її ніхто не вчить ні доброго, ні поганого. **Щоб не було погано, треба вчити тільки доброго**.

– Не бути байдужим до зла, обману, несправедливості. Бути непримиренним до того, хто прагне жити за рахунок інших людей, завдає лиха іншим людям, обкрадає державу і народ. Не можна допускати, щоб учні мовчки дивилися на марнотрацтво, лінощі, недбайливість, нелюдськість. І це ми, вчителі, майстри, повинні зробити своїм кредом у роботі з ліцеїстами. Та, оскільки носіями зла часто бувають дорослі, у виховній роботі в цьому напрямі потрібний великий такт, вдумливість. Якщо молода людина обурюється злом, яке побачила в житті, **—** це добре. Але вона повинна також уміти робити добро, вміти утверджувати в житті

добро своїми вчинками. В іншому разі вона може стати пустопорожньою базікою, демагогом, що нічого не робить для торжества добра і правди.

Така абетка моральної культури, оволодіваючи якою учні осягають суть добра і зла,честі та безчестя, справедливості та несправедливості. Одночасно з цими абетковими істинами ми повинні поступово розкривати перед учнями суть і таких моральних цінностей, як любов до України, героїзм, непохитність, мужність у боротьбі за свободу, честь, незалежність, велич і могутність нашої Батьківщини.

Людям, що є взірцем громадянського, патріотичного служіння Україні, потрібно присвячувати тематичні вечори під девізом: «Вони боролись за волю і незалежність України». Таких героїв є багато — С. Бандера, Р. Шухевич, В. Кук, О. Степанівна, С. Галечко і ін.

Шлях від морального поняття до морального переконання складний і неоднозначний. Про моральне переконання можна говорити тоді, коли знання істини, поняття глибоко позначається на особистому духовному світі людини, стає її власним поглядом, зливається з її волею і виявляється в її діяльності, у вчинках, у ставленні до інших людей і до самої себе. Моральне переконання — це діяльні сили особистості, гаряче прагнення відстояти правильність, довести істинність свого погляду, готовність піти в ім'я цього на будь-які прикрості. **Переконання – це не тільки те, що людина знає, а, насамперед, те, як вона це знання втілює в своїй діяльності.**

Моральне переконання – це ідеал, вершина морального розвитку, шлях до якої лежить через єдність моральної звички і моральної свідомості. Практика переконливо свідчить, що міцна, стійка основа моральних переконань закладається в дитинстві і ранньому дитинстві, коли добро і зло, честь і безчестя, справедливість і несправедливість доступні розумінню дитини лише за умови яскравої наочності, очевидності морального змісту того, що вона бачить, робить, спостерігає. І нам, педколективу, треба домагатись того, щоб добро, честь і справедливість приносили учням (студентам) особисту радість, а зло, безчестя, несправедливість – засмучення, тривогу і наявність особистого переживання.

Почуття – це кров, плоть і серце моральної переконаності, принциповості, сили духу; без почуттів моральність перетворюється на сухі безбарвні слова, що здатні виховати лицемірів. Ось чому стежка до морального переконання починається з вчинку, із звички, насичених глибокими почуттями, особистим ставленням до того, що учень робить, що робиться навколо нього. Зло, яке чинить хтось і яке мені особисто ніякої шкоди не завдає, буде сприйняте і пережите мною як особисте горе лише тоді, коли я не раз пережив (-ла) радість, роблячи для людей добро, не дістаючи від цього ніякої вигоди, але переживаючи задоволення тільки від того, що я творю добро – таким правилом ми мусимо керуватися у практиці виховної роботи, домагаючись єдності поведінки. Багато разів пережите почуття радості, що супроводжує добрі вчинки в дитинстві, з часом переходить у той голос совісті, який свідчить про високу моральну свідомість. Людина не може не зробити добро не тому, що не хоче почути похвалити, а тому що, коли б вона пройшла повз, це завдало б їй переживань.

Перші вчинки, які ми розцінюємо як основу для формування високоморальних звичок, відображають у багатьох випадках ставлення до речей, але в цих речах олюднюється праця, втілюється майстерність, працьовитість, а отже, і моральна гідність людини. Емоційне ставлення через речі до праці, а через працю до людини – це винятково важлива умова формування моральних звичок.

Розв'язати складні завдання морального виховання в юнацькому віці можна лише завдяки тому, що в дитинстві і ранньому дитинстві були сформовані звички, які відбивають ставлення їх до речей до людини. Це дуже важлива умова успішного морального виховання.

Уже в процесі формування моральних звичок, що відображають ставлення до речей і через речі до людини, у дітей створюється перші уявлені про добро і зло, честь і безчестя, справедливість і несправедливість, обов'язок, щастя, гідність. Але це лише початок формування моральності. Найвищим ступенем цього процесу є спонукання до вчинків, що містять у собі безпосереднє звернення до людей, до самого себе. Мета цих вчинків — продовжувати переживання думки, що свої вчинки мені треба погоджувати з інтересами людей, що моє щастя не повинно завдавати їм горя і нещастя. Вчинки, що вчить жити серед людей — це той фундамент моральної культури, на якому надалі будується все емоційно яскраве переживання моральних понять, істин, принципів, що лежить в основі цих вчинків, залежить від багатства духовного життя учнівського колективу.

– Говори правду про людину, вчинок, явище, подію про те, що ти думаєш. Ніколи не прагни вгадати, яких слів від тебе хтось чекає. Це прагнення може зробити з тебе лицеміра, підлабузника і навіть негідника.

– Ти бачила (-ла), що на твоїх очах чинять несправедливість, обман, принижують людську гідність. У твоєму серці загорілося обурення, тобі хочеться, довести правду… А розум підказує тобі: не втручайся, це не твоя справа. Знай, що це голос боягузтва. Роби так, як підказує тобі перше почуття – голос совісті, – вона є найбагатороднішою. Холодне, розсудливе до зла, несправедливості безчестя може зробити з тебе байдужу, безсердечну людину.

– Не критикуй недоліків товариша перед колективом, якщо цього ти не сказав йому віч-на-віч, не постарався переконати його, що він неправий. Якщо тобі вдалося його переконати, критика також не потрібна, вона перетвориться на базікання.

– Якщо ти почув (-ла) якісь слова про людину, вчинок, подію, не повторюй цих слів, як папуга. Про все май свою думку, на все – свій погляд. Але якщо переконався, що інші говорять правду, підтримай їх думку, відстоюй її.

– Ніколи не відкладай на завтра те, що треба зробити сьогодні. «Завтра» – це мати лінощів, розпущеності. Щоб совість твоя була спокійна, зроби сьогодні хоч маленьку частку того, що треба зробити завтра. Хай це стане правилом твого життя.

– Знання здобувати своїми силами. Користуватися результатами праці товаришів нечесно. Несамостійне виконання навчальних завдань – перший крок до дармоїдства.

– У майстерні (робочій кімнаті, класі) ти бачиш зразок того, що тобі треба зробити, — деталь, інструмент. Який досконалий не був би цей зразок, постарайся зробити краще. Знай, що в праці немає меж майстерності і досконалості.

– Якщо твій друг (подруга) відстає у навчанні чи праці, навчи його, як подолати відставання. Якщо тебе не турбує відставання товариша, ти — байдужа людина. Чим більше душевної теплоти, доброти, турботи, ласки віддаєш своєму другові, тим більше радості приходять у твоє життя.

– Не перекладай своєї праці на батька і матір. Поважай їх працю і відпочинок. Твоє добре навчання, добра праця – це радість твоїх батьків. Не засмучуй їх нічим. Не допускай, щоб усе краще віддавали вони тобі.

– Поважай жінку (дівчину). Твоє ставлення до них – дзеркало твоєї моральності. Кохати дівчину – це означає приносити їй радість. Якщо на твоїх очах хтось ображає дівчину (жінку), зупини кривдника, захисти її.

Ми зобов'язані розкривати перед учнями ті сторінки хрестоматії моральних цінностей людства, які присвячені благородним, мужнім борцям за торжество правди, за свободу народу. Дуже важливо, щоб учень побачив, відчув зло, вступив у боротьбу з ним і вийшов переможцем, переконався, що в житті торжествують добро і справедливість.

Ми не можемо допустити, щоб наші вихованці бачили зло і оцінювали його тільки з погляду моральності. З дитини, яка добре розуміє, що на її очах чиниться лихо, запам'ятовує винуватців, розповідає про них старшим, виростає людина байдужа до всіх і до всього. Вона думатиме – обурюватися їй чи не варто, коли на очах коїться лихо, навчиться лицемірити. Такі люди страшні: протягом свого життя вони роблять тисячі зрад, і ці зради жахливі тим, що вони з першого погляду стосуються речей начебто незначних. Побачивши хулігана, який ображає дівчину, така людина не завжди пройде повз: вона зупиниться, подивиться, почне оборюватись, що відсутня міліція, але сама не втрутиться. А це саме і є мерзенна зрада, коріння якої сягає в невинне дитинство.

Ідеї стають твердим переконанням тоді, коли людина не тільки усвідомила, а й здобула їх, коли вона вклала в їх торжество духовну силу. Моральне обличчя людини в роки дитинства і юності визначається світоглядною спрямованістю діяльності, вчинків, поведінки. **Людина повинна якнайбільше робити в ім'я ідеї. Праця, справа, якими наповнене її життя, повинні бути для неї засобом досягнення великої мети, а не кінцевою метою.**

Молодість дуже чутлива до морального змісту кожної справи. Залучати до роботи, яка за своїм характером є наслідком чиїхось лінощів і недбайливості, можна лише колективи, які морально загартовані. У таких випадках метою є не тільки виконання певного обсягу роботи, а й боротьба зі злом, лінощами, байдужістю, егоїзмом. Тільки за такої умови свідомість перемоги над

труднощами піднімає учнів у їх власних очах. Якщо ж юнаки і дівчата в праці не відчувають себе борцями проти зла, переможцями в цій боротьбі, то їх ні в якому разі не можна залучати до праці, мета якої — виправляти бездіяльність.

Виховати переконання неможливо без праці, без того напруження моральних і вольових сил, в якому людина виявляє саму себе. Праця – могутній засіб формування моральних переконань, але тільки зо однієї умови, коли своєю працею людина утверджує ідею, що стала невіддільною частиною її душі.

Праця – поняття багатогранне. Свої духовні і фізичні сили людина може вкладати не тільки у створювані нею матеріальні цінності, а й в іншу людину. Розуміючи моральний зміст цієї праці, людина піднімається на високий щабель моральної культури: виховуючи іншого, вона по-справжньому виховує саму себе.

Глибина, міцність моральних переконань великою мірою залежить від того, як у процесі морального виховання ліцеїсти виробляють власну соціальну орієнтацію. Вироблення такої орієнтації – це втілення, перехід, переведення знань у переконання. Одночасно з набуванням знань моральної цінності треба здійснювати і складний етап вироблення ідейної орієнтації – переведення знань у переконання. Переконання – це багато разів переосмислені знання, що стали органічною частиною суб'єктивного світу людини. Переосмислити знання – означає бачити моральний зміст своєї діяльності, своєї праці, поведінки, вчинків, стосовно суспільства. А значить про моральні цінності переосмислюються тільки в суперечках, у зіткненнях думок, диспутах.

У роки ранньої юності вироблення суспільної життєвої орієнтації набуває особливо великого значення. Від того, наскільки глибоко переосмислюють дівчата і юнаки знання про моральні цінності людства, залежить твердість їх переконань. Треба домагатися, щоб кожна дівчина, кожен юнак шукав у житті видатних людей відповіді на питання про власний життєвий шлях. У цей час вони розмірковують про такі широкі проблеми, як смисл життя, суть героїзму і мужності, гармонія суспільного і особистого, знання і моральність, суть і шляхи самовиховання. Знайти істину юнаки і дівчата зможуть у диспутах на моральну тему під нашим педагогічним, продуманим і осмисленим керівництвом.

Ідеалом кожної молодої людини (а ми повинні допомагати їм це зрозуміти) повинні бути люди, що віддали своє життя в ім'я віри, переконань. Не всі можуть бути героями. Але кожний хоче лишити після себе слід на землі. І не якусь подряпину, а глибоку борозну. Гарні слова: у житті завжди є місце подвигу… Можливо, ми не вміємо розпізнати той час, коли треба виявити особливу силу духу і здійснити його?

У моральному вихованні велику роль відіграє формування найтонших моральних почуттів – людського обов'язку, чутливості, чуйності. Цей принцип вимагає і того, щоб кожний з малих років був чутливим і уважним до духовного світу іншої людини, щоб джерелом особистого щастя для кожного були моральна чистота, краса, благородство глибоко особистих інтимних стосунків.

Абетка виховання людяності полягає в тому, щоб дитина, віддаючи тепло своєї душі іншим людям, знаходила в цьому особисту радість. Головне ж у цій найтоншій сфері виховної роботи – переживання дитиною горя, турбот, страждань іншої людини, особисте піклування про долю того, хто потребує допомоги і співчуття. Виховання почуття людяності – одна з найважливіших сторін становлення моральної культури.

Гуманність неможлива без чуйності до людини. Любити все людство простіше, ніж одну людину. Допомогти одній людині важче, ніж заявити: «Я люблю свій народ». Кожний, хто вступає в життя, повинен бути не тільки прекрасним умільцем, майстром, творцем матеріальних цінностей, а й душевною, чуйною людиною.

Найважливіше і найважче саме в тому й полягає, щоб наші вихованці вступали в життя справжніми людьми. В нинішній час у нашій країні не зможемо жити без того, щоб не робити людям добро.

Найбільше треба боятися фальші «роздвоєння» душі, співіснування двох «правд»: однієї для повсякденного життя, а іншої для виступу на зборах. Боятися треба лицемірства, брехні, що прикриваються якимись удаваними цілями. Цю істину повинен пам’ятати кожен із нас.

Важливе завдання стоїть перед нашим педколективом у питанні виховання чистоти, благородства морально-естетичних відносин – дружби, любові, товаришування.

Грубість, вульгарність, цинізм окремих молодих людей мають своїм корінням невихованість почуттів, байдужість, безсердечне ставлення людини до людини насамперед у сім’ї, потім у навчальних закладах. Циніки, паскудники, донжуани виростають у сім’ях, де любов опоганена чи то зрадою обов’язку, чи виявом тваринних інстинктів, чи пошуками матеріального благополуччя. Одна з причин злочинності серед молоді полягає в тому, що багато з них вступає в життя спустошеними байдужістю і безсердечністю батьків.

Любов – це, образно кажучи, квітка, яка увінчує благородство усього людського. Про красу цієї квітки треба говорити задовго до того, як до людини прийдуть інтимні почуття, які необхідно облагороджувати. Молоді люди повинні зрозуміти, що найвища гордість, честь, моральна доблесть – давати щастя іншій людині, створювати для неї красу і водночас, самому бути добрим і красивим. Справжня любов, зокрема любов чоловіка до жінки, – це величезна затрата духовних сил, творчість, яка будує щастя. Моральна підготовка до чистого, красивого кохання починається із закріплення в душі дитини добрих почуттів – сердечності, чуйності до другої людини.

У цивілізованому суспільстві повага до людини починається з поваги до жінки. У дівчинці, дівчині, жінці найяскравіше втілена людська краса, бо вона творець нового життя. Важливо, щоб хлопчики і юнаки переживали радість від того, що вони приносять радість дівчаткам і дівчатам.

У вихованні юнаків дуже важливо спрямувати духовні сили майбутніх мужчин і чоловіків на те, щоб вони прагнули бачити дівчат духовно красивими, щоб у насолоді цією красою народжувалася духовна спільність, потреба в людині, таке почуття є справжньою любов'ю. У цій красі – джерело власної гідності, тієї недоступності, цнотливості, гордої і суворої жіночності, яка облагороджує морально-естетичні відносини жінки і чоловіка.

Ідейне благородство у великому, загальнонародному неможливе без благородства в особистому. Людина повинна бути другом іншій людині не тільки в боротьбі за щастя народу, за велич і могутність Батьківщини, а й у створенні особистого щастя, у вихованні дітей, у насолоді радощами життя.

Система морального виховання людини у світлі розуміння і наукових висновків В. О. Сухомлинського побудована на основі вчення про духовні та моральні принципи, віри у Бога, душі людини, Вічної Книги — Біблії.

Література

1. Коненков С. Т. Слово до молодих / С. Т. Коненков. – К., 1988
2. Костюк Г. С. Психологія : підручник / Г. С.Костюк. – К., 1999.
3. Луначарський А. В. Собрание починений / А. В.Луначарський. – К., 1984.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори / В. О.Сухомлинський. – К., 1987.
5. Ушинський К. Д. Собрание сочинение / К. Д. Ушинський. – М., 1974.

Калужська В. О., класний керівник,
Кіровоградський професійний ліцей побутового обслуговування

НАШОМУ РОДУ НЕМА ПЕРЕВОДУ

Родинне виховання – один із найважливіших чинників виховного процесу, найкращий колективний вихователь, носій найвищих національних ідей. В Україні завжди панував культ родини, культ рідної домівки, культ глибокої пошани до батьків та свого роду. Але зараз все помітнішими стають прояви родинної кризи.

Згідно статистичних даних в Україні щороку розпадається понад 180 тис. сімей, 140 тис. дітей проживають у неповних сім'ях, на обліку перебуває 17 тис. дітей. Поширення злочинності та правопорушень ще раз свідчать про те, що настала нагальна потреба підвищити роль української сім'ї у вихованні дітей, допомагати молодим людям зберегти сім'ю.

Саме зараз час звернутися до неоціненної скарбниці народного педагогічного досвіду, до історично складених тенденцій формування та розвитку української сім'ї. Варто згадати те, що традиційно виховання було першочерговою справою сім'ї, а не школи чи середовища, в якому знаходиться дитина.

Глибоке дослідження історичного розвитку та устрою традиційної української родини незмінно призводить до розуміння її значного

педагогічного потенціалу. Велика різноманітність підходів і засобів виховання може бути використана і має стати частиною педагогіки сьогодення.

Головна ціль і специфіка сімейного виховання в тому, що воно не належить до якихось відокремлених педагогічних явищ, а відбувається в контексті життя самої родини, на основі прикладу батьків і, передусім, на основі традиційної родинно – побутової культури.

Проблемами родинного виховання, вивченням народних традицій та обрядовості займалися А. Макаренко, В. Сухомлинський, Г. Стельмахович, К. Ушинський, але суть та значення народних традицій у роботах українських педагогів досліджені та висвітлені ще недостатньо. Тому все більшої актуальності набуває звернення до невичерпної скарбниці народної педагогіки та дослідження історично усталених засобів виховання в українській родині, які реалізуються у народних традиціях і звичаях. Це і є той природний, надійний шлях, завдяки якому дитина змалку усвідомлює свою приналежність до родини, роду, а через них – до рідного народу, української нації.

Рекомендована форма підготовки і проведення заходу – це метод проектів. Метод проектів допомагає формувати особистісні риси, які розвиваються лише в діяльності й не можуть бути засвоєні вербально. Під час роботи над проектом учні набувають досвіду індивідуальної самостійної роботи.

Мета:

– виховувати любов та повагу до українських народних традицій, звичаїв, обрядів;

– виховувати глибокі почуття любові до батьків, свого роду, почуття пошани до їхньої праці, гордості за майстерність родичів, близьких;

– виховувати і підтримувати пізнавальну діяльність народознавчого і творчого характеру;

– розвивати пізнавальні інтереси до історії свого родоводу, української нації, її культури і побуту;

– сприяти розвиткові творчих здібностей учнів, бажанню примножувати родинні традиції, берегти свою національну культуру; розвивати світогляд, широту думки, збагачути словниковий запас учнів;

– прищеплювати любов до української культури та народних традицій; на прикладі традиційного народного весілля познайомити учнів із поглядами українського народу на шлюб та родину;

– формувати усвідомлення важливості щирих відносин між членами родини;

– виховувати почуття національної гідності та гордості за українську націю.

Обладнання:

– ноутбук, мультимедійний проектор, екран;

– аудіозаписи української народної музики та весільних пісень;

– декорації української світлиці (стіна хати з розписним віконцем, біля стіни – лави, піч, під вікном - скриня, на скрині - подушки); біля печі -хлібна

діжа, посередині світлиці - стіл, застелений скатертиною, на столі - паляниця; весільні рушники; українське народне вбрання для дійових осіб;

– плакати «Прислів'я про родину»;

– виставка сімейних фотографій «Моя сім'я – моя фортеця!».

Місце проведення : навчальний кабінет ліцею.

Форма проведення : захист проектів.

СЦЕНАРІЙ ПРОВЕДЕННЯ ЗАХОДУ

Лунає мелодія скрипки і бандури

(виходять ведучі, одягнені в традиційний український одяг)

Ведуча:

Сім'я – що значить це, то кожен знає,
Хто зріс в сім'ї і хто сім'ю сам має.
І хоч, як не приховуй, не таї:
Залежить наше щастя від сім'ї.
Якщо зміцніє хоч одна родина –
Міцною стане й наша Україна.

Класний керівник: З давніх – давен серед українців виник і утвердився погляд на сім'ю і рід, як на святиню, а на виховання дітей – як на святий обов'язок батьків. Тому ці, як і всі інші особливо важливі об'єкти, в наших предків мали свої опікувальні божества – Рід і Рожаницю, уособлення роду, єдність нащадків одного предка, утвердження необхідності продовження людського роду. Обидва божества йшли безпосередньо за головними слов'янськими богами – Богом грому і блискавки Перуном, сонця і світла – Дажбогом, неба – Сварогом, вогню – Хорсом.

Не буде перебільшенням сказати, що поруч із божественним культом Сонця, Неба, Води, Землі, Хліба в свідомості нашого народу віками живе культ Матері, Сім'ї, Роду, і це успадковується з покоління в покоління.

Ведучий: Сім'я є природним середовищем первинної соціалізації дитини, джерелом її матеріальної та емоційної підтримки, засобом збереження і передавання культурних цінностей.

Ведуча: Коріння української родини сягає в сиву давнину. Адже сім'я з її побутом, загальним укладом життя, сукупністю виховних звичаїв і традицій складалася впродовж багатьох століть і зміцнювалася в ході історичного розвитку людства.

Ведучий: Найбільш характерною та звичною для українського етносу була велика сім'я, що звалася родом. Це була суспільна група – невелика, але дуже суцільна, злучена кровними зв'язками й спільними інтересами. За своїх членів рід солідарно заступався, обороняв їх від кривд. Згодом рід утратив давню сутність і розпався на малі, самостійні родини.

Ведуча: В українській родині завжди панував культ гостинності. У селах і досі живе звичай «шапкування». Зайшов у хату – скинь шапку, посміхнись, привітайся: «Здрастуйте у вашій хаті, на хліб і сіль багатій».

Ці традиції виховували моральні чесноти: повагу, ввічливість, доброзичливість.

Класний керівник: Про традиції виховання в українській сім'ї розкажуть учні, які підготували презентацію «Традиції родинного виховання» (додаток 1).

Сім'я – геніальний винахід людства, дослідженням якого займаються не тільки педагогіка, психологія, а й демографія, етнографія, генетика, культурологія, філософія, історія, етика та інші науки. Адже через сім'ю завдяки наявності й застосуванню національної системи родинного виховання кожний конкретний народ, органічно продовжуючи себе у своїх дітях, неухильно генерує свій національний дух, характер, менталітет, психологію, традиційну родинно-побутову культуру, спосіб життя.

І якщо своєчасно спрямувати у належне русло родинно-сімейне виховання, ми виховаємо людину, яка не відступить, не відмовиться від свого національного, народного, людину, яка володітиме захисним імунітетом проти негідництва, черствості, байдужості.

Ведучий: Все найкраще, що є на землі, починається з сім'ї. Без неї, як без природи, людство обійтися не може. Сім'я дає життя дитині. У ній немовля одержує перші враження й уявлення про навколишній світ. Родина виступає як найперше соціальне мікросередовище, в якому розвивається й виховується людина з моменту її народження.

Ведуча: Мамина ласка, бабусина доброта, дідусева мудрість, тепло хатнього затишку в колі рідних на все життя залишають глибокий слід у душі та серці кожної людини.

Ведучий: *Без родини немає людини.*
Є в нашій мові прекрасні звертання,
Добрі та щирі, чудові слова…
Тими словами усяк без вагання
Маму найкращу свою назива.
Мамо, матусенько, мамочка, ненька,
Матінко, усміх твій ніжний ловлю.
Мамочко рідна, моя дорогенька,
Я над усе тебе в світі люблю!
(Звучить пісня «Рідна мати моя» сл. А. Малишка, муз. П. Майбороди)

Ведуча: В усіх народів, в усі часи жінка-мати була берегинею, янголом – охоронцем домашнього вогнища. Вона за своєю природою є втіленням ласки і доброти. Лебідонькою, сивою зозуленькою, голубкою, чайкою називали жінку-матір у піснях та легендах. Перше слово, яке дитина вимовляє – це слово «мама». І недаремно, бо першою людиною, яка схиляється над її колискою, є мама.

Заспівай мені, мамо моя,
Як, бувало, колись, над колискою,
Буду слухати, слухати я
І стояти в замрії берізкою.

(Звучить колискова пісня)

Ведучий: Традиційна роль батька у родині загальновідома. Образ цей змальовано в багатьох піснях. В особі батька народ оспівував вірного захисника та годувальника. Батьків приклад, батькове слово, наказ були законом, нормою виховання. Не випадково казали: не навчив батько, не навчить і дядько.

Батько розуму навчає,
Мати приголубить,
Ніхто мене так на світі,
Як вони, не любить.

Ведуча: Бабусі…Це мудрі народні вчительки, які озброєні великим життєвим досвідом родинної педагогіки. При сучасній зайнятості батьків бабусі у багатьох випадках беруть на себе левову частку турбот і обов'язків, пов'язаних із вихованням дітей. Уже став крилатий вислів: ***є баба – є діти.***

Від бабці навчаються онуки шити і вишивати, садити і вирощувати квіти, готувати їжу і доглядати немовлят.

Ведучий: Бабуся передає багатющий цикл звичаїв і традицій, успадкованих від попередніх поколінь, навіть специфіку усного побутового мовлення:

Хто бабу має – потіху знає;
Бабуся скаже, як зав'яже;
Бабине слівце – плідне деревце.
Поки діда, поки хліба,
Поки баби – поки й ради.

Найбільше люблять дідусів і бабусь онуки, бо ті ладні віддати своє життя, аби їхнім онукам було добре.

Ведуча: Дідусь у нашому житті…Святість цієї близької людини завжди була незаперечна. Сивочолі вчителі привчають нас до праці, виховують любов до природи, до людей, тож, якщо є перша ліпша можливість, завітайте до дідуся, пройдіться стежками його життя, оповитого цікавими життєвими бувальщинами, побувайте на своєрідних «дідусевих університетах», оскільки дідусеве слово-повчання, його непоспішлива заувага, багатовіковий досвід навчать вас життю.

Класний керівник: Без перебільшення можна сказати: «Сім'я – ключ до щастя ». Саме так назвали свою презентацію учні (додаток 2).

Тілесне виховання у сім'ї передбачає зміцнення здоров'я, сил та правильний фізичний розвиток дитини. Всі наші зусилля, спрямовані на тілесне виховання, можуть бути швидко зведені нанівець, коли ми не захистимо наших дітей і підлітків від такого страшного ворога душі та тіла людини, як алкоголізм, куріння, наркоманія, токсикоманія, статева розпуста, СНІД. Поширення цих та інших асоціальних явищ набуло такого розмаху, що нависла смертельна небезпека над самим генофондом нації.

Важливим у сімейному вихованні є те, наскільки родина живе інтересами всього народу, інтересами держави. Діти прислухаються до розмов батьків, є свідками їхніх вчинків, радіють їхнім успіхам чи співчувають невдачам.

Зараз я пропоную вам ознайомитися з презентацією «Родинне виховання особистості (сім'я Лесі Українки)», яку підготували учні (додаток 3).

(*Звучить музична заставка « Ой, зелене жито... »)*

Ведучий: *«Вирубаний ліс можна посадити, закаламучену криницю можна почистити, а знищені традиції народу ведуть до знищення цілої нації»,* – так розповідається в народній притчі.

Ведуча: Кожна нація, кожний народ має свої звичаї, що виробилися впродовж багатьох століть і освячені віками. Звичаї народу – це ті прикмети, за якими розпізнається народ не тільки в сучасному, а й в історичному минулому. Звичаї – це ті неписані закони, якими керуються в найменших щоденних і найбільших всенаціональних справах.

Ведучий: Спливали століття, падали імперії, виникали нові держави та суспільні устрої, але завжди жарким полум'ям палахкотів потяг молодих людей до єднання у міцну сім'ю, щоб продовжити неперервність родоводу.

(*Звучить мелодія української народної пісні*)

Ведуча: Весілля — це народження сім'ї. А молода сім'я — це майбутнє цілого роду. Саме тому до шлюбу завжди ставилися дуже помірковано і ретельно готувалися до весілля. Українська весільна обрядовість поділялась на три цикли: передвесільний; власне весілля; післявесільний. Своєю чергою, кожен із циклів складався з окремих обрядів. Передвесільний цикл розпочинався урочистим обрядом сватання. У визначений день посли від молодого йшли до батьків обраної дівчини, щоб укласти попередню угоду про шлюб. Ось як це відбувалося (*показ інсценування)*. (додаток 4).

Класний керівник: Наш народ зберіг найкращі традиції старовини і понині. Як і колись перед одруженням молодята сповіщають про це своїх батьків, просячи дозволу побратися і благословення, батьки молодят знайомляться одне з одним, разом вирішують, як влаштувати весілля.

Повінчавшись, молодята стають на рушник, вклоняються рідним, приймають благословення на добре подружнє життя. І в наш час існують звичаї викупу молодої, обсипання шлюбної пари зерном та грішми. Як і в давнину, молодята обдаровують своїх батьків. Лунають щирі вітання і побажання щастя, добробуту та любові молодим.

(Звучить пісня «Хата моя, біла хата» сл. С. Луценка, муз А. Пашкевича. Виходять всі учасники виховного заходу).

1-й учень: *Родинного вогнища рідне тепло*
Не вкриє димами, не спалить крило,
В далекі, як небо, дорозі воно
Зорею причалу людині дано.

2-й учень: *Розпалює вогнище те благодать –*
Де батько і мати, і діти сидять.

Де згода витає і чується сміх,
Щоб добрий вогонь розгорітися міг.
3-й учень: *Міняти не треба ті чисті вогні*
На блиски миттєві, хоча й чарівні,
Щоб злої намови нещадний розлив
Брудною водою вогню не згасив.
4-й учень: *Підкинь і свою ти жаринку сюди –*
Назустріч любові, супроти біди
Хай полум'я вищає, гріє навкруг,
І серце радіє у злагоді рук.
5-й учень: *Родинного вогнища світло ясне*
Додому із вирію кличе мене,
Де в слові привітнім закон доброти,
Де батько і мати, де я і де ти.

Класний керівник: Нехай наші славні родини примножуються, розцвітають, зберігають свої традиції та передають їх від роду до роду, від покоління до покоління!

Шануймося, бо ми того варті!

Література

1. Бабій В. Сімейні традиції та їх виховання / В.Бабій // Позакласний час. – 2004. – № 7-8. – С.27-31.

2. Багринець В.Л. Початок нашого родоводу / В.Л.Багринець // Дзвін. – 1992. – № 1-2. – 198с.

3. Єрохіна І. Традиційне родинне виховання в українській родинній сім'ї / І.Єрохіна // Рідна школа. – 1998. - № 7-8. – С.31.

4. Каюков В. Духовні ідеали сім'ї – першооснова життя дитини / В.Каюков // Рідна школа. – 1998. – № 7-8. – С.34-37.

5. Макаренко А.С. Книга для батьків / А.С.Макаренко. – К. : Радянська школа, 1972. – 335 с.

6. Маковій Г.П. Затоплений цвіт : Народознавчі оповідки / Г.П.Маковій. – К. : Укр. письменник, 1993. – 205с.

7.Николаев Л.Н. Воспитать человека / Л.Н.Николаев. – М. : Педагогика,1983. – 143 с.

8. Оржеховська В.М. Духовність – це здоров'я молодого покоління / В.М.Оржеховська. – Тернопіль : [б. в.], 2005. – 216 с.

9. Родинна педагогіка : навчально-метод. посібник / А. А. Марушкевич, В. Г. Постовий, Т. Ф. Алексєєнко та ін. – К. : Вид. ПАРАПАН, 2002. – 216 с.

10. Семеног О. Використання родинних виховних традицій у навчальних закладах України / О.Семеног // Шлях освіти. –1998. – № 2. – С.21-23.

11. Сухомлинский В. Как воспитать настоящего человека // В.Сухомлинский. Избранные произведения в пяти томах. – К.: Рад. шк., 1979. – Т. 2. – С.159-446.

12. Тютюнник Г. Батьківські пороги / Г.Тютюнник. – К. : Молодь, 1972. – 176с.

13. Усі українські письменники / упоряд. Хізова Ю.. – Х. : Торсінг Плюс, 2006. – 384 с.

14. Щербань П. М. Національне виховання в сім'ї / П. М.Щербань. – К. : Культурол. ПП «Боривітер», 2000. – 260 с.

15. Юхта Н. Таїни духовної скарбниці : сценарій родинного свята / Н.Юхта // Позакласний час. – 2005. – № 5 – 6. – С.80 - 83.

16. Ященко Т.О. Родинне виховання на засадах народної педагогіки / Т.О.Ященко // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 2, – С.88-94.

Інтернет – сайти:

http://teacher.at.ua/publ/narodzhennja_sim39ji/20-1-0-3147

http://referatcentral.org.ua/pedagogy_load.php?id=374

http://www.google.com.ua/search?q=сім'я+Косачів+фото&ie=utf-8&oe=utf-8&aq=t&rls=org.mozilla:ru:official&client=fir

http://www.google.com.ua/search?q=українське+національне+вбрання&ie=utf-8&oe=utf-8&aq=t&rls=org.mozilla:ru:o

Костіков В. П., викладач
ПТУ № 6, м.Херсон

ДРУГ – ЦЕ ОЗНАЧАЄ ДРУГИЙ Я!

Мета: Розвивати в учнів загальнолюдські чесноти; допомагати усвідомити значимість слова «друг», вчити учнів сприймати проблемні ситуації, аналізувати їх і знаходити шляхи виходу з них; уміння бачити хиби у своїй поведінці й виправляти їх; шляхом створення психологічних ситуацій вибору підвести учнів до розуміння важливості взаємодопомоги в колективі, виховувати чемне ставлення один до одного; виховувати в учнів правильне ставлення до таких понять як друг, дружба.

Обладнання: гілочки , книга Д. Карнегі, байки, плакати з прислів'ям і приказками на тему дружби, малюнки друзів.

Завдання:

Стимулювати почуття відповідальності за того , з ким дружимо, почуття значимості існування друга в житті кожної людини.

Сформувати знання про те, хто такий друг і що таке дружба.

Виховний захід відбувається в кімнаті групи. Приміщення прикрашене написом прислів'я: *Дерево міцне корінням, а людина – друзями. (Звучить музика).*

Учитель оголошує тему уроку, план та епіграф.

«Хто не шукає дружби з ближнім, той сам собі заклятий ворог»

(Шота Руставелі)

І. Вчитель. Ми звами продовжуємо цикл годин спілкування на морально – етичні теми. Ви всі вже зрозуміли , що темою нашої сьогоднішньої години спілкування є **дружба.** Це дуже багатогранна і цікава тема. Про дружбу написано тисячі сторінок, сотні віршів, поем, романів. Говорять, що дружба потрібна людині тільки трішечки менше, ніж їжа та повітря. Ось ми з з вами постараємось розглянути її з усіх сторін. Для цього я призначив собі помічників, які утворять інформаційний центр. Це такі учні (називає шість прізвищ).

Погляньте на свої парти. У вас у всіх на партах лежать гілочки. Як ви гадаєте, для чого вони нам сьогдні потрібні? А хто пам'ятає казку «Батьківський заповіт»? Про що ця казка?

Учні розповідають казку. У ній розповідається про батька, який перед смертю покликав своїх синів, дав їм по гілочці в руки і попрохав їх зламати. Сини виконали батькову волю і переламали ці гілочки. Тоді батько зібрав ті гілочки до купи, перев'язав їх і знову попросив зробити те ж саме, але сини не змогли переломити цей пучок. Тоді батько сказав: «Ось так і у житті. Кожного з вас окремо легко скривдити, а якщо ви будете разом, в гурті, то ніякі вороги вас не здолають, і всі негаразди ви легко подолаєте».

Ось і ми звами зберемо наші гілочки у пучечок і перев'яжемо стрічкою. Цей пучечок стане немов би символом єдності нашої групи, символом дружби.

ІІ. А зараз прислів'я та приказки про дружбу зачитають мої помічники.

(помічники по черзі зачитують прислів'я та приказки).

Прислів'я та приказки про дружбу .

1. Дерево міцне корінням, а людина – друзями.
2. Один у полі не воїн.
3. Дружні сороки орла заклюють.
4. Де дружно там і хлібно.
5. Дружний табун і вовків не боїться.
6. Дружба – велика сила.
7. Друга шукай, а знайдеш тримай.
8. З добрим дружись, а лихого стережись.
9. У лиху годину пізнаєш вірну людину.
10. Міцну дружбу і вогонь не спалить.
11. Хто в біді допоміг, той два рази поміг.
12. Справжній друг пізнається в біді.
13. Добрий друг підніме людину, а поганий погубить.
14. Сила птаха в крилах, а людини в –дружбі.
15. Людина без друзів, мов дерево без коріння.
16. Без вірного друга – велика туга.
17. Яку дружбу заведеш, таке життя і проживеш.
18. Нових друзів май, а старих не забувай.
19. Справжнього друга за гроші не купиш.
20. Біда друзів випробовує.

21. Друг не той, що медом маже, а що правду каже.

Учень зачитує:

Друзів я чимало маю,
Але справжнім їх не називаю,
Бо справжній друг, залишившись собою,
Завжди буде з тобою.
Так буває, що нині не можна вірити людині.
Вижити в цім світі я зумію,
Бо й сама я жити вмію, але
Завжди чекатиму на нього,
Справжнього друга цього.
Мені їх треба не багато
Лиш би одного мати…

Дружба – це близькі стосунки, що засновані на взаємній допомозі, прихильності, спільності інтересів, смаків, поглядів, життєвих цілей. Це активна зацікавленість один до одного.

III. Без друзів в наш час важко жити на світі. Давайте послухаємо, що означало мати справжнього друга в наші часи. Нам про це розкажуть помічники.

Дружба ця достойна слави
І хотілось, щоб лише її
Зазнали сильні тілом та душею
І завжди пишались нею.

Наш народ споконвіку культивував лицарські традиції. З століття в століття на лицарських традиціях формувалася еліта нації, яка завжди боролася за свободу і незалежність України.

Товариство, дружба і братерство, народжені не спорідненням крові, а спорідненням думок, мети, справ, це – велика сила. Дружба ушляхетнює життя. Вона надзвичайно високо оцінюється в українській культурі. Піднесено писав про дружбу М. В. Гоголь: «Немає уз святіших за товариство, і батько любить своє дитя, мати любить своє дитя, дитя любить батька й мати, але це не те, любить звір своє дитя .А поріднитись по душі, а не по крові може тільки людина».

IV. Так, дійсно, дружити може тільки людина, але ось дружбу кожен розуміє по–різному. В основі юнацької дружби лежить величезна потреба у розумінні – іншого й себе іншим. Більшість з вас погодяться з думкою, що щастя – це коли тебе розуміють, і тому кожен з вас постійно прагне знайти друга, який би зрозумів, вислухав і підтримав нас, став нашим дзеркалом чи двійником, нашим другим «Я». Але друзі бувають різні.

Григорій Сковорода навчав бути обачними у виборі друзів; він писав: «Через те, що дружба така божественна, така приємна річ, що здається, ніби вона сонце життя, то слід найбільше дбати, щоб не вважати нам вовка – вівцею, скорпіона – раком, змію – ящіркою. Нема нічого небезпечнішого, ніж

підступний ворог, але немає нічого отруйнішого від удаваного друга. Жоден диявол ніколи не приносить лиха більше, ніж такі удавані друзі».

Про таких друзів існує багато гуморесок і байок. Ось одна з них, яку написав Павло Глазовий: «Фальшиві друзі» або «Колективна творчість».

Колективна творчість

Двоє друзів тихо йшли
Полем попід гаєм,
Раптом дивляться: ведмідь
З яру вибігає.
Перший вигукнув – Біда!
Буде нам рахуба!-
Кинув друга і притьом
Вискочив на дуба.
Другий скрикнув і упав
На краю дороги,
З переляку задубів
І відкинув ноги.
До лежачого ведмідь
Підійшов поволі,
Довго нюхав, потім чхнув
Та й побрів по полю.
Зліз із дуба той, що втік,
- Ти живий – питає,
- Ну й великий же ведмідь!
- Більших не буває.
Як же він тебе не з'їв?
Мабуть, не голодний,-
Ні, друзяко, видно, він-
Добрий, благородний,
Ти повіриш, розмовлять
Вміє по людському.
Він обнюхував мене
Й говорив при тому:
«Ти дружи з людьми, та знай –
Совісті не має
Той, хто в горі та біді
Друга покидає».
Байку вигадав Езоп,
Цим себе прославив,
А мораль ведмідь сказав,
Крапку я поставив!

Ось ви прослухали байку, сподобалась вам ця байка? Яка ж її мораль? Як в цій ситуаціїї повів себе друг?

V. У кожногоз нас у житті виникають різні ситуації, і кожен з нас по–своєму виходить із них. Давайте тепер разом спробуємо це зробити. Як би ви вчинили в таких ситуаціях.

Ситуація 1.

До Ігоря прийшов Володя.

– Включай телевізор, наші грають!

– Не можу. На завтра не підготувався до навчання.

– Кінчай зі своїми заняттями, пропустимо перший тайм!

– Вибач, Володю, але не можу. Вибач!

– Ех ти, а ще другом називаєшся.

Давайте спробуємо знайти відповідь на такі запитання:

– Чи правильно вчинив Ігор?

– А щоб ви зробили на його місці?

(Володя мав спочатку привітатись, а потім спитати).

Ситуація 2

У класі хтось розмалював парту. Коли класний керівник помітив це, він почав вимагати від учня, який за нею прикріплений, пояснень: хто і коли це зробив?! Учень сказав: « Я знаю хто розмалював парту, але не можу сказати, тому що не хочу зраджувати друга».

Вчитель попросив цього учня вимити парту.

– Скажіть, як би ви вчинили на місці учня, який зробив це? (Розмалював).

– Хіба справжній друг вчинив би так? Хто мав вимивати парту?

Ситуація 3. Листи.

У мене в класі немає друзів, до мене ворожо ставляться, насміхаються наді мною, мене ніхто не розуміє. Всі учні в класі якісь дивні, дуже часто бувають злими, а мені так хочеться мати друзів. Що мені робити? До кого мені звернутися по допомогу?

Ситуація 4

Зараз я зачитаю лист однієї дівчини, яка надіслала його до редакції газети. «Подруга мене не поважає».

«Ми з подругою товаришуємо ще з дитячого будинку. А зараз живемо разом в гуртожитку. Нещодавно я дізналася, що вона за моєю спиною сміється з мене і говорить, що товаришує зі мною тільки тому, що більше в групі дівчат немає. А найголовніше, вона всім каже, що мені не можна довіряти. Зараз ми з нею не розмовляємо. Порадьте, як мені поводитись з нею, щоб вона мене не використовувала?»

Щоб ви порадили цій дівчині?

Поради психолога: «Якщо тебе зрадила подруга».

(*Це саме можна віднести до хлопців*).

Зрадою можна вважати дії подруги, спрямовані проти тебе, і які вона робить за твоєю спиною. Як діяти, якщо таке сталося?

1. Не панікуй, не наголошуй, що дружби не існує, не роби висновків про те, що світ жорстокий, несправедливий.

2. Навіть не думай мстити. Проаналізуй свої помилки, можливо ти бездумно потрапила під її вплив, забувши про себе. Стала такою собі маріонеткою, яка повністю підкоряється діям господарки.

3. Не бійся залишитись одна, цей стан не тривалий.

4. Назавжди забудь про ідеалізацію людей.

5. Не обговорюй колишню подругу – цим ти зарекомендуєш себе безпринципною базікою.

VI. Що ж, ми з вами спробували проаналізувати деякі ситуації, обговорили їх. Прослухали поради психолога. А тепер давайте поговоримо про вас.

Скажіть :

- Чи є у вас друзі?

- За що ви їх називаєте друзями? За що поважаєте?

- Чи були у вас такі ситуації, коли друг прийшов вам на допомогу? Розкажіть про них.

- А чи було таке, щоб друг вас зрадив? Як ви почували себе в такому випадку?

- А ви ніколи не зраджували свого друга?

(Розповіді учнів).

Вчитель:

Тож якщо ти маєш друга,
Не сварися з ним даремно,
Бережи його, бо раптом
втратиш назавжди …
і тоді страждати будеш, як хмаринки
ті у небі, що не можуть одна одну
й досі віднайти.

Ми зараз звернемося до однієї цікавої книги.

(Роздає листочки)

Дейл Карнегі у своїй всесвітньо відомій книзі «Як придбати друзів і впливати на людей» дає шість порад, які мають нам допомогти у виборі друзів.

Поради:

1. Виявляйте щирий інтерес до людей. Виключно увагу до того, хто з вами розмовляє, це забезпечує успіх.

2. Частіше посміхайтесь. Ви повинні зустрічати людей з радістю, якщо хочете, щоб і вони раділи зустрічі з вами.

3. Пам’ятайте, що кожна людина вважає своє ім’я найкращим. Тому при розмові частіше вживайте ім’я співрозмовника.

4. Умійте уважно слухати співрозмовника, заохочуйте його говорити про себе.

5. Прагніть дати людині можливість відчути її неповторність. Робіть це щиро.

6. Починайте розмову на тему, що цікавить вашого співрозмовника.

Давайте спробуємо і ми дотримуватися цих правил.

Висновки.

А тепер підведемо підсумок того, що сьогодні було сказано нами.

- Що означає слово **«Дружба»?**

- Чому вона нас вчить?

- Що означає бути вірним другом?

Відповіді учнів:

1. Дружба - це найнеобхідніше для життя, це моральне збагачення людини.

2. Дружба випробовується в біді та небезпеці.

3. Друг, якщо це справжня дружба, стає частинкою тебе самого.

4. Бути вірним в дружбі – означає ділити з ним не тільки радість, а й горе.

5. У дружбі людина пізнає свій внутрішній світ та інших.

6 У дружбі виховується почуття відповідальності.

7. Дружба – це стосунки, які засновані на допомозі, спільності інтересів смаків, поглядів.

8. Дружба – немов мотузка. Якщо її порвеш, то скільки не в'яжи, все одно залишиться вузол.

А зараз Марина нам розкаже невеликий вірш:

Нелегко бути добрим другом.
Це як талант, і як судьба.
Рідніше кровних – браття духом,
Хто їх розлучить? Смерть хіба!
А втім – це істина затерта,
Зачасто вживана, мабуть…
Суть дружби є самопожертва,
Тому нелегко другом буть.

У нас, в Україні, існує така традиція – на Вербну неділю освячувати вербові гілочки. І кажуть, що якщо в цей день посадити таку гілочку в землю, то вона обов'язково прийметься, пустить коріння і з часом на тому місці виросте гарна верба. І якщо ми теж освятимо наші гілочки дружбою, то з кожного з нас теж виросте чудова і гарна людина.

Тому давайте згадаємо слова одного з героїв мультфільму Кота Леопольда: «Друзі, давайте жити дружно!»

Учитель наголошує, що наприкінці уроку учні повинні пояснити зміст епіграфу – і розв'язати проблемне питання.

А які прислів'я та приказки про дружбу знаєте ви?

(*Учні зачитують свої прислів'я про дружбу*).

Якби люди були не уважні один до одного, не раділи успіхам своїх товаришів, не співчували їм у невдачах, життя стало б нестерпно важким і сумним.

Вчитель: А як ви думаєте, хто з ким може дружити? (*Відповіді дітей*).

На цьому наша година спілкування завершується. Я всім бажаю бути добрими, щирими, відвертими, веселими. Нехай біля вас завжди будуть люди, які можуть розділити з вами радощі та печалі, допомогати у складних ситуаціях. Бажаю, щоб у кожного з вас був справжній друг. Я вам всім дякую. До побачення.

Стародуб І. А., викладач,
Гайворонський ПАЛ, Кіровоградська область

СВЯТО СІМ'Ї

Мета. Виховання в учнів почуття любові і поваги до батьків, гордості за свою родину, згуртовування класного колективу. Формування в учнів уяви про сім'ю, як про людей, які люблять один одного, піклуються один про одного.

Обладнання: мультимедійна презентація про групу, на стінах розвішані вислови про родину, сім'ю; на столі – ваза із квітами, кетяги калини, ікона з рушником, хліб і свічка.

Шануй батька та Бога – буде тобі всюди дорога.
Виховуємо хлопчика – формуємо людину,
виховуємо дівчину – створюємо всесвіт.
Найдорожчий скарб, як в родині лад.
За ледачим чоловіком жінка марніє, а за хорошим – молодіє.
Як мати рідненька, то й сорочка біленька.
У дитини заболить пальчик, а у матері серце.
Нема у світі цвіту гарнішого над маківочку,
нема ж кого рідншого над матіночку.
Добрі діти - батькам вінець, а злі діти - кінець.
Шануй батька й неньку, буде тобі скрізь гладенько.
Материн гнів, як весняний сніг: рясно впаде, та скоро розтане.
Без сім'ї нема щастя на землі.
Є три біди у людини: смерть, старість і погані діти.

Кліп «Молитва»

1 учень: Добрий день, шановна родино! Наше свято – це ще одна сходинка до сімейного зближення, до родинного єднання «в сім'ї вольній, новій».

2 учень:
Добрий день, люди добрі,
Що сидять у нашій господі!
Раді святом вас вітати,
Щастя і добра бажати.

3 учень:
Правда, чудова ця фраза?
Вона зближує з вами одразу
Сьогодні, гадаєш, якраз буде вчасно,

Щоб у всіх був дійсно чудовий настрій,
Упоравшись з ділом, хіба нам не варто,
Зустрітися з піснею чи навіть із жартом.

4 учень:

Вклоняємось всім вам доземно,
Як батьківській хаті з далеких доріг,
Як хлібу, що матінка чемно
Кладе на вкраїнський рушник.
Бо ж нашому роду нема переводу,
Хай пісня єднає коріння святі,
Дай, Боже, нам віру і братню згоду
На довгії роки, на вічні роки

5 учень:

Гостей дорогих ми вітаємо щиро,
Стрічаємо з хлібом, любов'ю і миром.
Хліб ясниться в хаті,
Сіяють очі щирі,
Щоб жилось у правді, щоб жилось у мирі.

6 учень:

Із колосків гайворонської пшениці
Прийміть в дарунок наші паляниці.

7 учень:

Хай цей хліб, який нагадує вам рідний дім,
Стане сьогодні символом родинного свята.

Пісня «Батько й мати» Н.Яремчук

Слово класного керівника:

Доброго дня, шановні батьки та рідні! Я дуже рада, що ми всі тут зібралися на святі «З родини йде життя людини». В Україні говорять: «Без сім'ї немає щастя на землі». Саме в сім'ї дитина робить свої найперші кроки, звідси вона виходить у широкий світ, навчається любові і добра, тут вчиться шанувати свій рід, свою землю, берегти пам'ять свого роду.

Родина – це не тільки родичі, це друзі, наш клас, школа й увесь народ.

Батьки – це найцінніше, що є в кожної дитини.

Для мене, крім моїх батьків, родина – це мої учнів, з якими ми несміливо 1 вересня 2011 року переступили поріг ГПАЛ. Спитаєте, чи було страшно? – Так! Але на сьогодні ми – дружня, цікава, єдина родина, частинка родини ліцею. І ми намагаємося робити все, аби зберегти родинний вогник у кожного з вас.

8 учень:

Батько і мати – найрідніші і найближчі кожному з нас люди. Від них ми одержуємо життя. Вони нас вчать, вкладають у наші вуста добрі слова. Давайте привітаємо тих батьків, які сьогодні завітали до нас на свято.

9 учень:

Не скупіться на теплі слова,

Бо у світі багато тепла
Лиш від рідної хати
Та від лагідних рук мами й тата.

10 учень:

Коли зміцніють крила, щоб літати,
Не забувай про рідних маму й тата.
Та встигни добре слово їм сказати,
Допоки ти живеш у рідній хаті.

Кліп «Мамина молитва»

11 учень:

Нехай не ображаються наші батьки, бабусі, дідусі, та найдорожчою для дітей завжди була мама. Слово «мама» входить у наше життя тихо й непомітно. От тільки не дано нам запам'ятати цю мить, як не згадати й того дня, коли над нашою колискою вперше схилилася мати. Вона оберігає нас від усього злого, і в самому звучанні цього слова – наш захисток.

У кожної мами своє ім'я. А що ж воно означає?

Кожен учень коротко розповідає про тлумачення імені своєї мами.

Мама та син (*сім'я***)**:

Син:
- Розкажіть мені, мамо, про вишні.
Їх було так багато в саду…
Мама:
- Були, сину, морози, невтішні,
А вони кого хочеш зведуть.
Син:
- Розкажіть мені, мамо, про зорі,
Чи такими були і колись?
Мама:
- А той, сину, хто виріс у горі –
Не часто на зорі дивився.
Син:
- Розкажіть мені, мамо, про долю,
Чи людині підвладна вона?
Мама:
- Наша доля, мій сину, як море –
Той пливе лиш, хто має човна.
Син:
- Розкажіть мені, мамо, про роки –
Чи спливають помітно вони?
Мама:
- Роки, сину, помітні…допоки…
Матерів пам'ятають сини.

СЦЕНКА (*мати та син*):

- Матусю, а правда, що небо на залізних стовпах тримається?

- Так, синочку, правда.

- А чому так багато зірок на небі?

- Це коли людина приходить на світ, Бог свічку запалює, і горить та свічка, поки людина не помре. А як помре, свічка гасне, зірочка падає.

- Бачив?

- Бачив, матусю, бачив… Матусенько, а чому одні зірочки ясні, великі, а інші ледь видно?

- Бо коли людина зла, заздрісна, скупа, її свічка ледь–ледь тліє. А коли добра, любить людей, робить їм добро, тоді свічечка такої людини світить ясно, і світло це далеко видно.

- Матусю, я буду добрим. Я хочу, щоб моя свічечка світила найясніше.

- Старайся, мій хлопчику…

Кліп «Молитва Богородиці»

Учениця:

Молитва за маму

(*дівчина в українському костюмі із свічкою в руках*)

Є у мене найкраща у світі матуся,
За неї до тебе, Пречиста, молюся.
Молюся устами, молюся серденьком,
До тебе, небесна Ісусова ненько.
Благаю у тебе дрібними словами
Опіки та ласки для рідної мами.
Пошли їй не скарби, а щастя і долю,
Щоб дні їй минали без смутку, без болю.
Рятуй від недуги матусеньку милу,
Даруй їй здоров'я, рукам подай силу,
Щоб вивела діток у світ той, у люди,
Щоб ними раділа – пишалась усюди.

12 учень:

Підростеш, як колос,
Підеш поміж люди, -
Мами рідний голос
Все з тобою буде.
Батькові турботи...
Сад і ліс, і поле...
Не цурайсь роботи
У житті ніколи.
Не забудь стежину
В рідний край, до хати.
В будь-яку годину
Мати буде ждати.

Бо без батьків чого ми в світі варті?
Без маминої ласки і тепла,
Без татової строгості і жарту
І без свого родинного тепла.

Наше свято продовжується. Ми переходимо до конкурсів.

13 учень:

Родина, рід…Які слова святі!
Вони потрібні кожному в житті.
Бо всі ми з вами ніжні гілочки,
На дереві, що вже стоїть віки.
Це дерево - наш славний родовід,
Це батько, мати, прадід твій і дід…
Родинного вогнища щедре тепло
Димів не пропустить, не спалить крило.
В далекій, як небо, дорозі воно
Зорею причалу людині дано.

Перший конкурс має назву «Родовідне дерево» - розповісти про свій родовід. Найбільше балів набере той учень, який «докопається найглибше».

14 учень:

Людина — найдосконаліше творіння на землі. У Біблії сказано, що Бог створив для неї світ, наділив її розумом, силою, талантами… Покликав Бог до себе трьох своїх підданих і дав одному з них 5 талантів, другому - 2, третьому - 1. Через деякий час вони повернулися до свого господаря і той, що мав 5 талантів, набув ще 5, той, що мав 3 - набув ще 3, а третій - і той один, що мав, загубив і нічому не навчився. Покарав його господар вічною темрявою і сказав: «Тому, хто має, ще додається, а хто нічого не має і ні до чого не прагне, нічому не вчиться, то забере і те, що він мав».

Недаремно кажуть, що кожна людина подібна до діаманта. Як коштовному камінню потрібна обробка, інакше не світити йому яскравим променем, так і людині необхідно вчитися, пізнавати, розвиватися.

Ось і наші учасники світяться, як коштовне каміння, адже в них тих талантів незліченна кількість..

Вони зараз це покажуть…

Класний керівник:

Вашій увазі пропонується ***другий конкурс***, але спочатку попросимо вийти на середину кабінету двох учнів. Конкурс називається «Найоригінальніша канапка». Перед вами на столі різноманітні продукти: батон, майонез, цукерки, ковбаса, крекер, крабові палички. Ваше *завдання*: за 1 хв. зробити оригінальну канапку і придумати їй назву. Час пішов…

Тепер подивимось, як ви їх зможете з’їсти. Смачного вам!

Конкурс для мам «Забий цвях»

Оскільки зараз дуже непростий час, і інколи жінки змушені замінювати дітям і батьків, вони повинні вміти володіти молотком і цвяхами.

Ось ваше *завдання*: хто швидше заб'є цвях у дерев'яний брусок. Перевіримо, наскільки в наших мам точна рука і гостре око.

Конкурс для майбутніх тат «Приший ґудзик»

Це ніби проста справа, але інколи викликає труднощі. Вам потрібно якнайшвидше пришити ґудзик.

Так, робота виконана. Подивимось чи якісно. Як бачимо, наші хлопці вміють готувати канапки і пришивати ґудзики.

Конкурс «Кольорові кульки»

Ваше *завдання*: сісти на кульку, щоб вона лопнула, дістати папір, на якому записане завдання, і виконати його:

Заспівати куплет улюбленої пісні.

Розказати улюблений анекдот.

Назвати осінні квіти.

Назвати українські страви на літеру «м».

Зробити комплімент сусіду праворуч від вас.

Конкурс «Пантоміма». Викликаються по черзі. Завдання: показати загаданий предмет, який вони повинні відгадати.

(*Слова – телевізор, парасолька, чайник, кенгуру, збір врожаю восени, літо*).

Конкурс «Сімейний бюджет». Викликаються дві родини, дається однакова кількість монет (по 1 та 2 копійки) у сумі 99 коп. Завдання: хто швидше порахує.

Конкурс ерудитів

1. Коли варять кутю? (*на Різдво*)
2. Хто автор слів: «Караюсь, мучусь, але не каюсь»? (*Т. Шевченко*)
3. Поетичний народний символ України *(калина*).
4. Птах, який, за народним повір'ям, приносить щастя (*лелека*).
5. Що стоїть посеред Землі? (*Літера «м»*)
6. Які два займенники заважають на дорозі? (*Я + ми*)
7. Взуття, плетене з кори дерев (*личаки*).
8. Як називають батьків дружини? (*Теща, тесть*)
9. Старовинний заклад для продажу горілки (*корчма*).
10. Яке слово складається з семи літер? (*Сім'я*).

«Жменя сміху — всім на втіху»

15 учень:

Учитель сказав своїм учням, що ставитиме запитання. Хто відповість на перше запитання, на друге відповідати не буде.

- Перше запитання: скільки волосин у пуделя?

Один учень підняв руку і сказав:

- Двадцять сім тисяч чотириста дев'яносто сім.
- Звідки ти це знаєш ?
- Це вже друге запитання, на яке я відповідати не повинен.

16 і 17 учні:

Після того, як до Бога звернувся чоловік і заявив про свою нудьгу, Бог задумався, з чого ж зробити жінку, якщо весь людський матеріал пішов на чоловіка. Після короткого роздуму став він створювати жінку.

З кількох яскравих променів сонця.
Всіх чарівних фарб зорі.
Задумливого смутку місяця.
Краси лебедя.
Грайливості кошеняти.
Ласкавого тепла хутра.
Притягальної сили магніту.
Він змішав усе разом, а потім додав туди:
Холодного мерехтіння зірок.
В'їдливості – мухи.
Впертості осла.
Ревнивості тигриці.
Отруйності змії.
Дурману опіуму.
Та нещадності стихії.

Оформив постать, вдихнув у неї життя. Цю жінку передав чоловікові, промовивши при цьому: «Бери її такою, яка вона вийшла, і не намагайся її переробити, зазнавай щастя з нею протягом життя і терпи муки від неї до самої смерті».

Ця легенда, звичайно, жарт, але є в ній і частка істини.

Ірландська мудрість говорить: «Трьох найважче вибрати – жінку, косу і бритву».

18 учень:
Ну от і все, ця зустріч, як урок,
Пройшла так швидко, пам'ять відновилась,
І, як в дитинстві, продзвенів дзвінок.
Як добре, що ми всі зустрілися!

19 учень:
Дозвольте сьогодні усім побажати
Багато хороших і сонячних літ,
Дідусям і татам, бабусям і мамам,
Братам і сестричкам
Палкий наш привіт.

20 учень:
Людське безсмертя з роду і до роду
Увись росте з коріння родоводу.
І тільки той, у кого серце чуле,
Хто знає, береже минуле
І вміє шанувать сучасне, -
Лиш той майбутнє

Вивершить прекрасне!

Класний керівник: Сім'я, родина і Батьківщина – це єдині поняття. Людина до глибокої старості пов'язана з тією сім'єю, з якої вона вийшла, і все життя пов'язана з землею, де вона народилася, зросла… Куди б не закинула її доля, вона завжди подумки з Батьківщиною. Завершити наше свято мені хочеться словами:

Зацвітає калина, зеленіє ліщина,
Степом котиться диво–луна.
Це моя Україна, це моя Батьківщина,
Що, як мама, як тато – одна.

Слово батькам учнів

(Звучить пісня «Родина» Н.Яремчук)

Наказ дітям

Батько і мати дали тобі життя і живуть для твого щастя. Не завдавай їм болю, образи, прикрощів, страждань. Все, що дають тобі батько і мати, – це їхня праця, піт і втома. Вмій поважати працю батьків. Найбільше щастя для батька і мами – це твоє життя. Якщо люди називають тебе недоброю людиною – це велике горе для твоїх батьків. По-справжньому любити їх – це означає приносити в дім мир і спокій.

Старчак М. Ю, викладач,
Рава–Руський професійний ліцей, Львівська обл.

БЕРЕЖІТЬ ХРАМ СВОЄЇ ДУШІ

Мета:

навчальна: формувати в учнів найвищі людські цінності: ввічливість, милосердя, людську гідність, чуйність, любов і повагу до своїх батьків, активну життєву позицію, яка проявляється в дійовій допомозі знедоленим, немічним, стареньким; викликати бажання робити добрі вчинки;

виховна: виховувати почуття людської гідності, бажання духовно вдосконалюватися;

розвиваюча: розвивати моральні судження, творчу уяву, мислення, пізнавальний інтерес.

Обладнання: технічні засоби (мультимедійна дошка, проектор), фонограми пісень і мелодій, відеоматеріали, добірка прислів'їв.

І. Актуалізація опорних знань.

1. Що таке щастя?

2. Як його знайти?

3. Кожен, хто народжується, претендує на щасливу долю. Але чому одні її мають, а інших вона вперто обминає?

ІІ. Вчимося бути добрими людьми.

1. Блок «Добро і зло».

2. Блок «Родина».

3. Блок «Милосердя».
4. Блок «Пам'ятка».

Хід заняття

Я впевнена: люди не будуть щасливі, якщо ми їх не навчимо азбуки любові - любити інших людей, співчувати, допомагати їм, жаліти їх; не навчимо їх жити за законами добра, краси, загальнолюдських цінностей, що є основою виховання.

Сьогодні ми порушимо проблеми милосердя, доброти, чуйності, співпереживання, щиросердності, уміння розділити чужий біль, вчасно підтримати у важку хвилину, розрадити в горі й біді.

Блок «Добро і зло»

Центральною категорією моралі є добро. Добро – вища етична цінність, робити добро – головний регулятив етичної поведінки. Протилежністю добра є зло. Воно є антицінність, тобто щось несумісне з етичною поведінкою. Добро і зло не є рівноправними початками. Зло стосовно до добра: воно лише «обернена сторона» добра, відступ від нього.

- Чи існують добро і зло насправді?

В історії людства було багато битв. Але найбільшою з них є, мабуть, битва між добром і злом. Між благопристойністю і аморальністю, між добросусідством і ненавистю. Всі ми стикаємося в житті з цією битвою і прагнемо робити все від нас залежне для торжества добра, здійснювати добрі справи, вчинки, пов'язані з милосердям і добродійністю.

- Як ви думаєте, що таке добро?

- А що таке зло?

Упродовж всієї своєї історії людство намагається відповісти на ці вічні питання. Давайте поміркуємо разом. Мені здається, що добро в першу чергу пов'язане з умінням радіти і співчувати, співпереживати, відгукуватися на відчуття інших і тримати свою душу відкритою.

Коли ми говоримо про людину «добрий», то маємо на увазі, що він готовий прийти на допомогу іншому, роблячи це не заради вигоди, не на показ, а безкорисливо.

- Але чи можна бути добрим взагалі, ніяк не проявляючи доброту в справах?

- А чи можна примусити людину бути доброю?

У англійців із цього приводу є цікаве прислів'я: "Ви можете змусити коня підійти до води, але не можете змусити її пити". Добрі справи люди здійснюють за велінням серця, за наказом совісті, а не з примусу.

- Чи є початком доброго ставлення до людей уміння прощати?

- Як співвіднести доброту і поблажливість, провину і покарання?

Відповіді на ці складні питання нам доводиться вирішувати все життя.

Але мені хочеться, щоб ви в будь-якій життєвій важкій ситуації пам'ятали слова Габріеля Гарсіа Маркеса: «Завжди знайдуться люди, які захочуть

заподіяти тобі біль. Але потрібно продовжувати вірити людям, тільки бути трохи обережнішими».

Легенда

Ця історія трапилась дуже давно у старовинному місті, де мешкав один мудрець.

Слава про його мудрість розійшлась далеко за межі міста. Та жив у тому ж місті чоловік, який заздрив славі мудреця. І от вирішив він придумати таке запитання, щоб мудрець не зміг на нього відповісти.

Пішов чоловік на узлісся, спіймав метелика, заховав його в долонях і подумав: спитаю я в мудреця «Скажи, який метелик у мене в руках – живий чи мертвий». Якщо він скаже «живий», я стисну долоні, і метелик помре; а якщо скаже «мертвий», я розкрию долоні і метелик полетить. Ось тоді всі зрозуміють, хто з нас розумніший.

Так усе і сталося. Зловивши метелика, лихий чоловік попрямував до мудреця і запитав: «Який метелик у мене: живий чи мертвий?»

І мудрець, який і справді був дуже розумною людиною, відповів: «Усе в твоїх руках, чоловіче».

- Як ви гадаєте, що мав на увазі мудрець?

- Який прихований зміст цієї легенди?

Блок «Родина»

На світі білому єдине,
Як і дніпрова течія,
Домашнє вогнище родинне,
Оселя наша і сім'я.
(Д. Луценко)

Кажуть: «Щасливими не народжуються, ними стають». І вирішальну роль у цьому відіграє сім'я. Народна мудрість стверджує: «Без сім'ї нема щастя на землі», «Де в сім'ї лад, там без вад», «В сім'ї наймолодше — найсолодше», «Сім'я без Бога — убога».

Українці завжди дуже високо цінували сімейний затишок, сімейні цінності й традиції. Культ батька-матері й щасливої родини, де панує злагода, властивий нашій народній педагогіці споконвіку, бо лише сім’я може захистити людину в такому непередбачуваному й жорстокому світі.

- Чим же захищає сім’я, чим вона сильна?

Передусім любов’ю. Лише найближчі, найрідніші люди батько й мати, брати й сестри, дідусь і бабуся завжди доброзичливі, ласкаві й чуйні, що б ти не вчинив і як би не завинив у серці цих людей ніколи не буде зла й зневаги до тебе, бо ти - їх частинка.

Дуже часто ми чуємо твердження, що сім’я - це основа суспільства. І хоч ці слова такі звичні, вони, проте, не втрачають своєї актуальності й глибокого змісту. «З родини йде життя людини» - у цьому прислів’ї сконденсовано моральні й етичні принципи, за якими віками формувався моральний кодекс

українців. Саме в сім'ї, де панує любов і взаємоповага, де належна увага приділяється вихованню національної свідомості, високої моралі, почуттю справедливості й людяності, виростає гідний громадянин своєї країни, який, виплекані в родині ідеали, несе у суспільство та свою майбутню сім'ю.

Здавна відомо, що родина – то невичерпне джерело наснаги, любові та батьківських обов'язків. І кожна сім'я докладає зусиль, аби не всохло родове дерево, бо «Без роду нема народу». Нагадували: «Забудеш свій рід – усохне твій корінь». Щоб родинне життя склалося, необхідні дві умови: кохання («То не сім'я – без любові») і дитина («То не родина, де не бігає дитина», «Одна дитина – не дитина, дві дитини – півдитини, троє дітей – ціла дитина»).

- Що таке родовідне дерево, для чого складається воно?

Родовідне дерево часто називають деревом пам'яті, бо кожна людина, яка приходить у цей світ, повинна залишити про себе пам'ять. Ми маємо пам'ятати про кожного, шанувати свій рід, бо він дав нам життя.

Значення сім'ї неоціненне. Від стану охорони родинного вогнища, материнства, дитинства, батьківства залежить не тільки особисте благополуччя окремої людини, а й життєва міць народу, України. Адже духовно-моральне здоров'я людини – то найважливіша запорука процвітання нації.

З родини починається життя людини, тут відбувається формування її як громадянина. Сім'я – джерело любові, поваги, солідарності і прихильності, те, на чому будується будь-яке цивілізоване суспільство, без чого не може існувати людина. Благополуччя сім'ї – ось мірило розвитку і прогресу країни.

Цінності родини - це подружня вірність і любов, збереження цілості сім'ї, піклування про дітей, старших, демократизм стосунків. У хорошій родині немає місця бездушності, жорстокості, брехні.

Хочеться ще додати таке. Хай мине ця чаша мене: зневірена, зневажена сім'я – то втрачене майбутнє. Родина – то святий вузол, котрим сполучаються люди в суспільстві, то є життєдайний осередок, що плекає найвищу цінність – цвіт нації – дітей, аби кожен батько, кожна мати мали можливість повторити себе у своїх нащадках. Ми всі люди – смертні; лише рід, родина, сім'я – безсмертні.

Блок «Милосердя»

Перед українським суспільством виникла потреба в особистості, здатній зробити самостійний моральний вибір, що вміє відстоювати свої переконання й ідеали. Виховання справжнього громадянина нашої держави нерозривно пов'язане з розвитком свідомого прагнення дитини до добра, пробудження в ній любові, жалю, співчуття. Дитина не може стати особистістю і громадянином без засвоєння сучасних цивілізованих форм взаємодії, без уміння співпереживати, виявляти дієву участь, милосердя і турботу про оточуючих.

Довгий час слово «милосердя» в нашому суспільстві вважалося якимось старорежимним, таким, що принижує людську гідність. Ніби потребують милосердя і жалю слабкі й принижені, тоді як ми - сильні й всемогутні.

- Що означає це слово, це поняття - милосердя?

- Чи можна і чи потрібно виховувати милосердними дітей у наш важкий і все ще недобрий вік?

У наш час багато батьків бояться виховувати дітей добрими і милосердними. Їм здається, що коли діти виростуть, їм буде важко, вони не зможуть постояти за себе. Але потрібно пам'ятати, що добрим і милосердним легше жити тому, що їх усі люблять. Злість спалює серце, злобна людина частіше хворіє і раніше помирає. Крім того, яка буде майбутня сім'я, майбутній батько, майбутня мати, їхні діти? Естафета добра і зла нескінченна, і в нашому домі на зміну злим дітям можуть прийти злі онуки. Милосердя - це милість серця, любов, ніжність, м'якість. Милосердя — це не слабкість, а сила, тому що милосердя притаманне людям, які здатні прийти на допомогу. Бо здатність співчувати, співпереживати — це ознака духовної зрілості особистості. Заплакати від власної образи і болю простіше, ніж від чужої. І ці сльози співчуття до іншої людини — святі сльози. Вони означають наявність у людини душі й серця.

Немилосердний, жорстокий, запеклий, не відчуває болю іншого, не помічає його, нехтує ним. Чужий біль, нещастя, втрата, падіння - ось на що звернено милосердя.

- Тож, як навчити дитину відчувати чужий біль, перейматися чужим болем?

Людина, яка співчуває людському горю, здатна взяти участь у долі незнайомця, що потрапив у біду, притаманні любов до оточуючих та істинний гуманізм.

Не ставайте жорстокими, не озлоблюйтесь ні за яких обставин. Добрим і милосердним легше жити, тому що люди платять їм любов'ю. Злоба спалює людину, зла людина неприємна оточуючим.

- До кого ж ставитися з милістю?

Насамперед до тих, хто дав вам життя — до батька і матері.

- Як ви до них ставитесь? Нормально. А як потрібно?

Так, батька й матір не вибирають, які є, таким і бути. Образливо, коли батьки не зовсім усвідомлюють свій обов'язок. Але ж більшість усвідомлюють, і все роблять для дітей і заради дітей.

- Чим же віддячують їм діти?

- Скажіть, хіба матері однаково, з ким ви буваєте, о котрій приходите? Як буде діяти хороша мати?

Потрібно берегти здоров'я найближчих людей. І як би ви не «міняли» їх на друзів і подруг, у важкі й гіркі дні рідні не зрадять вас.

Батьки старіють на ваших очах. Тому потрібно виявляти більше уваги до них, до їхнього здоров'я, самопочуття.

Коли ви будете створювати свою сім'ю, ставтесь до батьків чоловіка як до своїх батьків. І не псуйте стосунків ще до весілля.

Ваше добре, уважне ставлення до батьків — нагорода їм за труд, бальзам для материнського і батьківського сердець.

Приборкуйте свої бажання, будьте справжньою опорою і допомогою батькам. Бо щастя брати, мати — егоїстичне у своїй природі. Воно не приносить радості іншим. Вище щастя — віддавати. Л. Толстой вважав, що «...в житті є тільки безсумнівне щастя - жити для іншого».

- Щастя не можна придбати ні за які багатства світу. Чому?

Щастя – коли ти ділишся тим, що маєш сам. Тому що щастя – це душевний стан. І залежить він перш за все від душевних категорій.

Пам’ятаєте, Б. Окуджава говорив: «…возьмемся за руки, друзья, чтобы не пропасть по одиночке…». Цей вислів сьогодні звучить як ніколи актуально. Як би хотілося, щоб наші люди стали добрішими і терплячішими один до одного. Тоді б багато, нерідко штучно створених, проблем можна було б уникнути. Але ми часто-густо бачимо в реальному житті зовсім протилежне: нетерплячість, зайва роздратованість і навіть неприхована агресія. Найбільш прикрим та непристойним виглядає таке явище, коли воно відбувається між людьми літнього, поважного віку. Здавалося, ніби і переважну частину життя пройшли, мають життєвий досвід, а ні – буває досить часто «гризуть» один одного без жалю та совісті.

- А як на це дивитися молодим, який приклад вони візьмуть з них, що понесуть у життя далі?

- Як можна пояснити таку негідну людини поведінку?

- То чи варто це робити?

Давайте, дорогі діти, будемо більше посміхатися один одному та виявляти доброзичливість і толерантність, виваженість і чуйність. Це надасть нам можливість зробити більше добрих справ, проявити свої кращі людські якості, творчість.

Від цього у виграші будуть усі. Адже розум у поєднанні з добром мають неабияку силу, навіть якусь магічність. Не вірите? Переконайтеся в цьому особисто найближчим часом. Роблячи добру справу, спілкуючись з людьми, посміхніться їм, будьте з ними щирими, і ви відчуєте, що ваша доброта до вас же і повертається. Народна мудрість говорить: «Що посієш, те й пожнеш». Тож давайте усі разом будемо сіяти цілющі зерна добра і злагоди. А буде мир і взаєморозуміння між нами – буде й хліб, й до хліба. Ми зможемо пережити непрості часи сьогодення, і наша Україна стане дійсно цивілізованою, авторитетною, заможною і квітучою землею.

Братаймось!

Врешті-решт, усі ми тут гості, а в гостях ведуть себе, як відомо, пристойно.

Блок «Пам'ятка»

Перед вами аркуш з видрукуваними словами з наказу молодим людям, який написав Василь Сухомлинський. Я хочу, щоб ви не просто ознайомились із цим наказом, а щоб узяли його в життя як пам'ятку

− Бути хорошими дітьми - означає не допустити, щоб старість батька й матері була отруєна твоїми поганими вчинками.

− Умій відчувати найважчі душевні муки матері й батька, їхня хвороба — твоя біда.

− Вмій бути добрим у думках і почуттях.

- Бережи здоров'я батьків.

- Пам'ятай, що ранню старість і хвороби батькам приносять не лише праця та втома, а й хвилювання, переживання, тривоги, прикрощі.

- Найбільше вражає батьків дитяча невдячність, байдужість сина чи доньки.

- Будьте гідними своїх батьків!

Ну що ж, любі мої. Підходить до завершення наша виховна година. Я вірю в те, що від сьогодні стала добрішою кожна дитина. Я вірю, що запалений вогник доброти поселиться у ваших серцях і з ним ви будете іти по житті до своєї мети.

Нехай любов земна і доброта сердечна
Завжди крокують поруч з Вами у житті.

Сьогодні дзвони б'ють на сполох, закликаючи нас до милосердя і доброти. Бо тільки милосердя робить нас справжніми людьми.

Діти! Поряд з нами живуть, а може доживають свої останні дні ті, кому допомогти можемо тільки ми. Сьогодні, зараз, бо завтра може бути пізно.

Діти! Будьмо милосердні! Бо життя немилосердне до того, хто не вчинив милосердя.

Завершуючи нашу зустріч, хочу процитувати слова нашого великого пращура князя Володимира Мономаха, який говорив: ***"На світанні, побачивши сонце, з радістю прославляйте день новий і скажіть: Господи, дай мені віку до ліку, щоб я честю, совістю і добром виправдав життя своє".***

Нехай вам щастить завжди і в усьому!

Анкета

Рівень сформованості
морально-духовних і етичних якостей

1. Що означає термін «культура»?
2. Як ти ставишся до культурних заходів у житті ліцею та міста?
3. Які моральні принципи ти знаєш?
4. Як ти ставишся до виконання своїх доручень?
5. У твого друга загубилися гроші, ти допоможеш йому?
6. Літня людина зайшла до громадського транспорту, вільних місць немає, ти сидиш, як ти вчиниш?
7. Заходячи до ліцею, ти обов'язково…
8. Чи розвинуті в учнів нашого ліцею моральні якості? Які саме?

9. Мені подобається більшість з тих людей, які мене оточують! Чому саме?

10. Мої батьки для мене…

11. Я вважаю, що людям приємно зі мною спілкуватися тому, що…

12. Які, на твою думку, риси (позитивні, негативні) наявні у тебе? Назви їх!

13. Які риси мають бути притаманні вихованій людині?

14. На яких принципах ти будуєш свої стосунки з друзями, однокласниками, дорослими?

15. Що, на твою думку, можна зробити для того, щоб процес спілкування і взаємодії між людьми приносив лише позитив?

16. Чи часто ти говориш приємне людям для того, щоб покращити їм настрій?

17. Чи полюбляєш ти злі жарти?

18. Ти злопам'ятний?

19. Чи можеш ти терпляче вислухати навіть те, що тебе зовсім не цікавить?

20. Чи станеш ти насміхатися з будь-кого, щоб розвеселити оточуючих?

Після оброблених результатів анкетування (за кількістю набраних балів) можна зробити висновок, який в учнів рівень сформованості морально-духовних і етичних якостей.

Рівні сформаваності морально-духовних і етичних якостей

1-6 балів - низький рівень

7-12 балів - середній рівень

13-20 балів- високий рівень

Турчиняк Н. С., викладач,
Олеський професійний ліцей, Львівська обл.

ВШАНУВАННЯ МАТЕРІ У ТРЬОХ ЇЇ НАЙБІЛЬШИХ ІПОСТАСІЯХ: МАТИ-БОГОРОДИЦЯ, МАТИ-УКРАЇНА, МАТИ-ЖІНКА

«Я завжди прагнув до того, щоб ім'я матері стало святим для кожного вихованця».
В.О.Сухомлинський

Мета виховна: виховувати не лише любов, а роз'яснити тлумачення даного слова «мати» всьому початок , «мати» - берегиня роду , домашнього вогнища.

Проблемна ситуація: утвердження в дитячому серці почуття турботи про матір, утвердження культу матері в духовному житті дітей – культу, в якому повага пройнята глибоким розумінням, мудро і піднесено говорити з учнями про високу материнську місію.

ЗМІСТ:

1. Вступна частина: слово вчителя.

2. Основна частина

2.1. Вітання.

2.2. Легенда про реліквію Почаївської Лаври – ікону Божої Матері.
2.3. В образі матері оспівуються рідна ненька-Україна.
2.4. Мати – символ всього найкращого, найсвятішого.
2.5. Результат конкурсу кращого знавця прислів'я і пісень про маму.
3. Заключна частина
4. Додаток
Література

У другу неділю травня ми вшановуємо своїх матерів.

Це свято – одне з найпопулярніших у Галичині. Народилося свято матері в Філадельфії завдяки американці Анні Джарвіс, яка звернулась до конгресменів та президента Америки з проханням – раз у рік навесні вшановувати матерів.

У 1928 році союз українок Канади відзначив День матері.

В 1929 році вперше в Україні, в Галичині вшановували День матері. Наступного року це свято відзначалось у Львові, ініціатором якого була редактор тижневика «жіноча доля» Олена Кисловська.

А з 1990 року свято матері знову повернулося в Україну і відтак кожен рік у другу неділю травня вся країна вшановує матерів. Указом президента України свято матері відзначається на державному рівні з 1999 року.

У другу неділю травня День матері відзначають у 23 державах, а ще в 30 країнах вибрали собі для цього інші дні.

Це свято бере початок з XVII ст. і тоді в час Великого посту у Великобританії було прийнято відзначати День матері (навіть служниць у цей день відпускали додому).

А взагалі травень пов'язують із Дівою Марією, це – марійський місяць, а Матір Божа – найкращий образ матері. І як говорить арабське прислів'я: «Бог створив на землі матір, що заступає Бога там, де його нема».

Ведучий 1: Гостей дорогих
Ми вітаємо щиро,
Стрічаємо з хлібом,
Любов'ю та миром.
Ведуча 2:Добрий день вам, люди добрі,
Що зібрались у цій залі,
Раді з святом вас вітати,
Щастя і добра бажати.
Ведучий 1: Хліб ясниться у кімнаті,
Сяють очі щирі,
Щоб жилось по правді,
Щоб жилось у мирі.
Ведуча 2: Шановна наша родино! Просимо ласкаво вас на хліб, на сіль, на наше свято урочисте. (*Діти на вишитому рушнику підносять матерям і бабусям хліб-сіль).*

Вчитель: У цей день люди йдуть у храм Божий, несуть квіти, співають

пісні, славлять ту земну жінку, що народила Сина Божого.

Відбуваються богослужіння за здоров'я матерів. На Тернопільщині, на одній з височин Кременецьких гір розташоване місто Почаїв. Знамените воно Почаївською лаврою. Дуже давно за народними переказами, на Почаївській горі сталося чудо – з'явилася Матір Божа, і з залишеного нею сліду на камені заструменіло чудодійне джерело. На цьому місці побудували церкву. Реліквією лаври є ікона Божої Матері, яку оспівали в народних легендах.

Бабуся: Послухайте легенду, яку мені ще моя бабуся розповіла:

Ой зійшла зоря вечоровая,
Над Почаєвом стала,
Виступало турецьке військо,
Як та чорная хмара.
Турки з татарами брами облягли,
Намірились монастир звоювати.
Служитель церкви вийшов
Та сльозами умиває:
-Ой рятуй, рятуй Божа Мати,
Монастир загибає!
І вийшла, вийшла Божа Мати,
На хресті вона стала,
Кулі вертала, турків вбивала,
Монастир врятувала.
І ми всі люди до Бога вдаряймо,
Матері Божій поклін віддаймо.

Звучить мелодія «Аве марія». Учениця, звертаючись до образу Божої Матері, говорить молитву. Діти запалюють свічки.

Вірш: Молю Тебе, Мати, щирими словами:
Змилуйся над нами.
Силу і здоров'я дай нам, Божа Мати
Поможи нам вчитись, чесно працювати.
Щоб була потіха для рідної мами – змилуйся над нами,
Дай нам оминути всяку злу пригоду,
Дай рости на користь рідному народу.

Ведучий 1: В образі матері осягаємо розумом рідну Україну, мальовничу і прекрасну, страдницьку, але невмирущу Україну – край смутку і краси, радості і печалі, Україну – розкішний вінок з ружі і барвінку, з її милозвучною мовою, задушевною піснею, чарівною вишивкою.

Мати: Вам, діточкам, мої любі, ще треба знати,
Що, крім мене, другу маму мусите кохати.
Бо та друга всім нам мати, вона нас ростила,
Хлібом, сіллю і водою вона нас кормила,
А мати та – Україна. Любіть її діти,
Прикрасіть її собою. Як красиві квіти.

Ведучий 2: Щасливі ми, що народилися й живемо на такій чудовій, багатій мальовничій землі – на нашій славній Україні. Тут жили наші прадіди, діди, тут живуть наші батьки, тут корінь роду українського. Де б ми не були, скрізь відчуваємо запах рідної землі, хвилюємося аж до сліз, зачувши рідне слово, рідну пісню.

Читають учні:

1 учень: Україна в давній славі,
В козацьких пригодах,
На заквітчаних левадах,
В рідних синіх водах.

2 учень: Україна в рідній мові,
І в пісні прекрасній,
Україна в рідній школі,
Майбутності ясній.

3 учень:Україна в ясних зорях,
В сонці, що над нами,
І в очах добрих, ясних.
Рідненької мами.

Учні виконують пісню «О Україно».

4 учень: Зацвітає калина, зеленіє ліщина,
Степом котиться диво – луна,
Це моя Україна, це моя Батьківщина,
Що як мама, як тато, одна.

5 учень: Світи сонце, світи ясне,
На міста та села,
Щоб наша рідна Україна
Все була весела.

Учні співають пісні: ***«Ой у лузі червона калина», «Голубка», «Про рушник».***

Ведучий 1: Мати – символ усього найкращого, найдобрішого, найсвятішого. Мати – це перше слово, яке з радістю, з усмішкою вимовляє дитина. Мати – це слово, яке найчастіше повторяє дитина в хвилини страждання і горя. Мати любить свою дитину, завжди розуміє її, подасть руку допомоги, розділить її радість і смуток.

У виконанні ансамблю пісня «Рідна мати моя».

Ведучий 1: Мама. Найдорожче слово у світі. Де б ти не був, щоб ти не робив, вона завжди освітить твій шлях ніжним серцем, відданим тобі. У дні важкі і дні на щастя щедрі – вона завжди з тобою.

1 учень: Є немало мам у світі,
Мами добрі, мами світлі,
Та одна є наймиліша –
Хто така ? Скажу вам я –
Рідна матінка моя.

2 учень: Я прокидаюсь рано –
І зразу сам ще не встаю,
Тільки спросоння погляну –
Бачу матусю свою.
3 учень: Мати – досвітня пташина,
З досвітку вік не зімкне,
Ходить по хаті навшпиньки,
Щоб не збудити мене.
4 учень: Мати – то сонечко рідне,
Сонечко ясне, земне,
Слово її заповітне,
Гріє і живить мене.
5 учень: Ще в колисці немовля,
Слово «мам» вимовля, -
Найдорожче в світі слово,
Так звучить у рідній мові.
6 учень: «Мати», «матінка», «матуся»
Називаю тебе я,
Рідна ненечко моя!

Ведучий 2: Дорогі мами, ми з дітьми дуже старанно готувалися до вашого дня, і в дарунок підготували вірші, пісні, інсценізації, танці, смішинки. Просимо послухати, подивитися і оцінити наші старання.

Інсценізація вірша В. Лучка «Тільки мама»

Син: Я на ковзанку піду!
Мама: А коли до хати?
Ведучий: Тільки мама вміє так лагідно спитати.
Син: На ходу сніданок зїм.
Мама: Так не слід робити!
Ведучий: Тільки мама може так лагідно сварити.
Син: У снах літаю до зірок!
Мама: Час вставати сину.
Ведучий: Тільки мама може так збудить лагідно дитину.

Ведучий 1: Пропонуємо вашій увазі результати проведеного конкурсу (*за тиждень до заходу*) на кращого знавця прислів'я і пісень про маму.

Ведучий 2: Мати – всьому початок. Мати – берегиня роду, домашнього вогнища, саме вона є тим центром, який єднає всю родину. Коли її не стає, все в хаті розладжується. Недаремно один поет сказав: «Вмерла мати – погас вогонь, що грів усю хату».

Учні, коли станете дорослими, не забувайте своїх матерів, які вас народили і все роблять для того, щоб ви виросли справжніми людьми. Любіть, захищайте і будьте патріотами нашої рідної України. Хай вічно у вашому серці живе і допомагає вам Матір Божа.

Ведучий 1: А вам, любі матері.

Ведучий 2: Доброго здоров’я.
Ведучий 1: Земного щастя.
Ведучий 2:Хай біда і горе оминають ваші родини.
Ведучий 1: А Мати Божа вас охороняє.
Читець 1: Поклін тобі кохана,
В цей день великий, люби неньку
За ті важкі години ранні,
За золоте твоє серденько.
Читець 2: Що все віддала в любім зриві,
Щоб тільки ми були щасливі.
Дарунків, золота не маєм,
Щоб до ніг тобі зложити.
Читець 1: Однак тут спільно присягаєм,
Що доки тільки будем жити.
Читець 2: Любов сердець своїх маленьких
Тобі дамо, кохана ненько.
Разом: Щоб діти з усього світу,
Тобі співали Многая Літа.

Ведучий 1: А зараз усі разом заспіваємо «Многая Літа» (*після цього вручають квіти бабусям, матерям…*).

Вчитель: Дорога класна родино, свята є сімейні, релігійні, національні, державні. Свято Матері стосується і сім’ї, і церковної громади, і кожної нації, і великої держави, бо вшановує людину, від якої залежить життя суспільства, його поступ. Нехай же цей день об’єднає нас у вдячності за минуле, у сподіванні радісного завтра!

Усатюк Н. А., викладач,
Гайворонський професійний аграрний ліцей,
Кіровоградська область

ТОЛЕРАНТНЕ СТАВЛЕННЯ ДО ОСОБИСТОСТІ

Викладач: 16 листопада відзначається Міжнародний день толерантності.

На екрані телевізора: «*Спростувати можна найрішучішим способом, але не скривджуючи чужих переконань насмішками, різкими словами, не ображаючи гідності інших; особливо – не знущаючись із них перед натовпом, що вам співчуває. Повага до чужих переконань не лише ознака поваги до іншої особистості, а й ознака глибокого та розвиненого розуму*» (Сергій Поварнін).

Погодьтеся, що досить важливо терпимо, з розумінням, толерантно ставитися до поглядів, переконань, думок і традицій інших людей.

Ми живемо в складний і неспокійний час, а причини занепаду нашої моралі ми пояснюємо, виправдовуємо економічною та екологічною кризами, недоліками ринкових відносин тощо. Глобальні проблеми, що їх має розв'язувати людство, дедалі більше загострюються, а конфлікти стають усе

небезпечнішими. Тому зростає усвідомлення необхідності співпраці людей і привабливість ідей толерантності.

***Мета**:* дати учням загальне уявлення про толерантність; виховувати почуття терпимості, емпатії, розуміння у стосунках з людьми, однолітками, представниками флори і фауни.

Завдання:

- розкрити поняття «толерантність», показати певні рівні толерантної поведінки людини;
- розвивати адекватну самооцінку, вміння аналізувати, приймати рішення, вибирати правильну позицію;
- виховувати спостережливість, уважність до інших людей;
- виховувати чуйність, взаємоповагу, людяність, терпимість і небайдужість;
- підвищення самооцінки – ставлення суб'єкта до самого себе як носія певних властивостей і позитивних рис;
- сприяння усвідомленню власних емоційних станів і розвиток навичок емпатійного реагування;
- формування толерантного ставлення і конструктивної взаємодії з однолітками та іншими людьми;

Очікувані результати:

- розуміння понять «толерантність», «самоцінність власного «Я», усвідомлення того, що толерантність до себе і до інших – взаємозалежні;
- сформовані навички групової взаємодії, здатності до самоаналізу, позитивного ставлення до людей;
- подолання бар'єрів у спілкуванні ;
- прийняття думок, відмінних від власних;
- усвідомлення, що кожна людина неповторна;
- покращене вміння контролювати свої емоції, переборювати бар'єри на шляху самокритики.

На екрані телевізора фото і напис:

Якщо завжди спрямовувати погляд у бік сонця,
ніколи не помітиш тіней
(*Віктор Марі Гюго*)

Міні-лекція «Толерантність»

Матеріали: на дошці **плакат «Толерантність»** , на якому до кожної літери слова дібране певне означення:

Т – терпимість, О – оптимізм, Л – любов, Е – ентузіазм, Р – рівність, А – активність, Н – ніжність;

Т – тактовність, Н – необхідність, І – ініціативність, С – співчуття, Т – тепіння, Ь – м'якість.

Викладач : У перекладі з латинської ***oiegance*** означає ***терпіння.***

Це слово в медицині знають, як здатність організму переносити вплив тих чи інших чинників. У суспільстві це означає терпимість до інших думок, поглядів, традицій.

«Декларація принципів толерантності» дає відповіді на деякі запитання:

1**.** Що таке толерантність людини?

2**.** Реалізація принципу толерантності на державному рівні.

3. З чого починається виховання толерантності?

Стаття 1. Толерантність означає повага, сприйняття та розуміння багатого розмаїття культур нашого світу, форм самовираження та самовияву людської особистості. Формуванню толерантності сприяють знання, відкритість, спілкування та свобода думки, совісті й переконань.

Толерантність - це єдність у різноманітності. Це не тільки моральний обов'язок, а й політична і правова потреба. Толерантність – це те, що уможливлює досягнення миру, сприяє переходу від культури війни до культури миру.

Толерантність – це не поступка, поблажливість чи потурання. Це передусім - активна позиція, що формується на основі визнання універсальних прав та основних свобод людини.

Толерантність – це обов'язок сприяти утвердженню прав людини, демократії та правопорядку. Стосовно поваги до прав людини виявлення толерантності не означає терпиме ставлення до соціальної несправедливості. Це означає, що кожен може дотримуватися своїх переконань і визнає таке саме право за іншими. Це означає визнання того, що людина за природою своєю відрізняється зовнішнім виглядом, становищем, мовою, поведінкою і має право жити в мирі, зберігаючи свою індивідуальність. Це також означає, що погляди однієї людини не можуть бути нав'язані іншим.

Стаття 2. На державному рівні реалізація принципу толерантності передбачає існування справедливого та неупередженого законодавства, дотримання правопорядку, адміністративних та інших норм. Потрібно також, щоб економічні та соціальні можливості були доступними для кожної людини без будь-якої дискримінації. Без толерантності не може бути миру, а без миру неможливі розвиток і демократія.

Стаття 4. Виховання є найефективнішим засобом запобігти проявам нетерпимості. Виховання в дусі толерантності починається з прищеплення людям знань про їхні права та свободи з метою забезпечити їхню реалізацію та зміцнити прагнення кожного до захисту прав інших.

Викладач пропонує провести серед учнів анкетування «Ваш рівень толерантності».

Свою терпимість, розуміння ми можемо проявляти на різних рівнях:

- відсторонено, без зайвої критики;
- витримано, спокійно, вичікуючи компромісного для усіх варіанту;
- доброзичливо, активно, розуміючи мотиви такої поведінки людини, намагаючись допомогти в разі необхідності.

Для того, щоб досягти успіху в житті, не витрачати сил на конфлікти, «побутові війни», доцільно сформувати в собі толерантність як рису характеру.

На якому рівні така риса як толерантність розвинена у вас, допоможе з'ясувати анкета. (Див. додаток 1)

Виберіть свій варіант відповіді, проаналізувавши 5 ситуацій.

Зверніть увагу на те, якому рівню толерантності відповідає обраний вами варіант відповіді.

Додаток 1

Анкета

1. Дмитро має нетипову для хлопця зачіску – занадто довге волосся. Як поводитися тим, кому такий стиль не подобається?

а) постійно демонструвати своє невдоволення,

б) вимагати дотримуватися на заняттях у школі загального стилю одягу та зачіски,

в) виходити з того, що людина має право на самовираження й може робити що завгодно зі своїм волоссям.

2. Оксана часто пропускає уроки без поважних причин. Як ставитись до цього?

а) засуджувати ці вчинки,

б) вважати, що це її особиста справа і не втручатися

в) з розумінням поставитися до проблем Оксани і поступово заохочувати її до навчання

3. Вадим постійно виявляє неповагу до інших, брутальність до своїх однокласників. Що робити?

а) відповідати брутальністю на брутальність,

б) прагнути уникати спілкування,

в) вияснити мотиви такої поведінки, проводити з хлопцем роз'яснювальну роботу.

4. Ваша подруга одягла на вечірку вбрання, яке їй не личить та й недоречне на цьому заході. Що ви зробите, аби ваша подруга не була посміховиськом?

а) запропоную ультиматум: або вона переодягається, або йде відпочивати сама,

б) натякну, що вона має кумедний вигляд,

в) коректно вкажу їй на недоречність такого вбрання.

5. Ви прихильник здорового способу життя. Ваш молодший брат не робить зарядки, курить, нераціонально харчується. Що ви робитимете?

а) розповім батькам, нехай вони вирішують, що робити,

б) зроблю вигляд, наче нічого не помічаю,

в) пояснюватиму переваги здорового способу життя й залучатиму до спільних занять спортом.

Оцінюємо отримані результати: а) 1 бал, б) 2 бали, в) 3 бали.

Підраховуємо загальну кількість балів:

5 балів – ви досить категорична, негнучка, нетерпима до інших людина. Маючи таку позицію, ризикуєте залишитися самотньою! Розпочніть з обдумування такого вислову: «Всі люди різні – не кращі й не гірші, а просто різні».

6-10 балів – характеризуєтесь як дещо відсторонена особистість із життєвим принципом «Моя хата - скраю, я нічого не знаю» або маєте велику витримку щодо поведінки, думок, традицій інших людей. По-перше, намагайтеся визначити межу вашої терпимості! По-друге, зважте, аби вас не називали надто байдужою людиною.

11-15 балів – прийміть вітання! Ви – толерантна особистість, цінуєте людей, поважаєте їхні почуття, переконання, незалежно від того, чи збігаються вони з вашими. Зберігайте «своє обличчя»!

Викладач :Народна мудрість каже:

Перш, ніж сказати, сім разів язик у роті поверни.

Образи - це докази тих, хто неправий.

Стримуй себе у всьому, а найбільше – у словах.

Хай язик не пхається поперед розуму.

Хіба може говорити про біле той, котрому невідоме, що таке чорне?

(*Григорій Сковорода*)

Не смійтеся над іншими людьми – сміх заразний.

(*Олег Келлер*)

Люди бувають нерозумними, нелогічними й егоїстичними – і все ж люби їх! (*Заповідь матері Терези*)

Мозковий штурм. *На моніторі викладач демонструє фрази у дві колонки*:

«Звернутися до незнайомої людини можна так…»;

«Ця фраза доречна у такій ситуації…»;

Пропонує командам учнів : «Прокласифікуйте їх і оберіть універсальні».

Обговорення:

– Чи важко вам було придумувати фрази?

– Для кого такі вислови найбільше підходять?

– Наскільки , на вашу думку, такі вислови будуть дієвими для продовження знайомства?

Викладач *пропонує учням розбитися на пари і по черзі потренуватися:*

- усміхатися, як дуже ввічливий японець, собака своєму хазяїнові, сонечко, мама дитині, голодний лев їжі;

- насупитися, як дитина, в котрої відняли іграшку, людина, яка бажає сховати усмішку, розсерджений павич, Наполеон;

– показати, як людина йде проти вітру; туди, куди не хоче; щоб нікого не розбудити; коли раптом згадала, що щось забула; з тим, хто дуже веселий; з тим, хто схожий на когось знайомого; із симпатичною для вас людиною; з тим, хто викликає настороженість; із кимось, кому самі хочемо сподобатися.

Перегляд слайдів: «Поради для тих, хто тобі дорогий».

Обговорення.

Викладач: «Як навчити учня спілкуватися?»

На екрані телевізора:

Є учні, які мають природжений талант знаходити спільну мову з ким завгодно, де завгодно, коли завгодно. А є ті, кому це складно. Спілкуватися краще можна навчити будь-кого, але за умови відсутності вад розвитку.

Міні-лекція

Викладач: Спілкування має величезне значення для загального психологічного формування, для становлення особистості. В учнів повинні бути сформовані такі комунікативні вміння:

- слухати і чути іншого;
- брати участь у вільній бесіді;
- бути уважним до самого себе й до інших;
- розуміти відчуття і настрої іншого;
- осмислювати свої вчинки і вчинки іншого.

Щоб розвивати ці вміння, потрібно постійно росповідати учням про **«Секрети спілкування»:**

1**.** Називай друга лише на ім'я, і він звертатиметься до тебе так само.

2. Будь уважним до тих, хто тебе оточує, і люди поважатимуть тебе.

3**.** Будь увічливим і матимеш багато друзів.

4**.** Умій уважно слухати іншого, і ти зможеш дізнатися чимало нового.

5. Не перебивай того, хто говорить, почекай, доки він закінчить.

Необхідно розповідати про ці правила немовби випадково, у відповідь на якесь запитання учнів про спілкування чи просто у відповідній ситуації. Тоді ефект буде максимальним. Також можна влаштувати цікаві ігри для учнів, які непомітно для них допоможуть відпрацювати основні навички, без яких неможливо обійтись у спілкуванні.

Викладач: Спробуйте слово «так» вимовити: тихо, голосно, коротко, розтягнуто, заїкаючись, упевнено, здивовано, захоплено, задумливо, зухвало, скорботно, ніжно, іронічно, злобливо, тоном відповідального працівника, розчаровано, тріумфально, як «ні».

Намалюйте на аркуші обличчя з різними виразами: веселе, заплакане, похмуре, хитре, здивоване, перелякане. Визначаємо разом з учнем, що виражають ці обличчя, і знайомимо з тим, що вираз обличчя називається «мімікою». Говоримо це слово хором.

Викладач: спробуйте виразити за допомогою міміки горе, радість, біль, страх, здивування. А хтось третій визначає, чи вдалося зобразити «маску».

Перегляд відео **«Заповіді Будди». Обговорення.**

На дошці напис: «Я - особистість, ти - особистість. Я – важлива людина, і ти – важлива людина. Я хочу, щоб мене вислухали, і ти вартий того, щоб тебе почули» (*Мартін Бубер*)

У ситуації конфлікту слід зберігати внутрішній спокій. Для цього необхідно тренувати вміння опановувати свої емоції. Потрібно бути здоровим і берегти здоров'я ближнього. Стародавні люди вважали, що існує зв'язок між емоціями та здоров'ям :

1. Заздрість і злість вражають органи травлення.
2. Страх – щитовидну залозу.
3. Горе провокує діабет.
4. Необхідність стримувати емоції руйнує серце.
5. Смуток, туга, сум прискорюють старість.
6. Незадоволення життям, хронічний розрив між бажанням і потенціалом спричиняють нервове перевантаження.

Анкета «Перевірте свої нерви»

Дайте відповіді «так» або «ні» на запитання:

1. Чи грюкаєте дверима, виходячи з кімнати?
2. Чи дратують вас речі, розставлені по кімнаті, чи зачіпаєте ви їх, коли ходите?
3. Чи втрачаєте самоконтроль у суперечці?
4. Чи перериваєте співрозмовника?
5. Чи розмахуєте руками, розмовляючи?
6. Чи можете тримати аркуш паперу так, щоб він не тремтів?
7. Чи говорите ви інколи з собою?
8. Чи ображаєтесь через дрібниці?
9. Чи довго вночі не можете заснути?

Інтерпретація результатів: 9 позитивних відповідей – вам необхідний терміновий відпочинок.Така ситуація загрожує вашому здоров'ю.

7 позитивних відповідей – вам слід послабити свій режим роботи і звести до мінімуму рівень перевантаження.

3 позитивні відповіді – ви можете без загрози для вашого організму працювати у заданому ритмі.

Викладач: Коли ти відчуваєш, що схвильований, сердитий, тобі хочеться когось ударити, щось розкидати. Є дуже простий спосіб довести, що можеш опанувати себе і стриматися, показати силу волі: треба обхопити долонями свої лікті й сильно притиснути руки до грудей - це поза стриманої людини. **Перегляд відеофільму.**

Література

1. Асмолов, А. Историческая культура и педагогика толерантности / А. Асмолов // Мемориал. - 2001. - №24. - С.61-63.

2. Солдатова, Г. У. Тренинг «Учимся толерантности». На пути к толерантному сознанию / Г. У. Солдатова, Л. А. Шайгерова, О. Д. Шарова. - М. : [б. и.], 2000.

3. Степанов, О. П. Как воспитать толерантность? / О. П. Степанов // Народное образование. – 2001. - № 9.- 2002. - № 1.

4. Сьёмина, Л.И. Учимся диалогу. Толерантность: объединения и усилия / Л. И. Сьёмина // Сім'я і школа. - 2001. - №№11-12. - С. 36-40.

Чорній Л. М., соціальний педагог,
ВПУ №20 м. Львова

ДИТИНА ТА ЇЇ ПРАВА.

Мета: Ознайомити дітей з основними положеннями Конвенції про права дитини.

Обладнання: Конвенція про права дитини; Конституція України;

На екрані вислови: «Сьогодні діти - завтра народ».

Викладач: Всі ми знаємо знаменну дату в історії українського народу 24 серпня 1991 року - *День незалежності України*. Перед усім світом постала держава з давньою славною історією і культурою. За роки незалежності України значно зріс авторитет нашої держави на міжнародній арені. Важливим документом, який був схвалений Генеральною асамблеєю 20 листопада 1989 року, стала *Конвенція про права дитини*, ратифікована Верховною Радою України 27 лютого 1991 року.

Сьогодні ми ознайомимося з основними принципами Конвенції і обговоримо ряд питань, що стосуються дітей.

Що ж таке Конвенція?

Конвенція - це угода, договір між державами з приводу якого-небудь питання. У даному випадку з питань прав дітей.

Проголошення і схвалення цього документа свідчить про те, що держави-учасниці дбають про своє майбутнє, готові вжити всіх необхідних заходів для забезпечення захисту дитини від усіх форм дискримінації, зобов'язуються забезпечити дитині такий захист і піклування, які є необхідними для її благополуччя.

У Конвенції визначено, що дитиною вважається людина, якій ще не виповнилася 18 років, що всі діти народжуються вільними і рівними у своїх правах, не можна їх піддавати дискримінації через національну етнічну, релігійну, расову ознаки, а також через стать і політичні переконання.

(*Звучить пісня «Синові» В. Крищенка у виконанні Н. Шестак*).

Які ж права дитини визначені Конвенцією? Зачитаймо їх.

Дитина незалежно від її раси, національності, кольору шкіри, статі, мови, релігії, етнічного чи соціального походження, майнового стану, стану здоров'я, незалежно від її батьків і законних опікунів має право (*на екрані висвітлюються права*): на життя; на ім'я та набуття громадянства; знати своїх батьків; підтримувати взаємини з обома батьками, якщо ті розлучилися; висловлювати свої погляди і думки з усіх питань; одержувати і передавати інформацію (за винятком певних обмежень); на свободу думки, совісті й релігії; на свободу об'єднань і товариств у мирних цілях; на особисте і сімейне життя, недоторканість житла, таємницю кореспонденції; на захист від посягань на особисте життя, честь і гідність; на користування благами соціального

забезпечення; на освіту, відпочинок і дозвілля; на рівень життя необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального і соціального розвитку дитини; на захист від економічної експлуатації і від виконання будь-якої роботи, яка може завдавати шкоди її здоров'ю чи розвитку; на захист від незаконного зловживання наркотиків, психотропних речовин, від усіляких форм сексуальної експлуатації; на захист від незаконного чи свавільного позбавлення волі і на доступ до правничої допомоги, свободи.

У **статті 6** сказано, що кожна дитина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Засуджується суспільством вчинки дівчат-матерів, які залишають немовлят на смітниках, у кращому випадку підставляють їх у «Вікно життя», а також аборти як вбивства дітей.

Учениця. Якої хлібини я крихта солона?
З якої нелюдниці я виходець з лона?
Яка мене мати на світ породила?
Без роду, без імені в люди пустила?
Лежав і мовчав я під небом високим,
І в небі відлунням пливли її кроки.
Світи онеміли у мить безнадії.
Матусю. Шевченкові плачуть Марії,
Всі покритки й наймички горді синами.
Ой чули б ви, мамо, як кликав я мами.
І нині я кличу: «Знайдися матусю!
За те що вродила тобі поклонюся»
(*Звучить пісня про залишених дітей*).

Викладач. У статті №7 йдеться про те, що дитина має право не розлучатися зі своїми батьками всупереч їхньому бажанню, за винятком випадків, коли судовим рішенням визначають, що таке розлучення потрібне в інтересах дитини. Держави-учасниці дозволяють дитині формулювати свої власні погляди.

Бувають випадки, що батьки розлучаються, ніхто з них не зважає на думку дитини з ким вона хоче бути. Кожен старається зробити так як йому вигідно, а від цього страждають діти які втікають від одного з батьків до другого.

Звучить пісня «Батько і мати» у виконання Н. Яремчука.

Викладач. Діти часто у своїх поезіях, листах пишуть про важкий стан своєї душі. В одних випадках дитина любить своїх батьків, але робить висновок «Якщо ми житимемо без тата, у нас в сім'ї буде спокій». Або інший випадок. Дівчина кинулася з даху багатоповерхового будинку, в якому оселився її батько з новою сім'єю, залишивши їх з мамою та братиком без шматка хліба.

У *Конвенції* сказано, що батьки несуть однакову відповідальність за виховання і розвиток дитини. Але дитина, яка тимчасово або постійно позбавлена свого сімейного оточення, має право на особливий захист і допомогу, які надаються державою. Держави-учасниці, які визнають і

дозволяють існування системи всиновлення, забезпечують, щоб першочергово враховувалися інтереси дитини. (*Відеокліп про прийомну сім'ю*). Дуже добре, що в нас постійно звертається увага на усиновлення дітей прийомними сім'ями. Вдумаймося в слова відомого вченого Л.С.Рубінштейна: «Найдорожчі і найкращі люди в дитини - це її батьки. Потреба в батьківській любові не тільки найміцніша з всіх людських потреб, а й найдовша».

Усі ми знаємо, що смертність в Україні перевищує народжуваність. Внаслідок різних хвороб вмирає від 7 до 30% малюків.

У **статті 24** *Конвенції* вказане право дитини на користування найбільш досконалими послугами охорони здоров'я і засобами лікування хвороб.

А чи серйозно ставитеся ви до періодичних медичних оглядів?

Як реагуєте на шкідливі звички: куріння, вживання алкоголю?

Чи знаєте про те, що Всесвітня організація охорони здоров'я повідомила, що куріння - це причина 20% смертності, а 0.25 л. горілки для 12-14 дітей є уже смертельною дозою.

У **статті 33** *Конвенції* сказано, що держави вживають всі необхідні заходи: адміністративні, законодавчі, соціальні, щоб захистити дітей від вживання наркотичних і психотропних речовин. В Україні прийнято постанову про заборону продажу тютюнових виробів дітям. Але на місцях ми бачимо зовсім іншу картину. Думаю, що на місцях спільними зусиллями можна багато зробити. Дуже добре, що ви усвідомили важливість гарячого харчування і 50% наших учнів харчуються в їдальні училища.

У **статті 27** говориться, що держави визнають право кожної дитини на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального і соціального розвитку дитини.

Батьки та інші особи, які виховують дитину, несуть основну відповідальність за забезпечення у межах своїх фінансових можливостей умов життя, необхідних для розвитку дитини, а держави зобов'язуються надати матеріальну допомогу.

Але часто звертаються діти з криком душі: «Не хочу жити, бо хочу мати дорогий мобільний, хочу жити не в гуртожитку, а нашій сім'ї не світить нормальна квартира…».

Хто допоможе цим розчарованим дитячим серцям? У нашій країні створено Дитячий фонд України, який займається захистом прав дітей у наш нелегкий час, працює з сімейними дитячими будинками. Ми всі повинні все зробити для того, щоб дитина прагнула жити, а не іти з життя.

Т. Харріс писав: «У світі сьогодення існує арифметика відчаю, де всі просять любові, але дуже мало тих, хто може її дати». Проте всі дорослі повинні дати найбільше любові своїм дітям.

У *Конвенції* вказується, що кожна дитина має право на освіту безплатну і обов'язкову початкову і загальну.

Як ви ставитеся до того, що в Україні обов'язкова загальна середня освіта?

Що думаєте з приводу змін, що відбуваються в галузі освіти? *(відео про заняття спортом, художньою самодіяльністю*).

У *Конвенції* говориться, що держави зобов'язані захищати дітей від усіх форм сексуальної експлуатації і сексуальної розбещеності; …забезпечують, щоб стосовно кожної дитині не принижувалась гідність. Проте ми бачимо, що до дітей застосовують жорстокі методи покарання як в сім'ях, так і у вуличних компаніях. Це все виховує озлобленість дитини, оскільки на зло дитина ще більше захоче відповісти злом.

Які методи покарань застосовуються в сім'ї?

Чи погоджуєтесь із тим, що тільки бійкою можна виправити конфлікт, чи непорозуміння?

А можливо, слід вдуматися в слова Я. Корчака: «Що більше в дитині волі, то менше необхідності в покараннях. І що більше похвал, то менше покарань».

Ми зупинилися на основних положеннях *Конвенції*. Варто згадати і про право дитини на відпочинок і дозвілля, на свободу думки, совісті та релігії, право на доступ до інформації, на користування благами соціального забезпечення, соціального страхування.

Бачимо, що дитина повинна бути серед тих, хто першим одержує допомогу і захист.

А тепер проведемо тестування **«Чи знаємо зміст Конвенції?»**

Записуємо на аркуші номери прав.

1. Усі діти мають право на любов і піклування.
2. Кожна дитина має право їсти гамбургери, чипси і хот-доги, скільки їй заманеться.
3. Діти, які добре ставляться до своїх батьків, повинні отримувати особливе піклування.
4. Усі діти рівні у своїх правах.
5. Жодна дитина не повинна бути жертвою насильства або війни.
6. Кожна дитина може нецензурно висловлюватися, якщо вона цього схоче.
7. Діти-інваліди мають право на особливу турботу з боку держави.
8. Усі діти мають право на повноцінне харчування.
9. Усі діти мають право на відпочинок і дозвілля.
10. Жодна дитина не повинна прибирати власну кімнату.
11. Усі діти мають право на освіту.
12. Кожна дитина має право виконувати домашнє завдання за своїм бажанням.
13. Особливо турбота надається дітям, які перебувають у конфліктах з законом.
14. Особлива турбота надається дітям-біженцям.
15. Діти мають право вільно висловлювати свої погляди.

Якщо ти неповнолітній, як одержати гарну освіту?

Учень. Право на освіту гарантується Конституцією України та іншими нормативними актами України. Воно забезпечуються розгалуженою системою навчально-виховних закладів і різними формами навчання очною, вечірньою та заочною.

Здійснюючи право на освіту учні, студенти мають право на таке:

- вибір професії, форми навчання індивідуальних програм;
- користування навчально виробничою, науковою, культурно-спортивною, побутовою, оздоровчою базою ,навчально-виховного закладу;
- доступ до інформацій в усіх галузях знань;
- участь в науково – дослідній діяльності, олімпіадах;
- одержання скерування на навчання, стажування за кордоном, продовження освіти за професією;
- безпечні та нешкідливі умови навчання та праці;
- захист від будь-яких форм експлуатації;
- фізичного та психічного насильства, від дій адміністрації, педагогів.

Учениця. Пам’ятай: лише перша вища освіта може бути одержана безоплатно за державний кошт.

Як одержати економічну свободу?

Економічну свободу дають гроші. Гроші тобі тепер дають батьки. Єдиний спосіб мати гроші й бути незалежним - це добра робота.

Пам’ятай: ти можеш самостійно влаштуватися на роботу, якщо тобі виповнилося 16 років.

Як влаштуватися на роботу? Працедавець зобов’язаний укласти трудовий договір з тобою.

Діти – живі квіти землі. І як кожній квітці потрібні певні погодні умови для повного розквіту, так і нашим дітям потрібно створити необхідні умови для їх нормального життя.

3. ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ДО ПРАЦІ

Гуліна Г. З., майстер в/н
Попова І. В., майстер в/н
Маріупольський професійний машинобудівний ліцей,
Донецька обл.

ОЛІМПІАДА ПРОФЕСІЙ

Мета: Розширити та поглибити знання з професії, стимулювати почуття знань. Виховувати в учнів інтерес, повагу та любов до обраної професії

Оформлення, обладнання: мультимедійний проектор, музичний центр, слайди з професії, презентації, газети.

СЦЕНАРІЙ ЗАХОДУ

Ведуча: Добрий день! Вітаємо вас у нашій залі.

Сьогодні ми проводимо виховний захід, який дає можливість усвідомити важливість обраної вами професії, проявити кмітливість, винахідливість, знання техніки і основ своєї професії. Проведемо його у формі змагань.

У змаганні беруть участь *чотири команди* (по п’ять чоловік) з професій: зварник, електрик, слюсар і верстатник.

Ми пропонуємо *план нашого змагання* (на екрані)

1. Презентація професії.
2. «Знайди пару».
3. «Олімпійський марафон».
4. «Нумо відгадай!».
5. «Парад професій».

Наш конкурс судить авторитетне *журі*: заступник директора з виховної роботи, заступник директора з навчальної роботи, заступник директора з виробничої роботи, старший майстер.

Конкурс 1 «Презентація професій». Командам пропонується представити свою професію, показати її важливість і суть, необхідність у житті. Вони повинні розповісти про свою професію і групу, в якій вони навчаються. *Максимальна оцінка конкурсу* -10 балів.

Виступ команд.

Конкурс 2 «Знайди пару».

На сцену запрошуються по два представника від команди. Пропонується підібрати пари слів з двох частин таблиці (*учням надають листи з завданням*).

На екрані з'являються завдання для глядачів і журі.

мостовий	дріт
зварний	діод
гідравлічний	кран
напівпровідниковий	прес
змінний	вимикач

карданний	шов
сталевий	струм
токарний	вал
вакуумний	верстат

(*На виконання завдання дається 5 хвилин. Кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал*).

Ведуча: Час вийшов. Порівняємо відповіді. Увага на екран. (*Учасники відмічають правильні відповіді і свої роботи віддають журі*).

мостовий	кран
зварний	шов
гідравлічний	прес
напівпровідниковий	діод
змінний	струм
карданний	вал
сталевий	дріт
токарний	верстат
вакуумний	вимикач

Журі: Оголошує підсумки за двома конкурсами.

Конкурс 3 «Олімпійський марафон»

На сцену запрошується по одному представнику команд.

На сцені є дві коробки. В одній з них знаходиться спецодяг з професії, в другій – пристосування (інструменти), які застосовуються в професії.

Кожен учасник повинен якомога швидше одягнутися і підібрати правильно своє пристосування.

Перший учасник отримує 5 балів, далі по черзі - 4,3,2,1.

У разі, якщо учасники зробили помилки, бали з них знімаються (1 бал за помилку).

Конкурс 4 «Нумо відгадай!»

Командам-учасникам пропонується дати відповідь на запитання. Кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал.

1. Завжди біжить він по дротам,
Буває він і тут, і там. *(Струм)*

2. На що вимінюють шило? (*Мило)*

3. Без чого вогню не буває? *(Дим)*

4. Яка частота змінного струму? (*50 Гц)*

5. Який провідник не принесе вам чаю в потязі? (*Електричний провідник)*

6. У коника-горбоконика дерев'яні боки. У нього з-під копит стружка біла летить.*(Рубанок)*

7. Яке поле не можливо засіяти?(*Магнітне)*

8. Біля вуха-завитуха, а в середині-розмова. (*Навушник)*

9. Цей мандрівник зробив велике відкриття, яке потрясло світ. З іншим його відкриттям люди борються й досі. (*Колумб)*

10. Літаючий метал. (*Алюміній)*

11. Прилад для вимірювання напруги. (*Вольтметр)*

12. Коли доба коротша: взимку чи влітку? (*Доба-це завжди 24 години)*

Журі підбиває підсумки з усіх конкурсів.

Ведучий: Кажуть, що «людина народжується двічі», вважаючи другим її народженням вибір професії. Народження людини як професіонала - процес складний і індивідуальний. У житті вам доведеться ще багато працювати. Нехай ця праця буде вам в радість, а людям на користь. Тоді, може, і наші руки назвуть «руками трудовими».

А зараз до вашої уваги пропонуємо "Парад професій".(*На сцену виходять учні).*

1 учень: Чуєш, товариш, пульс планети.
Хлопці крокують, карбуючи крок.
2 учень: Сильні руки, горді плечі,
Сонце в долонях, сонце в очах.
3 учень: Руки до штурвала, помисли до сонця!
Нам висота - не перешкода!
4 учень: Сьогодні мріємо, а завтра – рушаємо,
Ми молодь нового століття! (разом)
5 учень: Різними, але вірними шляхами
Ми сюди в ліцей прийшли,
Що таке праця дізнались самі
Тут друзів-товаришів знайшли.
6 учень: У нас ліцей один для всіх.
Хто любить пісні, танці, сміх.
Робота тут у нас горить,
І сумувати не велить.
7 учень: Професій, друже, на світі багато,
Але обрати треба тільки одну.
У кожного своя в житті дорога.
По ній пройти нам треба нікуди не звернув.
1 учень: Токар - професія століття!
Гостродефіцитна – і завжди помітна.
На морі, на суші вона необхідна.
Учні співають і танцюють. Пісня «5 хвилин».
Ми вам пісню заспіваєм про токарів!
Нехай посмішки в залі стануть веселіші!
Адже серед гостей чимало,
Знатних токарів бувалих
Найкращих, справжніх токарів.
Приспів:

Токарі, токарі!
Називаємось не дарма ми!
Токарі, токарі!
Цвях сьогоднішньої програми!
Ми не хвалимося, ні
Професійним ростом,
Але повірте, друзі,
Токарями стати не просто!
Але повірте, друзі,
Токарями стати не просто!
Про професію розповімо в двох словах!
Потрібні люди з головою на плечах!
Так само потрібні, без сумніву,
І вправність, і вміння,
А інакше не допоможе і Аллах!
Приспів той же.
2 учень
Якщо барахлити верстат
Почав, і робота заглохла,
І без всякого підступу
Це просто катастрофа.
Хто допоможе, хто прийде?
Неполадку хто знайде?
Ну, звичайно, слюсарі
Нам без них ніяк не можна
Справу хвацько свою знають,
Все налагодять і справлять!
Учні співають пісню: «Синій туман»
А слюсар - це Вам взагалі не тралі-валі
Без слюсаря куди та зовсім нікуди.
Професія моя, скажу Вам, дуже рідна,
Вона заводу і робітнику потрібна.
Учень розповідає вірш: В.Шефнер "Техніка"
Я ще не втомився дивуватися Чудесам,
що є на землі, - телевізору, голосу рацій, комп'ютеру на столі.
Літаки летять крізь хмари, ходять по морю кораблі,
- як до цих речей могутніх домріятися люди змогли?
Як придумати могли таке.
Що пластинка пісні співає, що на кнопку натиснеш рукою
- і серед ночі день настає?
Я довіряю себе трамваю,
Я дивлюся на екрані кіно,
- Цю техніку розумію,

Але дивуюся їй все одно.
Струм по дроті біжить, супутник ходить по небесах.
Людству варто дивуватися людським чудесам!
3 учень: Електрик потрібен усім
І можемо ми посперечатися!
Без нас не зварить кухар свій обід.
Без нас і зварник буде без роботи
І токар стане, якщо струму нема.
4 учень: Хто полагодить праску і піч?
Хто зуміє запалити світильник?
Хто розбереться у всьому завжди?
Звичайно ж, електрик!
Усім розкажи.
Учні співають і танцюють. Пісня: «Синій іній»
Сила струму, сила струму, сила струму
У-у-у.
Сила струму швидко мчить по проводах
Світлом осяяла вулиці, будинки
У-у-у.
Ця сила, сила, сила струму.
Точно без помилок все визначу,
І поломку в схемі відразу усуну
У-у-у.
І поломку в схемі усуну.
Роботою пишаюся
І нехай вона небезпечна і часом важка,
Але без неї вже не можна прожити.
Вона, вона мені потрібна.
Сила струму, сила струму, сила струму
У-у-у.
5 учень: Щиток утримувач і електрод
Сяє зварюванням завод,
І немає професії важливіше, ніж ця!
Без нас не полетить ракета
І на воду не спустять пароплав,
І поїзди не побіжать вперед,
І немає сумнівів без причин,
Що зварника професія
Лише для нас-чоловіків! (Разом)
Учні співають і танцюють. Пісня «Не кочегары мы не плотники»
Ми варимо струмом, варимо газом
І міст, і док, і магістраль
І без потайки прямо скажемо Вам:

Раз ти не зварник - дуже жаль.
Робота наша скрізь потрібна.
Чекають зварників завжди.
Моя професія найкраща
Нам силу духа додає.
5 учень: Нам не стояти на місці - ні!
Ми молоді, а це значить
Дають в ліцеї багато знань нам.
І чекають від нас заслуженою віддачі.
6 учень: Бувають труднощі на життєвому шляху.
Бувають і сумніви, і тривоги.
Але нам лише тільки шлях вперед!
І нема назад для нас дороги!
7 учень: Побільше знань і умінь - наш девіз.
І все зараз залежить лише від нас.
І гордо нехай завжди скрізь звучить.
Ми зміна, ми робітничий клас! (*Всі разом*)
*Заключна пісня: «*Команда молодості нашої*»*
Так, голова і золоті руки
Цінилися високо завжди скрізь,
Робітник допомагає і науці
Професіонал завжди у нас в ціні.
Приспів:
І нам на місці не стояти,
Уміння, знання черпати,
вершини в праці покорити.
Вершини, без яких нам не прожити.
І коли вибрав шлях - уже ні кроку.
Твоя душа завжди летить вперед,
Ти можеш все пізнати і це важливо
У своїй роботі треба все уміти.
Приспів той же.
Ведучий: Наявність робочої професії - це три кити:
Перший кит - робітники потрібні завжди,
Другий кит - робітники потрібні скрізь,
А третій - бути робітником-професіоналом матеріально вигідно!
Тільки у праці, тільки в творчості величною і прекрасною є людина.
Отже, в дорогу до нових вершин професіоналізму і майстерності!

Єремчук А. А., майстер в/н
Володіна О. І., викладач
Гайворонський професійний аграрний ліцей,
Кіровоградська область

ДОРОГИ, ЯКІ МИ ОБИРАЄМО

Який художник ти – така твоя картина,
Якого рівня ти поет – така і рима.
Яку гітару маєш – такий ти музикант,
Який ти модельєр – такий на штанцях кант.
А хто кравцем сьогодні бути згоден –
Повинен шити одяг тільки модний.

«Немає поганої погоди, а є люди,
одягнені не за погодою» -
цей вираз став приказкою.

ВСТУПНЕ СЛОВО

Професія «Кравець» має давню історію. Вона у всі часи вважалася почесною, адже від таланту і смаку кравців залежав зовнішній вигляд як простих городян, так і високопоставлених персон. Це було пов'язано з тим, що аж до кінця XIX століття кравці займалися всіма етапами виготовлення одягу — від проектування моделей до їх пошиття і декорування.

Секрети кравецького мистецтва накопичувалися протягом тисячоліть. Проте найбільшого підйому майстерність виробництва одягу досягла з винаходом швейних машин. Механізація всіх швейних процесів призвела до виникнення нових технологій, нових способів обробки одягу і до їх подальшого вдосконалення.

Кравці — це фахівці, що можуть виконати технологічну обробку будь-якого, навіть найскладнішого, вузла одягу і зібрати всі його деталі в готовий виріб.

Мета: ознайомити учнів з основними засадами правильного вибору професії; поглибити знання про історію професії кравця.

ПЛАН

1. Вступ.
2. Вибір професії.
3. Правильно обрана професія – справа всього життя.
4. За одягом зустрічають, за розумом проводжають.
5. Навіщо потрібен кравець. Коротка історія одягу.

Сьогодні до якості виготовлення одягу ставлять дуже високі вимоги. У зв'язку з цим сучасний кравець повинен бути високоосвіченою людиною, якій

вже недостатньо просто вправного володіння певним набором механічних операцій. Він є технічно грамотним фахівцем, що вміє самостійно вирішувати поставлені виробництвом завдання.

Красиво одягнутися сьогодні як ніколи просто, – говорять кравці нашого ліцею. Одяг «від Кутюр» з особистого ательє не є проблемою. Кредо нашого життя і планів на майбутнє – охопити цілий світ творчих ідей.

У виробництві одягу першість належить кравцям. Успішний кравець повинен мати схильність до творчої діяльності, інтерес до нового, здібність до нестандартного мислення, розвинений окомір, художньо-естетичний смак і сприйняття кольору. Багато у чому успіх його праці залежить від уміння спілкуватися з клієнтами, помічати особливості їх стану, поведінки і характеру. Клієнти дуже цінують відповідальність у виконанні роботи та увагу до себе.

Професія кравця швейного виробництва дає великі можливості для розвитку різних здібностей: нахил до малювання розвивається у процесі вивчення моделювання одягу, нахил до техніки – під час вивчення швейних машин, обладнання для волого-теплової обробки виробів.

Обираючи цю професію, треба бути охайною людиною, мати добрий художній прикладний смак, чітку координацію рухів, добрий зір та окомір, що дасть змогу досягти високої професійної майстерності, навчитись шити одяг, сукні, блузи, спідниці, брюки, жакети та інше. У народі кажуть, що робити людину красивою можуть два майстри, і один із них – кравець. Адже вдало пошитий одяг може не тільки покращити зовнішній вигляд людини, але й поліпшити її внутрішній стан, зробити її на певний час щасливою.

Мистецтво гарно одягатися – це такий же талант, як інші. Існують люди, яким від народження притамане відчуття гармонії, кольору, форми, стилю. Вони відчувають одяг як другу шкіру. Таких людей, наділених талантом, елегантністю, досить небагато. Але при бажанні в собі можна розвинути та виховати цей талант. У цьому Вам допоможуть знання, які дають майстри виробничого навчання та викладачі Львівського вищого професійного училища дизайну та будівництва. Якщо Ви бажаєте внести свою лепту у розвиток швейної промисловості і долучитися до кола гарно і зі смаком одягнутих львів`ян – наше училище чекає на Вас! Адже він є першою сходинкою до високих подіумів моди.

1. В останні роки укорінився вираз «місце під сонцем». Дехто з викладачів, налаштованих дуже песимістично, стверджує, що у нашого покоління немає майбутнього.

Це неправильне судження. Справа в тому, що у нас є право на освіту, а це вже немало. Більше того, є закон про обов'язкову середню освіту. А форму її здобуття – обирай сам. Хочеш – денну, а не хочеш – вчись заочно. До того ж можна скласти іспити екстерном.

Наше покоління має рису, відмінну від попередників, – ми прагнемо вчитись. Це мета кожного свідомого учня. Усі ми розуміємо, що без освіти ми нікому не потрібні. Навіть неважливо і те, який диплом ти матимеш, фахівець

ти своєї справи чи ні. Найголовніше – папірець. Прикро, що чим важче ми живемо, тим більше необхідно папірців: заяв, пояснювальних, службових. У деяких горе-керівників, виявляється, папірець став важливішим за людину. А звідси – знівечені долі.

Хочеться, щоб стало навпаки. Адже кожна людина така неповторна, у кожного з нас свої нахили, свої уподобання. Психологи стверджують, що кожна дитина талановита. То чи не краще розвивати свої здібності і знайти свій шлях у житті, аніж шукати місце «під пальмою»? Більшість учнів хоче жити безбідно і комфортно.

Мало бути багатим. Хочеться жити з високо піднятою головою і не ховати від людей очі. Всі за чесний бізнес. За те, щоб досягти в житті якомога більше тільки чесними засобами. Кожен хоче бути фахівцем високого класу, щоб до його думки прислухалися, радились, як із професіоналом. Навіть якщо обраний фах буде не до вподоби – кожен це не тільки переживе, а намагатиметься удосконалювати свої знання. А поки що найважливіша справа – навчання. Саме від успішності залежатиме вибір вищого навчального закладу. Треба сподіватись, що вибір буде за учнями, і вони оберуть його правильно.

2. Для того щоб бути успішною людиною, реалізувати власний потенціал та мати відповідну заробітну плату, необхідно перш за все правильно вибрати професію. Здається, що це одне з найпростіших завдань, з яким неодмінно кожна людина стикається в житті. Але, на диво, це зовсім не так. Адже якщо людина, що прагне досягти успіху, в майбутньому хоче не тільки добре заробляти, але і відчувати себе щасливою та реалізованою, необхідно ретельно зважити всі «за» та «проти». Є три головні вимоги, яким повинна відповідати обрана вами професія.

По-перше, *професія має бути цікавою для вас*. Інтерес до професії - суттєва підстава для її вибору. Якщо людині подобається зміст праці, то вона більш охоче буде працювати, підвищувати свою професійну кваліфікацію, завойовувати авторитет в оточуючих і, в підсумку, заробляти. Робота для неї перетвориться в радість, стане улюбленою справою.

По-друге, *професія має відповідати вашим можливостям*. Враховуйте ваші професійні можливості, професійну придатність до обраної професії. Будь-яка професія висуває до людини певні вимоги. Це можуть бути вимоги до її стану здоров'я, професійної кваліфікації та професійних здібностей. Здоров'я, кваліфікація і здібності людини є її професійно важливими якостями. У тому випадку, якщо наявні у людини рівень розвитку професійно важливих якостей перевершує той, який потрібно для оволодіння професією, людину можна вважати професійно придатною до цієї професії.

І, по-третє, при виборі професії необхідно враховувати *можливість подальшого працевлаштування*. Коли людина вибирає собі професію вперше, вона, на жаль, не завжди замислюється над тим, чи користується ця професія попитом у роботодавців, чи легко буде знайти собі роботу за цією спеціальністю. Зараз, коли економіка стала ринковою, гарантувати

працевлаштування може тільки попит на представників обраної професії з боку роботодавців. А цей попит може змінюватися. На жаль, сьогодні неможливо з упевненістю сказати, які професії перестануть користуватися попитом через п'ять-десять років. Але вже зараз можна точно дізнатися, які фахівці затребувані на сьогоднішній день. Також можна припустити, представники яких професій будуть потрібні і через кілька років.

Отже, для того, щоб правильно вибрати собі професію, вам треба зорієнтуватися всього в трьох речах:

1. Визначити, які ваші професійні інтереси і схильності. Скорочено можна назвати їх одним словом «хочу».

2. Оцінити, які ваші професійно важливі якості: здоров'я, кваліфікація та здібності, які визначають у кінцевому рахунку вашу професійну придатність і можливості. Простіше кажучи, відповісти на питання, яке у вас «можу».

3. Дізнатися, які професії користуються попитом у роботодавців на ринку праці, за якими професіями можна знайти собі роботу. Інакше кажучи, визначити, яке сьогодні «треба». У тому випадку, якщо ви зумієте сумістити «хочу», «можу» і «треба», ваш професійний вибір буде вдалим.

4. Працівники швейної галузі творчі особистості, які поширюють моду на одяг у суспільстві. Усім відоме прислів'я: "За одягом зустрічають, за розумом проводжають". Ці слова влучно демонструють багатовікове прагнення людини справляти всім своїм виглядом приємне враження на тих, хто її оточує.

У сучасних умовах виробництва швейні вироби випускаються масово. І тут незамінною є одна із професій - швачка. Працюють швачки на швейних фабриках, у цехах текстильних підприємств, на фабриках індивідуального пошиву одягу, що розташовані практично в кожному районі країни. Основу технологічної праці швачки становить виготовлення виробів із різноманітних тканин поточним методом. Процес пошиття здійснюється за допомогою універсальних і спеціальних швейних машин, прасок і пресів, швейного приладдя. Хоча професія швачки фізично неважка, але вимагає сумлінності, акуратності, зорово-моторної координації та точності рухів, швидкої реакції. У перспективі можна вивчитися на кравця й закрійника.

В умовах індивідуального виробництва одягу завжди залишається актуальною професія кравця. Мода тісно пов'язана зі способом життя суспільства, особистості. Кравці повинні пам'ятати, що мода створюється для особистості і нею використовується. У всі часи в суспільстві панували певні погляди, думки, художнє уявлення щодо одягу. Усе це тісно пов'язане з професією кравця, людини, завдяки праці та фантазії якої наші бажання втілюються в життя. Адже саме кравець власноручно знімає мірки з фігури людини, створює креслення виробу – викрійки та розкрій тканини, може дати кваліфіковану пораду щодо вибору фасону, підбору матеріалу, що найбільш вдало пасуватиме замовнику. Професія кравця – це втілення краси, сучасного художнього стилю, результатом якої є різноманітний одяг, без якого

неможливо обійтися; вона є одночасно однією з найдавніших і найсучасніших, оскільки потреба в кравецьких послугах існує постійно.

Закрійника можна сміливо називати художником. Він усе життя працює не покладаючи рук над покращенням крою, слідкує за культурними тенденціями в галузі моди. Він: знімає необхідні мірки; замальовує вибраний варіант фасону; складає паспорт замовлення; виготовляє лекала для розкрою; виконує економну розкладку лекал на тканині і проводить розкрій; розподіляє операції пошиття між майстрами кравецької бригади. Від закрійника багато в чому залежить те, чи сукня пасуває вам, як вона вас облягає. Швачки, кравці, закрійники керуються у своїй роботі тим, що усім нам – чоловікам і жінкам – для успіху у справах необхідні не лише розум, досвідченість, почуття гумору, але і вміння добре одягатися.

Уміння шити не раз рятувало наших жінок у часи тотального дефіциту та несмаку запропонованих державою швейних виробів. А сьогодні ці вміння як ніколи до речі, особливо для тих, хто прагне одягтися недорого, проте зі смаком. У народі говорять – у дівчини повинен бути особистий лікар, адвокат і кравець. То чому б не стати для себе, а також для багатьох жінок тим самим талановитим кравцем?

Навіщо потрібен кравець?

Коротка історія одягу.

Здавна в Україні існувало глибоке народне переконання: яким би ласкавим не було сонце, надійною оселя і смачною їжа, душа може почувати себе ситою лише тоді, коли є кожух і свита.

Одяг відігравав важливу роль у житті та побуті людини, захищав її від зовнішніх атмосферних впливів, прикрашав. Одяг – це сукупність предметів, якими людина покриває своє тіло.

Як записано в Біблії, перший одяг отримали ще Адам і Єва: «Адамові та його жінці Господь Бог зробив одяг зі шкур і зодягнув їх». Потім , упродовж тисячоліть змінювалося життя людей, а разом з ним і одяг. Людина навчилася зшивати за допомогою голки та ниток шматки шкіри, хутра, тканин.

Тисячоліттями кравці шили одяг вручну. Перший проект швейної машини був запропонований Леонардо да Вінчі у 1496 році. Майже через 100 років англієць Уїльям Лі придумав машинне в'язання. Багато механіків і винахідників працювало над удосконаленням швейної машини. І лише в XIX столітті з’явилися перші швейні машини. Особливий успіх мала побутова швейна машина Ісаака Зінгера. У1850 році він заснував свою фірму і почав випускати машини у великих кількостях, що дало поштовх для подальшого успішного розвитку кравецької справи.

Значно змінилася техніка обмірювання статури, система конструювання одягу. Прикладне конструювання виникло з появою крою одягу лише в XVIII ст. З'явилися перші журнали мод, у яких наводилися контури деталей одягу у вигляді замальовок.

Автором першої системи розкрою одягу, створеної у 1818 р., став французький кравець Мішель.

Перші системи розкрою одягу в Україні з'явилися у 20-30-х роках XX ст.

Методи, які існують нині, умовно поділяють на 2 класи. У Центрі розвитку моди у Києві, створеного у 1980 р., використовують систему конструювання методу 2-го класу, оскільки за цим методом одержують точне закінчене креслення конструкції.

Основною характеристикою конструкції виробу є його покрій. Покрій – це тип конструкції одягу, який визначається будовою рукава та характером його з'єднання з проймою.

Вимоги до сучасного одягу поділяються на декілька класифікацій (груп): – гігієнічні, експлуатаційні, естетичні, економічні, технологічні; або: за цільовим призначенням, за способом використання, залежно від сезону, за статево-віковими принципами тощо.

Література

1. Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо вдосконалення професійно-технічної освіти в Україні //Професійно-технічна освіта. – 2004. – №4. – с.2.

2. Щербак О. Міжнародний семінар з розробки стратегії та політики системи професійно-технічної освіти України //Професійно-технічна освіта. – 2004. – №4. – с. 45.

3. Мартинюк К.І. Проблеми життєвого самовизначення молоді. – К., 1993.

4. Мистецтво життєтворчості особистості: наук.-метод. посібник. У 2 ч. – К., 1997.

5. Оссовський В.Л. Престиж професії. – К.: Вид-во політичної літератури України, 1986.

Недзельська І. Я., викладач,
ВПУ №20, м.Львів

МОЯ ПРОФЕСІЯ – НАЙКРАЩА

Мета: розвивати в учнів інтерес до обраної професії, розуміння її значимості, актуальності; розвивати почуття відповідальності, бажання постійно самовдосконалюватися; виховувати свідоме ставлення до професійних обов’ язків

Обладнання: презентація «Моя професія – найкраща!», підбірка журналів, плакатів, фахової літератури

Хід заняття

І. Організаційний момент

Вчитель: Сьогодні величезна кількість автомобілів заполонила вулиці міст і сіл. Щоб цей величезний автопарк постійно перебував у справному стані, необхідна спеціальна служба з діагностики несправностей і ремонту

автомобілів. Працівниками цієї служби є автослюсарі. Зазвичай, це лише чоловіки. Найбільш масовою професією на автомобільному транспорті є професія водія автомобіля. Доля водія, пасажирів і пішоходів, цілість вантажів, шляхового обладнання і самого автомобіля багато в чому залежать від автослюсаря — спеціаліста, який готує автомашину в дорогу.

ІІ. Основна частина

На сьогоднішнє заняття ви готували досить різнопланові виступи, використовуючи доступні вам джерела, щоб довести, що ваша професія – цікава, потрібна, перспективна, одним словом - найкраща, найшановніша і найвідповідальніша.

Учень 1. *Суспільно-економічне значення професії.* Із створенням вітчизняного автомобілебудування та зі збільшенням автомобільного парку, безумовно, роль слюсаря з ремонту автомобілів все більше зростає.

Робота водія у всіх на видноті. Ми постійно бачимо водіїв таксі, вантажного автотранспорту, спецмашин. Слюсаря-авторемонтника ми не бачимо. Проте до того, як водій отримає дозвіл на виїзд і зможе виїхати на лінію, його автомобіль пройде через багато рук фахівців різних професій, але перш за все - слюсаря. Це професія номер два після водія. Адже виконати поставлене завдання можна тільки на технічно справному автомобілі. Тому якість і результат роботи водія багато в чому залежать від роботи слюсаря-авторемонтника.

Боротьба за продовження життя автомобілів, утримання їх у належному технічному стані, безпека роботи водіїв, надійність експлуатації - в усьому цьому велика роль належить слюсарю з ремонту автомобілів — провідній особі в технічній службі автотранспортних підприємств. Щоб автомашина запрацювала, її потрібно зібрати, налагодити, відрегулювати і випробувати, у процесі експлуатації — обслуговувати і ремонтувати. Все це - справа слюсаря. І чим складніша машина, тим вища кваліфікація слюсаря. Це одна з важливих професій, тому що, якими б не були досконалими інструменти, завжди буде потрібна людина з «розумними» руками. Внаслідок збільшення з року в рік кількості різноманітних автомобілів, ускладнення виробництва автомобілебудуванню і автосервісу необхідні висококваліфіковані кадри. Тому потреба у спеціалістах з ремонту автомобілів буде постійною і, оволодівши цією професією, можна легко працевлаштуватися в різних автопідприємствах, фірмах автосервісу, автокомбінатах, автопарках, навіть відкрити власну справу. Професія автослюсаря є престижною.

Учень 2. *Історія професії.*

Професія «автослюсар» ускладнювалася в міру розвитку автомобільного транспорту. Виробництво й експлуатація автомобілів підсилювали потребу в людях, здатних підтримувати їх у справному стані і ремонтувати їх у випадку поломки. З винаходом конвеєра Генрі Фордом (30-і роки XX століття) кількість автомобілів різко зросла. Це створило необхідність у збільшенні кількості людей, що вміють підтримувати автомобіль у справному стані. Ускладнення

конструкції автомобіля і поява складного діагностичного устаткування (50-і роки XX століття) призводить до поділу спеціалізацій автослюсаря: моторист, автоелектрик, маляр, вулканізаторник і т.д. На сьогоднішній день ця професія залишається затребуваною, оскільки кількість автомобілів, що випускаються, неухильно росте, а прогрес не стоїть на місці.

Значне зростання кількості транспортних засобів потребує нових сучасних форм технічного обслуговування. До таких форм організації праці належить «Шляхова допомога». Сформовані із кваліфікованих автослюсарів екіпажі (можуть бути і недержавні форми власності) на певних ділянках автомагістралей надають допомогу потерпілим в аварії.

У майбутньому професія збережеться, але в ній відбудуться суттєві зміни. Деякі операції зникнуть, ручна праця зведеться до мінімуму, процес у цілому буде автоматизований. Автослюсарями в основному працюють чоловіки.

Учитель. За класифікацією Є. О. Клімова, професія слюсаря з ремонту автомобілів відноситься до професій типу «Людина-техніка». Про особливості такої роботи йдеться у розділі : «Функціональні обов'язки автослюсаря».

Учень 3. *Основний зміст функціональних обов'язків.*

Предметом праці слюсаря з ремонту автомобілів є автомашина, його агрегати, системи, механізми, окремі її прилади, а також їх частини і деталі. Основні операції: розбирання, ремонт, складання, регулювання, комплексне випробування відповідно до технічних умов експлуатації агрегатів і вузлів автомобілів різних марок.

Автослюсар проводить технічне обслуговування, розбирання, ремонт, заміну, зварювання, складання і регулювання вузлів автомобілів. Розбраковує деталі після розбирання і миття, здійснює статичне і динамічне балансування деталей і вузлів. Виконує операції, пов'язані з заміною мастила, зміні ресор і радіаторів, свердленню отворів і нарізку різьблення, виготовленню прокладок. Здійснює установку приладів і агрегатів електроустаткування за схемою, включення їх у мережу, установку запалювання на розподільниках, їх перевірку на стенді, регулювання та усунення дефектів. Виконує оброблення, зрощення, ізоляцію і паяння дротів, перевірку свічок на іскроутворення, просочування і сушіння ізоляційних обмоток приладів і агрегатів електроустаткування. Проводить обкатку на стенді і пробігові випробування автомобілів після ремонту. Оформляє приймально-здавальну документацію. До робіт 2-3 розряду відносяться: обпилювання, промивка, чищення і змащування деталей, зачистка задирок, зміна гальмівних колодок, зчеплення, масел. Слюсарна обробка проводиться по 4-7 класах точності. Слюсар 5-6 розряду виконує перегородку двигунів, коробок та інших складних і відповідальних агрегатів автомобілів.

Встановивши причини неполадок, слюсар розбирає несправні агрегати і вузли, замінює окремі деталі, знову проводить їх збирання і закріплює на своїх місцях, змащує частини, ще труться, укладає лінії бортової комунікації. Робота завершується оформленням необхідної здавальної документації. Автослюсар користується цілим арсеналом ручних інструментів, електричних механізмів і

пристроїв. Це різноманітні підйомники, гайковерти, діагностичні установки, зварювальний апарат, вимірювальний інструмент.

Цю роботу не можна не любити. Почуваєшся надзвичайно щасливим, коли справний автомобіль легко й тихо мчить по трасі.

Учень 4. *Характеристика процесу праці.*

Сучасний автомобіль — надійний транспортний засіб. Його вузли і механізми можуть безвідмовно працювати довгий час. Високоякісне і своєчасне технічне обслуговування і ремонт автомобілів збільшує їх довговічність, а значить, економить великі кошти народного господарства країни. Слюсар повертає несправні автомобілі до роботи. Без його праці неможливий нормальний ритм роботи жодного автотранспортного підприємства.

Предмети праці сучасного автослюсаря складні, а кожна операція щодо їх обслуговування і ремонту важлива і потребує від працівника загальних і спеціальних знань, професійних навичок і сумлінного ставлення до своїх обов'язків. Автослюсар може спеціалізуватися з ремонту тільки двигуна чи тільки агрегатів силової і ходової частини автомобіля.

Діапазон робіт, що виконуються при технічному обслуговуванні та ремонті автомобіля, винятково широкий. У залежності від їх характеру застосовуються різні знаряддя праці. При *кріпильних* роботах — це різноманітні ключі і викрутки, молотки, пасатижі тощо. При *регулюванні* — спеціальні ключі, вимірювальні інструменти, пристрої, стенди. При *змащуванні* — шприци, пневматичне обладнання, ємкості і т.п.

Праця слюсаря вимагає значних фізичних зусиль і напруги. Підвищена небезпека при використанні піднімально-транспортних засобів і різномонтажних механізмів. Автослюсарі працюють у бригаді або індивідуально. Професію автослюсаря можна поєднувати з іншими професіями (наприклад, слюсаря механоскладальних робіт), за цією професією можна працювати в інших галузях народного господарства (зокрема, у машинобудуванні).

Учень 5. *Санітарно -гігієнічні умови та безпека праці.*

Робота слюсаря з ремонту автомобілів проходить у спеціальних приміщеннях і на відкритому повітрі. Слюсар працює у дві зміни. Умовам праці автослюсаря властиві неминуча загазованість повітря, запах палива, мастил, різноманітних рідин, розчинників, лаків, фарб, електроліту тощо. Режим, ритм праці та переміщення у просторі - вільні.

Робоча поза автослюсаря невизначена. У переважній кількості операцій вона стояча, але при виконанні деяких операцій примусова (на колінах, зігнувшись і навіть лежма). Це створює несприятливі статичні навантаження на тазовий пояс і шийні м'язи, а також погіршує функціональні можливості зору.

Робочі рухи здійснюються переважно руками, але інколи до цих маніпуляцій приєднуються м'язи спини і живота. Вимоги до м'язової сили в автослюсарній праці високі. Незважаючи на хорошу автослюсарну озброєність, вся сукупність монтажних і демонтажних робіт пов'язана із значними

фізичними зусиллями. Вони зосереджені, передусім, на руках і м'язах хребта. Зусилля мають характер як імпульсивного (удари молотком), так і тривалого навантаження (робота гайковими ключами, монтаж важких деталей тощо).

Перевірка технічного стану механізмів автомобіля та їх регулювання проводяться при працюючому двигуні, в шумі. Промивання деталей здійснюється в гасі або інших рідинах. Слюсарю доводиться мати справу з підйомним обладнанням і механізмами, з пневмоінструментами, часто працювати на відкритому повітрі, в неопалюваному приміщенні, де важко підтримувати певні параметри мікроклімату. У зв'язку з несприятливими температурними умовами праці можливі застудні захворювання в холодний період року. При недотриманні гігієни рук, внаслідок роботи з різними мастилами та промасленими деталями, можуть спостерігатися шкірно-гнійні інфекції. Можливі травми механічного характеру.

Професійних захворювань у роботі слюсаря з ремонту автомобілів немає.

Унаслідок великих фізичних зусиль слюсарями з ремонту автомобілів переважно працюють чоловіки.

Учень 6. *Зв'язки з іншими професіями.*

Для оволодіння професією слюсаря з ремонту автомобілів необхідні знання з загальноосвітніх предметів: фізики, математики, креслення, трудового навчання тощо.

Автослюсар - це фахівець широкого профілю, який досконало повинен знатися на технічному влаштуванні будь-якого механізму автомобіля. Схильність до конструювання теж не з останніх якостей. Досвідчені автослюсарі постійно шукають і знаходять шляхи удосконалення і полегшення праці, створюючи різноманітні пристрої і обладнання.

Щодня нам постійно доводиться стикатися з будь-яким видом автотранспорту – чи то особистий автомобіль або громадський транспорт, за усіма потрібен професійний і своєчасний догляд. Саме тому кваліфікований фахівець з ремонту і діагностики автомобіля сьогодні є досить затребуваним.

Учень 7. *Фізичні якості автослюсаря.*

Робота слюсаря з ремонту автомобілів підійде фізично міцним молодим людям, терплячим, захопленим технічним конструюванням, автомотоспортом, кмітливим, схильним до творчості, винахідливості.

У роботі слюсаря з ремонту автомобілів беруть участь різні види відчуттів, які відображають властивості оточуючого середовища, за винятком смакових. Для виконання професійних обов'язків працівникові необхідні гострота і точність зорового, слухового і додаткового сприйняття, хороша координація рухів пальців і рук, стійка нервова система.

Більша частина об'єктів, з якими працює автослюсар або знаходиться у напівтемряві, або недостатньо освітлена (він спостерігає деталі знизу вверх). Тому йому потрібні гострота зору та точність зорового розпізнавання.

Технічне обслуговування автомобілів частіше розпочинається з прослуховування роботи двигуна. Тому автослюсар повинен володіти так

званим технічним слухом. Це означає, що за шумовими особливостями двигуна, агрегату, механізму, які працюють, можна вловити сторонній звук, який вказує на ту чи іншу несправність. Професійний слух у досвідчених слюсарів-авторемонтників дозволяє вловити до 3% відхилень частоти обертання колінчатого валу двигуна від норми.

Робота ставить підвищені вимоги до функціонального стану сенсомоторики автослюсаря. Він повинен уміти дозувати на дотик величину зусиль, які докладаються, наприклад, при кріпильних роботах. Розбирання механізмів, робота у незручній позі, при недостатній освітленості деталей вимагають від працівника високої точності і координації рухів.

Тактильні відчуття необхідні автослюсарю для демонтажу та монтажу різних деталей. Робота автослюсаря потребує також специфічної чутливості, яка необхідна для регуляції положення в просторі і рівноваги тіла.

Майстер виробничого навчання. Без аналітичного мислення праця автослюсаря не буде повноцінною. Неможливо бездумно, механічно демонтувати і монтувати механізми і системи двигуна. Автослюсар повинен володіти хорошим просторовим уявленням.

Тільки той зможе з мінімальними витратами зусиль і часу знайти несправність, усунути її, хто у змозі уявити собі роботу деталей того чи іншого механізму в їх взаємодії. Це надзвичайно необхідно при монтажі та інших видах робіт. Основне навантаження в роботі автослюсаря лягає на операції аналізу, синтезу, порівняння і висновку-аналізу стану двигуна й інших агрегатів. Необхідно зробити висновок про стан неполадок і провести порівняння з минулими випадками. Після виявлення дефектів треба прийняти рішення про початок ремонту.

Від автослюсаря вимагаються високорозвинуте логічне і технічне мислення, висока точність зорової рухової пам'яті. Довготривала пам'ять необхідна, як правило, на етапі виявлення несправностей, а оперативна — в процесі їх усунення. Робота автослюсаря вимагає стійкості уваги і здатності до тривалого зосередження. У професійній діяльності автослюсаря часто зустрічаються випадки, коли доводиться працювати при дефіциті часу. Наприклад, якщо виникає великий наплив автомашин для ремонту, завжди спостерігається підвищена напруженість у роботі ремонтника, підвищується почуття відповідальності. Тому можна сказати, що професія автослюсаря вимагає емоційної стійкості, витривалості, врівноваженості, відповідальності та організованості.

Учень 8. *Особисті якості професійного автослюсаря.*

Якостями особистості, що визначають успішну діяльність автослюсаря, вважаються доброзичливе ставлення до людей, почуття відповідальності, акуратність, старанність. Схильність до конструювання теж не з останніх якостей. Досвідчені автослюсарі постійно шукають і знаходять шляхи удосконалення і полег-шення праці, створюючи різноманітні пристрої та

обладнання. Вибираючи професію автослюсаря, необхідно співставити свої особисті якості з тими, які потребує професія.

Перша умова роботи в сфері технічного обслуговування і ремонту автомобілів — любов до техніки. Друга — терпіння і наполегливість. Слюсарю необхідне почуття відповідальності. Під час огляду автомашини автослюсар зобов'язаний помітити всі несправності і виявити їх причини, а в процесі обслуговування і ремонту — не пропустити жодної непідтягнутої гайки, незмащеної деталі, несправного механізму.

Професія автослюсаря розвиває ряд позитивних якостей людини таких, як: спостережливість, майстерність, акуратність, аналітичне і технічне мислення.

Психологічними протипоказаннями до професії слюсаря з ремонту автомобілів є неуважність, емоційна нестабільність, слабка зосередженість.

(*Презентація відеоролика*).

ІІІ. Висновок

Викладач. Сьогодні Україна — могутня автомобільна країна з багатомільйонним парком різноманітних типів вантажних, легкових автомобілів та автобусів. Для того, щоб величезний парк автомобілів був справний та ефективно працював, потрібні працівники, котрі слідкують за станом автомобілів, усувають неполадки. Цим займаються автослюсарі, і потреба в них постійно збільшується. Тому ймовірність працевлаштування після навчання висока.

Додаток

Професія: автослюсар

Тести на відповідність обраній професії

Питання: 1. Тобі подобаються точні науки?

1. Зовсім не подобаються, мої результати досить низькі.
2. Не дуже, маю посередні результати.
3. Так, маю непогані успіхи.

Питання: 2. Ти вмієш робити креслення?

1. Залежить від складності креслення.
2. Ні, маю велику прогалину в цій галузі знань.
3. Так, я непогано на цьому розуміюся.

Питання: 3. Продовж речення: «Коли я роблю якусь справу, то...»

1...часто відволікаюся на сторонні речі.

2....намагаюся повністю зосередитися, але це не завжди виходить.

3...повністю на ній зосереджуюся.

Питання: 4. Чи завжди ти старанно працюєш?

1. Ні, рідко по-справжньому стараюся.
2. Тільки якщо особисто зацікавлений у результаті.
3. Так, мені притаманна старанність.

Питання: 5. Чи подобається тобі робота, пов’язана з конструюванням і моделюванням?

1. Ні, зовсім не подобається.
2. Не дуже, але за необхідності можу з нею впоратися.
3. Так, я непогано на цьому розуміюся.

Питання: 6. Чи часто ти ризикуєш без видимих на те причин?
1. На жаль, часто йду на невиправданий ризик.
2. Кілька разів ризикував, потім про це дуже жалкував.
3. Ні, намагаюся бути обережним і розважливим.

Питання: 7. Тобі колись доводилося страждати через свою неакуратність?
1. Мені майже нічого не доручають саме через мою неакуратність.
2. Було кілька таких випадків.
3. Ніколи, я все роблю акуратно!

Питання: 8. Тобі доручили підготувати доповідь, а товариш кличе тебе на вечірку. Що робитимеш?
1. Звичайно, піду на вечірку!
2. Піду на вечірку, а потім спробую щось підготувати.
3. Буду готувати доповідь: справа - перш за все!

Питання: 9. Ти віддаєш перевагу кількості чи якості?
1. Найчастіше віддаю перевагу кількості.
2. Не скажу напевно: все залежить від конкретної ситуації.
3. Для мене якість стоїть на першому місці!

Питання: 10. Обираючи професію автослюсаря, що ти враховував у першу чергу?
1. Матеріальну сторону.
2. Це було спонтанне рішення.
3. Свої інтереси і схильності, можливі перспективи.

Результат:

Якщо переважає цифра 3 – це ваш шлях до успіху.

Якщо цифра 2 - потрібно над собою попрацювати, і ви досягнете успіху.

Якщо цифра 1 – у вас недостатньо розвинуте почуття відповідальності, тому це не ваше покликання.

Прокопенко С. С., викладач
Харцизький професійний ліцей, Донецька обл.

ДІВОЧА КОСА ТА СУЧАСНА ЗАЧІСКА

У цій розробці розкриті проблеми виховання почуття дівочої честі, гідності, естетичні та етичні норми поведінки, ознайомлення зі звичаями та традиціями українського народу, з професією перукаря, розкрито взаємозв’язок між історичною традицією та сучасними тенденціями у перукарському мистецтві.

Мета: розширити знання вихованців з історії зачіски;

-формувати мотивацію пізнання, збереження та розвитку національних традицій;

-виховувати ціннісне естетичне ставлення до побутової сторони життя, охайність, любов до української культури, почуття дівочої честі і гідності;

-вчити дівчат бути охайними, добропорядними, працьовитими;

-відроджувати призабуті звичаї нашого народу.

Обладнання: фотографії жіночих зачісок різних часів, плакат «Коса – дівоча краса», плакат з народними приказками та прислів'ями, фотостенд «Погляд у минуле», «Види плетіння», ілюстрації сучасних зачісок, напис: «Мораль чиста – краща всього намиста».

Хід заходу

На сцені дівчина розплітає косу. (*Звучить лірична пісня, виходять ведучі*).

1 ведучий: Вечір надворі, ніч наступає. (*Дівчина перед дзеркалом розчісує косу*).

Юнак: Вийди, дівчино, серце благає.

2-й ведучий: Чистеє небо зіроньки вкрили. (*Дівчина заплітає косу*).

Юнак: Вийди до мене, дівчино мило!
Дай подивитись в яснії очі,
Стан твій обняти гнучкий, дівочий,
Глянути в личко біле, чудове,
На коси довгі, чорнії брови.
(Дівчина вибігає із хати, юнак зустрічає її).

1-й ведучий: У кожному столітті й у різних народів існує своє уявлення про красу. «Коса – дівоча краса». У багатьох жінок і чоловіків збереглося особливе ставлення до волосся, як до ознаки дівочої та жіночої вроди (краси) і навіть знання, мудрості. Довга коса – багатство дівчини.

2-й ведучий: У всі часи довге, шовковисте волосся викликало зачарування і захоплення. А в суворі часи первіснообщинного ладу жіноче волосся служило ще і захистом від холоду, негоди. Трішки пізніше при виборі найгарнішої дівчини общини нарівні з красою обличчя і фігури враховували ще й довжину волосся. (*Тихо лунає пісня В.Меладзе «Золотистий локон»).*

1-й ведучий: Кожен народ по-різному ставиться до волосся. Наприклад, тибетські мудреці не голилися, заплітали косу. Довге волосся вважалося натхненням для творчості. Про це, до речі, є легенда і в Біблії, про людину непомірної сили – Самсона, чия міць полягала у волоссі, яке він заплітав, до речі, в коси. Коли ворогам вдалося обманом відрізати йому волосся, Самсон ослаб, не міг опиратися і його осліпили. Він залишився в рабстві, і вороги водили його в свій храм, щоб потішатися там над ним. Але як тільки волосся знову відросло, Самсон смикнув за ланцюга, що приковував його до колон, через що будівля завалилася, поховавши і його самого, і його тюремників. У Київській Русі за вирваний жмут волосся накладали великий штраф - більший, ніж за покалічену ногу.

2-й ведучий: Довге волосся цінилось нарівні з дорогоцінним камінням і золотом. На Сході вважали, що ідеальна красуня обов'зково повинна була мати довге волосся, що доходить до сідниць. Крім того, волосся повинно бути

чорним настільки, що його порівнювали з ніччю, яка настає над світом, коли розпускається жіноче волосся.

1-й ведучий: В українців з давніх-давен коса була гордістю дівчини, ознакою її честі і чистоти. Волосся є ще й символом краси, особливо жіночої. Українські дівчата ходили з непокритою головою й носили довгі коси. Це було ознакою дівочої честі.

2-й ведучий: Шановні гості, вчителі, учні ми запросили вас сьогодні на усний журнал «Дівоча коса та сучасна зачіска», який складається з 5–ти сторінок.

1-й ведучий: Ілюстрацією нашого журналу будуть дівчата, справжньою красою яких є довгі коси. (*Демонстрація зачісок*).

У повільному танці проходять дівчата, демонструючи свої коси, сідають на стільці.

2-й ведучий: Головним «редактором» нашого журналу є фахівець-перукар.

Редколегія ознайомить усіх присутніх із сучасними зачісками, її члени нададуть корисні поради, покажуть майстер–клас. *(Перукар відбирає дівчаток для виготовлення зачісок. Лунає лірична музика*).

1-й ведучий: Відкриваємо першу сторінку нашого журналу, який має назву **«Рости коса до пояса, буду заплітати».**

2-й ведучий: Діти, як правило, народжуються з коротким волоссям, а якщо трапляється, що дівчинка народилася з довгим волоссям, то казали, що в майбутньому на неї чекає життя в багатстві та розкоші. З першою купелею починалась турбота батьків про коси дівчинки.

Ще у купіль покладемо
Червону калину,
Чебрець, ружу та барвінок,
Скупаємо дитину,
Щоб коса була у неї
В першу купіль покладемо.

1-й ведучий: У всіх родинах існував непорушний звичай: вставши, дівчина мусила насамперед навести лад на голові, заплести коси. Волосся з гребінця спалювала, бо вірили: якщо у нього зів'е гніздо ворона, голова болітиме. Вважалося найбільшим нехлюйством братися за будь-яку роботу з розпущеними косами. Про таких говорили: «У неї на голові сорока гніздо звила», «У неї в косах сім чортів кублилися».

Час летів, роки минали,
Наша дівчинка зростала.
Вже зробила перший крок,
«мама» проказала,
І у чорні дві косички
Стрічки заплітала.
Ще й співала залюбки,

Танцювать любила,
В хаті поралась щодня
Все робити вміла.

Існував навіть такий обряд як плетіння коси. Тож запрошуємо ведучих першої сторінки.

Дівчина 1: Заплітання коси було складним ритуалом. Перше заплітання відбувалося, коли дівчинці виповнювалося п’ять років. Для цього запрошували «сахнівну» – одружену жінку з кола близьких родичів. Вона брала жмут волосся спереду, з потилиці, від правого вуха й від лівого, заплітала навхрест і промовляла: «Як зв'язую все волосся на тобі, аби ся тримало з усіх чотирьох боків, так аби ся в'язали до тебе з усіх боків парубки, удівці, дідицькі сини та й котрі найстарші парубки у краї; котрий тебе узрить, то так аби ся за тобою умлівав, як риба за водою».

Дівчина 2. Інша народна традиція говорить, що заплітати косу надавалося почесне право хрещеній матері. Відбувалося це приблизно так:

Дівчинка: Благословить батьку й мати,
Хочу косу заплітати,
Косу заплітати і стрічки вбирати,
Щоб виросли довгі,
Густі та красиві.
І раніше своїх годочків
Не ставали сиві.

Батько й мати: Благословляємо!

(*Хрещена мати саджає дівчинку на стілець і заплітає косу, прикрашає стрічками, віночком*).

Хрещена мати: Благослови і ти, Боже, бажання заплітати косу в добрий час і розплітати дівочу косу свого часу.

Дівчина 1: Щоденні традиційні зачіски в усіх куточках України були найрізноманітнішими. Малих дівчаток заплітали у чотири коси, дорослих – у дві. Обкладали віночком. У святкові дні волосся заплітали в одну або в дві коси, що вільно спадали на плечі з вплетеними святковими стрічками.

Дівчина 2: Коли дівчата весною виходили викликати весну, то плели вінки з живих квітів, і заплітали їх у косу – це був цілий обряд. Ще первісна людина розділила життя природи на чотири цикли: зима, весна, літо, осінь залежно від руху сонця**.** І в весняних хороводах наслідували цей рух, і в засобах плетіння вінків, і в заплітанні коси! А разом це означало нескінченність життя.

Але ж чому коса запліталась з трьох частин? Ми вже два елементи знаємо – життя сонця і природи. Третій символ – символ сім’ї. Значить маємо триєдиний символ сонця, врожайності, сім’ї. (*Дівчата водять хоровод «Кривий танок»)*

1-й ведучий: Запрошуємо до вернісажу та надаємо слово ведучим.

(Тихо звучить пісня Л.Вайкуле «Вернісаж»).

Дівчина 3: Готуючись до цього заходу, ми зібрали фотографії, на яких зображені прабабусі, бабусі, мами, де вони з зачісками, які носили в їх час.

(Демонструє на фотостенді зачіски).

1-й ведучий: Послухайте, будь ласка, про «Магію волосся».

Читець: Волосся – джерело нашої космічної сили, і все, що з ним відбувається, змінює нас. Навіть щоденне розчісування волосся – магічний обряд. Треба робити це вдумливо, уявляючи волосся сильним і здоровим – таким воно і буде. Розчісуватися треба тільки своїм гребінцем, щоб не приймати на себе чужі біди і хвороби. І, до речі, в давнину були повір'я про те, що від частого розчісування волосся та й сам чоловік псуються. Дівчатам на Русі заплітали коси від лазні до лазні – раз на тиждень. Є ще кілька старовинних повір'їв слов'ян, що стосуються до волосся. Якщо ви хочете довго залишатися палкою і темпераментною, не можна розчісувати волосся після настання темряви. Не можна стригти своїх чоловіків і дружин – це призводить до сварок. Самим собі волосся стригти – до неприємностей. Після стрижки і розчісування волосся не можна викидати. В народі є легенда про птаха, який волосся знайде, гніздо зів'є, а у людини буде боліти голова до тих пір, поки птах потомство не виведе, і пташенята не вилетять із гнізда. А ще вважалося, що кинуте волосся нечистий підбирає і сітку проти душі людської плете. Раніше від цих напастей позбувалися просто – волосся спалювали в грубці. Тепер таке теж можна влаштувати, якщо надавати цьому великого значення. Знаючі люди також кажуть, що зістрижене волосся можна викидати в проточну воду.

1-й ведучий: Час оголосити наступну сторінку: «Дівчина у віночку, як квіточка у садочку». *(Додаток 1*).

2-й ведучий: Коса і вінок – символ дівоцтва, саме про це нам розкажуть ведучі цієї сторінки.

Дівчина 5: Починали носити віночок дівчата з трьох років. Перший – для трирічної дівчинки плела матуся, намочувала у росах сім днів, а тоді до скрині клала. У віночок вплітала чорнобривці, незабудки, барвінок, ромашки. Кожна квіточка лікувала дитину: чорнобривці допомагали дитині позбутися головного болю, незабудки та барвінок – зір розвивали, а ромашка - серце заспокоювала.

Дівчина 6: У чотири роки для дитини плівся інший віночок. Усі кінчики пелюсток були розсічені, заплітався безсмертник, листочки яблуні.

А для шестирічної доньки у віночок вплітали мак, що давав сон, окрім того вплітали волошку.

Для семирічної дівчини плели вінок із семи квіточок та вплітали цвіт яблуні. То був цілий ритуал, коли батько торкався вінком голівки і промовляв: «Мати – яблуня моя» та просив у неї здоров’я та долі для дитини. У центрі було гроно калини – символ дівочої краси, далі квіти і незабудки, барвінок, чорнобривці, нагідок, безсмертника.

Дівчина 7: Дівочі вінки були найрізноманітнішими: вінок відданості, вінок вибачення, вінок надії, вінок кохання, вінок сподівань, вінок ніжності.

Дівчина 8: Серед розмаїття вінків особливе місце належить «вінку кохання». Право вплітати його мали лише дівчата віком від 13 років до заміжжя. Основу такого вінка складають ромашки – символ юності, доброти, ніжності. Також вплітали цвіт яблуні і вишні. Над чолом квітуче гроно калини. Поміж квітами вплітаються вусики хмелю – символу гнучкості і розуму.

Дівчина 9: ***Вінок відданості.*** Його виплітають з любистку і волошок. Основою вінка є волошки, а поміж ними вплітають квітучий любисток.

Колись давно, повідають люди старшого віку, жили в Україні два птахи: Любисток і Волошка. А що були вони дуже гарними від природи, то люди винищили їх. Знайшли собі притулок у гаю останні двоє з тих пташенят і недоля здружила їх настільки, що всі ставили їх у приклад. До кінця своїх днів вчили Любисток і Волошка всіх любити й оберігати одне одного, шанувати, бути щирими у розмовах. А як померли, то проросли двома пахучими квітками. Колись дівчата дарували вінки з любистку і волошок коханим у хвилю розлуки. І возив козак такий засушений віночок у шовковій хустці коло серця по далеких світах та твердо знав, що його чекають, про нього пам'ятають, його кохають.

Дівчина 1: ***Вінок надії.*** Його виплітали дівчата, яким не пощастило у коханні, або для того, щоб освідчитися в ньому нерішучому парубкові. В'язали вінок з волошок і польового маку. Волошка – символ простоти і ніжності, мак дарує надію. Вважали, що любов прийде сама, коли такий вінок дівчина власноруч одягне на голову своєму обранцеві.

Дівчина 2: ***Чернечний вінок.*** Поміж різновидів вінків є один, який рідко хто вплітає за своє життя. У першому випадку його готує своїми руками дівчина, яка вступає на стежку служіння Богові, тобто готується до чернечого постригу. Коли якась з дівчат готувалася до чернецтва, то ввечері перед відходом до хати збиралися дівчата. Кожна несла з собою білі лілії – символ чистоти. Дівчина – господиня у квітковому вінку стрічала гостей. Відбувався обряд прощання Господньої нареченої з дівоцтвом. Тоді приходили старші жінки з родини і переодягали дівчину в довгу темну сукню. Дівчата знімали віночок з дівчини і вкладали на голову вінок із білих лілій.

В іншому випадку вінок з білих лілій виплітали на смерть дівчини.

Дівчина 4: Послухайте цікаву легенду про вінок.

Йшла дівчина по калину. Зустрів її парубок і каже: «Знімеш вінок – моя будеш». Не веліла матуся знімати віночок, та парубок гарний, говорив красиво, а ласкавий погляд зігрівав серце. Зняла дівчина віночок, а парубок перетворився на страшного дідька і забрав її до себе. Тому кажуть, що вінок оберігає від нечистої сили.

Ведучий 1: Перегорнемо наступну сторінку нашого журналу **«Коса і вінок - символ дівоцтва».**

Ведучий 2: Прощання з косою – це власне прощання з дівуванням. Цьому присвячували навіть спеціальний ритуал - розплітання коси.

(Інсценування обряду «Розплітання коси»).

До хати приходять дівчата, їх зустрічає батько й мати.

Мати: Спасибі вам, дівчата, за честь, що прийшли моїй дитині косу розплітати.

Дівчата: А де ж тая дівка,
Що бажала вінка?
Підіть її увідіте,
На стілець посадіте,
Русу косу розплетіте.
(Вводять молоду, вона кланяється батькам)

Молода: Спасибі вам, тато й мамо, за те, що мене ростили й добра навчили. А тепер благословіть косу розплести.

Батьки: Благословляємо тебе, доню, щастям, здоров'ям, доброю долею.
(Дівчата заводять журливу пісню).
Як я в косах ходила,
То я вас не просила:
А тепер я вас прошу:
Розпустіть мені косу
По червонім поясу.

Дружка до матері:
Стільця, матінко, стільця.
Золотого крісельця.
Ще й нового кожуха,
Нехай сяде молодуха.

Спочатку батьки, потім дівчата символічно розплітають косу, останнім – найменший брат, і співають пісні.
Руса коса до пояса,
Руса коса до пояса,
Розчесана до волоса,
Руса коса плечі вкрила,
Дрібна сльоза личко вмила.

Старша дружка: А зараз, мамо, просимо вас одягти дочці весільний вінок.

Мати: Благословляю, щастя, здоров'я**,** доброю доленькою, щасливо гуляй, дочко у весільному віночку.

Ведучий 1: Коса – це не тільки дівоча краса, вона мала й морально-етичний аспект.

Ведучий 2: Пропонуємо вашій увазі наступну сторінку нашого журналу, яка називається: **«Дівка без коси, що кінь без гриви» або «Мораль чиста – краще всякого намиста».** *(Звучить пісня «У вишневому садочку»).*

Дівчина 5: Вислів ***«Надруга над косою»*** стосувався дівочої цнотливості. Легковажна дівчина згідно з традиціями втрачала право носити косу. За давніми традиціями збезчещеній дівчині прилюдно відтинали косу, покривали голову чорною хусткою. Звідси і назва «Покритка». Іноді були і суворіші покарання. Писав І. Я. Франко, що «покритку» навіть били шнурками, намоченими у соляній ропі. Про живучість таких покарань можна дізнатися у

поемі Т. Г. Шевченка «Катерина». Взагалі дівчині дозволялося бути з юнаком тільки до заходу сонця. Хто порушував цей етикет, швидко розповсюджувалися чутки: збезчещена. *(Звучить народна пісня «Їхали козаки з Дону до дому»).*

Дівчина 6: Колись трагічні історичні обставини змушували дівчат відрізати коси. Так Соломії довелося розпрощатися з волоссям з оповідання «Дорогою ціною» М. Коцюбинського. Після поразки Б. Хмельницького під Берестечком у 1651 році всі дівчата одного села записалися до козацького війська. Щоб їх не впізнали, вони відрізали собі коси. Вони зважились на такий крок заради вільної і незалежної України.

Дівчина 7: А зараз багато дівчат нехтують косою. Коса стала рідкістю. Я не закликаю всіх відпускати коси, кожна дівчина сама вибирає зачіску. Але пам'ятайте, що коса і дівоча честь, гордість і порядність означало одне і теж. Любі дівчата! Ростіть і шануйте коси – свою дівочу красу.

Ой не ріж косу, бо хороша,

Не погань красу, дуже прошу я

Ведучий1: Нарешті ми підійшли до останньої сторінки нашого журналу **«Коса і мода».**

Ведучий 2: Час запросити фахівців перукарів, які продемонструють різні образи та розкажуть про сучасні зачіски з коси.

Перукар 1. ***Коса «Риб'ячий хвіст»***

Гарний «риб'ячий хвіст» чудово виглядає на прямому густому і блискучому волоссі. Для урочистих випадків можна прикрасити зачіску стразами.

ВИКОНАННЯ

1. Зачесати все волосся назад. До початку плетіння відокремити два тонких пасма волосся, одне з лівої скроні і друге - з правої. Кожне пасмо має бути товщиною приблизно 2,5 см.

2. Працюючи на задній стороні голови, перехрестити пасма - праве над лівим.

3. Притримуючи пасма правою рукою і притискаючи їх до голови, захопити лівою рукою нове пасмо з-під лівого пасма. Нове пасмо має бути того ж розміру, що й попереднє.

4. Нове ліве пасмо перехрестити з правим пасмом, наклавши його зверху, і притиснути до голови лівою рукою.

5. Правою рукою захопити нове пасмо з правого боку. Перехрестити нове праве пасмо з лівим збільшеним пасмом, накладаючи його зверху, і притиснути до голови правою рукою.

6. Повторювати етап 5 до шиї.

7. Продовжувати плести «риб'ячий хвіст», витягаючи пасма з-під «кінського хвоста» і перехрещуючи їх по центру (хоча волосся не було закріплене ґумкою, воно все одно буде спадати уздовж спини у вигляді «кінського хвоста»). (Додаток)

Перукар 2. ***Бічні косички-джгути***

У цій зачісці використовують перекручені французькі джгути. При їх виконанні точно так само додаються додаткові пасма, як при плетінні французької коси. Вигадливо скручені пасма створюють на голові ефектний рельєфний візерунок з волосся. Ця зачіска є свого роду твором мистецтва, і оточення неодмінно поцікавиться, як вам вдалося її зробити.

ВИКОНАННЯ

1. Зробити спереду проділ у будь-якому місці за бажанням і закінчити його на середині маківки. Продовжити проділ серединою потилиці.

2. Вам доведеться виконувати зачіску в два етапи - спочатку на одній стороні, потім на іншій. Для початку потрібно зачесати волосся з лівого боку від проділу в напрямі до потилиці. Відокремити спереду біля обличчя невелике пасмо (А). Воно повинне йти від проділу до скроні і бути товщиною приблизно 2,5 см. Якщо ви хочете виконати більш тугі кіски, то пасма повинні бути меншого розміру. Перекрутити це пасмо в напрямі від обличчя приблизно три рази і затиснути джгут правою рукою.

3. Лівою рукою відділіть друге пасмо (В), що знаходиться під тим, що затиснуте в правій руці. Нове пасмо має дорівнювати за розміром першому та проходити від проділу через голову до лиця.

4. Перекрутити пасмо (В), затиснуте в лівій руці, в напрямі від обличчя приблизно на три оберти. Перехрестити його з тим пасмом, що знаходиться у вашій правій руці (А), пропустивши його під цим пасмом. Поміняти руки місцями.

5. (А) Перекласти обидва пасма в праву руку, притримуючи пальцями, перехрестити пасма, розділити їх і перекрутити. Стиснути пальцями пасма, щоб вони не розкрутилися. (В) Лівою рукою відокремити нове пасмо так само як попереднє. Перекрутити це нове пасмо (С), потім перехрестити його з нижнім пасмом (А) під верхнім пасмом (В). Поміняти місцями руки, з'єднати пасма А і В у одне пасмо, потім перенести обидва пасма в праву руку.

6. Повторювати етапи 4 і 5 до шиї.

7. Від шиї продовжувати формувати косу-джгут по всій довжині волосся; перекручувати обидва пасма і перехрещувати їх в одному напрямі. Закріпити кінець джгута ґумкою.

8. Точно так само зробити джгут на іншій стороні проділу, виконуючи етапи 2-7 у зворотному напрямі.

9. Підвернути кінці джгута всередину і закріпити під косою шпилькою.

10. Обв'язати стрічкою підгорнуті джгути і зверху зав'язати бант. (Додаток).

Перукар 1. ***Французькі коси з стрічкою***

Вам стане в нагоді ця зачіска для урочистих випадків. Для цієї зачіски потрібна стрічка, найкраще з металевою ниткою. Вона додає зачісці блиску і міцніше тримається у волоссі ніж атласна стрічка.

ВИКОНАННЯ

1. Зробити спереду проділ по діагоналі, починаючи збоку і далі під кутом 45 градусів до середини маківки, а потім далі вниз точно по середині потилиці.

2. Вам потрібно виконати французькі коси по черзі з кожного боку від проділу. Пасма повинні бути тонкими, тугими і щільно прилягати до голови. Для початку підкласти одну стрічку під перше пасмо, залишивши зверху 15 см. У процесі формування коси пропускати стрічку під кожним пасмом, що знову додається. При цьому стрічка буде вплітатися в косу, переходячи з одного боку на іншу і вперед поперек коси.

3. Від шиї продовжувати плести просту косу і вплітати стрічку, підкладаючи її під пасмо, що перетинає інше пасмо. Закріпити кінець коси ґумкою.

4. Повторити етапи 2 і 3, заплітаючи волосся на іншій стороні голови.

5. Перехрестити коси біля початку шиї (a) і підвернути кожну косу до центру. Акуратно приколоти шпильками (b). Зав'язати кінці стрічок бантом. (*Додаток*)

Ведучий 1: Довге гарне волосся в усі часи служили символом жіночності. А власниці шикарної шевелюри, своєю чергою, ніколи не були обділені чоловічою увагою. Та й прекрасні добродійки не забудуть окинути ревнивим поглядом суперниць і оцінити гарні зачіски для довгого волосся. Звичайно, всім зрозуміло, що клопоту з довгим волоссям значно більше, ніж з коротким або середнім. Догляд за ним забирає значно більше часу, однак ефект, безумовно, того заслуговує. Адже саме довге волосся надає просто необмежене поле для прояву фантазії у створенні шедеврів перукарського мистецтва. В даному випадку на вас працюють і багатовікові традиції, адже жінки споконвіку носили саме довге волосся. Цирульникам у середні століття доводилося проявити чимало вправності, щоб їх підопічна змогла зробити фурор на вечірньому прийомі. І хоча води з тих пір спливло чимало, але гарне волосся та ефектні жіночі зачіски з довгого волосся, як і раніше актуальні й модні.

То ж надамо слово косметологу.

Косметолог:

- щоб коса була гарна та пишна, ні в якому разі не можна стригти волосся самій собі;
- відрізати волосся слід тільки на «молодий» місяць, особливо у травні, щоб коса була повна;
- волосся не можна стригти в дні сонячного і місячного затемнення. Після таких процедур можна захворіти або як раніше вірили розум зістригти.
- не можна залишати волосся на гребінці, його треба спалити. Не викидати волосся на вітер, бо це зашкодить здоров’ю;
- треба змінювати зачіски, стригти волосся якомога частіше, це виводить негативну енергію, допомагає позбутися депресивного стану.

Але дуже важливо для здоров'я волосся, якому майстру ви довіритеся, бо людина, яка вас стриже, активно діє на ваше самопочуття. Вибирайте

енергійного життєрадісного майстра – тоді життя після стрижки змінюватиметься тільки на краще!

Учитель: Мода на косу рано чи пізно повернеться, але чи повернеться ота первісна суть традиції народної етики, що символізувала дух дівочої чистоти? Це залежить від вас дівчата. Дівчину з гарною косою ми не обійдемо увагою, приглянемось і подумаємо, а все ж таки гарні були у нас звичаї. Тож нехай вони відроджуються і в селі, і в місті, і в наших душах.

Хлопець: Як я скучав за вами, коси,
Чом вас, коси, ніхто не носить?
Ще ж від полюса і до полюса
Вас у віках прославляли віками,
Русі коси до самого пояса,
Коси, викладені вінками.

Учитель: Ось і закінчився наш захід. Усім дякуємо за участь.

Степуренко Л. О., викладач
Новояворівське ВПУ, Львівська обл.

«БУДІВЕЛЬНИК – ЦЕ ЗВУЧИТЬ ГОРДО!»
Усний журнал

Мета: *Виховувати в учнів почуття гордості за свою професію, відповідальність за якісне виконання дорученого завдання. Акцентувати увагу на тому, що будівельнику необхідні знання інших предметів, зокрема, хімії.*

Обладнання: *мультимедійний проектор, екран, плакат.*

Вступне слово викладача хімії:

Епіграфом до нашого усного журналу ми взяли слова з Вічної Книги: «Коли не Господь збудує дім, даремне будівничі трудились» (Псалом 127, 1).

У цих словах закладена глибока мудрість. Сьогодні ми поговоримо з вами про велич праці будівельника, про те, що будівельник повинен бути ерудованою людиною, що йому вкрай потрібні різнорідні знання.

Отже, перша сторінка усного журналу «Я — будівельник».

- Будівельник — це покликання, нескінченна творчість і пошук. Як приємно усвідомлювати, що твоя праця необхідна людям усіх професій, що плоди твоєї праці переживуть століття.
- Вдумайтесь у велич місії будівельника. Адже будівельники є носіями добра і благополуччя. Це завдяки їм тисячі людей щорічно святкують новосілля в зручних, гарних, сучасно обладнаних квартирах.
- Кожен будівельник відчуває гордість за свою професію, вважає її найцікавішою, найпривабливішою серед інших. І це зрозуміло, адже в ім’я людини, для блага людини трудяться будівельники.
- Люди будували завжди. Нині масштаби будівництва величезні, завтра треба буде будувати ще більше. Майбутні будівельники XXI століття будуть будувати такі міста, проекти яких сьогодні здаються фантастичними.

• На те, як потрібно розуміти сенс своєї діяльності, як потрібно працювати вчить нас це невеличке оповідання.

Один майстер із мулярів багато літ працював у великій будівельній компанії. Аж ось отримав замовлення побудувати розкішну віллу – за власним проектом, на свій смак. Дістав змогу вибрати для будівництва найкраще місце і не думати про кошти. До праці взявся негайно. Та спершу, надуживаючи виявленою до нього безмежною довірою, поклав собі використати старі будівельні матеріали, а крім того, залучити до справи менш кваліфікованих робітників, аби в такий нечесний спосіб заощадити для себе якнайбільше грошей. І коли дім було вже зведено, під час урочистої церемонії, влаштованої з цієї нагоди, майстер–будівельник вручив керівникові компанії ключі від будинку. Одначе директор відразу ж і повернув йому ключі.

–Цей дім, - сказав він, усміхаючись, – є нашою подякою тобі за сумлінну працю. Це вираз нашої поваги і шани.

Кожен день нашого життя — це цеглинки, з яких ми будуємо дім свого майбуття.

Музична пауза: танець «Запрошення до професії»

ІІ сторінка «Шедеври світової архітектури»

• Твори мистецтва — неоціненне надбання людства, без якого неможливо уявити собі світову культуру. Важливе місце в цьому надбанні займає архітектура, цей «кам'яний літопис світу», в якому втілилися провідні ідеї минулого і сучасності, колективний геній народів, їх слава і гордість. Кожний народ пишається культурними здобутками своїх предків, бо в них він бачить не тільки своє минуле, а й сучасне і майбутнє. Вони належать усьому людству.

Про деякі з них ми розкажемо вам сьогодні.

• До найбільших здобутків світового мистецтва і архітектури належать єгипетські піраміди поблизу Каїра. Їх не могли зруйнувати ні люди, ні часи. В усі часи піраміди справляли на мандрівників величезне враження. І в наші дні піраміди, які належать до семи чудес світу, продовжують викликати подив. Особливо піраміда Хеопса — найбільша кам'яна споруда світу, яка простояла понад чотири з половиною тисячоліття. З чого збудовані піраміди? Виявляється з вапняку $CaCO_3$, з найтвердіших його порід. Понад 2 мільйони блоків вагою близько 2,5 тони кожен було так припасовано, що неможливо помітити місця з'єднань в кладці, а блоки в пірамідах скріплювали вапняним розчином $Ca(OH)_2$.

• У 1163 р. на острові Сіте король Людовик IX у присутності Папи Римського урочисто заклав новий собор французької столиці Нотр–Дам — собор Паризької богоматері. Своєю величчю і красою собор полонить кожного, хто підходить до нього. Незважаючи на те, що про нього добре відомо з однойменного роману В. Гюго, кожного разу він постає у новій красі.

• Неповторною є архітектура Середньої Азії. Всесвітньо відомим шедевром є мавзолей Саманідів у Бухарі. Гармонія форм мавзолею бездоганна,

головний художній ефект створюється завдяки мереживу геометричних орнаментів з цегли, що вкривають зовні і в середині стіни споруди.

• Дерево споконвіку було основним матеріалом, з якого зводити міста і села, будинки і церкви, палаци і фортеці. Часи не милували дерев'яних споруд. А те, що залишилося — становить золотий фонд архітектурної спадщини. Серед них всесвітньо відомий ансамбль Кіжі, прекрасна поема народної творчості, що, як чарівна казка, стоїть на одному з островів Онезького озера.

• Київська Русь вписала в історію світового мистецтва і архітектури блискучі сторінки. Серед споруд Русі чільне місце займає Софіївський собор у Києві, про який ще в XI столітті було написано «… Церква дивна і славна всім навколишнім країнам, бо такої не знайдеться на всій півночі землі від Сходу до Заходу». До наших днів збереглися фрески і мозаїки собору, і вони прекрасні. Історико-археологічні відкриття і хімічні дослідження нашого часу показали, що домонгольська Русь мала високу техніку виробництва мозаїчних смальт.

• Однією з окрас столиці нашої України є славнозвісна Андріївська церква. Серед споруд Растреллі це чи не найбільш ошатна і лірична. Всередині церква вражає багатством оформлення, червоним із золотом іконостасом. Андріївська церква справляє особливо сильне враження вночі, коли підсвічується прожекторами, високо здіймаючись на фоні неба.

• В історію української літератури ренесанс вписав яскраві сторінки. У другій половині XVI ст. у Львові стиль відродження поєднувався з місцевими традиціями. Найбільш це виявилося в ансамблі Львівського братства. Ансамбль Львівського братства особливо привабливий, коли на нього дивитися із Замкової гори, звідки відкривається чарівна панорама Львова.

III сторінка «Хімія і будівництво»

Входиш у дивний світ цей
Формул, рівнянь і законів.
З ними тоді вже повік ти,
Ти вже у них у полоні.
Тут є і творчий пошук,
Логіки дивне диво.
Хімія — це неповторно!
Хімія — це звабливо!

• Отже, ви вже зрозуміли, що зараз ми поговоримо про роль хімії в будівництві.

Професія будівельника тісно пов'язана з хімією, тому що для того, щоб правильно використовувати різноманітні матеріали потрібно знати і розуміти суть процесів, які відбуваються з цими матеріалами під час підготовки і проведення будівельних робіт.

У всі часи як будівельний камінь використовували вапняк. Різновидами вапняку є крейда, мармур, мергель, доломіт. Усі вони мають однакову формулу $CaCO_3$. Розпізнати вапняки серед інших матеріалів можна за допомогою

кислот, наприклад, оцтової, хлоридної. Відбувається характерне для карбонатів «закипання».

$$CaCO_3 + 2HCl = CaCl_2 + H_2O + CO_2$$

- Без вапна не можна уявити собі нашого життя і сучасної цивілізації.

Вапно належить до в'яжучих речовин і використовується в будівництві з давніх давен. Майстри Середньовіччя, у тому числі і Київської Русі, успішно використовували вапняні розчини, створюючи різні рецепти їх приготування.

Віками простояла Десятинна церква у Києві, віками стоять Золоті Ворота з кам'яних брил і цегли, скріплених вапном. Гашене вапно, вапняне молоко, «вапняна вода» $Ca(OH)_2$ — мають лужні властивості і розпізнати їх можна за допомогою кількох крапель фенолфталеїну.

- Та здобуло славу вапно не лише тим, що забезпечило довголіття дивовижним спорудам. Додають слави йому і фрески. Скільки видатних творів цього чудового виду мистецтва зберіг нам час. Фреска — це живопис фарбами по свіжій вологій штукатурці. Для фрескового живопису використовували сполуки кобальту, кадмію, хрому. Розчином кристалогідрату кобальт хлориду рожевого кольору зроблено на папері напис «Я будівельник». При нагріванні забарвлення змінюється на синє.
- Широко використовується в будівництві мідний купорос $CuSO_4 \cdot 5H_2O$.

Але важливо знати, що не можна зберігати розчин мідного купоросу в металевих відрах. У розчин мідного купоросу занурюємо залізні цвяхи. Через деякий час на цвяхах осідає шар міді.

$$CuSO_4 + Fe \rightarrow FeSO_4 + Cu$$

Музична пауза «Танець алхіміків».

IVсторінка Чи знаєш ти, що …

… метал авторучки і праски, цукор у чашці чаю, папір для книжок і зошитів, скло вікон і окулярів, вибілена тканина — творення всього цього не обійшлося без участі вапна. Величезну роль відіграє вапно в організмі людини. Воно входить до складу наших кісток як головний будівельний матеріал.

… термін «цемент» походить від латинського слова «зементум». Так давні римляни називали битий камінь, тобто уламки старої цегли, товчену вулканічну пемзу, які в суміші з вапном давали чудовий будівельний матеріал.

… за версією телеканалу CNN сьоме місце в переліку найважливіших винаходів 2009 р. займає антибактеріальна фарба, яка захищає від небезпечних бактерій. В основі фарби речовина, що складається з «убивчих молекул» і зберігає свої властивості протягом року. Єдиний нюанс: стіни треба мити щотижня, інакше «суперінфекції» не будуть реагувати на «суперфарбу».

… китайські вчені довідалися секрет міцності і витривалості Великої китайської стіни. Хіміки встановили, що до складу розчину, яким скріплювали кам'яні блоки споруди, входила клейка рисова каша і гашене вапно.

… дуже цікавою є історія одного з найбільших п'ятикутних замків у Старому Селі на Львівщині. При зведенні цього замку в будівельний розчин

додавали яйця і молоко, тому що цементу тоді не було, а такий органічний клей, як жовток, скріплює не гірше клею «Момент».

… у Франції, Іспанії, на острові Сардинія солять дерев'яні вироби. Просолені вироби не розсипаються у спеку, а у воді їм не загрожує гниття тому, що кухонна сіль (NaCl) проникає у найменші пори деревини.

Музична пауза: пісня у виконанні учнів групи будівельників.

V сторінка "Розважальна"

- **Перший конкурс.**

Хто швидше з зав'язаними очима одягне костюм будівельника.

- **Другий конкурс.**

Хто правильніше намалює будинок з зав'язаними очима.

- **Третій конкурс.**

Перед вами на екрані недомурована стіна. Хто швидко і правильно скаже скільки потрібно цеглин, щоб закінчити стіну.

- **Четвертий конкурс.**

На екрані будинок і чотири плани будинку. По якому із 4-х планів збудовано цей будинок?

- **П'ятий конкурс.**

На екран спроектовано завдання: встановити відповідність між формулами речовин та їх назвами:

1. мідний купорос	**а.**	$CaCO_3$
2. гашене вапно	**б.**	$CuSO_4 \cdot 5H_2O$
3. мармур	**в.**	$CaSO_4 \cdot 2H_2O$
4. негашене вапно	**г.**	$Ca(OH)_2$
5. гіпс	**д.**	CaO

Для виконання завдання охочим 3 хв. За цей час для всіх присутніх в залі конкурс бліц. Пропонуємо дати відповідь на питання:

- *Архітектуру називають застиглою музикою, а що можна назвати застиглою нотою?*
- *Чому при зведенні Софії Київської у стіни були вмуровані глечики?*

VI сторінка «Будівельник – це звучить гордо!»

У середньовіччі один чоловік присягнув, що піде на прощу до далекої святині. У давні часи це було звичною справою. Через кілька днів ходи опинився на доріжці, яка пролягала безлюдним схилом цілком випаленого сонцем пагорба. Вздовж стежки роззявляли свої сірі щелепи численні каменоломні. Чоловіки добували в них великі скельні брили, щоб, обробивши їх, виготовити чотирикутні кам'яні будівельні блоки.

Прочанин наблизився до одного з них. Глянув на нього зі співчуттям. Курява й піт приховували риси його обличчя, очі, які постійно подразнював пил, світилися страшенною втомою. Здавалося, що його рука становить одне ціле з важким молотом, який безперервно ритмічно здіймався і падав.

- Що ти робиш? – запитав прочанин.

- Хіба не бачиш? – буркнув чоловік, навіть не піднімаючи голови. - Смертельно важко гарую.

Прочанин нічого не сказав і помандрував далі.

Невдовзі зустрів другого каменяра. Він був так само втомлений і вкритий курявою.

-Що робиш? – запитав прочанин і цього чоловіка.

- Хіба не бачиш? Працюю від ранку до ночі, щоби прогодувати дружину й дітей, – відповів каменяр.

Паломник мовчки вирушив далі. Дійшов майже до вершини пагорба.

Там працював третій каменяр. Був смертельно втомлений, так само, як двоє попередніх. У нього на обличчі теж був шар куряви й поту, однак очі, зранені осколками скельної породи, світилися дивовижним спокоєм.

– Що робиш? - запитав прочанин.

- Хіба не бачиш? – відповів чоловік, гордо усміхаючись. – Будую храм! Рукою вказав на долину, де здіймалася велика споруда із сірого каменю, оздоблена колонами, арками й стрілчастими голками веж, спрямованих у небо.

Є велика відмінність між тим, хто «смертельно важко гарує», й тим, хто «будує храм».

Звучить пісня «Будуймо храм, високий храм»(з репертуару П. Дворського).

Шевчук Р. Б., викладач,
Львівський професійний ліцей торгівлі та сфери послуг

ОГЛЯД КУЛІНАРНОГО МИСТЕЦТВА

(конкурс «Кращий за професією»)

Мета: сприяти підвищенню ролі та престижу обраної професії; формувати потребу подальшого професійного зростання; виховувати любов до праці, до обраної професії.

Форма організації: конкурс–огляд кулінарного мистецтва.

Форма навчання: командна та індивідуальна робота учнів.

Методи: презентація; елементи гри, діалог, наратив, запитання – відповідь, практичні методи,

Хід проведення виховного заходу:

1-й ведучий: Доброго дня, дорогі глядачі!

2-й ведучий: Добрий день, шановні гості та учасники конкурсу!

1-й ведучий: Сьогодні вашій увазі буде представлено огляд кулінарного мистецтва.

2-й ведучий: Саме мистецтва. І як сказав Андре Морруа:

Як живопис і музика,

Так і кухня - мистецтво.

Живопис зачаровує очі

Музика - слух,

А кулінарія - смак.

1-й ведучий: А скільки рядків у літературі присвячено кухні?

2-й ведучий: Дійсно, важко знайти письменника, який не присвятив опису їжі або роботі кухаря хоча б кілька рядків.

1-й ведучий: У Пушкіна: «На дозвіллі пообідав у Пожарського в Торжку. Смажених котлет покуштував і відправився без нічого».

2-й ведучий: «Що сильніше, ніж смерть і рок? Солодкий анковський пиріг»- писав Толстой.

1-й ведучий: І таких прикладів можна наводити нескінченно.

2-й ведучий: А учасники хвилюються, чекаючи свого виходу. Але щоб огляд був дійсно оглядом-конкурсом, необхідно представити членів журі. (Представляє членів журі.)

1-й ведучий: Зверніть, будь ласка, увагу на девіз нашого конкурсу: «Земля ще й тому щедра, що в світі існують кухарі».

2-й ведучий: А ось хто найвправніший кухар, ми дізнаємося, познайомившись для початку з нашими учасниками. Отже, 1-й конкурс - «ПОДАННЯ».

1-й ведучий: Головне завдання кухаря – готувати не тільки смачну, але й здорову їжу. Недарма кажуть: «Хороший кухар – лікаря вартий». Але, щоб оволодіти всіма тонкощами мистецтва приготування їжі, треба дуже багато чого знати.

2-й ведучий:

Розімніться для початку,

Покажіть гострий розум,

Заробіть три бали

З дружньою підтримкою залу.

1-й ведучий: Як ви вже здогадалися, другий конкурс у нас – «РОЗМИНКА». За кожну правильну відповідь – 3 бали. Але якщо учасник не знає відповіді на питання, у вас є можливість покласти у свою скарбничку 3 бали, відповівши на питання вашого суперника.

1. Чому для теплової обробки овочі нарізають однакової форми? (Щоб одночасно дійшли до готовності).

2. Для чого необхідно обсушувати м'ясо після обмивання? (Щоб воно не ковзало по поверхні обробного столу).

3. Що таке фритюр? (Розтоплене масло або жир для смаження).

4. Що таке льезон? (Суміш яєць з водою або молоком).

5. Чим омлет відрізняється від яєчні? (Омлет – суміш яєць і молока, а яєчня – смажені яйця).

6. Для чого просівають борошно перед замісом тіста? (Щоб відокремити сторонні домішки і наповнити його повітряними бульбашками).

2-й ведучий: А тепер давайте ненадовго поринемо у казку.

Виходить Червона Шапочка з кошиком, в якому знаходяться «пиріжки», вирізані з паперу. На зворотному боці пиріжків написані питання з теорії.

1-й ведучий:

Ану, кухар, здивуйся,
Пиріжком ти почастуйся.
Пиріжки-то не прості,
У них начинки, та які!
Пиріжок ти поламай
Ерудицією блисни.

Червона Шапочка підходить до кожного учасника по черзі, ті витягують «пиріжок», читають питання і дають відповідь. За кожну правильну відповідь – 3 бали.

1. Перерахуйте вимоги, що характеризують якість розсипчастих каш. (Зерна): добре проварені, легко відокремлюються один від одного, запах відповідає виду крупи, що не підгоріла, в міру солона).

2. Перерахуйте способи смаження. (Основний, у фритюрі, у замкненому просторі –у духовці, над розжареним вугіллям, в грилі, тобто інфрачервоними променями).

3. Перерахуйте компоненти, необхідні для приготування борщу зі свіжої капусти з картоплею. (Бульйон, м'ясо, свіжа капуста, картопля, цибуля, морква, томат, буряк, оцет, спеції).

4. Складіть схему первинної обробки коренеплодів. (Сортування, миття, очищення, доочищення, миття, нарізка).

5. Технологія приготування котлетної маси. (Нарізка м'яса, прокручування його через м'ясорубку, білий хліб намочити у воді, відтиснути, з'єднати з прокрученим м'ясом, додати сіль і перець, ще раз пропустити через м'ясорубку).

6. Назвіть правила обробки яєць. (1. Замочити в теплій воді на 5-10 хвилин, 2 Помити 2% розчином кальцинованої соди, температура 40-50^{0}С, 5-10 хвилин 3. Дезінфікувати в розчині хлораміну 0,5% (на 10 л – 50 г), 5-10 хвилин. 4. Прополоскати проточною водою).

2-й ведучий: Ми підійшли з вами до найвідповідальнішої частини нашого огляду кулінарного мистецтва. Це практичний конкурс. Ми запрошуємо наших учасників.

Виходять учасники у фартухах і ковпаках, займають місця біля столиків.

1-й ведучий:

О, царство кухні!
Хто не вихваляв
Твій синій чад
Над смаженим м'ясом,
Твій легкий пар
Над супом золотим?

2-й ведучий: Перший конкурс, ми його назвали «Картоплина» За 5 хвилин учасники повинні начистити або порізати картоплю, орієнтуючись на вид страви. На столі у кожного учасника лежить завдання:

1. Борщ з свіжої капусти з картоплею (брусочки).
2. Суп картопляний з фрикадельками (кубик середній 1,5 х1, 5 см).
3. Картопля в молоці (кубик великий 2х2 см).
4. Картопля фрі (соломка).
5. Рагу з овочів (часточками або кубиками).
6. Салат з варених овочів (кубик невеликий 0,5 х0, 5 см).

1-й ведучий: Час вийшов, будь ласка, продемонструйте роботи журі разом із завданнями. (В цей час йде підготовка до 2-го завданням: прикраса картоплі фрі).

2-й ведучий: Роботу кухаря часто порівнюють з роботою художника. І це дійсно так. З рук управного кухаря виходять справжні витвори мистецтва, що приносять радість людям. Хто з вас не захоплювався, гортаючи кулінарну книгу з ілюстраціями?

1-й ведучий: Свій художній смак наші учасники можуть застосувати при оздобленні страви. У нас є смажена картопля у фритюрі. І цей конкурс ми назвали «ЖИВ - БУВ ХУДОЖНИК ОДИН».

2-й ведучий: Будь ласка, шановні учасники, розпочинайте. У вашому розпорядженні 5 хвилин. Все необхідне у вас на столах. А про наш конкурс я б сказав: жили-були 3 художники. Тільки художник має справу з фарбами, скульптор з глиною і гіпсом, а кухар - з продуктами. І ще невідомо, кому легше.

1-й ведучий: А я б додав: архітектор прикриває свої помилки плющем, а кухар – майонезом.

2-й ведучий: Наступний конкурс – «ФАРШИРУВАННЯ ЯЄЦЬ». На нього відводиться 10 хв.

1-й ведучий: Учасники розпочинають, а я дозволю собі продекламувати:

Очисти від шкаралупи крутих яєць п'ять,
Розріж уздовж навпіл і вийми з них жовток.
Жовток, морква і майонез в тарілці розітри,
І «чашки» з білка сумішшю начини.
А зверху майонез, порізаний кріп.
На блюдо все зблизь. Сподобалося?

2-й ведучий: Поки наші учасники виконують завдання, я проведу гру із глядачами. Згадайте прислів'я та приказки про їжу:

Все корисно, що в рот полізло.
На чужий коровай рота не роззявляй.
Хліб усьому голова.
Борщ та каша – їжа наша.
Коли я їм, я глухий і німий.
Багато снігу – багато хліба і т.д.

Особливе місце в кухні займали пироги. Саме слово «пиріг», найімовірніше, походить від слова «бенкет». Пироги були обов'язковим атрибутом святкового столу. Скажіть, що таке кулеб'яка (великий пиріг довгастої форми з великою кількістю фаршу), розтягай (пиріжок, у якого зверху є спеціальний отвір, найчастіше з начинкою з риби), шаньги (відкрита випічка з картоплею або сиром)?

Учасники передають фаршировані яйця до журі.

1-й ведучий: Російське *пирог*, білоруське *пірог*, давньоруське *пирогь* «пшеничний хліб», польське *пєрог* «вареник, пиріжок», чеське *піках* «пиріг», Слово «вареники» походить від дієслова «варити».

2-й ведучий: І наш наступний конкурс - «ПРИГОТУВАННЯ варениківв». Конкурсанти повинні за 7 хвилин з однакової кількості продуктів приготувати якомога більшу кількість варениківв. Не забуваючи і про зовнішній вигляд, і про вимоги до якості. Отже, почали!

1-й ведучий:

Сидить москаль на прилавку,
Прищурює очі…
Так і знати: москалина
Варениківв хоче.
Хоче бідний варениківв,
То й ніщо питати!
Та тільки їх по – нашому
Не вміє назвати.
Та й говорить москалеві:
«Варениківв, може?»
Аж підскочив москалина…
Та ніколи ждати
«Вареники ,вареники!»
Та й пішов шукати

Степан Руданський «Вареники-вареники»

2-й ведучий: Здорово! Прямо гімн якийсь варениківв. (Ходить між столиками конкурсантів, коментуючи їх роботу). А наші конкурсанти вже закінчили і передають свої роботи до журі.

1-й ведучий: Непомітно ми підійшли до конкурсу «домашнє завдання», яке називається «ДО СВІТЛОГО СВЯТА ВЕЛИКОДНЯ»

2-й ведучий: Великдень називався святом свят. Готувалися до нього довго і любов'ю, наводячи чистоту і красу не тільки в оселях, а й у думках. У християнській релігії забарвлене в червоний колір яйце (*крашанка*) символізує відродження. З давніх часів крашанки фігурували в церковних церемоніях. Їх висвітлювали і вважали святим подарунком.

1-й ведучий: У великодніх композиціях яйця кладуть у кошики з квітами і зеленню, що робить їх подібними на гнізда. У наші дні великодні традиції

слугують джерелом натхнення для тих, хто любить складати гарні весняні букети та композиції.

2-й ведучий: У цьому конкурсі наші учасники будуть змагатися в мистецтві композиції. Запрошуємо учасників на сцену з їх домашніми заготовками.

1-й ведучий: Продемонструйте, будь ласка, свої композиції журі.

Учні демонструють композиції, журі проводить оцінювання.

1-й ведучий: Ось і підійшов до кінця наш огляд-конкурс кулінарного мистецтва.

2-й ведучий: Сподіваємося, що ви, шановні глядачі, дізналися щось нове для себе, п-оіншому подивилися на професію кухара і, можливо, будете більш шанобливо ставитися до процесу приготування їжі, а також до людей, що займаються цією справою.

1-й ведучий: Слово надається журі, і ми починаємо найвідповідальнішу частину нашого заходу – нагородження учасників.

Оголошуються результати, називається переможець конкурсу «Кращий за професією». Після кожного конкурсу журі оголошує результати. Під час виконання завдань звучить музика.

4. ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ

Дух Р. М., викладач,
Перемишлянський професійний ліцей, Львівська обл.

КРИК ПЛАНЕТИ ЗЕМЛЯ

Мета: формувати екологічну культуру й етику учнів, привертаючи їх увагу до природніх катастроф, що сталися з вини людей, аналізувати глобальні зміни на землі, вчити молоде покоління будувати свої взаємини з навколишнім світом з позиції поваги до природи, виховувати почуття відповідальності за діяльність людства, активізувати й поглибити екологічні знання, застерегти учнів від споживацького й байдужого ставлення до природи.

Форма проведення – конференція.

Охорона природи повинна стати моральною категорією і користуватися пріоритетом за будь-яких політичних ситуацій і компромісів.
М. Амосов

Головуючий конференції, професор кафедри загальної біології:

Природа – це життя, здоров'я, джерело творчості, натхнення, краси, добра і багацтва. Ставлення до використання, відтворення і охорони природних ресурсів відображає рівень культури у суспільстві, еволюцію його економічних, екологічних і суспільних відносин. Суспільство втягується в екологічну кризу глобального масштабу, бо не взаємодіє з природою як єдине ціле.

Сучасний світ демонструє гостроту і складність екологічних проблем, які потребують пріоритетного вирішення. Довготривале споживацьке ставлення до природи, необдумане знищення лісів, опустелювання значних територій внаслідок екологічно необґрунтованого сільськогосподарського освоєння земель, глобальне потепління, знищення багатьох біологічних видів – далеко неповний перелік наслідків антропогенного впливу на природне середовище. Це не просто ознаки дисбалансу в природі, а, в першу чергу, наслідки екологічно безвідповідальної поведінки людини, які за принципом бумеранга повертаються до неї. Людство стає жертвою власної життєдіяльності, руйнуючи природу, дихаючи забрудненим повітрям, п'ючи забруднену воду, споживаючи продукти харчування, вирощені на забрудненій землі.

Чи вистачить у нас сил для того, щоб врятувати Землю від загибелі? Останнім часом населення планети переживає надзвичайно важливий, критичний період своєї історії – деградація людської моралі, деградація природи. Природа не має меж, річки не знають кордонів, а, отже, й катастрофи, пов'язані з людською діяльністю – це не проблеми окремої країни чи континенту – це світові проблеми.

На конференції присутні науковці різних напрямків та митці, небайдужі до проблем людства.

Письменник:

Порівняно нетривалий відтинок у плині часу людське життя. Однак зміни, що відбулися і продовжують відбуватись у живому різноманітті світу, яке супроводжує це життя, викликають все більше тривоги і неспокою. Спробуємо пройтись стежками історії.

Після першого теплого дощу, ранньою весною, їхав батько у поле, щоб оглянути посіви озимини, а, головне, подивитись чи пробудилась, запарувала та задихала вже рілля після довгої зимової сплячки, чи готова вона прийняти у своє лоно сім'я майбутньої Господньої благодаті, – врожаю? У таку врочисту поїздку брав хлібороб свого малолітнього сина. Їхали вони назустріч із навколишнім світом, де було все сповнене гармонії: і тепле, ласкаве сонце на вмитій, по–дівочому незайманій блакиті неба, і ніжно-смарагдові кольори молодої травиці на облогах і межах, і весела метушня польового птаства.

Коли приїзджали на поле, зупиняв батько коней, хрестив себе і сина та, прошептавши молитви, набирав у натруджені хліборобські долоні чорної землі-ораниці, підносив її до обличчя, розминав у долонях і промовляв: «Дивись, сину, ось вона, годувальниця наша, вже просить, щоб засіяли її злаком і зелом та вродить вона на славу Богу і на радість людям». Довго стояв батько із долонями повними вологої, запашної землі і не було більшого скарбу на світі, ніж ця свята пригорща у руках найщасливішого, поєднаного із навколишнім світом її незрадливого сина, споконвічного трударя – хлібороба.

Не все усідомлював, але сповна відчував син неповторну, всепереможну магічність цієї врочистої миті, яка єднала їх із загадковим, чарівним навколишнім світом.

Через шість десятиліть прийшов ранньою весною син на батькове поле і не зміг знайти теплої, виораної, запашної землі, не було чути радісних пісень повислих у небесах жайворів, не гріло, а сліпило очі чомусь неласкаве сонце. Замість того, на неораній і неплеканій землі їжачились двометрові зарослі позаторішних висохлих бур'янів. Не радістю весняного пробудження вітала прабатьківська земля, а смутком і гіркотою розчарувань.

Та хочеться вірити, що після сьогоднішньої конференції душі наші стануть добрішими, серця теплішими, а в пам'яті закарбується, що:

земля – не рабиня наша, а мати,
сонце – не вітчим наш, а рідний батько,
ліси – наші брати, ріки – сестри,
дощі, вітри, сніги мусять бути добрими гостями,
а ми на своїй планеті не тимчасові мешканці,
а мудрі господарі.
Воскресайте, камінні душі,
розчиняйте серце і чоло,
щоб не сказали про вас грядущі:
– їх на Землі не було.

Доцент кафедри географії:

Останнім часом відзначається неухильне зростання кількості природних катастроф, багато з яких відбувається з вини людей. Населення Землі за минуле століття збільшилось майже вдвічі, тож їхні наслідки стають дедалі більш згубними. Катастрофа – жорстоке нагадування людству про те, як важливо берегти нестійку рівновагу природного середовища й усвідомлювати відповідальність, яку ми беремо на себе, втручаючись у життя природи. Важко відшукати на нашій планеті регіон, який обминули б ті чи інші природні нещастя. Так, майже втричі збільшилась кількість людей, які постраждали від повеней. Але найнебезпечнішими для людства є посухи, на частку яких припадає половина всіх жертв за останні півстоліття, тайфуни, тропічні шторми та землетруси.

Усім відома найбільша пустеля планети Сахара, що розташована в північній частині Африки. Здається, що за всіх часів вона була безводною та спекотною. Стародавнім грекам і єгиптянам «Велика пустеля» (так її назвали іспанські та португальські мореплавці XVI-XV ст.) уявлялась вічною, непорушною та незмінною у своїй ворожості до людини. Однак саме люди перетворили цей регіон, у якому колись вирувало життя, на царство палючого сонця, жагучих і лютих вітрів. 10-12 тис. років тому природа та клімат Сахари були набагато сприятливішими для життя. Сахара була великою вологою рівниною з багатою флорою та фауною. Що ж перетворило квітучу савану на найсуворішу пустелю на Землі? Це відбулося за тієї епохи, коли на зміну племенам мисливців, які жили тут, прийшли пастухи. Разом зі своїми величезними чередами вони кочували Сахарою в пошуках багатих і рясних пасовищ. Тварини поїдали рослинність і витоптували її, руйнуючи рослинний покрив. Верхній шар ґрунту поступово ставав тонший. Пісок почав рухатися – і це стало початком кінця.

Не минуло й десяти століть, як рухливі піски захопили мільйони квадратних кілометрів. Відтоді їхній наступ не зупиняється ні на хвилину – щороку Сахара відвойовує величезні території, позбавляючи жителів Африки пасовищ і орних ланів, шляхів і жител.

Отже, причина спустелення – порушення людиною природної рівноваги в регіоні.

Завідувач кафедри геології:

Природні катаклізми, що належать до числа найбільш грізних явищ природи – це землетруси. Джерела небезпечних коливань земної кори перебувають глибоко під поверхнею Землі і є для людини невидимими. Тому землетрус вражає зненацька і миттєво, спричиняючи за лічені секунди страшні руйнування.

Не існує ніякої явної закономірності в тому, де й коли відбуваються землетруси.. Саме тому їх і досі не навчилися передбачувати. Здавалося б – у надрах землі накопичується гігантська енергія, яку можна порівняти з потужністю десятків термоядерних бомб, але навіть найчутливіші геофізичні прилади не можуть її виявити.

Катастрофічні наслідки землетрусу можна зменшити єдиним шляхом – збільшуючи міцність і надійність будинків і споруд. Адже дев'ять із десяти жертв землетрусів гинуть під уламками зруйнованих будівель.

Найстрашнішими були у 1566 р. землетрус в Китаї, де за один день загинуло 830 тис. людей, у 1755р. Лісабонський землетрус, жертвами якого було 90 тис. людей, у 1988р. – катастрофічний землетрус у Вірменії, що забрав життя 25 тис. людей.

У 2011 р. на Японію обрушився великий землетрус, що спровокував цунамі, височезні хвилі якого обрушились на місто Сендай. Океан вийшов з берегів, несучи сотні рибальських суден, величезну кількість автомобілів і уламків будівель, поглинаючи та руйнуючи все на своєму шляху. У найближчу добу сталося ще понад 120 підземних поштовхів, один із яких призвів до руйнування будівлі та пошкодження системи охолодження двох реакторів однієї з найбільших у країні атомних електростанцій «Фукусіма – 1». Ядерне паливо в надрах реакторів почало спікатися, виділяючи водень. Стався потужний вибух, що супроводжувався загибеллю людей і викидом радіоактивних речовин в атмосферу. Ядерній аварії було присвоєно 7-ий – найвищий рівень небезпеки. Такий самий - Чорнобильській катастрофі. Влада Японії оцінила приблизну кількість жертв до 30 тис. людей.

Сьогодні вірогідно встановлено, що землетруси можуть бути викликані зовнішніми причинами, пов'язаними з діяльністю людей: різного роду вибухами, заповненням водоймищ, обваленням гірських виробок. Дивно, але факт – наша цивілізація збільшує сейсмічну загрозу.

Доцент кафедри вірусології:

Усього чотири століття тому люди навіть не підозрювали про існування світу мікроскопічних живих істот – бактерій і вірусів. Але ж вони оточують нас повсюди – мікроорганізми можна виявити в повітрі, у водопровідній воді, у ґрунті, у гарячих джерелах, у кратерах вулканів і у верхніх шарах атмосфери. Загальна маса всіх бактерій, що живуть на Землі, перевищує масу всіх інших живих істот, разом узятих.

Більшість мікроорганізмів нешкідливі для людини. Але бувають й такі, що є збудниками тяжких, часом смертельних захворювань, які поширюються з великою швидкістю й призводять до катасрофічних наслідків для цілих народів. Серед таких збудників найнебезпечнішими є збудники віспи і чуми, холери й дизентерії. Сьогодні завдяки успіхам медицини багато з цих захворювань не є смертельними. Хоча сучасний світ до цього часу лихоманить від страшніших за війну – вірусів, яких відомо понад 2 тисячі.

У XX столітті людству довелось пережити цілий ряд пандемій грипу, хоча вони й не мали характеру глобальної катастрофи. У 1957 році лютував «азіатський грип», який на той час вдалося зупинити за допомою вакцини. Точна кількість жертв невідома, але фахівці приблизно визначили близько 2 млн. осіб. Та через декілька років вакцина виявилася неефективною і в 1968–

1969 рр. спалахнула пандемія «гонконзького грипу», що забрав життя, за різними оцінками, від 750 тис. до 2 млн. людей.

Вірус «пташиного грипу» був виявлений у 1961 році, носіями якого є перелітні птахи. Першою його жертвою стала свійська птиця, а в 1997 році в Гонконгу було зареєстровано 18 випадків зараження ним людей, причому шестеро хворих померли. Незважаючи на всі зусилля урядів, вірус продовжував «опановувати» дедалі нові території- він проник до Російської Федерації та Західної Європи. І тільки найжорстокіші заходи боротьби з вірусом дали результат – епідемія почала вщухати.

У 2009 р. на зміну «пташиному грипу» прийшов «свинячий». Походження цього штаму вірусу достеменно невідоме. Вперше його симптоми були виявлені у хлопчика із невеликого селища в Мексиці. Уперше в історії було зафіксовано вірогідну передачу людині вірусу, який досі вражав свиней, але не викликав серед тварин великих епідемій. А незабаром у Центральній Мексиці було зафіксовано випадок передачі захворювання від людини до людини.

11 червня 2009 року Всесвітня організація охорони здоров'я вперше за останні 40 років виступила із заявою про загрозу пандемії нового захворювання. До кінця серпня 2009 року на «свинячий грип» або на грип А перехворіла понад чверть мільйона людей у 140 країнах світу. Фахівці-вірусологи вважають, що в цілому захворювання на цей грип перебігає не складніше, ніж звичайний сезонний грип, але частота ускладнень (насамперед, пневмоній) трохи перевищує звичайну.

Випадки зараження людей хворобами, на які зазвичай страждають тварини, не є унікальними. Так, вірус імунодефіциту людини (ВІЛ) дістався людям від людиноподібних мавп, що живуть в Центральній Африці.

У ряді африканських країн ця хвороба стала національним лихом. Історія медицини не знає подібної інфекції, яка б із такою швидкістю охопила всі континенти і зберігала постійну тенденцію до зростання. Незважаючи на те, що боротьба з ВІЛ-інфекцією вже понад 20 років вважається одним із головних завдань людства, і досі в жодній країні світу не вжито заходів для по-справжньому ефективної профілактики цього захворювання.

Поширення ВІЛ можна зупинити в один єдиний спосіб – створити якісну і недорогу вакцину й зробити вакцинацію проти ВІЛ обов'язковою для всіх. Перші кроки до цього вже зроблені, і недалеким є той час, коли така вакцина буде доступною в будь-якій країні світу.

Представник Гідрометцентру

Початок нового тисячоліття ознаменувався сплеском природних кліматичних аномалій. Температурні та погодні зміни, що відбуваються в атмосфері Землі, стають непідвладними прогнозуванню. Професія синоптика зробилася синонімом ненадійності та розгубленості. Коливання температури стають настільки надзвичайними та контрастними, що змушують думати про те, що час би вже ділити рік на нові сезони. Європа, що колись не страждала від снігових заметів, тепер не вважає снігопади чимось надзвичайним, а ожеледь і

крижані дощі трапляються деделі частіше. Сучасна цивілізація, що так пишається своїми досягненями, стає все більш «метеозалежною».

Тільки 2010 р. «подарував» нам цілу серію катастроф, які показали, наскільки людство є вразливим перед лицем стихій. А їхні наслідки для суспільства й економіки – це лише «квіточки» порівняно з тим, що може відбутися, якщо подібні зміни в навколишньому середовищі триватимуть і далі.

Цілий ряд історичних рекордів середніх температур у масштабах планети останнім часом зафіксовані вченими, і більшість із них розглядаються як ознаки змін у кліматі Землі, що неухильно насуваються. Згідно з прогнозами, до кінця XXI століття на більшій частині території Євразії середні температури можуть збільшитись на 5–7 градусів.

У чому ж причина цих і безлічі інших погодних аномалій – діяльність людини чи закономірні зміни, що відбуваються з нашою планетою? Однозначної відповіді у вчених поки що немає.

Заключне слово головуючого конференції:

Із почутого нині вкотре переконуєшся, як багато досягнень розуму послужили злу, стали причинами планетарної екологічної кризи. Історія катастроф і стихійних лих покликана навчити людство дуже дбайливо та уважно ставитися до навколишнього світу та глибоко усвідомлювати міру відповідальності, яку воно несе стосовно своєї планети.

Для нас життя – це 70-90 років, а для планети – близько 4,7 млрд років. Цю цифру важко собі уявити, але якщо прийняти її за 24 години, то сучасна людина, яка з'явилася приблизно 40 тис. років тому, живе на Землі зовсім нетривалий час, менше ніж 1 секунду. Та цього часу виявилось достатньо, щоб спровокувати глибокі зміни природного середовища і порушити рівновагу, що склалася за період існування Землі.

Людство повинно стати мудрим і спрямовувати свій розум на творення добра, на захист життя на нашій планеті. Кожен повинен усвідомити себе часткою людства, взяти на себе частину обов'язку: не нашкодь, не стань учасником злочину проти природи, бо природа злочинів проти себе не прощає.

Левко В. І., викладач,
Рава-Руський професійний ліцей, Львівська обл.

ЛІСИ – БАГАТСТВО, БЕРЕЖИ ЇХ

Мета: учити аналізувати, робити висновки на основі власних спостережень за довкіллям, розуміти призначення лісу; викликати в учнів почуття відповідальності за майбутнє природи, розширити і поглибити знання з екології, сприяти формуванню етичних взаємин людини з довкіллям, виховувати бережливе ставлення до всього живого.

Викладач. Нашу виховну годину я хочу розпочати віршем великого

природолюба, видатного українського поета Максима Рильського:

Той, хто любить паростки кленові.
Хто діброви молоді ростить,
Сам достоїн людської любові,
Бо живе й працює для століть.

Чудовий край, земля наша мила! З її неповторними лісами, березовими гаями, сосновими борами, неозорими полями, синьоокими озерами, тихоплинними річками. Перед кожним з нас постають чарівні краєвиди, неосяжний світ рослин і тварин.

З давніх-давен природа була основою нашого життя. У ній людина знаходила все для вдоволення своїх потреб: їжу, одяг, житло. Проте природа не безмежна у своїй щедрості, не залишається байдужою до проявів споживацького, егоїстичного ставлення до неї.

Ліс — дуже важлива складова природи. Це величезний природний цех, який ковтає вуглекислий газ, а віддає в повітря кисень. Ліс треба берегти. Зникнуть ліси — зміліють річки, загинуть звірі, зміниться клімат. Земля перетвориться на пустелю.

Перегорнемо першу сторінку нашої виховної години. Вона називається «Лісовими стежками».

Перша сторінка «Лісовими стежками».

Лісовими стежками цієї сторінки ведуть нас юні дослідники. Отож їм слово.

1 учень. Відгадайте, що це: навесні веселить, влітку холодить, восени годує, а взимку гріє. *(Ліс)*.

Що ж таке ліс? Це складне рослинне угрупування. Він нагадує багатоповерховий будинок. Верхній поверх — це найвищі дерева: сосни, дуби; нижній — осики, берези, липи. Потім йдуть кущі: ліщина, калина, глід. А найнижчий поверх трава, гриби, ягоди, мохи.

2 учень. Ліс — це великий дім. Хто ж у ньому мешкає? Найбільше в лісі комах, особливо рудих мурашок, будують собі гнізда — мурашині купини, висота яких перевищує 1 м. Руді мурашки — друзі лісу: ділянка навколо їхнього гнізда (не менше 0,5 га) залишається неушкодженою шкідниками, оскільки за сезон (з квітня по жовтень) мешканці лише одного мурашника знищують їх близько 5 млн.

3-й учень. Ми всі любимо ходити до лісу. А чи замислювалися ви, яку користь приносить ліс? Гектар лісу протягом року очищує 18 мільйонів кубічних метрів повітря. До того ж він, ніби велетенський пилосос, збирає з повітря 36 тонн пилу. Тільки одне листяне дерево — бук — «виробляє» за годину 1 кг 700 г кисню. Денна «продукція» цього природного «кисневого заводу» може задовольнити потреби 64 чоловік.

4 учень. Гектар лісу дає врожай їстивних грибів — у середньому до 80 кг, близько тонни малини і чорниці, журавлини та інших ягід, таку саму кількість лікарських рослин, а в насадженнях липи, білої акації, інших медоносів бджоли

збирають з такої площі майже 300 кг меду.

5 учень. Відгадайте, що це за дерево: живе один батько, тисячі синів має, всім шапки справляє, а собі не мас? (Дуб).

Дуб недарма називають патріархом наших лісів. Це могутнє дерево заввишки 20м, з міцними гілками, товстим стовбуром і темно-сірою потрісканою корою. Живе дуб майже 1000 років. З його кори добувають дубильні речовини, а жолуді є доброю їжею для свиней. З роду-віку шанують у народі це дерево. «Міцний, як дуб» — кажуть люди. У літописах це дерево згадується як дерево Перуна — бога дощу, блискавки і грому. Вінками з дубових гілок нагороджували найхоробріших героїв.

6 учень. Липа — найсолодше дерево для бджіл. Це чудовий матеріал у руках народних майстрів — не тріскається і не коробиться. Її деревиною майстри оздоблювали царські палати, з неї виготовляли іграшки. Найпоширенішим взуттям раніше були личаки, які виробляли з липової кори. Носили їх у будь-яку пору року. Личаки швидко зношувались, тому на рік одній людині потрібно було 12-15 пар, а на пару личаків витрачали 2-3 молоді липки. Ось і стояли в лісах обідрані, зовсім голі дерева. Звідси і приказка: «Обдерли, як липку».

1 учень. Відгадайте: біла, та не сніг, зелена, та не лист, кучерява, та без волосся. (Береза).

А чи знаєте ви, що березу називають піонеркою лісу? Бо на вирубках чи згарищах першою поселилася береза — світлолюбива і дуже швидкоросла рослина.

Поспостерігайте навесні за березою та вільхою! якщо на березі листя розпуститься раніше, ніж на вільсі, то буде сухе та тепле; якщо ж навпаки — вологе, прохолодне.

2 учень. У народі кажуть: «Природа одному мати, а іншому — мачуха». Пам'ятайте: зникнення хоча о одного виду рослин може спричинити зникнення від 10 до 30 видів комах. Одна велика береза, пошкоджена сокирою, може втратити за весну 200 л соку.

3 учень. 20 кг макулатури зберігає одне дерево. 1 т макулатури рятує 0,4 га лісу середнього віку. Не ламайте дерев і кущів! Рослина — жива істота, гілки разом з листям відіграють важливу роль в її житті. За допомогою листя рослини дихають, виділяють у повітря кисень, затримують пил.

4 учень. Умійте природу любити! Вам у походи ходити і мандрувати вам, друзі. Вмійте ж природу любити, кожній стеблинці радіти, В полі, у лісі, над яром — Квіти, дерева і трави. Цвіту не вирви задаром, гілки не втни для забави. Оберігайте ж повсюди шлях і стежинку у гаї – все це відрадою буде нашого рідного краю.

Викладач. Ось ми й перегорнули першу сторінку нашої виховної години.

А тепер я хочу поставити кілька запитань усім учням, щоб дізнатися, наскільки добро ви знаєте ліс.

Вікторина «Ліс — наше багатство»

- Які дерева наших лісів називають патріархами? (Дуби).

- Чому березу називають піонеркою лісу? (Бо вона першою оселяється на вирубках, згарищах).

- Назву якого дерева носить один із місяців? (Липень — липа).

- Про що може розповісти пень? (Про вік дерева, сторони світу).

Друга сторінка «Птахи — наші друзі».

Викладач. На цій сторінці ми розповімо про користь птахів, дамо корисні поради щодо роботи при виготовленні годівничок.

1 учень. Наша Україна прекрасна. Але будь-який куточок природи не такий вже й чудовий, якщо його не оживляють голоси птахів. Вони надають неповторної краси лісам, лукам, степам.

2 учень. Птахи — найкраща прикраса парків, садів, степів. Але птахи не тільки прикрашають наше життя. Вони — наші помічники в боротьбі за високі врожаї полів, садів, городів. Птахи знищують шкідливих комах. Вони дуже багато їх з'їдають, особливо в той період, коли вигодовують пташенят.

3 учень. Наприклад, пташеня зозулі за день з'їдає 36 комах, 22 цвіркуни, 9 павуків, 13 ящірок, 13 мурашиних лялечок, 55 борошняних черв'ячків.

4 учень. Три дятли за день з'їдають до 1000 короїдів. Синиця за добу їсть стільки комах, скільки важить сама. Одна сім'я синиць знищує за день 360 голих слизнів, які пошкоджують коріння, стебла, листя рослин.

5 учень. Такі птахи, як ворони та шпаки, поїдають сарану. Вночі сарану поїдають сови. Птахи ще корисні тим, що поїдають насіння реп'яха, чортополоху, лободи; снігурі — насіння кропиви, щавлю лісового. Насінням буряків живляться вівсянки, жайворонки, голуби.

6 учень. Доросла зозуля за годину з'їдає до 100 гусениць, за день — до 1500 гусениць. Зозулі корисні тим, що вони поїдають пухнасту гусінь. Пухнасту гусінь поїдають і горобці. Інші пташки її не їдять.

1 учень. Сова за літо з'їдає до 1000 полівок і мишей, зберігаючи 1 т хліба.

2 учень. Багато птахів є мисливсько-промисловими. Наприклад, рябчики, тетереви, куріпки, глухарі.

3 учень. Хижі птахи є санітарами лісу, знищують хворих і слабких тварин, живляться падаллю.

4 учень. Зернові птахи розповсюджують насіння кущів і дерев.

5 учень. Корисність птахів, як ми бачимо, дуже велика для людини і для природи. Тому необхідно охороняти птахів, а в зимовий час, коли птахам не так страшний холод, як голод, підгодовувати їх.

Вірш «Птиця»

Тріпоче серце пійманої птиці,
В руках малих не чує доброти.
Я дам тобі водиці і пшениці,
Моя пташино, тільки не тремти!
Хіба потоки загубили воду,
Хіба в полях уже зерна нема?

Пусти мене, мій хлопче, на свободу,
І все, що треба, я знайду сама.
Пусти мене! Мені, дитино мила,
Дорожча воля за зерно твоє!
Страшна, хоч може не гидка та сила,
Яка розкрити крилець не дає! —
Лети! Співай у небі гомінкому,
Хоч і маленький, зрозумів я все:
Моя рука шкоди і нікому
Ні кривди, ні біди не принесе!

Викладач. Ось і перегорнута друга сторінка нашої виховної години, і знову тепер мої запитання:

- У якого зимуючого в наших краях птаха співають і самці, і самки? (Снігур).
- Який птах носить назву танцю? (Чечітка).
- В яких птахів самці червоні, а самки зелені? (Шишкарі).
- Які птахи ночують, зарившись у сніг? (Рябчики).

Третя сторінка «Ліс і здоров'я людини».

Викладач. В гостях у лісу побували цього літа наші учні. Отож давайте послухаємо їх розповідь про зустріч з лісом.

1 учень. В Україні понад 1,5 млн. га лісів виділено в зелені зони навколо міст. У лісах розташовуються дитячі табори, будинки відпочинку, санаторії та оздоровчо-лікувальні заклади.

2 учень. Ліс — гігантський фільтр, який очищує повітря від сажі, шкідливих газів та інших відходів виробництва. Листя дерев і кущів завжди вологе, а в багатьох видів клейке або вкрите тоненькими волосинками. Завдяки цьому затримується пил і сажа, аерозолі та інші тверді домішки.

3-ій учень. Дощ або роса змивають тверді домішки з листя на землю. За один рік 1 га лісу збирає 50-70 т пилу. Над 1 кв. км поля міститься близько 500 тон пилу.

4 учень. Дерева зменшують кількість пилу не тільки механічним способом, а й виділенням у повітря великої кількості вологи. Навіть у міських парках вологість на 15–30% вища, ніж на не озеленених вулицях. Вологе повітря швидше осаджує тверді і газоподібні домішки на землі.

5 учень. Ліс очищує повітря не тільки від шкідливих домішок, а й від бактерій та інших мікроорганізмів. Дерева виділяють велику кількість фітонцидів, ефірної олії, дубильних та інших речовин.

6 учень. Під впливом фітонцидів берези, черемхи, ялівцю гинуть збудники тифу, дизентерії, дифтерії, туберкульозу та багатьох інших хвороб. Ось тому в лісовому повітрі практично немає хвороботворних бактерій.

1-ий учень. Ліс — фабрика кисню, озону та іонів, основний споживач вуглекислого газу. Рослинність планети вбирає з атмосфери за рік 590 мільярдів тонн вуглекислого гану і виділяє 430 мільярдів тонн кисню.

2 учень.
Спасибі людям, що зростили ліс.
За всі дуби, ялини в пишнім гіллі.
І за красу отих зелених кіс,
В яких стоять гнучкі берізки білі.
Від суховіїв сохнула б земля,
Була б вона подібна до пустелі,
А ліс покличе хмару на поля –
Дощі проллються весняні веселі.
Коли б не ліс, не знали б ми про те,
Що є фіалки й пролісок на світі,
Як у маю конвалія цвіте –
Найкраща, найулюбленіша з квітів.
3 учень.
Ліс – то сила для людини,
Ліс – окраса всіх країн.
Ліс – безсмертний! Але ж люди
Берегти повинні ліс!

Викладач. Ось і перегорнули ми останню сторінку нашої виховної години про окрасу і багатство рідного краю наші ліси. Пам'ятайте, діти, якщо ви будете добрими, якщо оберігатимете і садитимете дерева, будете очищати джерела і річки, любити свою матінку-землю, то і вона відповість вам любов'ю і щедрістю.

Сорока Х. Я., викладач,
ДНЗ «Ставропігійське ВПУ м.Львова»

МИ НА ВАРТІ ПРИРОДИ

Мета: підсумувати пізнавальні інтереси учнів, сприяти вихованню в них почуття прекрасного; прищеплювати розуміння того, що людина є частиною природи і має існувати у злагоді із нею; виховувати бережливе, господарське ставлення до природи, бажання зберегти рослинний та тваринний світи від згубного впливу людей; навчати учнів бути захисниками природи, охороняти й примножувати її багатство і красу.

Форма проведення: виховна година.

Методи: емоційне стимулювання, навчальна дискусія, навчальне заохочення.

І. Актуалізація опорних знань.

- Який на Вашу думку вплив людини сьогодення на природу?
- Якими способоми ми можемо сповільнити процес забруднення природи?
- Що сьогодні свідчить про «невдоволення» природи людською діяльністю?

•Чи знаєте Ви організації, що намагаються контролювати згубний вплив людини на природу?

ІІ. Виклад матеріалу

Все на землі, все треба берегти –
І птаха й звіра, і оту рослину,
Не чванься тим, що цар природи ти –
Бо врешті, ти його частинка.
Друже мій, люби життя,
Люби людей, природу,
А кривду кинь у забуття,
Як камінь в тиху воду.

Б. Лепкий

Природа дає людині все необхідне для життя, проте ми не завжди гідно оцінюємо її дарунки. Чи може бути щось кращим за тепле сонце, величні гори, грайливе море, квітучі поля? Світ природи багатий і різноманітний. Стосунки людини з природою складаються через фауну і флору. Ставлення людства до природи – це мірило моралі. Людина не просто використовує дари природи, а сама є її невід'ємною частиною.

Ми живемо в урбаністичному суспільстві. Мешкаємо в оснащених технологічними пристроями будинках; пересуваємося на великі відстані автомобілями, потягами, літаками; маємо змогу спостерігати за тим, що відбувається за тисячі кілометрів. Ми використовуємо знання законів природи та її енергію для створення всіх цих технологій.

Важко уявити життя без змоги насолодитися свіжим повітрям, погрітися на сонечку, вдихнути аромат квітів, побачити високо в небі зорі. Все це багатство може зникнути, якщо людство не схаменеться.

Використовуючи природні ресурси для потреб суспільства, не потрібно завдавати шкоди природі. Навпаки необхідно збільшувати можливості природи. Треба жити не лише сьогоднішніми потребами, а й дбати про стан природи у майбутньому.

Люди роблять Землі кривду: руйнують її надра, змінюють русла річок, забруднюють повітря, ґрунт і воду, знищують рослинний і тваринний світ. Наша планета болісно реагує на таке ставлення і часто відповідає стихійними лихами, які руйнують міста, села, дороги, мости, вбивають саму людину.

Проблема порятунку Землі стає першочерговою для людини сучасності. Діють програми економічного використання природних ресурсів, контролюється ступінь забруднення біосфери відходами виробництва, проводяться оздоровчі заходи, поглиблюється наукова і виховна робота з екології.

Міжнародні природоохоронні організації відіграють величезну роль на даному етапі розвитку суспільства. Їх створення було викликано катастрофічними змінами в навколишньому середовищі. Вони покликані

захистити природу і повинні врятувати перш за все саму людину. За допомогою міжнародних природоохоронних організацій людина захищає себе від результатів власної діяльності.

Потрібно дбати про навколишній світ, а зробити це ми можемо лише разом. І першими кроками в цьому напрямі і є діяльність різних міжнародних природоохоронних організацій, які ставлять перед собою мету захистити природу.

Міжнародний Союз Охорони Природи (МСОП) (IUCN - The World Conservation Union, European Programme, Office for CIS), заснований у 1948 році за ініціативою ЮНЕСКО, є найстарішою і найбільшою в світі незалежною міжнародною некомерційною організацією. Видає Червону книгу. Вищий Орган - Генеральна Асамблея. З 1979 офіційний Програмний документ МСОП - Всесвітня стратегія охорони природи. Союз об'єднує 78 суверенних держав, 112 урядових установ, 735 неурядових організацій, 35 асоційованих членів і приблизно 12 тисяч вчених і експертів з 181 країни світу.

Місією МСОП є здійснення керівництва і надання сприяння світовому природоохоронному руху для підтримки цілісності та збереження різноманіття живої природи і забезпечення використання людиною природних ресурсів на розумних засадах. Ця організація готова до конструктивної співпраці з будь-якою іншою організацією, яка прагне до збереження природи та природних ресурсів.

Цілі МСОП:

1. Боротьба з кризою зникнення видів. Криза вимирання видів і колосальні втрати біорізноманіття сприймаються як загальна турбота та відповідальність, що веде до дій щодо скорочення втрат внутрішньовидового, міжвидового і екосистемного біорізноманіття.

2. Збереження цілісності екосистем.

У рамках міжнародних конвенцій МСОП допоміг більш ніж 75 країнам у підготовці та реалізації національних природоохоронних стратегій і планів. У Секретаріаті МСОП працюють близько 1000 співробітників, більшість з яких знаходяться в 60 регіональних офісах, розташованих в 42 країнах світу.

З моменту свого створення МСОП прагне до полегшення спільних зусиль і просуванню використання наукових знань в галузі прийняття рішень з питань охорони природи. Діапазон діяльності МСОП простягається від збереження зникаючих видів, охороною природних територій і управління екосистемами до природоохоронного законодавства та соціальної політики. МСОП прагне до того, щоб прийняття рішень у природоохоронній діяльності базувалося строго на науковій основі, з використанням останніх наукових розробок.

Основні напрями наукових досліджень:

МСОП прагне використовувати весь наявний потенціал світової науки і практики природоохоронного руху для збереження біологічного різноманіття і підтримки сталого використання лісових ресурсів.

Глобальна Програма МСОП зі збереження лісів координує і спрямовує дії Секретаріату та членів МСОП зі збереження лісів. Збереження лісів включає їх захист, відновлення та використання лісових ресурсів для того, щоб ліси забезпечували широкий потенційний спектр товарів і послуг.

Програма сприяє здійсненню відповідної політики на різних рівнях і використовує результати польових досліджень, щоб винести уроки, які в подальшому можна було б використовувати для прийняття політичних рішень.

Один з головних напрямів роботи – розробка послідовної інформаційної політики щодо збереження лісів для перекладу політичних рішень на ефективні дії. МСОП часто консультує великі організації, що працюють з лісових проблем, для того щоб пріоритети збереження лісів були враховані в їхніх проектах і програмах. Програма збереження лісів отримує фінансову підтримку від урядів Нідерландів, Канади, США.

Пріоритетними напрямами роботи представництва є:

- збереження лісового біорізноманіття та раціональне використання лісів;
- створення екологічної мережі Північної Євразії;
- збереження рідкісних і зникаючих видів;
- розвиток стійкої практики сільського господарства;
- арктична програма.

Greenpeace — міжнародна природоохоронна організація, заснована 1971 року в Канаді. Основне завдання організації — сприяти екологічному відродженню та привертати увагу людей та влади до збереження природи. Зростання популярності Ґрінпіса відбулося після багатьох акцій, спрямованих на збереження довкілля.

Фінансування організації відбувається виняткова із пожертв людей, небайдужих до збереження природи. Ґрінпіс не приймає фінансування бізнесу, влади та політичних партій.

Ґрінпіс вперше з'явився у Канаді 1971 року. Він поширився від того часу майже по всіх країнах Північної та Південної Америки. В Азії ця охоронна організація поширена більше, ніж у Європі. Австралія та Океанія налічує багато філій Ґрінпісу. Найменше поширений Ґрінпіс в Африці та в Антарктиді.

Основні напрями роботи:

– лісова кампанія – збереження «легенів планети» – російського лісу;
– антиядерна кампанія – проти радіаційного зараження довкілля;
– морський проект – проти браконьєрства в морях Росії;
– нафтовий проект – проти забруднення довкілля нафтою та газом;
– токсична кампанія – проти хімічного забруднення;
– байкальська кампанія – збереження первозданної чистоти озера Байкал.

Основною задачею Ґрінпіс є: зміна ставлення людей до природи; · вплив на громадську думку через засоби масової інформації.

Акції - найважливіший інструмент Ґрінпіс. Під час їх проведення завжди дотримується важливий принцип – «ненасильність».

Міжнародний характер організації дозволяє Ґрінпіс впливати на виробників і продавців та вимагати від них дотримання екологічних норм і стандартів у всьому світі. В 1997 р. спільно з іншими екологічними організаціями Ґрінпіс добився від декількох міжнародних лісозаготівельних компаній оголошення мораторію на вирубку найбільш цінних лісів.

Всесвітній фонд дикої природи (*англ.* World Wildlife Fund, WWF) – міжнародна неурядова організація, що займається збереженням природи, дослідженнями та відновленням природного середовища. Офіційна назва організації була змінена з World Wildlife Fund на World Wide Fund for Nature, проте попередня назва залишається офіційною в багатьох країнах.

Це найбільша незалежна природоохоронна організація у світі, що має біля 5 млн. працівників та добровольців по всьому світу, працюючи в понад 120 країнах. Щорічно WWF здійснює понад 1200 екологічних проектів, привертаючи увагу мільйонів людей до проблем охорони довкілля та їхнього рішення. Організація існує на добровільних внесках.

Місія WWF – запобігання наростаючій деградації природного середовища планети і досягнення гармонії людини і природи. Головна мета – збереження біологічної різноманітності Землі.

За більш ніж сорок років свого існування Всесвітній фонд дикої природи перетворився на впливову організацію і діє більш ніж в 130 країнах світу. WWF об'єднує 28 національних відділень, їх очолюють відомі та поважані в своїх країнах люди, серед яких є і королівські персони, як, наприклад, в Швеції і Іспанії, де справою охорони дикої природи зайнялися самі монархи. Також підтримку Всесвітньому фонду дикої природи надають більше 5 мільйонів індивідуальних членів.

Серед проектів WWF слід вдізначити щорічну міжнародну акцію «**Година Землі»**. Акція проводиться останньої суботи березня, і закликає господарства та комерційні установи вимкнути необов'язкове світло та електричні пристрої на одну годину, щоб стимулювати зацікавлення до потреби протидіяти зміні клімату. Вперше подія була організована Світовим фондом дикої природи Австралії та виданням The Sydney Morning Herald у 2007 році, та отримала світову підтримку у 2008.

Висновки: Людина сьогодення повинна діяти так, щоб наші нащадки дихали пахощами квітів, чули спів птахів у лісах, ходили по м'якій травичці, милувалися сходом сонця. Давайте залишимо їм у спадок чисту та прекрасну Землю! Для цього кожен із нас повинен задуматися над своєю участю у збереженні природи. Почни із себе!

Література

1. http://pidruchniki.ws/1584072051684/ekologiya/ekologiya_dovkillya_ohorona_prirodi_-_gritsik_v
2. http://natur.at.ua/
3. http://pidruchniki.ws/18540516/ekologiya/organi_ohoroni_prirodi_ukrayini

4. http://pidruchniki.ws/1598022346777/pravo/mizhnarodni_organizatsiyi_ustanovi_diyut_sferi_ohoroni_navkolishnogo_seredovischa
5. http://www.big-lib.com/book/75_Osnovi_ekologii_ta_ohoroni_dovkillya-/7450_Tema_4_Mijnarodni_aspekti_ekologichnoi_bezpeki_i_mijnarodne_spivrobitnictvo_v_galyzi_ohoroni_prirodi_Osnovni_strategii_vijivannya_ludstva

Хомін О. П., викладач,
Рава-Руський професійний ліцей, Львівська обл.

ЖИТИ У ЗЛАГОДІ З ПРИРОДОЮ

Мета: формувати екологічну свідомість; ознайомити учнів із екологічним гуманізмом; виховувати в учнів любов до природи, дбайливе ставлення до неї.

Обладнання: плакати з темою та девізом, загадковими оголошеннями, запитаннями для конкурсу.

Хід виховної години

Гасло: *Людство може і мусить оберігати природу. Любімо, бережімо природу – вічне джерело нашого життя і творчості. Вона нам стократ більше віддасть, ніж ми їй можемо дати.*

Вступне слово викладача: Природа Землі унікальна і неповторна. Кожен її куточок прекрасний по-своєму. Весною нам дарують духмяний аромат розквітлі сади, а влітку лісові поляни щедро пригортають запашними ягодами. Білокорі березові гаї та величаві бори зустрічають пташиним співом, наповнюють грибами наші кошики. Наша земля щедра і привітна, проте останнім часом їй доводиться важко. Люди забруднюють річки і моря, поріділи ліси, забруднені ґрунти, а повітря насичене отруйними газами. Але ще не пізно все повернути, щоб допомогти природі, лише потрібно багато про неї знати. Ще ніколи люди так не тривожилися за наш спільний дім. Попередні покоління поводились як підкорювачі Природи. До недавнього часу люди вважали, що користувалися спадщиною предків, а насправді брали в борг у потомків. Безслідно зникли сотні тисяч видів рослин.

Читець 1: Дивлюсь я на небо,
Тай думку гадаю,
Що ми після себе на світі лишаєм?
Ліси наші в’януть, нема більше рік,
Пташки покидають край рідний навік.
Нечисте повітря, у ґрунті нітрати,
І слово «Чорнобиль» нам страшно згадати!
І щоби на світі не сталось біди, –
Шануймо природу усюди й завжди.

Читець 2: Людино, схаменися!
Може досить?
Чи то душу нам річки каламуть?

Адже отруту править хімія завзято.
Чи, може, смак картоплі додадуть нітриди, ангідриди і нітрати?
Що ж це сталося з нами, люди?
Якщо так, то нічого не буде!
Ні річок, ні гаїв, ні криниць,
Ні комах, ані звірів, ні птиць!
Ані квітів, ні трав, ні повітря,
Ні людей, хоч тепер вже повірте!
Зупинімось – останній є шанс,
Огляньмось – благаємо вас!
Все задумано мудро в природі
Жити всьому у мирі і згоді.

Викладач: Народ від безвиході уже і вірші складає, і легенди, а які відомі приказки, що вчать берегти природу знаєте ви?

– Річка хай куди хоче тече,
Пташеняті підставим плече.
– Як зрубаємо дерево – вмить
Поспішаймо хоч два посадить.
– Як асфальт – то не через калину,
Джерельце хай не знає зупину.
– Полюбімо природу палко,
Не топчімо ногами фіалку.

Читець 3: Як розоремо світ оцей вщерть,
Вирок нам без війни буде – смерть.
Зупинімось, останній є шанс,
Ця планета не тільки для нас!
«Люди, будьте ж людьми !»

Викладач: Вирублено половину всіх лісів. Гинуть моря і малі ріки. А скільки навкруги слідів нерозумної діяльності людини? Ерозія ґрунту, кислотний дощ, озонові діри. Тому прийшов час одуматися. Мільйони друзів природи в усіх куточках планети об'єдналися сьогодні в рішенні відстояти життя на планеті. Символом охорони довкілля стало слово «екологія». І учні нашої групи провели дослідницьку роботу в даному напрямі та хочуть поділитись її результатами з вами.

Учень 1: Екологія – це наші взаємовідносини з природою, які починаються з кожного з нас. Письменник і льотчик Антуан де Сент-Екзюпері говорив: «Є таке тверде правило, встав вранці, вмився, привів себе до порядку – і зразу ж приведи до порядку свою планету». Але цього тепер замало. Поважайте закони природи – основні закони існування всього живого на землі.

Учень 2: З історії охорони довкілля. Ще люди античного світу помічали, що експлуатація природних багатств приносить не тільки блага, але й певні втрати. Знайдено ряд документів, які були прийняті в Єгипті, Київській Русі, в яких були спроби обмежити розхід природних біологічних запасів. Розвиток

землеробства в Європі супроводжувався інтенсивною виробкою лісів і випалюванням, а це призводило до погіршення кліматичних умов і зникнення багатьох тварин. Тому Петро I з особливою суворістю і рішучістю підписував заходи щодо збереження лісів. За викидання сміття у води Неви солдатів відправляли у заслання. А офіцерів штрафували.

Учень 3: В умовах загрозливого знищення природних багатств і зменшення дичини в лісах і степах, риби в озерах і ріках в XIX столітті в країнах Західної Європи і Америці виникло бажання зберегти в інтересах науки окремі природні ділянки – «дику» природу. Американцям належить ідея утворення національних парків. Перший такий парк був створений в 1868 р. у Каліфорнії.

Викладач: А тепер поговоримо про кислотні дощі, озонові діри та ерозію ґрунтів. Надаємо слово учням, які підготували повідомлення.

Учень 4: *Кислотні дощі*. Термін «кислотний дощ» з'явився в середині XIX столітті, коли британські вчені помітили, що забруднення повітря в промислово розвиненій центральній Англії призвело до випадіння більш кислих, ніж звичайно, дощів. Але тільки в другій половині XX ст. стало зрозуміло, що кислотні дощі несуть у собі загрозу навколишньому середовищі. Прийнято вважати дощ кислотним, якщо його pH нижчий від 5,0. У сучасному промисловому світі надлишкова кислотність дощу зумовлена в основному наявністю двох речовин – оксиду сульфуру та оксиду нітрогену.

Оксиди сульфуру. Ці сполуки потрапляють до атмосфери природним шляхом підчас виверження вулканів, але значна їх частина утворюється в результаті спалювання природного палива – вугілля, нафти, які містять незначну кількість сірки.

Оксиди нітрогену. За досить високої температури азот, що міститься в повітрі, з'єднується з киснем з утворенням оксидів нітрогену. Це може відбутися під час розряду блискавки, але основна частина оксидів утворюється внаслідок спалювання бензину в двигунах внутрішнього згорання або вугілля.

Учень 5: Розщеплюючись у дощових краплях, оксиди утворюють сульфуровмісні та нітрогеновмісні кислоти, які згубно впливають на довкілля.

1) Врожайність знижується внаслідок ушкодження листя кислотами.

2) Спричиняють вимивання з ґрунту кальцію, калію, магнію, що викликає деградацію фауни та флори.

3) Деградують та гинуть ліси (особливо кедр, бук, тис).

4) Отруюється вода озер і ставків, в яких гине риба (лосось, форель тощо) і численні види комах.

5) Зникнення комах у водоймах призводить до щезання птахів і тварин, які ними живляться.

6) Зникнення лісів у гірських районах (в Україні – Карпати) зумовлює збільшення кількості гірських зсувів і селів.

7) Різко прискорюється руйнування пам’яток архітектури, житлових будинків, що оздоблені вапняком, мармуром.

8) Вдихання людьми повітря, забрудненого кислотним туманом, спричинює захворювання дихальних шляхів, подразнення очей.

Учень 6: *Озонові дірки в атмосфері*. Озонова діра, всупереч своїй назві, це не пролом в атмосфері. На висоті 20–50 км повітря містить підвищену кількість озону (O_3). Цікаво, що озону в цьому шарі міститься дуже мало, він утворює шар завтовшки 2-3 мм. Незважаючи на малу густину, озоновий щит надійно захищає все живе від ультрафіолетових променів. Виявлене різке зменшення шару озону над Антарктидою – своєрідна «озонова дірка» розширюються в бік Австралії, Південної Америки та Африки. Найбільших розмірів дірка досягає у жовтні (арктична весна), а потім вона зменшується. Щодо причин цього явища є такі припущення: взаємодія оксидів нітрогену з озоном; реакція антропогенного хлору з озоном.

Виявлено озонову дірку менших розмірів і у Північній півкулі (над Шпіцбергеном). Зниження вмісту озону в атмосфері загрожує зменшенням урожаїв, збільшенням шкідливих мутацій, зростанням захворювань на рак шкіри та катаракту очей.

Учень 7: *Парниковий ефект*. У земній атмосфері вуглекислий газ діє як скло у парнику: пропускає сонячне світло, але затримує тепло розігрітої Сонцем поверхні Землі. Це викликає розігрівання планети , відоме під назвою «парникового ефекту». Постійне збільшення спалюваного органічного палива призводить до підвищення концентрації CO_2. В атмосферному повітрі (на початку XX ст. – 0,029%, сьогодні – 0,034%). Прогнози показують, що до середини XXI ст. вміст CO_2 подвоїться, що призведе до різкого посилення парникового ефекту, температура на планеті підвищиться, виникнуть ще дві небезпечні проблеми: швидке танення льодовиків в Арктиці та Антарктиці та підняття рівня Світового океану. Такі зміни супроводжуватимуться змінами клімату, які навіть важко передбачити.

Викладач: Питання для обговорення під час виховної години.

1. У чому суть науки «екології»?
2. Як ви розумієте термін «забруднення оточуючого середовища»?
3. Що таке смог?
4. Що таке заповідник?
5. Які ви знаєте регіони України, де екологічна ситуація особливо гостра?

На закінчення нашої виховної години пропоную провести невеликий *конкурс «Знавці природи»*.

Запитання конкурсу:

1. Із якого дерева роблять сірники? (Із осики).
2. Чому заєць зимою гризе осику, вона ж гірка? (В ній є 10% жиру).
3. Чому зелені насадження називають «легенями» міста? (Бо вони виділяють кисень).
4. Що можна отримати із хвої сосни? (Вітамінну масу, штучну вовну).
5. Які птахи ночують в снігу? (Тетереви і рябчики).
6. «Найстрашніший звір на Землі» – такий напис висить на вході зоопарків

у Німечинні. Як ви думаєте, кого можна побачити за гратами зоопарку? (Себе, бо за ґратами – дзеркало).

Загадкові оголошення:

1. Друзі, кому потрібні голки, звертайтесь до мене.

2. Допоможу всім, у кого зламався будильник.

3. Вже 150 років чекаю справжнього друга. Характер – позитивний. Недолік один – дуже повільний.

4. Щось дуже сумно стало одному вити на місяць.

Викладач: Але наша виховна година підходить до завершення. Зробимо висновок з усього того, що ми сьогодні почули. Природа – це складна система, яка зобов’язує нас пам’ятати: в природі все взаємопов’язано; все кудись рухається; за все необхідно платити.

А охорона природи – обов'язок кожної людини. Всі ми повинні брати участь в озелененні, доглядати за лісонасадженнями, охороняти рідкісні рослини і тварини, озера і ріки, створювати клуби шанувальників природи.

Я хочу, щоб для всіх нас девізом життя стали слова римського мислителя Л. Сенеки: «*Жити щасливо і жити у злагоді з природою – одне й теж саме*».

5. ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ДО КУЛЬТУРИ, МИСТЕЦТВА

Александрова Д. С., заступник директора з НВР,
ДНЗ «Краматорський центр професійно-технічної освіти»,
Донецька обл.

УКРАЇНСЬКІ ЖАРТІВЛИВІ ВЕЧОРНИЦІ НА СУЧАСНИЙ ЛАД

Мета: пробуджувати в учнів пізнавальні інтереси до історії свого родоводу, української нації, її культури і побуту; через призму сучасності поглянути на минуле, щоб відчули учні красу і поезію давніх звичаїв і обрядів; виховувати глибокі почуття любові до батьків, роду свого, почуття пошани до людей, праці, гордості за майстерність родичів, близьких; сприяти розвиткові творчих здібностей учнів, бажання примножувати родинні традиції, берегти свою національну культуру.

Обладнання: інтер'єр сучасної хати (старовині обереги української сім'ї та сучасні предмети побуту), аудіозаписи українських і жартівливих пісень.

Запрошені: викладачі, майстри виробничого навчання, учні (спочатку одягнені по- сучасному, а потім – в українському одязі).

Хід заходу

Господиня-дівчина, одягнена по-сучасному, приміряє український віночок, лунає мелодія В.Сердючки.

Дівчина1: Який у мене чудовий настрій. Весна.
На вулицю хочеться.
Бо вона – це любов.
Від любові усе розквітає.
Бо весна – це краса,
Вона світ від біди урятує.
Бо весна – це весна
Кожен з нас її серцем відчує.
Заходить мати.
Мати: *(звертається до дівчини):*
Голубонько моя мила,
Навіщо ти коротеньку
Зачіску зробила?
В тебе ж, доню, чорняве
Красиве волосся,
В яку б воно розчудесну
Косу заплелося.
А колись же довгі коси
Носили дівчата,
Стрічки у них заплітали
У будні і свята.

Було глянеш, іде дівка,
Та ще коса до пояса,
А то й до коліна.
Отож колись і взнавалась
По косі різниця:
Де дівчина невінчана,
А де молодиця.
Дівчина 1: Це виходить, що робити
Женихам рекламу.
Дивись, мовляв, де дівчина,
А де молодиця.
Тепер мамо, в цьому ділі
Стерлася різниця.
Тепер усі освічені,
З такими не грайся:
Піди в ЗАГСі розпишися,
Потім розбирайся.
(Мати, махаючи рукою, іде).
Швидше б дівчата збиралися!
А ось і вони.
Чую, чую, це вони йдуть.

Дівчата весело розмовляють, вихваляються мобільниками, плеєрами, танцюють по-сучасному.

Заходить бабуся:

Бабуся: Що ви тут цокотухи розбрехалися?

Дівчина 2: Так ми на тусовку зібралися.

Бабуся: На яку це трусовку?

Дівчина1: Ну, бабусю, на вечорниці так би мовити.

Бабуся: От раніше збиралися молоді:
Хлопці, дівчата співали
Пісень, танцювали, жартували.
А пісні українські – то цінніший дар
Нашого народу.
Ось, перепілоньки мої, розповім я вам одну легенду:

«Якось Господь Бог вирішив наділити дітей світу талантами. Французи вибрали елегантність і красу, угорці – любов до господарювання, німці – дисципліну і порядок, діти Росії – владарювати, поляки – здатність до торгівлі, італійці – одержали хист до музики. Обдарувавши всіх, підвівся Господь зі святого трону, побачив у куточку дівчину. Вона була одягнена у вишивану сорочку, руса коса, переплетена синьою стрічкою, а на голові багрянів вінок з червоної калини.

– Хто ти? Чого плачеш, – запитав Господь.

– Я – Україна, а плачу, бо стогне моя земля від пролитої крові і пожеж, у своїй хаті нема правди й волі.

– Чого ж ти не підійшла до мене скоріш. Я всі таланти породжавав. Як же зарадити твоєму горю?

Дівчина хотіла вже йти, та Господь Бог, піднявши правицю, зупинив її.

– Є у мене найцінніший дар, який уславить тебе на цілий світ. Це – пісня.

Взяла дівчина-Україна дарунок і міцно притиснула до серця. Поклонилася низенько Всевишньому і з ясним обличчям і вірою понесла пісню в народ.

Не цурайтесь того слова,
Співайте усюди
То нас чужі пожалують
Скажуть, що ми люди.

Дівчина1: То ми ж, бабусю, і не
Цураємося і дуже шануємо українські пісні.
Марино, заспівай нам пісню.

Співає пісню. Бабуся, витираючи сльози, виходить).

Дівчина 3: Ой, що це за гамір.

Всі дівчата: Пацани, хлопці йдуть.

(Заходять хлопці розтріпані і т.д.)

Дівчина 4: Оце так «троянці вилиті» пожалували.

Дівчина 2: Відкіль такі це гольтіпаки
Чи з практики ви йдете,
Чи може виходці-бурлаки,
Куди прочани ви йдете?

Дівчина 5: Який же враг сюди направив
І хто до города причалив
Яка ж ватага розбишак.

Хлопець 1: Помилуйте, дівчата благородні,
Не дайте згинуть головам.

Хлопець 2: Хазяйка милостива,
Будь незлобна.
Спасибі тобі скажу сам.

Дівчина 3: Оце так діждались голодранців.

Хлопець 3: Чи бачиш, як ми обідрались.
Убрання, штаники порвали.
Охляли, ніби в дощ щеня.

Хлопець 4: Одежу навіть погубили,
І з голоду в кулак трубили.
Така нам лучилась пеня.

Дівчата сміються.

Дівчина 3:Оце так підвалили?

Дівчина 4: Зачим такий непотріб?

Дівчина 2: Уже березень на дворі,

А вони ще 23 лютого
Празнують.
Дівчина 3: Але й без них буде скучнувато.
Дівчина 4: Ні виганять не будемо.
Дівчина 5: Як мати говорить, обмити,
Нагодувати, так воно нічого, пригодиться.
Дівчина 2: Проходьте, але ми дівчата
Тутешні звичаї народні
Шануємо. А у нас тут
Жіноча вечірка.
Дівчина 3:Якщо хочете піддобриться,
Складіть незвичайні вірші
Про дівочу красу.
Хлопець 3: Нехай місяць із зорями
Дивиться у воду,
А я гляну задивлюся
На дівочу вроду!
Хлопець 2: Любо місяцю з зорями
В воду поринати,
Мені любо в дівоче
Серце зазирати.
Хлопець 1: Нема ліпшого на небі
Над зорю в погоду,
Нема кращого на світі
Над дівочу вроду.
Хлопець 2: Нема виду пишнішого –
Над зорю впівночі, –
Нема дива дивнішого
Над серце дівоче.
Дівчина 2: Можете, можете, коли їсти захочете
Йдіть до бабусі, вона з вас
Справжніх козаків зробить
Хлопці, виходячи, говорять.
Хлопець 2: Подивіться краще на себе.
Хлопець 3: Красавиці прямо писані.
Дівчина 5: Ой, дівчата, і нам треба причепуритися, а то у нас
Видон ну не тот.
Дівчина 2: Так, так, згодна.
А то сьогодні мене мати лаяла:
Почепила такі кліпси
Кожен, як паяльник,
А спідницю вкоротила
Як отой купальник.

Скажи, ти людина,
Чи ти лялька з клоччя?
Ну де твоя, каже, соромливість,
Де твоя скромність?
Дівчина 5: Мені попало
Ненька кричала, як навіжена,
Повертаючись з роботи
Ввечері додому,
Побачила, що я стою з якимсь
Типом біля гастроному.
Слухайте далі
Той, каже, розпатланий придурок,
Безсоромна пика,
Обійма тебе при людях,
За що хоче смика.
А ти йому соплюцюзі
Підставляєш щоки.
Скалиш зуби та ще зириш
На чотири боки.
Полюбуйтесь, мовляв, люди,
Яка я раденька,
Яку мене дурнувату
Виростила ненька.
Дівчина 3: Оце так присоромили нас.
Дівчина 5: Та й справді, ми такі чарівні дівчата.
Покажем, що і ми – козацького роду.
Ідуть дівчата переодягаються швидко, в цей час виходять хлопці в українському одязі.
Хлопець 3: Дівчата, агов,
Твій милий вареничків хоче.
Хлопець 4:: Ей, Сашко, кажуть ти до Насті Клименко ходиш.
Хлопець 3: Я?
Хлопець 1: Сватай скоріш, батько її такого мерса нещодавно купив.
Хлопець 2: А я посватав би Ірину з ІІ курсу.
Хлопець 4: Так вона ж, як булочка, 100 кг важить.
Хлопець 2: Так її батько два м′ясокомбінати держить, ото житуха буде.
Хлопець 4: Так воно так …виходить.
Хлопець 5: А я хочу, щоб моя жінка моделлю була, що красива, що стрункa…
Хлопець 6: А в голові опилки, машини, бізнесмени.
Хлопець 3:Хлопці мені наша розмова нагадує діалог Карпа і Лавріна. Ізобразім?
Хлопець 6: Карпе, а кого оце ти будеш сватати?

Адже тебе скоро батько оженить.

Хлопець 1: Посватаю, кого трапиться.

Хлопець 6: Сватай, Карпе, Палашку.

Кращої од Палашки нема на всі Семигори.

В Палашки брова варта вола,

Другій брові й ціни нема.

А що вже гарна, як намальована.

Хлопець 1: Коли в Палашки очі витрішкуваті, як у жаби, а стан кривий, як у баби.

Хлопець 6:То сватай Хіврю. Хівря доладна, як писанка.

Хлопець 1: І вже доладна! Ходить так легенько, наче в ступі горох товче, а як говорить, то носом свистить.

Хлопець 6:То сватай Вівдю. Чим же Вівдя негарна? Говорить тонесенько, мов сопілка грає, а тиха, як ягниця.

Хлопець 1: Тиха, як телиця. А я люблю, щоб мала серце з перцем, щоб була трохи бриклива.

Хлопець 2: Так, так у наш час зостались тільки брикливі.

Хлопець 4: Такі вибрики викидають, а нам терпіти.

Хлопець 6: Бог терпів і нам велів.

Хлопець 1: Та де вони забарилися, мабуть, вареники ліплять.

Вбігають дівчата, співають.

Дівчата: Наші хлопці варенників хочуть,

Наші хлопці варенників хочуть.

Хлопці: Навари милая, навари, милая,

Навари уха-ха, моя чорнобривая.

Дівчата: Та й грошей нема, ви мої хороші,

Та й грошей нема, хлопці мої гожі.

Хлопці: Зароби, милая, зароби, милая,

Зароби уха-ха, моя чорнобривая.

Дівчата: Та й сил же нема, ви мої хороші,

Та й сил же нема, хлопці мої гожі.

Хлопці: Не балуй, милая, навари милая,

Пирогами пригости, моя чорнобривая.

Дівчина 3: Пригостимо того, хто

Відгадає наші загадки.

Дівчина 4: Чого вам дать полуднать:

Одбутку, прибутку чи

Заздри – голови.

(сала, молока, капусти).

Дають сала, молока, капусту.

Дівчина 5: Одбутку – сала,

Прибутку – молока,

Заздри – голови – капусти.

Хлопець 3: А ось чи відгадає хтось?

А що в хаті найгостріше?

Дівчата: Свекруха.

Хлопець 1: Не кожна дівчина вірить в кохання з першого погляду. Тому, що важко на око визначити, хто стільки заробляє.

Дівчина 3: Прийшла кума до куми:

– Дай, кумо, бубони спекти,

собі ляпуни.

Що просила кума?

Дівчата: сковорідку.

Хлопець 6: А тепер послухайте анекдот:

Спіймав мужик золоту рибку і сказав:

«Зроби так, що жоден розумний не міг відповісти на мої запитання». І зробила рибка мужика дурнем.

Дівчина 3: А чи повторить хтось?

А я шивір′ю навивір′ю

шир′ю, вір′ю наряд.

Щоби шивір′ю, навивір′ю

Шир′ю, вір′ю продать.

Хлопець 2: *повторює.*

Дівчата здивовані.

Хлопець 6: Настусю, тобі досить сказати лише одне слово. Щоб зробити мене щасливим. Відповідай! Ти згодна стати моєю дружиною?

Дівчина 1: Ні!

Хлопець 6: Оце саме таке слово.

Хлопець 4: Ну досить жартувати,

будем танцювати.

Хлопець 3: Хай цвіте наш рідний край,

годі вже журиться.

Грай, музико, дужче грай.

Будем веселиться.

Дівчина 1: Бабусю, бабусю

Ми хочемо віддячити вам

За гостинність,

За щирі, теплі слова.

Танець. Бабуся виносить рушники:

Бабуся: Спасибі вам дітки. Розважайтесь,

Ростіть здоровими, збирайтесь

На свої тусовки, але не забувайте чиї ви онуки, правнуки,

Не забувайте запах тої землі,

Яка вас зростила.

Людське безсмертя

З роду і до роду

У вись росте з корінням родоводу
І тільки той, у кого серце чуле
Хто знає, береже минуле
І вміє шанувать сучасне
Лиш той майбутнє
Вивершить прекрасне.
Я дарую вам
Вишиті рушники, як оберіг
Простелю на щастя і долю.
Тож, як благословення пройдіть під ними, хай
Тепло рідної землі зберігає вас на
Все ваше життя.
Виконуються пісня про рушник і танок з рушником.
Вихід.
Рідна мати моя, ти ночей не доспала
І водила мене у поля край села.
І в дорогу далеку ти мене на зорі проводжала
І рушник вишиваний на щастя дала.
І в дорогу далеку ти мене на зорі проводжала,
І рушник вишиваний на щастя,
На долю дала…

Мати: Ось і ожили перед нами ігри і забави нашого народу. Тепер головне, щоб вони і надалі не пішли у забуття. Міцний наш рід, жива у ньому пам'ять про минуле. Тож бережіть цю прекрасну, невичерпну скарбницю. У ній розум, кмітливість, гумор, надія і світло завтрашнього дня. Хай у вас завжди вогником світяться обереги пам’яті!

Бангянова Н. В., соціальний педагог,
ДНЗ «Білозерське професійно – технічне училище №6»,
Херсонська обл.

ЦІЛУЮ НІЖНІ, НАТРУДЖЕНІ РУКИ

Мета: відроджувати традиції українського народу; виховувати любов, повагу до берегині роду – матері, встановити тісні зв’язки між сім’єю – дітьми – училищем.

Обладнання: рушники, квіти, композиція з калини та колосків, плакати; оформлена книжкова виставка «Образ матері в літературі»; українські народні костюми; картини та фото жінки – матері; комп’ютер, музичний центр, мультимедійний проектор.

Хід заходу

Учні одягнені в українські національні костюми. Звучить запис української народної пісні «Ой зелене жито, зелене» у виконанні О. Білозір. До зали входять мами, бабусі, вчителі. У супроводі пісні, що поступово стихає й

замовкає, учні з хлібом і сіллю на вишитому рушнику звертаються до присутніх.

Ведучий. Гостей дорогих ми вітаємо щиро, стрічаємо з хлібом, любов'ю та миром.

Ведуча: Сьогодні у цій залі святковій дуже раді всіх вітати!
І сподіваємось, що кожен для себе щось узяти зможе.
Хтось настрій добрий запозичить,
Бо посмішка усім нам личить,
Хтось слову доброму зрадіє,
Бо про добро усі ми мрієм.
Та починати вже нам час,
Сюди запросили ми вас
Сердечно й щиро привітати
З сьогоднішнім маминим святом.

Ведучий: Мама… Найдорожча людина в житті кожного з нас. Заплющ очі і прислухайся, і ти почуєш мамин голос. Він живе в тобі, такий знайомий, рідний. Його не сплутаєш ні з яким іншим. Навіть коли станеш дорослим, завжди будеш пам'ятати мамин голос, мамині руки, мамині очі.

Ведуча: Мама! Мати! Матуся! Скільки спогадів, тепла і ласки таїть це магічне слово, бо називає людину, чия любов не знає меж. Це перше слово, мовлене нами, на все життя залишається дорогим у серці. У хвилини радості й печалі пташкою надій злітає з наших уст, тамує біль.

Ведучий: Рідна мати...
Вона—любов, вона—печаль і втіха,
Жива вода на виразки душі.
Поки живе—обереже від лиха,
Завжди підтримає мене.

Ведуча: У травні, коли прокидається від сну природа, коли дзвенить у блакиті пісня жайворонка, теплий весняний вітер приносить Свято матері, яке народилося в далекій Філадельфії завдяки зусиллям молодої американки Анни Джарвіс. Вона втратила свою матір. Смерть була раптовою і передчасною. Анна звернулася з листами до конгресменів та Президента Америки, у яких запропонувала раз на рік, навесні, вшановувати матір. Ідею Анни Джарвіс підхопили у світі.

Ведучий: Уперше в Україні, в Галичині, це свято відзначалося в 1929 році. У цей день люди в національному одязі йшли зранку до церкви на богослужіння, а пізніше тисячі дітей під звуки музики, з квітами в руках йшли вулицями міст чи сіл до площі, де відбувалося свято. Пісні, вірші, вистави, виставки виробів, квіти, жарти, сміх були адресовані матерям.

Ведуча: Після 1939 року це свято було заборонене. Але відновлюється Україна, а разом з нею і ті свята, які були дорогими нашому народові. З 1990 року Свято матері повернулося в Україну і святкується у другу неділю травня.

Ведучий: Місяць травень — це місяць Небесної Матері Діви Марії, яка для нашого народу є особливо шанованою, заступницею скривджених і знедолених, яка благословила у хресну путь свого єдиного Сина — Спасителя людства. І сьогоднішнє свято — це свято Божої Матері, матері України і нашої земної матері, яка дала нам життя. Адже саме вони є тими чистими джерелами, з котрих людина живиться від першого свого подиху на цьому світі до останніх днів життя.

(*Звучить «Аве Марія» Шуберта. На фоні музики учениця читає вірш.)*

Не журися , мамо, що дихнула осінь,
Й восени приходить трепетна любов!
І гордливий місяць, і ранкові роси,
Як колись, як вчора, хай чарують знов!
Твоя радість світла дітям передасться,
Озоветься співом в дорогих серцях,
Хай лиш справжнє щастя,
Тільки вірне щастя,
Прилетить у долю, як вродливий птах,
Будь здорова, мамо,
Будь прекрасна, мила!
Ніжність солов'їну я тобі несу.
Дякую, що вірності й святості навчила,
І тримати правди вічну висоту!
Не журися , мамо, що зустріла осінь,
В ній калина дивна, як весна, зорить,
І чарують зорі, і сріблятся роси…
Кличуть тебе, рідна, довго – довго жить!

Ведуча: Швидко минають літа —
А в пам'яті все ожива:
І мамина чиста криниця,
І татові щирі слова,
І рідна батьківська хата,
Що в цілому світі одна...

Інсценізація легенди про матір.

Автор. Жила собі на світі жінка, і мала вона четверо дітей. Жили з рибальства. Жінка сама ловила рибу та годувала дітей. Але якось застудилася та й злягла хвора. Лежить у постелі, а діточок нема чим годувати. Вже пересохло в неї в горлі. Мовила тихо:

Мати. Діточки, подайте мені води, бо не дам собі ради, аби підвестись. А пити так хочеться.

Діти. Нема води в хаті.

Мати. Візьміть відра, ідіть до річки та наберіть.

Старший хлопець. Нехай іде сестра, я не маю чобіт.

Мати (до дочки). Піди, доню, принеси мені водиці.

Дочка. У мене немає хустки, хай іде менший.

Мати. Івасику, піди принеси мені водиці.

Івасик. У мене немає в що вдягнутися.

Автор. Так ніхто й не приніс матері води. Пішли діти надвір, граються. А мати в хаті обростає пір'ям. Найменший хлопчик саме вбіг у хату, бачить — мати стала зозулею. Став кричати до братів і сестричок.

Хлопчик Наша мама стала зозулькою, хоче відлетіти від нас. Скоренько біжімо по воду для неї.

Автор. Схопили діти хто що: горнятко, відро. Всі побігли до річки. Набрали води та й кричать.

Діти. Мамо, мамочко, пий воду!

Автор. Та стала мати зозулею й відлітає від хати.

Мати. Пізно, діти. Пізно!

Автор. А малі за нею бігли, бігли, збиваючи ноги до крові. І досі в лісах, на полях стелиться мох з червоними краплинами: то, кажуть, ті краплини крові, що стікали тоді з ніг дитячих. Так мати назавжди покинула рідних дітей і донині літає зозулею.

Пісня «Про матір» Б. Олійник («Посіяла людям літа свої…»).

Під час виконання пісні на задньому плані показують картини та фото жінки – матері.

Ведучий: Чоловік стає на коліна тільки в трьох випадках: щоб напитись із джерела, зірвати квітку для коханої і щоб вклонитися матері. І я низько вклоняюся вам, тому що ви – жінки. Це ваші руки дають нове життя, це безсонні ночі роблять із безпорадних крикунів справжніх дівчаток і безстрашних хлопців. Це ваше велике терпіння, ваші руки і ваші серця виховують із дівчаток і хлопчаків прекрасних і благородних дівчаток і юнаків. Це ваші турботи , ваш труд, ваша любов благословляють їх на подвиги в ім’я життя на землі.

Ведуча: Багато в світі різних слів
І різних виразів чимало,
Та ласкавіше серед них
І найрідніше слово – мама.
Хоча б яку ти вибрав із доріг,
Хоча б якими ти пішов шляхами,
Та через терни горя і зневір
Ти повертаєшся до мами.

Ведучий: Це теплі руки і вуста,
Що так в дитинстві зігрівали,
Це ніжне серце, ніби птах,
Завжди з тобою мандрувало.
Спіши до неї крізь літа,
Шануй, люби, не дай тужити,
Бо лиш вона, і рідна, і свята,

З тобою вічно буде жити.
Ведуча: На поклик власної душі,
Що здатна нас карати грізно,
Спіши до матері, спіши,
Допоможи їй, ще не пізно,
Допоможи Тебе вона чекає,
Щоб потім боляче не стало,
Щоб материнська сивина
На совість не лягала.
Мама зачитує «заповіт сину» (Ти добре, сину, проживеш).
Ти добре сину проживеш
Як знатимеш, куди ідеш,
І як зумієш там, де став,
Стояти так, щоб не упав.
Ти добре, сину, проживеш,
Коли нікого не пригнеш
І пройдеш так життєйську путь,
Щоб ані буть, ні битим буть.
Ти добре, синку, проживеш,
Як сироті сльозу утреш,
Слабких від сильних захистиш,
Живих із духом підкріпиш.
Ти чесно, синку, проживеш,
Коли з неправдою порвеш.
Бо правдою ти пройдеш світ –
Це мій святий тобі завіт.
Пісня «Сину, сину, сину, ангел мій, Я тобі щасливу зичу долю.»

Ведучий: Мати — всьому початок. Мати — берегиня роду, домашнього вогнища. Саме вона є тією ниточкою, яка єднає всю родину. Вам, любі наші матері, щастя земного, здоров'я доброго, хай горе обминає родини ваші, а Матір Божа вас оберігає.

Учениця читає молитву.

Учениця. Є в мене найкраща на світі матуся.
За неї до тебе, Пречиста, молюся,
Молюся устами, молюся серденьком
До тебе, Небесна Ісусова Ненько.
Благаю у тебе дрібними словами
Опіки і ласки для любої мами.
Пошли їй не скарби, а щастя і долю,
Щоб дні їй минали без смутку, без болю.
Рятуй від недуги матусеньку милу,
Даруй їй здоров'я, рукам подай силу,
Щоб вивела діток у світ та й у люди,

Щоб мною раділа—пишалась усюди.
За це я складаю в молитві долоні
До тебе, Царице, на сонячнім троні.
Перегляд відеоролику «Тобі, мамо»
Ведуча: Низький уклін тобі, кохана,
В цей день великий, люба ненько,
За ті важкі години ранні,
За золоте твоє серденько,
Що все віддало в любім зриві,
Щоб тільки ми були щасливі!
Ведучий: Дарунків, золота не маєм,
Щоби до ніг тобі зложити,
Однак тут спільно присягаєм,
Що допоки будем жити—
Любов сердець своїх маленьких
Тобі дамо, кохана ненько,
Щоб діти всі цілого світу
Тобі співали «Многая літа».
Звучить пісня «Многая літа». Діти вручають матерям квіти.

Забава М. А., практичний психолог,
ВПУ №71, м. Кам'янка-Бузька,
Львівська обл.

КОХАННЯ – НАШОГО ЖИТТЯ ПРИЧИНА І МЕТА…

Мета: вчити молодь вирішувати вічне питання кохання і стосунків; сформувати поняття про соціальні аспекти статевого дозрівання, статеві взаємовідносини, наслідки статевих відносин; розкрити особисту і соціальну суть кохання як найвищого людського почуття, показати вплив кохання на духовне збагачення людини.

Завдання:

1.Навчити адекватно вирішувати питання міжстатевих стосунків.

2.Показати як взаємопов'язані духовність, моральність і наслідки статевих відносин.

3.Переконати учнів у необхідності збереження кохання як найвищого людського почуття.

Форма проведення: виховна бесіда з елементами тренінгу.

Хід виховного заходу

Вчитель. У час економічної скрути і девальвації моральних цінностей поговорімо про те почуття, яке міняє цілий світ і нас у ньому, робить людей кращими, добрішими, благороднішими. Мова йде про кохання. Кохання – це не тільки почуття людяності й шляхетності. Воно приховує в собі дуже велику

силу. Це почуття, яке в певний час, приходить у серце до кожного. У давньоіндійській мудрості говориться про те, що кохання має три складових – душу, розум і тіло. Потяг душі породжує дружбу, розуму – повагу, тіла – бажання. Все це разом породжує кохання.

Зверніть увагу на дошку, перед вами відомий вислів про любов:

Любов довго терпить, милосердствує, любов не заздрить, любов не вихваляється, не пишається, не безчинствує, не шукає свого, не гнівається, не замишляє зла, не радіє з неправди, а радується істині; усе покриває, всьому йме віри, всього надіється, все терпить. Любов ніколи не перестає...» (1 Кор. 13, 1-8).

Любов багатогранне і сильне почуття. Здатне на багато що.

Хотілось би почути ваші думки:

– Що значить для вас кохати?

– Чи є різниця між словами любов , кохання і закоханість?

– З чим ви можете порівняти кохання?

Вправа «Проблеми підлітків»

Пропоную розглянути певні ситуації і знайти ваші варіанти виходу з них.

1. *Зустрілись хлопець і дівчина. Він з порядної родини, розумний, займається спортом. Вона – з неблагополучної сім'ї, курить, проводить час у поганій компанії. Хлопець ніби кохає цю дівчину. Вона приводить його у свою компанію… Як треба діяти, щоб не втратити кохання і не понівечити своє і чиєсь життя?*

2. *Ви закохались у дівчину (хлопця) свого друга. Ваші дії?*

3. *Вам сподобалась дівчина (хлопець) і ви хотіли б з нею (ним) познайомитись. Ваші дії?*

Вчитель. Любов юнака до дівчини має бути почуттям інтимним, недоторканим. І той, хто кохає по-справжньому, береже те почуття, не виставляє його напоказ. І слова про любов мають бути щирі, правдиві і благородні, ними не можна розкидатися.

А як же зрозуміти, що справді пришла любов? Що відчуває людина, коли кохає? Які риси притаманні справжньому коханню, а які – закоханості?

Вправа «Лист від друга»

Уявіть собі, що ви отримали листа від друга (подруги), у якому прохання про пораду. Порівняйте тексти листів, проаналізуйте ситуації, визначте, в якому випадку йде мова про справжнє кохання.

Перший лист*: Іра, 15 років.*

«Привіт! Хочу попросити у тебе поради. Я зустрічалась три тижні з Романом. Він проводжав мене додому і ми цілувались. Я думала, що кохаю його. Та одного разу ми домовились зустрітися на дискотеці, але він не прийшов. Я думала, що Роман знайшов собі іншу дівчину і була така розлючена, що запросила танцювати Ігоря. Усі дівчата за ним бігають. Ігор проводжав мене додому, він такий класний. Мені з ним було весело! А наступного дня я дізналася, що Роман потрапив в аварію, коли йшов на дискотеку, і тепер

лежить у лікарні. Що робити: зустрічатись з Ігорем чи йти у лікарню до Романа?»

***Другий лист**: Мар'ян, 18 років.*

« Друже, привіт! Я хочу попросити твоєї поради. Ми з Софією дружимо вже три роки, вона допомагала мені писати твори, а я пояснював їй фізику. Нам було цікаво разом, не хотілося йти додому. Коли Софія хворіла, я кілька разів в день приходив до неї, щоб підтримати. Мені подобалось дарувати їй маленькі подарунки і квіти. Я хотів, щоб вона завжди усміхалася, намагався оберігати її від усіляких проблем. Але кілька днів тому їхня сім'я переїхала в інше місто. Ми тепер далеко одне від одного, і я зрозумів, як мені її бракує. Я весь час думаю про неї, мені сумно без неї. Невже це кохання, а не дружба?»

Вчитель. Там, де людина шукає насолоду тільки в красі обличчя, фігури – неминуче розчарування. Це закоханість – почуття, спрямоване на себе, на задоволення своїх бажань. І це не любов.

Справжня любов частіше перевіряється часом і життєвими труднощами. Перешкоди, випробування, розлука і час справжню любов посилюють, а несправжню руйнують. Любляча людина хоч і бачить недоліки в коханій людині, але примирися з ними, легко їх прощає.

Деякі хлопці помилково вважають, що чим відвертіше вони виявляють свою безсоромність, жорстокість, невихованість, тим виглядають дорослішими.

Але і деякі дівчата поводяться не краще. І, на перший погляд, до таких дівчат хлопці нібито більше «липнуть».

Та життя доводить, такі стосунки нетривалі, тимчасові, бо у душі кожному юнаку хочеться, щоб його кохана була дівчиною гордою, морально красивою і вартою високого почуття. Поряд з такою коханою й сам прагнеш бути кращим, мудрішим і благороднішим. Своєю поведінкою дівчина виховує юнака. А з іншого боку, стримана чоловіча ніжність облагороджує дівчину, спонукає її бути красивою не лише зовні, а й духовно.

Непросто нині говорити з молоддю про кохання, про любов і відданість, про благородство і почуття честі, про вірність даному слову, про галантність (люб'язність, вишукана ввічливість, привітність, чемність…) у ставленні до дівчини (жінки). Адже засоби масової інформації активно сприяють розповсюдженню у суспільстві культу грубої сили, вульгарності, зухвалого цинізму, продажності, зради, статевої розпусти. Вони відносять любов тільки до сексуальних відчуттів – до співжиття. Зараз насправді важко знайти фільм, де не було б сцен, пов'язаних з «ліжком», котрі проводять паралель між любов'ю та фізичною близькістю. В юнацькому віці в кожному хлопцеві народжується мужчина, чоловік. І цілком природним є його інтерес до дівчини, почуття закоханості. Але людина має відрізняти почуття від інстинкту тварини. Адже те, що ми бачимо на екранах, – повернення до дикунства.

Любов не можна «пробувати», не можна «бавитися» в любов. Часто через помилкове бачення любові у багатьох молодих людей виникає відкрите

бажання співжиття як «доказу любові». Така вимога хлопця або дівчини означає, що почуттів немає, а є бажання реалізувати свій статевий потяг.

Ранні сексуальні стосунки призводять до багатьох небажаних, навіть трагічних наслідків. Серед поширених проблем – психологічні травми, осуд оточуючих, вагітність, зараження інфекціями, що передаються статевим шляхом. Зокрема зачаття дитини, яке є справжнім даром, у цій ситуації – для людей незрілих – стає драмою. Відповідальність за «випадкову» вагітність несуть обидва партнери – і хлопець, і дівчина. Потрібно зуміти вчасно зупинитись і попередити ці драматичні наслідки.

Вправа «Обговорення ситуації»

Учасники об'єднуються в 3 – 4 підгрупи.

Вчитель. Розглянемо ситуацію, подібні до якої трапляються часто в реальному житті.

Оля давно задивлялася на п'ятикурсника Олега. І не лише вона. Він подобався багатьом дівчатам: гарний, веселий, має власне авто. Правда репутація в нього не дуже хороша — багато дівчат уже плакали через нього. Та це лише додавало йому популярності. Одного дня Олег зустрів Олю після занять і запросив покататися. Дівчина одразу погодилась: нарешті її мрія здійснилася.

«Головне, – подумала вона, – не розчарувати його. Тоді ми будемо разом назавжди. Я буду щаслива».

Коли вони залишилися наодинці, Олег запитав: «*Я тобі подобаюсь? Ти мене любиш?»*

«Так. Дуже…», – відповіла дівчина.

«Тоді довірся мені», – сказав Олег. Він запропонував їй фізичну близькість, і вона не насмілилася відмовити...

Наступного дня Оля побачила Олега в училищі, коли той розмовляв з хлопцями. Підійшла, привіталася, але він навіть не глянув на неї. Дівчина кілька тижнів переживала, шукала зустрічі з Олегом (який навіть не згадував про неї), плакала, не могла зрозуміти, в чому річ. Через деякий час дівчина відчула, що вагітна…

Обговоріть і розкажіть про наслідки одного з можливих варіантів розвитку подій.

1. Під тиском батьків Оля і Олег одружуються.

З якими психологічними і матеріальними проблемами вони зіткнуться?

Чи готові вони самостійно розв'язувати ці проблеми?

Чи вдасться їм продовжити навчання?

Чи великі шанси на збереження цього шлюбу?

2. Оля вирішує народити дитину.

Які шанси має Оля продовжити навчання і здобути професію?

Які наслідки цього рішення для Олега (тест на ДНК крові є підставою для визначення батьківства і призначення аліментів на дитину)?

3. Оля зважується на аборт.

Як це вплине на фізичне здоров'я дівчини?
Як це вплине на психічний стан Олі?
Як можуть поставитися до цього її батьки, родичі, знайомі?
4. Оля вирішує народити дитину і віддати її на всиновлення.
Як почуватиметься дівчина в подальшому житті?
Як це може вплинути на її подальший шлюб?
Як це може позначитися на долі її дитини?
Висновки після виконання вправи:
Що ви відчували під час виконання цієї вправи?
Які думки у вас виникали?

Вчитель. Хлопець, який по-справжньому кохає дівчину, боїться образити її необережним словом, він оберігає її від біди і не домагається інтимної близькості, коли знає, що вона ще не готова стати дружиною і матір'ю, а він – чоловіком і батьком. У нього домінує почуття відповідальності за людину, яку він любить. Отже:

Кохання – це зрілість почуттів і таємнича сила.
Кохання – це єднання двох сердець, і кохати зовсім не означає кохатись.

Зрозуміти життя і полюбити його в іншій людині – ось головне завдання і справжній талант кожного з нас. Усі ми прагнемо бути щасливими і розуміємо щастя по-своєму. Впевнена, яку б життєву мету ми не ставили перед собою: навчання, професійне зростання – кар'єра, матеріальні статки, майже всі ми рано чи пізно приходимо до органічної потреби кожної людини мати сім'ю, ростити дітей. І при цьому сподіваємося бути щасливими. І якщо вже створити сім'ю – то назавжди. Хіба не так? Ви перебуваєте якраз у тому віці, коли хочеться кохати, бути коханим і бути разом з коханою людиною. Можливо, більшість із вас ще не замислювалась над питанням створення сім'ї, але проблема життєвого вибору, від якого залежить і ваша доля, і доля майбутнього обранця чи обраниці неминуче постане перед кожним з вас.

У цьому світі все починається з любові… Кохання, любов – це первинна потреба, одвічне прагнення людської душі жити. Людина досягає духовної зрілості, коли керується цим світлим, високим прагненням. У душі й живе кохання. Кохання — це ясний орієнтир, який допомагає людині розрізняти прагнення душі жити й потребу організму бути. Лише задоволенням головної потреби душі — жити в коханні — людина досягає повноти щастя.

Зарума Л. В., викладач,
Добрій Н. П., викладач,
ДНЗ»Ставропігійськен ВПУ», м. Львів

ВІДКРИТИЙ СВІТ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ. БЕЗПЕЧНА РОБОТА УЧНІВ В ГЛОБАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Мета: виховувати інформаційну культуру, дотримуватись елементарних правил безпеки в мережі Інтернет.

Обладнення: комп'ютер, мультимедійний проектор, аудіотехніка; презентації: «Ми за безпечний Інтернет», «Старі фотографії» та фільм «Безпечний Інтернет».

Ведучий 1: Сьогодні комп'ютерні технології швидко розвиваються. Комп'ютерна грамотність стає складовою загальної грамотності, свідоцтвом освіченості, внаслідок чого глобально інформаційна мережа Інтернет стає невід'ємною частиною життя сучасної людини.

Ведучий 2: Розкажемо про користь і небезпеки, що приховує віртуальна реальність. Запрошуємо у віртуальний світ Інтернету.

Ведучий 1: Інтернет — це постійне джерело нових знань, які разом із музикою, відеокліпами і фільмами розширюють наш світогляд.

Тисячі людей кожного дня використовують світову павутину. Нам потрібно дізнатися прогноз погоди, стежити за останніми новинами світу, реєструвати електронну пошту, купувати товари в різних Інтернет-магазинах світу, робити фінансові розрахунки, оплачувати комунальні послуги, створювати рахунки в різних платіжних системах чи просто хочеться поспілкуватися з близькими людьми, які зараз не поруч. І саме тоді на допомогу приходить глобальна мережа Інтернет.

Ведучий 2: Популярність Інтернету постійно зростає. Наприклад, у 2001 році в Україні нараховувалось приблизно 260 тисяч постійних і 140 тисяч нерегулярних користувачів Інтернету. Сьогодні послугами Інтернету з різною періодичністю користується близько 18 млн. осіб. При цьому доступ до мережі постійно розширюється. Щороку ця кількість зростає приблизно на 10%. За останній рік найбільше зросла чисельність користувачів у західному регіоні, сільській місцевості та серед людей старшої вікової групи.

Звучить пісня.

Ведучий 3: Дуже зручною і корисною, особливо для зайнятих і ділових людей, є Інтернет-пошта. Вона дозволяє нам пересилати та отримувати листи з різних кінців світу за лічені секунди, тоді як звичайною поштою це може зайняти тиждень або навіть більше. До того ж вона безкоштовна і не потребує багато часу. Ще однією позитивною стороною Інтернету є реклама і магазини. Тут можна знайти будь-яку продукцію, що вас цікавить, подивитися ціну, магазини, де продається цей товар та іншу інформацію, і за бажанням придбати.

Ведучий 4: Такий магазин працює завжди! У нього немає вихідних і перерв на обід, відвідати його можна навіть уночі. Зайти в Інтернет-магазин може кожен, у кого є доступ в Інтернет, незалежно від свого місцезнаходження. І ціна товару яка зазвичай на 10-20% нижча від звичайного магазину.

Ведучий 3: Обираючи Інтернет-магазин, пам'ятайте: щоб уникнути можливих шахрайських махінацій чесні Інтернет-магазини не використовують, наприклад, перекази Western Union, оскільки такий платіж не можна скасувати або опротестувати. Не застосовується в серйозних Інтернет-магазинах і способи

оплати через SMS на короткий номер з незмінною сумою платежу, тому що в цьому випадку також неможливо опротестувати або скасувати платіж.

Ведучий 4: Особливою популярністю серед українців останні 3-4 роки набули Інтернет-аукціони. Віртуальний аукціон – це щось середнє між дошкою оголошень в газеті та Інтернет- магазином. Тобто на їх сторінках усі охочі можуть як виставити що–небудь на продаж, так і купити вподобану річ.

В Інтернет аукціонів є три основні переваги перед роздрібною торгівлею: по-перше, це ціна товару, яка зазвичай на 20-50 % нижча, ніж в магазині; по-друге, можливість кожному стати продавцем. І нарешті, по–третє, необмежений асортимент товарів, які можна поставити на торг. Головний недолік аукціонів – вірогідність стати жертвою шахрайства з боку покупця або продавця. Тому експерти радять бути особливо обережними при розрахунках, особливо, якщо ви оплачуєте банківською карткою.

Звучить пісня.

Ведучий 1: Сьогодні Інтернет широко використовують у процесі освіти. У світі стрімко розвивається онлайн-освіта. Особливістю дистанційного навчання є можливість отримання знань в онлайн–режимі. Коли учень захворів або з інших причин не може бути присутнім на заняттях, то дистанційна освіта – це прекрасне вирішення проблеми. Однією з головних переваг електронної освіти є вільний доступ до інформації незалежно від матеріального становища, національності, місця проживання і стану здоров'я. Нині онлайн-освіта знаходиться на початковому етапі, а через 5 років сягне неймовірного рівня.

Ведучий 2: Як було зазначено на Всесвітньому економічному форумі в Давосі, онлайн-освіта – змінює світ. Онлайн–освіту вже називають революційною тому, що завдяки їй можливість якісного навчання стала реальною у будь-якому куточку світу, де є Інтернет. Розповсюдження онлайн–освіти відбувається настільки стрімко, що президент Стенфордського університету порівняв цей процес із цунамі, котре накриває вищу освіту. Це «цунамі» змушує переглянути всі університетські курси, всі підходи до професійного навчання, взагалі всю освітню систему.

Ведучий 1: Рух онлайн-освіти розпочався у 90-х роках, і нині Сполучені Штати – передовики у цьому плані. У штаті Колорадо з'явилась Віртуальна академія XXI століття, яка вважається найпрестижнішим навчальним закладом, який навчає віртуально.

Сьогодні онлайн-курси пропонують провідні університети світу – Стенфордський, Гарвардський, Массачусетський технологічний інститут. І хоч більшість таких занять – безкоштовна, після іспитів заклад видає диплом про закінчення навчання.

Ведучий 2: Перша освітня організація в Україні, що має досвід у розробці та впровадженні курсів дистанційного навчання — це Міжнародний дослідно-навчальний центр інформаційних технологій та систем. Його основні напрями діяльності пов'язані з дистанційною освітою.

Також у нас є хмарна технологія, яка допомагає безкоштовно розгорнути сервіси для проведення вебінарів.

Звучить пісня.

Ведучий 3: Ні для кого не є таємницею, що основну масу користувачів Інтернету становлять підлітки. В усьому світі діти та підлітки є найбільшими користувачами інформаційно-комунікативних технологій. Вони шукають інформацію на Інтернет сторінках (повідомлення чи біографію письменників), розвивають свій кругозір знань, готуються до уроків із різних предметів, створюють свої блоги, спілкуються в чатах і соціальних мережах.

Ведучий 4: Перше, що робить, повернувшись зі школи, сучасна дитина, – вмикає комп'ютер. Віртуальний світ поступово, але впевнено витісняє реальний. На жаль, більшість підлітків у першому світі живуть, а в іншому просто існують. І на це є безліч причин. Назвемо найвагоміші.

Підліток постійно порівнює себе з іншими, і часто це порівняння не на його користь. Якщо в школі йому важко конкурувати з однолітками, то в соціальній мережі він може створити образ цікавої, впевненої в собі та надзвичайно комунікабельної особи, що має безліч друзів. Тобто в Інтернеті він може бути таким, яким прагне бути в реальному світі. Може навіть змінити зовнішність: поставити чуже фото чи підправити вади за допомогою фотошопу, йому легко бути розумником і «крутим». Саме нагода «творити» себе приваблює підлітків.

Ведучий 3: До того ж у соцмережах спілкування перебігає легко й невимушено. Людина не дивиться в очі співрозмовникові, не відчуває відповідальності за сказане і будь-якої миті може закінчити розмову, просто натиснувши «вийти».

У мережі можна знайомитись із підлітками інших країн чи міст, а якщо поталанить, то поспілкуватись навіть із музичним чи спортивним кумиром. Окрім того, тут легко знайти людей зі схожими захопленнями. До переваг соціальних мереж також належать розвиток власних творчих здібностей і змога брати участь у громадських та благодійних заходах.

Ведучий 4: Згодом підліткові все більше перестає подобатися живе спілкування, проведення часу на своїй сторінці в соцмережі він вважає найцікавішим. Виникає справжня інтернет–залежність. Діти з інтернет–залежністю суб'єктивно відчувають те, що не можуть обходитися без мережі. Дитина з головою поринула у віртуальний світ. Можливо, це проблеми в сім'ї, з однолітками, з учителями. Або дитина просто не знайшла свого соціального «я» і намагається реалізувати себе в найбільш комфортному просторі.

Звучить пісня.

Ведучий 1: Хоча Інтернет проникає у всі сфери нашого життя, проблемі безпеки не приділено належної уваги. Проблема достатнього перебування дитини в інтернеті найчастіше зводиться до підтримки розвитку технологій, які б захистили дітей в Інтернеті. Та ця проблема не є винятково технічною, а стосується виховних, освітніх, етичних, соціальних і правових аспектів.

Ведучий 2: Зараз Інтернет-простір, що став другою домівкою для сучасного покоління, приховує низку таких серйозних небезпек і загроз:

1. Недбалість дитини, яка відкрила вкладення електронної пошти або завантажила з веб-вузла файл чи небезпечний код, може призвести до потраплення в комп'ютер вірусу.

2. Доступ до сайтів з неприйнятним змістом: в Інтернеті підлітки можуть побачити неприйнятні матеріали, що провокують виникнення ненависті, спонукають до здійснення небезпечних чи протизаконних дій. Кожна третя дитина, перебуваючи в глобально–інформаційній мережі, стикалася з небажаним контентом, а кожна п'ята піддавалася насильству з боку користувачів мережі.

Ведучий 3: Безпосередня небезпека для дитини надходить з сайтів, різнаманітних чатів, електронної пошти, системи миттєвах повідомлень тощо. Часто безліч сторінок, що не стосуються вибраної теми, відображаються у вигляді спливаючого вікна будь-якого змісту, особливо порнографічного. Хоча кількість спроб урядів різних країн щодо врегулювання змісту сайтів для перегляду в Інтернеті зростає, на сьогоднішній день практично вся інформація доступна без обмежень.

Ведучий 4: Розголошення конфіденційної інформації: підлітків можуть умовити надати відомості особистого характеру такі як: ім'я, прізвище, адресу, вік, стать або інформацію про членів сім'ї. Контакт з незнайомцями через чати або електронну пошту: навіть якщо більшість користувачів мають добрі наміри при використанні чат–систем, існує та збільшується, на жаль, кількість людей, які використовують ці бесіди, щоб змусити дітей видати особисті та банківські дані, такі як номери рахунків, кредитних карток, паролі. В інших випадках вони можуть виявитися психічно неврівноваженими особами, які можуть завдати моральної шкоди дитині через Інтернет, або навіть змусити на особисту зустріч, яка може призвести до нанесення фізичної шкоди.

Ведучий 3: Неприємності, пов'язані з фінансовими втратами: розвиток електронної комерції зробив можливим придбання майже всіх товарів через Інтернет. Тому одна з проблем, що виникає при вході дітей в Інтернет, це можливість робити онлайн–покупки без відома дорослих.

Фільм «Безпечний Інтернет».

Ведучий 1: Небезпеки, які приховує віртуальна реальність, є серйозними. Тому при роботі в мережі важливо бути обережними та використовувати засоби безпеки. Можливе встановлення на комп'ютер соціально створених програм батьківського контролю, що обмежують проведення часу в мережі.

Ведучий 2: Працюючи в світовій павутині дотримуйтесь елементарних правил безпеки. Одне з них, яке діє навіть на вулиці: «Не давати свої особистих даних стороннім особам та бути обережними при спілкуванні».

Будьте обережними з безпечним Інтернетом!

Заключне словоКомп'ютерні технології розвиваються швидко, тому, щоб встигнути за сучасним світом, потрібно постійно оновлювати свої знання,

збагачувати світогляд, розширювати коло знайомств у соцмережах, спілкуватися з цікавими людьми. Але для того, щоб отримувати користь від проведення часу в Інтернеті, треба пам'ятати про його негативи й намагатись уникати їх. І головне не забувати про реальний світ, бо ж поки людина безцільно переглядає новини в мережі, життя минає.

Пам'ятайте, реальний світ набагато цікавіший ніж віртуальний!!!

Коземко Л. Б., заст. директора з НВР
спільно з учнями гр.№ 36,
ВПУ-№71, м. Кам'янка – Бузька,
Львівська обл.

ЧЕРЕЗ ТЕРНИ ДО ЗІРОК

(виховний захід, присвячений Г. М. Тютюннику)

Мета:

- формування гармонійно розвинутої особистості шляхом залучення до участі в заході та зборі матеріалу;
- виховання в учнів любові до рідного краю, до України;
- підвищення ролі громадянського та патріотичного виховання;
- розвиток моральних і духовних цінностей підростаючого покоління.

Завдання:

- дослідження та вивчення життєвого та творчого шляху письменника Г.М.Тютюнника.

Обладнання: екран, відеопроектор, світлини, фотослайди, відеоролик.

Підготовка до проведення заходу: учні мали завдання зібрати спогади про Григорія Михайловича Тютюнника. Під керівництвом керівника гуртка фото- і відеозйомки відзняти відеоролик про життєвий і творчий шлях письменника.

Хід виховної години

Вступне слово вчителя: Бувають на світі такі гарні, світлі люди, переповнені любов'ю до життя, що навіть тоді, коли їх уже нема, ми продовжуємо думати про них, як про живих, бо залишили вони по собі справи, які живуть і далі. Саме такою людиною був Григорій Михайлович Тютюнник. Він народився в родині селянина–бідняка в с.Шилівка Зіньківського району Полтавської області. А в нас в Кам'янці–Бузькій, його пам'ятають як справжнього патріота України, Педагога з великої літери, поета та письменника і просто як цікаву особистість. Ким ж він був насправді? Про нього розкажуть учні зі спогадів його друзів і тих, кого навчав бути чесними, відданими, славними синами і дочками України.

Ведучий 1: Григорій Михайлович Тютюнник прожив нелегке, але гідне подиву життя. Виріс у селі з пахучими луками та безмежним простором. Саме там формувався той незламний характер і велика любов до рідного краю, до мови, до України. Зі студентської лави пішов добровольцем на фронт. Його

поезія воєнних літ овіяна глибоким ліризмом.

Я потом і кров'ю дороги змочу,
Я рани землею свої залічу.
Хай трупом я ляжу в степу на відлозі,
Ніколи не буде мій край у тривозі.

Тільки солдат, який знав ціну життя в ім'я визволення рідної землі, міг так написати.

Він брав участь у боях під Чигирином і Знам'янкою, партизанив на території Чехословаччини, двічі тікав з полону, двічі був поранений, останнє поранення було дуже важким. Ворожий осколок зупинився під самим серцем і нагадував про себе протягом усього життя. Та це не завадило Григорію Михайловичу закінчити навчання в Харківському університеті та працювати спочатку викладачем у Львівському культосвітньому технікумі, а вересень 1947р. зустрів у Кам'янці–Бузькій як вчитель української мови та літератури середньої школи №1.

Ведучий 2: Кам'янчани називають його своїм земляком. У його честь було названо середню школу. У нашому училищі одна з експозицій музею присвячена Г. М. Тютюннику, його життєвому і творчому шляху. Матеріали для експозицій у 1989–1992р. збирали учні під керівництвом викладача української мови і літератури, методиста, відмінника народної освіти – Кулій Галини Василівни, яка особисто знала Григорія Михайловича і його дружину Олену Федотівну, яка була частим гостем у їхньому домі.

На екрані демонструється відеоролик на тему: «Через терни до зірок». (Текст читає Кулій Галина Василівна – викладач української мови, методист, відмінник народної освіти).

Ведучий 1: Хай не ображаються Шилівці та Григорій Тютюнник назавжди прописаний у Кам'янці–Бузькій, у будиночку по вулиці Шевченка №13, про що свідчить меморіальна дошка.

Мав він долю, душу і талант такі яскраві, як спалах сонячного проміння після темної зимової ночі. З учнями поводився, як з дорослими людьми, які повинні відповідати за свої вчинки. Не мирився з приниженням людської гідності.

Його дружиною була Олена Федотівна Черненко, теж вчителька, а в майбутньому завідувачка районним відділом освіти.

До 70-річчя від дня народження видатного письменника в районній газеті були опубліковані її спогади, під назвою: «Вчитель»

Учениця зачитує спогади: «Пролітають роки, змінюються обличчя і малі міста. Одне в них залишається незмінним: новини там поширюються дуже швидко. Вчитель новий приїхав! – про це знала Кам'янка–Бузька в перший же день його приїзду. А під вечір уже знали, що він працюватиме в середній школі вчителем мови і літератури. Оригінальна зовнішність і оригінальність поведінки, гордо закинута голова, повільна хода, уважність до всього, що йому впадало в вічі, викликали надзвичайну зацікавленість не тільки в учнів, а й у

батьків. Дівчата бігли до школи, щоб першими дізнатися про вчителя, проте у школі нікого ще не було – середина серпня. Про приїзд нового вчителя, я дізналась ще на пероні, коли поверталася з відпустки. А наступного дня директор школи Микола Михайлович сказав мені, що прибув мій колега. Віддали йому мій 10-А клас, який я найбільше любила. Почувалася ображеною, що мене не запитали, а поставили перед фактом.

Перед районною нарадою мені запропонували посаду завуча семирічної школи з російською мовою викладання, дали час подумати, але що подумаєш із досвідом педагога в один рік і 20 роками від роду. Так нічого я й не придумала. Перед початком серпневої наради новий вчитель підійшов до мене познайомитися. Ще не зустрівшись із ним, я була налаштована недружелюбно. Привіталася стримано, підкреслено холодно, але вже через кілька хвилин Григорій Михайлович Тютюнник – «через два Н» (як він говорив про себе) роззброїв мене віршами Дмитра Павличка, які читав майстерно. Незадоволена була собою, що моя вчительська солідарність погоріла і то так скоро – та нічого не можна була вдіяти.

Григорій Михайлович просто, по-людськи розповів, що довелося йому залишити роботу в Львівському культосвітницькому училищі, яка дуже подобалась. Молодший брат Анатолій, що жив з ним, був тяжко хворий, і йому порадили проживати в сільській місцевості.

Першого вересня поспішила я до школи і побачила своїх десятикласників з пишними букетами квітів. Щось стиснуло горло, застелило туманом очі – повернула раптом на подвір'я семирічної школи ,так і не озирнувшись на моїх розгублених улюбленців.

Закінчився перший урок. Десятикласники прибігли в мою тепер школу і вимагали негайно повернутися назад. Вони погрожували дати телеграму міністру освіти – хай повернуть їм вчительку. Пам'ятаючи прочитані Григорієм Михайловичем поезії Павличка, я переконувала учнів послухати принаймні один урок нового вчителя, а тоді вже слати телеграми, якщо з'явиться необхідність.

Про свій перший урок у десятому класі Григорій Михайлович розповідав:

– Зайшов у клас – усі стали, але ніхто не підняв голови. Так і сиділи з похилими головами. Дивний знак! Починаю знайомити їх з програмою 10 класу у якійсь зовнішній тиші, а коли доходжу до творчості Корнійчука, обіцяю їм що попробуємо поставити п'єсу «Платон Кречет» у культосвітньому училищі вона добре пішла. (Про те, що сам грав роль Платона, промовчав, але почав читати уривки із драми).

Дівчата вже дивляться на мене. У їх очах я відчув прохання читати далі, та, пам'ятаючи настанови великих обласних і менших районних методистів вчасно схопився. (Я ж не так роблю!). Закінчив характеристику програми 10 класу. Потрохи і хлопці почали підводити голови. Вчитель був незадоволений уроком, хоч настрою учнів не розгадав.

Після першого уроку літератури учні знов прибігли до мене. Ще в них

було бажання телеграфувати міністрові, хоч мою пропозицію послухати ще один урок прийняли без заперечень, переконувати і вмовляти тепер уже не було потреби. Наступного дня знову прибігли до мене, але тепер, щоб сказати, як їм сподобалися уроки літератури нового вчителя. Їхнє захоплення новим вчителем, та ще й так скоро, тепер уже не було мені приємним, але постаралася показати, що радію разом з ними, хоч сама подумала: оце тобі любов!

Я мешкала разом з учителькою літератури Ніною Федосіївною, безмежно закоханою у свій предмет і в своїх учнів. Якось так склалося, що наші учні любили бувати в нас майже кожного дня. Це був кінець 50-х років, молодь тягнулася до книжки, до знань. Ми жили сучасним, мріяли зі своїми учнями про майбутнє. До Кам'янки в'їхали військові, кожного вечора гриміли духові оркестри, у танцювальному екстазі танцювали пари, на наших учнів–переростків директор школи і вчителі влаштували обвали на танцях. Ми з Ніною ніколи не ходили ні на танці, ні на облави (а треба, мабуть, було ходити, бо так і не натанцювались у житті). Ми про танці не думали – жили своїми учнями, їхніми інтересами.

Ближче ми подружилися, коли готували Пушкінський вечір. Відкривав його Григорій Михайлович віршем «Пам'ятник». Мені ж він запропонував читати « У лукоморья дуб зеленый», підсміюючись над моєю безпосередністю і наївністю.

– У вас це виходить прекрасно, бо все ще не переступили поріг дорослості, дорога товаришко!

Потроху ми стали звикати до суворого вчителя: відчули його сердечність, теплоту, шанували розум. Ще трохи – він став нашим натхненником».

Учениця зачитує спогади Ніни Сіверіної, яка була ученицею Г. М. Тютюнника і працювала вчителькою у Сумській області:

У своїх спогадах вона описала один урок літератури. Його тема була «Роль пейзажу у розкритті образів».

«Зайшов якось Григорій Михайлович до класу і сказав, що завтра, о сьомій годині ранку, на урок треба прийти на берег Бугу. Там будемо спостерігати схід сонця. Кому далеко, той може на цей урок не приходити». Звичайно ж, на урок прийшли всі, бо ще не бачили такого дива – урок на березі Бугу! Ми оточили вчителя, а він неначе творець світла, простяг руки назустріч Ярилу і говорив про життєдайну силу його. Воно величезною таємничою кулею випливало з-за Бугу, неначе прислухаючись, що про нього говорять люди на березі, і в знак вдячності золото–червоним сяйвом залило воду, луг і принишклих учнів. Лише вчитель, як неземний титан, підносився над цією красою і не в силі було відірвати очей від нього. І завжди як доводилося бачити схід сонця, уявляється мені той урок на березі Бугу, коли ніби вперше побачила, як сходить сонце. Прийшли до школи, принишклі, принесли з собою пахощі Бугу і сонця, що сходило.

Чудова тема, – говорив Григорій Михайлович, – От коли б відчули її насамперед ті, кому дано велике право сіяти в душах дітей такий дар зримо,

чуттєво сприймати це. Бо в кращому разі вчитель поспішно зачинає опис або дасть завдання учням виписати пейзаж у зошит.

Минули роки… Навчились і ми, тоді молоді вчителі, передавати настрій пейзажу і впливати силою його на учнів».

На виховну годину запрошено учня Г.М.Тютюнника Коземко М.І., який і сьогодні на схилі літ з теплотою і повагою розповідає про свого Вчителя.

Ось його розповідь: «За характером був людиною–педагогом, послідовним, ніколи не змінював поглядів, принципів і нас, своїх вихованців, вчив бути такими. Просив вивчати мову і культуру інших народів і над усе любити Україну. Будучи класним керівником, виховував нас у дусі справжнього патріотизму, вчив бути уважними до людей, достойними, заслуговуючи на повагу. Автор прекрасних новел: «Хмарка сонця не закриє», «Зорані межі», роман «Вир» – творів, що увійшли в золотий фонд української літератури. Часто на уроках української літератури виносив на «суд» нашого класу щось нове, що написав. Ділився з нами своїми творчими задумами. Ми були першими «критиками» й «рецензентами» його творів, він довіряв нам, бо серед нас було багато переростків (старших за віком учнів, котрі пізнали труднощі Великої Вітчизняної Війни). Був він великим гумористом, вчив народної мудрості, жартома говорив, що добре знає, чому задаємо так багато питань – щоб він не зміг спитати уроків. Я питав, чого у нього завжди сумний вираз обличчя і очей, і він відповів, що фронт нагородив тяжким сувеніром – куском металу в легенях, який пригнічує його.

Таким простим і разом з тим великим українцем був наш класний керівник Григорій Михайлович Тютюнник четвертого випуску Кам’янка-Бузької середньої школи №1 ім.Івана Франка. Не забуваймо дорогих нам імен. Людей, котрі поруч з нами йшли. Не говорімо з нудьгою, неповагою «їх нема!», а з любов’ю і вдячністю «вони були»».

Учень зачитує поезію Василя Колодія – товариша Григорія Михайловича, з яким його пов'язувала щира чоловіча дружба:

Все так давно…Чи мариться, чи сниться?
Забувши про тягар буденних справ,
На прогулянці ми з тобою, Грицю,
Купалися в п’янкому морі трав.
І до грудей своїх тулив ти квіти,
Немов забрать їх пахощі хотів.
Сміялись безтурботно ми, як діти,
І гай піснями нашими дзвенів.
Писали вірші, тут же їх читали
Своїм коханим – рвійні, молоді…
З дружиною ви ще вчителювали
У Кам’янці на Львівщині тоді.
Простий, сердечний не ставав ти в позу
І не приховував своїх стремлінь,

Що візьмешся вже за велику прозу,

Бо тільки в ній – життя вся широчінь.

Учениця зачитує спогади Катерини Федорівни Короць – заслуженої вчительки України, друга сім'ї Тютюнників:

«Він часто жартував: «До тридцяти поэтом быть почетно, а срам великий после тридцяти». Невеличка книжечка оповідань «Зорані межі» не залишила помітного сліду, проте підтримала бажання Григорія Михайловича взятися за прозу. «Буг шумить» – так назвав він свій перший роман. Працювати над ним почав рано, ще в 1947 р., але справа просувалася поволі. Активніше став працювати десь у 1949 р. Життя у Кам'янка-Бузькій давало багатий матеріал для твору. Довгими днями він мандрував, щоб зібрати матеріал. Зустрічався з людьми, записував розмови з ними. Зібраний матеріал ліг в основу першої частини цього роману. Не пройшло багато часу, як письменник на деякий час, а згодом на невизначений час припиняє роботу над другою частиною роману.

Яка причина такого рішення? Відповідь однозначна – у нього зародився задум для нового твору. Роман тільки осмислювався. Важка розумова і фізична праця зробила свій відбиток на здоров'ї. Осколок дедалі більше нагадував про себе. Піднімалася температура така, що Олена Федотівна боялася міряти термометром, а міряла рукою. Постало питання про операцію. Вже четверту.

– Помиратиму, але на операцію не піду, – говорив він.

Та одна ситуація змінила його переконання. Мама Олени Федотівни вислала йому ікону Божої Матері, освячену у Лаврі, і написала: «Сину, вона тебе врятує. Візьми її з собою у лікарню». Григорій Михайлович повірив у чудотворну силу Божої Матері, подякував тещі за цей дорогоцінний подарунок і прийняв остаточне рішення – йти на операцію. Робота над романом призупинилася.

Лікар порадив хворому їхати в Київ до Миколи Михайловича Амосова у військовий госпіталь. Саме там була проведена операція, яка пройшла успішно. Смертоносний кусок металу, що засів біля самого серця, був витягнутий. Проминули тижні й місяці в лікарні. Так Григорію Михайловичу було подаровано сім років життя, завдяки чому Україна одержала роман «Вир».

Ведучий 1: Перший редактор роману А. А. Дімаров так оцінив його: «Що тобі, Грицю сказати… Хай живі класики тричі умиються, щоб написати щось подібне!..».

Поет І. І. Сварник порівняв добірну, соковиту мову роману з елітним зерном для посіву. Справді, закоханий у рідне слово, Тютюнник писав і оповідав просто, образно, захоплюючи читача з перших слів.

Ведучий 2: Письменник задумав написати одну книгу, але зрозумів, що твір багатоплановий, у ньому мало місця для повного розкриття характерів героїв, і тому вирішив написати другу книгу. З новим завзяттям і наполегливістю він взявся за роботу. За порівняно короткий час завершив другий варіант роману «Вир» і зразу повідомив А. А. Дімарова, що висилає йому, по суті, новий твір. Але так і не вислав, бо зла смерть підступно

підкралася, коли він міцно спав, і забрала його з життя 28 серпня 1961 року.

Коли А. А. Дімаров приїхав на похорон, у кабінеті стола лежала папка з надписом «Для Дімарова». У папці був акуратно складений новий варіант роману «Вир».

Ведучий 1: Роман «Вир» – це перлина української літератури. Для Григорія Михайловича справжнє мистецтво – те, яке живе вічно, яке говорить зі своїм народом мовою правди, а твори його – це жива правда, це наше життя. З кожної сторінки роману зводиться на весь зріст велетенська постать народу–творця, народу–воїна, служінню якому віддав своє життя Григорій Тютюнник.

Усього 40 років життя відміряла йому доля, Шевченківська премія за роман «Вир» йому присуджена посмертно.

Ведучий 2: Григорій Тютюнник любив над усе Україну, свій народ і служив йому вірою та правдою. Він чистий, як правда, ніколи не йшов на змову зі своєю совістю, ні перед ким не плазував, ненавидів кар'єристів і лицемірів. За це народ оберігав його від переслідування, але не зміг уберегти його від смерті. Тютюнник згорів, як свічка, у розквіті творчих сил. Він мріяв ще багато написати для прийдешніх поколінь, але не встиг. Та, відходячи у вічність, залишив для молоді свій наказ.

Учень зачитує наказ:

Йдучи від рідного порогу,
Багато не беріть в дорогу:
Блакить, синь неба, журавлі
Й любов до рідної землі.

Ведучий1: Цей наказ повинен стати дороговказом для кожного нового покоління. Його твори – це розкрита книга життя, цілюще джерело. Напившись з нього, людина стає стійкою у житті, у боротьбі з ворогом, з неправдою, з аморальністю і бездуховністю.

Кам'янка–Бузька… Цей невеликий клаптик землі уславлений немеркнучим іменем письменника, і ми з гордістю говоримо: «Ми родом звідти де жив, творив і працював Григорій Михайлович Тютюнник – Вчитель, поет, письменник і гідний син свого народу».

Використано відеоролик:

Режим доступу: **http://www.youtube.com/watch?v=IUOT1BI2d9U)**

Манько А. М., викладач,
Грищенко Л. А., викладач,
ДНЗ « Черкаське ВПУ ім.ГРС Г. Ф. Короленка»

ПОЕЗІЯ – МУЗИКА ДУШІ

Мета: поглибити знання учнів про історію поезії «срібної доби», показати її зв'язки з іншими видами мистецтва; розвивати навички виразного читання, творчі здібності учнів; виховувати інтерес до історії та літератури, естетичний смак учнів.

Забезпечення: портрети поетів, елементи антуражу літературної вітальні, музика Л. В. Бетховина «Віденський вальс», С. Рахманінова «Ніжність», музичні композиції на вірші А. Ахматової, М. Цветаєвої, Б. Пастернака, відеофрагменти з кінофільмів «Іронія долі», «Мій ласкавий та ніжний звір».

Хід заходу

(Звучить музика Л.В. Бетховина «Віденський вальс» із кінофільма реж. Е Лотяну «Мій ласкавий та ніжний звір». *Діти під музику танцюють вальс).*

Ведуча. Дорогі гості! Запрошуємо Вас до нашого літературного салону. І нашу зустріч хочеться розпочати словами Ліни Костенко «XIX століття називають «золотою добою» російської літератури, а початок XX століття – «срібною». «Золоте століття» – це епоха О. Пушкіна, М. Лермонтова, М. Гоголя, Л. Толстого, М. Достоєвського, А.Чехова, які здивували весь світ силою художнього зображення, а також співчуттям і людяністю. Але творчість М. Блока, А. Ахматової, В. Маяковського, Б. Пастернака має не менше прихильників. Вона не затуляє, а навпаки відтінює світло «золотого століття».

Ведучий. Межа XIX-XX ст. стала особливим етапом у розвитку російської словесності. Він увійшов до історії російської культури як «Срібна доба». Це був час, коли дерево культури збагачувало своїми щедрими плодами не лише національну, а й світову духовну скарбницю. Широке міжнародне визнання здобули російський театр і російський балет. Нові зірки світового масштабу зійшли і на музичному небосхилі (О. Скрябін, С. Рахманінов). Небаченим розмаїттям нових напрямів, течій та шкіл вибухнуло образотворче мистецтво. Митці «срібного століття» мали різні естетичні смаки, світоглядні переконання, індивідуальні стилі, але всі вони складають яскраве сузір'я, що сяє й донині.

Ведуча. Говорячи про «срібну добу» російської літератури, ми не можемо обійти увагою такі імена, як Сергій Єсенін, Анна Ахматова, Марина Цветаєва та Борис Пастернак. Їхня творчість – це світло душі людини, яка здатна на глибокі почуття й зберігає їх, попри всі соціальні катаклізми; це світло внутрішньої краси особистості, її потягу до свободи, вічності й гармонії.

Окреме місце в російському поетичному мистецтві посідає творчість Сергія Есеніна – поета яскравих метафор. Його вірші є найбільш близькими до народної російської лірики.

Читець. (*С. Есенина «Белая береза»)*

Белая береза под моим окном
Принакрылась снегом, точно серебром.
На пушистых ветках снежною каймой
Распустились кисти белой бахромой.
И стоит береза в сонной тишине,
И горят снежинки в золотом огне.
А заря, лениво обходя кругом,
Обсыпает ветки новым серебром.

Ведучий.

Любовь, любовь – загадочное слово,

Кто мог бы до конца понять?
Всегда во всем старо ты или ново,
Томленье духа ты иль благодать?

Любовь: Именно она имеет огромною, почти магическую власть над людьми, заставляет пережить целую бурю эмоций: и страдание, и радость, и сомнение, и надежду, и ревность. Ведь недаром говорят, что влюбленный подобен безумцу.

Ведуча. Кохання – одна з найстраждальніших тем світової літератури від самого початку її існування. І кожен поет, прозаїк чи драматург обов'язково залишає свою неповторну історію кохання. Кажуть, що про любов сказано все, але не всіма. Пані й панове, до вашої уваги поезія С. Есеніна «Я помню, любимая, помню».

Читець.

Я помню, любимая, помню
Сиянье твоих волос.
Не радостно и не легко мне
Покинуть тебя привелось.
Я помню осенние ночи,
Березовый шорох теней,
Пусть дни тогда были короче,
Луна нам светила длинней.
Я помню, ты мне говорила:
«Пройдут голубые года,
И ты позабудешь, мой милый,
С другою меня навсегда».
Сегодня цветущая липа
Напомнила чувствам опять,
Как нежно тогда я сыпал
Цветы на кудрявую прядь.
И сердце, остыть не готовясь,
И грустно другую любя.
Как будто любимую повесть,
С другой вспоминает тебя.

Ведучий. У Біблії сказано, що кохання дароване людині від Бога. Що ж це за дар, над таємницею якого б'ється не одне покоління поетів, письменників і музикантів, людей, здатних не тільки пережити це почуття, а й передати його в слові й музиці.

Ведуча. Якщо говорити про кохання у XX столітті, то хто як не Анна Ахматова відобразила так щиро і віддано весь ліризм епохи і своїх почуттів одночасно. Адже чим живе людина? Напевно, коханням. Коханням до людей, вірою в майбутнє, надією на краще. Всі ці супутники любові Анна Ахматова завжди несла у своєму серці. *(Учениця виконує романс «О, жизнь без завтрешнего дня» на слова А. Ахмовової, муз. Олексія Рибнікова).*

Ведуча. Лірика Анни Ахматової цього періоду – це лірика кохання. Але тема кохання у її творах значно глибша і значиміша за традиційні уявлення, адже не слабкістю особистості позначена вона, а наздвичайною силою волі.

Ведучий. Почуття поетеси звернені до різних героїв, злитих в єдиний образ великого справжнього кохання, не тимчасового і миттєвого, а всеосяжного і внутрішньо необхідного. У ставленні до кохання Анна Ахматова дотримується пушкінської традиції: «І серце знов горить і любить через те, що не любить воно не може…» Так і душа ліричної героїні не може не кохати, бо в цьому сенс її існування, як і для кожної жінки взагалі.

(Під музику С. Рахманінова «Нежность» читець декламує вірш А. Ахматової «Довкола жовтий вечір ліг»).

Читець.

Довкола жовтий вечір ліг,
Тремтить квітнева прохолода.
Ти запізнився на стільки літ,
Та радість буде там, де згода.
Присядь до мене ближче ти,
І подивись веселим оком:
Блакитні зошита листки –
Віршів моїх дитячі спроби.
Пробач, що сумно так жила
І сонце бачила несміло.
Пробач, пробач, що багатьма
Я багатьма переболіла.

Читець *(А. Ахматова «Я научилась просто, мудро жить»).*

Я научилась просто, мудро жить,
Смотреть на небо и молиться Богу,
И долго перед вечером бродить,
Чтоб утомить ненужную тревогу.
Когда шуршат в овраге лопухи
И никнет гроздь рябины желто-красной,
Слагаю я веселые стихи
О жизни тленной, тленной и прекрасной.
Я возвращаюсь. Лижет мне ладонь
Пушистый кот, мурлыкает умильней,
И яркий загорается огонь
На башенке озерной лесопильни.
Лишь изредка прорезывает тишь
Крик аиста, слетевшего на крышу.
И если в дверь мою ты постучишь,
Мне кажется, я даже не услышу.

Ведучий. Знайомство з культурою «срібного століття» буде не повним, якщо не згадати про новаторство в мистецтві танцю, яке привезла з собою до

Росії з Америки дружина Сергія Єсеніна Айседора Дункан. Вона, відома в усьому світі танцівниця, організувала в Москві дитячу студію танцю Дункан. ЇЇ заповітною мрією було навчити танцювати 1000 дітей. Айседора Дункан намагалася зробити танець вільним, наближеним до природних порухів душі і серця. Головне для неї було – гармонійне злиття рухів з музикою.

(Учениця виконує танець під мучичний супровід – пісня Т. Гвардцителі «Посвящение женщине». Режим доступу:

http://www.youtube.com/watch?v=z331E4LpqF0).

Ведучий. Зимовими вечорами, коли плачуть небеса і зорі, блукає воно, мов та пісня, неосяжна й незбагненна. І як його знайти, як його покликати серед тисячі невідомих шляхів?

(*Учень, граючи на гітарі, виконує пісню Б. Пастернака «Никого не будет дома»)***.**

Ведуча.

Моим стихам, написанным так рано,
Что и не знала я, что я – поет,
Сорвавшимся, как брызги из фонтана,
Как искры из ракет…
…Разбросанным в пыли по магазинам
Моим стихам, как драгоценным винам,
Настанет свой черед.

У 1913 році, двадцятирічною поетесою, були написані ці рядки. Пророцтво юної Марини Цветаєвої збулося – настав час її поезії. Прийшла пора почути її голос, поглянути в її обличчя і зрозуміти її бентежну душу.

Ведучий. Кохання і поезія – два одвічні слова: поезія, освячена любов'ю і любов вознесена поезією.

(*Презентується відеофрагмент «Мне нравится, что вы больны не мною» із кінофільма реж. Е. Рязанова «Ирония судьбы». Читець декламує уривок із вірша М. Цветаєвої «Мне нравится, что вы больны не мной»).*

Читець.

Спокойно обнимаете другую,
Не прочите мне в адовом огне
Гореть за то, что я не Вас целую.
Что имя нежное мое, мой нежный, не
Упоминаете ни днем ни ночью -- всуе...
Что никогда в церковной тишине
Не пропоют над нами: аллилуйя!

Ведуча. Поезії «срібної доби» вражають своїм розмаїттям. Інколи дивуєшся, наскільки вони різні, і мимоволі згадуєш слова Ліни Костенко: «Є вірші – квіти. Вірші – дуби. Є іграшки – вірші. Є рани. Є повелителі і раби. І вірші є – каторжани».

Ведучий.

Поету, кажуть, треба знати мову

Та ще уміти вправно римувать.
Натхнення і талант – і все готово –
Слова самі піснями забринять.

(Презентація кліпу http://www.youtube.com/watch?v=FaW5q0uMU4s. Учениця виконує пісню «Бессонница» на слова М. Цветаєвої «В огромном городе моем — ночь...»).

Ведуча. Поезія – це завжди неповторність, якийсь безсмертний дотик до душі. А ще поезія – це скарбниця духовності. До духовної скарбниці також можна віднести інші види мистецтва, зокрема музику і живопис. До речі, ніколи ще в російській культурі слово не було так тісно пов'язано з живописом і музикою, як у «срібну добу».

Ведучий. Термін «срібне століття» не можливо звести до творчості одного або навіть десятки визначних художників – він характеризує «дух епохи»: яскравих індивідуальностей. «Мирискусники» (так вони себе називали) працювали в різній манері й мало походили один на одного. І все ж в їхній творчості, настроях і поглядах було багато чого спільного. Їх турбувало те, що мистецтво все більше витіснялося із повсякденного життя, ставало надбанням невеликого кола обраних. Художники були переконані у тому, що **с**аме образотворче мистецтво допоможе людині розкрити її внутрішній світ.

(Презентація відеофільму «Художники «срібної доби»).

(Читець декламує вірш М. Цветаєвої «Не смейтесь вы над юным поколеньем»).

Читець.

Не смейтесь вы над юным поколеньем!
Вы не поймёте никогда,
Как можно жить одним стремленьем,
Лишь жаждой воли и добра…
Вы не поймёте, как пылает
Отвагой бранной грудь бойца,
Как свято отрок умирает,
Девизу верный до конца!
Так не зовите их домой
И не мешайте их стремленьям, –
Ведь каждый из бойцов – герой!
Гордитесь юным поколеньем!

Ведуча. На жаль, вік «срібного століття» був дуже коротким. «Срібному століттю» було відмірено близько 20 років. Але повага до цього, на перший погляд, короткого періоду розвитку російської культури є такою великою, що його називають не 20-річчям, а століттям, на тлі якого можна побачити трагічний профіль Ахматової, сумний погляд Цветаєвої, величні постаті Єсеніна, Пастернака…Це люди найвищої культури, це свічадо думки, без якого неможлива людська цивілізація. Саме вони створили диво – подарували світу «срібне століття» російської поезії.

Ведучий. Надзвичайна щирість їхніх почуттів, переплавлена у вірші, і залишена нам, нащадкам, не згасає з роками.

(Звучить пісня «Свеча горела» на вірші Б. Пастернака «Зимняя ночь». Презентація кліпа http://www.youtube.com/watch?v=rZQps_ac-Vg).

Петровська Л. І., класний керівник,
Вище професійне училище радіоелектроніки, м.Чернівці

ЩОБ СВІТ СТАВАВ ДОБРІШИМ

(про лауреатів Нобелівської премії миру)

Мета: розвивати в учнів пізнавальний інтерес до ознайомлення з діяльністю людей, спрямованою на зміцнення миру й безпеки у світі; формувати дружні стосунки між націями; ознайомлювати з мирними ініціативами для збереження основ демократії та захист прав і свобод людини; вдосконалювати вміння учнів працювати з різними джерелами інформації; оформляти тематичні проекти у логічній та змістовній послідовності, визначати головне, формулювати висновки, давати власні оцінки людей та подій; виховувати в учнів повагу до лауреатів Нобелівської премії миру, вшанування моральних цінностей; спрямовувати учнів на добрі вчинки та допомогу людям.

Матеріали та обладнання: тематичні матеріали з Інтернету; реферати; презентації; телевізор, комп'ютер.

«Мир – це найвище благо,
якого люди бажають у цьому житті»
Сервантес

Хід години спілкування:

1. Вступне слово класного керівника: Сьогодні наша година спілкування присвячена дуже важливій та актуальній в сучасних умовах української історії темі – зміцнення миру й безпеки у світі, відповідальності за збереження основ демократії та захисту прав і свобод людини, розвитку дружніх відносин між націями, адже це найбільше щастя й найбільше благо – мир на землі, коли на ній розквітають квіти, а люди живуть спокійно, земля не здригається від страшних вибухів, ніхто не гине у боях. Значний внесок у справу збереження миру роблять люди різних націй, професій, політичних поглядів, багато з яких стали лауреатами найпрестижнішої премії – Нобелівської премії миру.

2. Виступи учнів:

1-й учень: *(Про Альфреда Нобеля та його премію).*

20 червня 1900 р. указом шведського короля був затверджений статут Нобелівського фонду і правила, за якими присуджують премії. Його створив Альфред Бернард Нобель.

Що ми сьогодні знаємо про цю людину? Шведський інженер-хімік, винахідник динаміту та інших вибухових речовин, відомий промисловець і підприємець, людина, яка побажала заснувати благодійницький фонд для нагородження премією свого імені, яка принесла йому посмертну славу.

Він народився в 1833 р. у сім'ї знаменитого шведського промисловця Емануеля Нобеля. Сам Альфред із дитинства був хворобливим, багато часу проводив удома. Вимушене затворництво через хворобу захопило читанням і вивченням іноземних мов. Він вільно писав і розмовляв англійською, французькою, німецькою і російською мовами, багато працював, і все його життя було сповнене прагненням до чистої науки. Невибагливий у житті, він при цьому нікому не довіряв, ніколи не вів щоденників, не любив позувати для портретів.

Кажуть, що більшу частину життя його переслідував страх, що він буде похований заживо, і після того, як у 1888 р. прочитав помилкове повідомлення про свою смерть, він вперше замислився про заповіт, який зробить його ім'я безсмертним. У 1895 р. у заповіті він написав: «Весь капітал повинен утворити фонд, призначення якого – щорічне нагородження грошовими преміями тих осіб, які протягом року зуміли принести людству найбільшу користь». Весь його статок (близько 31,5 млн шведських крон) і річний прибуток від цієї спадщини мав ділитися на 5 рівних частин для заохочення відкриттів у галузі фізики, хімії, фізіології або медицини, літератури та особливі досягнення перед людством у справі миру (Нобелівська премія миру).

Нобель помер у 1896 році, після чого парламенти Швеції та Норвегії (які тоді утворювали міждержавний союз) протягом 4 років (до 1900 р.) узгоджували конкретні умови нагородження.

2-й учень: Цікаві факти про Нобелівську премію:

– Перша церемонія вручення Нобелівських премій відбулася 10 грудня 1901 р.

– Нобелівські премії (за винятком премії миру та премії з економіки) вручаються щороку під час урочистої церемонії в Стокгольмському концерт–холі (Швеція) 10 грудня – в роковини смерті Альфреда Нобеля. Напередодні лауреати читають нобелівські лекції.

– Кожен лауреат отримує з рук монарха золоту медаль із зображенням засновника премії Альфреда Нобеля і диплом. Грошова частина премії переказується лауреатам згідно з їхніми побажаннями.

– Того ж вечора у Стокгольмській ратуші проходить Нобелівський бенкет за участю короля і королеви Швеції, членів монаршої родини, нобелівських лауреатів, глави уряду Швеції, голови риксдагу, видатних учених, громадських діячів. У цьому святі беруть участь більше тисячі гостей.

– Премія не присуджується математикам. За легендою це пов'язано із сумною історією кохання Альфреда Нобеля. Дівчина, яку він кохав, вийшла заміж за математика. Саме через це Нобелівська премія не поширюється на цю галузь науки.

3-й учень: Нобелівська премія миру:

Нобелівська премія миру присуджується з 1901 року і є найвідомішою і найавторитетнішою міжнародною нагородою в галузі суспільно–політичної та

гуманітарної діяльності, а також складовою частиною щорічних міжнародних Нобелівських премій.

Згідно із заповітом Нобеля, премію миру слід присуджувати особі, яка «принесла найбільше благо людству і яка зробила найбільше в ім'я братерства між народами, для розпуску або скорочення діючих армій і проведення та пропаганди конгресів у підтримку миру».

Премія миру може присуджуватися як окремим особам, так і офіційним і громадським організаціям.

Першими лауреатами премії стали швейцарець Анрі Дюнан, засновник Міжнародного Комітету Червоного Хреста, і француз Фредерік Пассі, творець товариства боротьби за мир у Франції.

Премія миру включає диплом лауреата, медаль і грошовий чек. Медаль премії миру вилита з чистого золота. На ній викарбуваний портрет Альфреда Нобеля. На зворотному боці медалі зображено три людини, які стоять у колі в братських обіймах, і напис: «Pro pace et fraternitate gentium» («За мир і братство»). Дизайн розроблений відомим норвезьким скульптором Густавом Вігеланом.

Сума премії непостійна, вона змінюється залежно від доходів Нобелівського фонду. У 2011 році сума Нобелівської премії миру становила 10 мільйонів шведських крон (близько 1,4 мільйона доларів). У 2012 році вона була скорочена на 20% - до 8 мільйонів шведських крон (1,1 мільйона доларів). Таке рішення було ухвалене радою директорів Нобелівського фонду, щоб уникнути фінансової дестабілізації фонду.

Премія миру – єдина Нобелівська премія, лауреати якої визначаються не в Швеції. Ухвалення рішення про присудження премії миру довірено Норвезькому Нобелівському комітету, що складається з п'яти чоловік.

До розгляду приймаються кандидатури, запропоновані не пізніше 1 лютого року присудження. Імена кандидатів не публікуються.

На відміну від Нобелівських премій в галузі фізики, хімії, фізіології або медицини, літератури та економіки церемонія нагородження Нобелівською премією миру відбувається 10 грудня в Осло (Норвегія), а не в Стокгольмі (Швеція).

Після прийняття Загальної декларації прав людини (1948 р.) премії все частіше стали присуджуватися не за миротворчі заслуги, а за внесок у боротьбу за права людини. Одночасно, починаючи з 1950-х років, Нобелівський комітет почав відзначати гуманітарну діяльність. Після 1991 року Норвезький Нобелівський комітет офіційно заявив, що відтепер його пріоритети - припинення локальних конфліктів і війн, а також захист прав людини.

4-й учень: Премія миру у цифрах:

З 1901 року були присуджені 94 Нобелівські премії миру.

У 19 випадках приймалося рішення не присуджувати премію взагалі (в основному, в період двох світових війн).

Премія була присуджена 124 лауреатам – 100 фізичним особам і 24 організаціям.

З-поміж 100 лауреатів-осіб – 85 чоловіки та 15 – жінки.

2 лауреати отримували премію більше одного разу.

28 премій були поділені порівну між двома лауреатами, 2 премії були розділені між трьома особами.

Тричі Нобелівської премії миру був удостоєний Міжнародний комітет Червоного Хреста, двічі – Управління Верховного комісара ООН у справах біженців.

Середній вік лауреатів на момент здобуття Нобелівської премії миру (станом на 2012 рік) становить 62 роки.

Наймолодшим лауреатом премії стала єменська правозахисниця Таваккуль Карман, яка отримала її в 2011 р. у віці 32 роки.

Найстаршим лауреатом є британський фізик і радіобіолог, громадський діяч Джозеф Ротблат, якому було 87 років, коли він був удостоєний премії у 1995 р.

Нобелівська премія миру була присуджена 15 жінкам. Першим лауреатом Премії світу серед жінок стала в 1905 р. австрійська письменниця баронеса Берта фон Зутнер.

3. Класний керівник: *Ознайомлення учнів зі сторінкою в Інтернеті «Список лауреатів Нобелівської премії миру».*

4. Захист інформаційних міні-проектів (презентації)**:**

1) діячі, яких вивчали на уроках історії – лауреати премії миру;

2) колективні лауреати премії миру;

3) жінки – лауреати премії миру;

4) організації – лауреати премії миру.

5. Перегляд відеофрагменту

http://www.youtube.com/watch?v=ZyPpsrYWjCs

Про вручення Нобелівської премії миру –2013 р. Організації з заборони хімічної зброї (ОЗХЗ):

В Осло відбулася офіційна церемонія вручення Нобелівської премії миру, лауреатом якої у 2013 році стала Організація з заборони хімічної зброї (ОЗХЗ). На церемонії вручення премію з рук голови норвезького Нобелівського комітету Торбйорна Ягланда отримав генеральний директор Організації з заборони хімічної зброї Ахмет Узюмджю.

«Вітаю, ОЗХЗ. Ви заслужили цю премію», - сказав Ягланд.

Зі свого боку А.Узюмджю подякував Нобелівському комітетові за вручення премії: «Я зі скромністю приймаю цю нагороду від імені ОЗХЗ, а також країн, що входять до неї, і співробітників. Ця нагорода стала визнанням наших спільних зусиль, спрямованих на досягнення загального блага, яке буде служити всьому людству».

Він також вказав на непрості умови, в яких працює спільна місія експертів ООН та ОЗХЗ в Сирії, проте висловив упевненість в її успіху. «Ніколи ще в

історії ОЗХЗ не доводилося мати справу зі знищенням таких великих запасів хімзброї в умовах громадянської війни і в такі стислі терміни», - сказав гендиректор ОЗХЗ. «Ця місія є справжньою перевіркою на міцність наших можливостей і ресурсів, однак прогрес, якого ми досягли на даний момент, тільки зміцнив нашу впевненість в успіху», - додав Узюмджю.

Раніше ОЗХЗ оголосила про прийняття графіка зі знищення хімзброї в Сирії до середини 2014 року. Згідно з прийнятим ОЗХЗ планом, хімзброя мала бути вивезена з території Сирії не пізніше 5 лютого 2014 і знищена до 30 червня 2014, за винятком ізопропанола, який використовується при виробництві зарину.

6. Визначення найкращого проекту *(шляхом голосування*).

7. Заключне слово класного керівника: Великий гуманіст Сервантес писав: «Мир – це найвище благо, якого люди бажають у цьому житті». На жаль, історія розвитку суспільства склалася інакше. За підрахунками істориків упродовж останніх 6 тисяч років мирними, тобто без воєн, були лише 292 роки. У ХХ столітті людство пережило дві страшні світові війни, але навіть після закінчення останньої з них у збройних конфліктах у світі загинуло понад 20 млн. людей. І в сучасному світі неспокійно: «гарячі точки планети», порушення найголовного права людини – права на життя, проблема біженців, отруєння навколишнього середовища шкідливими речовинами, тероризм, піратські захоплення морських суден, накопичення зброї масового знищення – все це створює велику небезпеку для людей, тому справа кожного – не залишатися байдужими до проблеми збереження миру та вшановувати тих людей, міжнародні та громадські організації, які щороку роблять важливі кроки у цій справі.

Пономарьова О. В., викладач,
Гайворонський ПАЛ,
Кіровоградська область

МАНДРУЄМО НАШОЮ БАТЬКІВЩИНОЮ

Мета: поглибити знання учнів про Україну; прищеплювати любов до рідного краю; розширити зміст поняття «громадянин України»; розвивати мовлення учнів; виховувати патріотичні почуття приналежності до українського народу.

Обладнання: картини рідної природи; карта України; вишиваний рушник, колосся і калина; плакат «Видатні українці», український рушник з хлібом-сіллю.

Девіз уроку: Усі ми – це наша родина, це наша сім'я, це наша Україна.

Плакат: Україно моя, Україно,
Я для тебе у світі живу.

Хід заняття

І. Організація групи.

ІІ. Основна частина уроку.

1. Вступне слово вчителя:

Кожна людина з великою любов'ю і душевним трепетом згадує те місце, де вона народилася, де промайнуло її дитинство, дитинство з дивосвітом–казкою, з материнською ласкою у затишній батьківській оселі. То родинне вогнище, маленька батьківщина кожної людини. То її велике «Я», з якого починається людина, родина, батьківщина і вся наша велична й неповторна у світі Україна. Її красою захоплювались поети, художники та композитори.

Буває, часом сліпну від краси.
Спинюсь, не тямлю, що воно за диво,
Оці степи, це небо, ці ліси,
Усе так гарно, чисто, незрадливо,
Усе як є – дорога, явори,
Усе моє, все зветься Україна.
Л.Костенко

Вчитель.

Діти, а що для вас Батьківщина?

Учень: Ми живемо на Кіровоградщині. Для мене – це край, де я народився, живу, де живуть і працюють мої батьки.

Це школа, вулиця, на якій я живу.

Це моя родина: тато, мама, сестричка, бабуся, дідусь, рідна домівка.

Вчитель: Ми називаємо Україну своєю Батьківщиною. Якими ще словами близькими за значенням ми можемо її назвати?

Учень: Вітчизна, рідний край, земля батьків, отчий дім, Україна-ненька, рідний дім, рідний берег, Кіровоградщина, рідна сторона.

2. Інсценізація

Вчитель: Засперечались одного разу діти, яка стежка найкраща.

Учні: 1. До магазину, – там є цукерки.

2. Ні, до школи, – там є діти.

3. Ні, до річки, – там можна купатись.

4. Ні, в садок, – там повно яблук та груш.

5. Ні, у поле, – там простір широкий.

Але тут увійшла мама. Діти запитують її (*хором*) :

«Яка стежка найкраща?»

Вчитель*:* Мама подивилась на дітей, лагідно посміхнулась і відповіла:

– Додому, діти! До рідного дому!

– А якщо об'єднати разом усі родини, всіх людей, які живуть в Україні, то як тоді ми їх назвемо?

– Народ.

Вчитель: Так, народ України, український народ. Ми всі одна сім'я, повинні жити дружно. Кожне серденько, мов листочок на одному великому дереві в одному краю.

3. Декламування віршів, підготовлених учнями.

Ми українці – велика родина,
Мова і пісня у нас солов'їна,
Квітне в садочках червона калина,
Рідна земля для всіх нас – Україна.
Струмок серед гаю, як стрічечка.
На квітці метелик, мов свічечка.
Хвилюють, малюють, квітують поля –
Добридень тобі, Україно моя!
Краю мій рідний, моя сторона,
Ти для мене – найкраща у світі!
Україно моя, ти у серці – одна,
Як в віночку, барвистому цвіті.
Україно, ми дочки твої і сини,
Ти усіх нас любов'ю зігріла,
І шумлять кучеряві твої ясени,
Кличуть в мрію нас їхні вітрила.
Україно, ти рідна моя сторона.
Наші предки тут стежку топтали.
І була Україна їм – в світі одна,
То ж за неї життя віддавали.
Я з тобою пов'язую долю свою!
І калину, й вербу над водою,
Мову рідну, і спів солов'їв у гаю
Я люблю і горджуся тобою.

4. Колективна робота.

Учень: Давайте спробуємо доповнити вірш, вставляючи останнє слово:
Ми дуже любим весь наш край,
І любим У_____ (Україну),
Її лани, зелений гай,
В саду рясну _____ (калину).
Там соловейко навесні
Співає між _____ (гілками),
Та й ми співаємо _____ (пісні) –
Змагається він з нами!

М. Познанська

Вчитель: Чи є десь на землі такий чарівний край, де тихі весняні ночі пливуть на крилах солов'їних пісень, де вранці на замріяній річці Південний Буг джерельною водою умивається біле латаття, де навесні і влітку під шатами крислатих дерев яскравіє килим різнотрав'я і квітів?

Є, це наш рідний край – Кіровоградщина!

Пісня «Рідний край».

Вчитель: Голублена золотими руками наших прадідів, окроплена солоним потом дідів, наших батьків, прикрашена працею всіх наступних поколінь – Кіровоградщина особливо дорога нам.

5. Розгляд картин рідної природи, подорож картою України.

Вчитель: Україна — це отча земля, рідний край, де ми народилися. Столиця України – Київ. Широкі і чарівні простори, прекрасні села і міста. Могутньо котить до Чорного моря сиві хвилі найбільша річка України — Дніпро. Буйною зеленню шумлять на його берегах сади, ліси. Золотистим морем розливається безкраїми нивами жито-пшениця. Погляньте на карту України. На ній позначено кордони української землі. На півдні нашу державу омивають теплі моря – Чорне й Азовське, є в нас гори, і найбільші з них – Карпатські й Кримські.

Учень: — Простір землі, заселений українським народом великий. Щоб його перетнути, потрібно пішки йти із заходу на схід 90 днів, долаючи щодня по 30 км.

Україна — одна з найбільших держав Європи. Оскільки це велика країна, то живуть у ній люди різних національностей. Поряд з українцями в Україні живуть росіяни, білоруси, поляки, чехи, молдовани, болгари, євреї, поляки, греки. Усі вони в нашій державі мають однакові права.

6. Розповідь про видатних людей України, які прославили нашу країну на весь світ .

Благословенна хай буде година
і тая хата, і село,
Що Україні принесло
З великих найбільшого сина.
І. Франко

Учень: Тарас Шевченко, великий Кобзар — так називали і називають його люди. Геніальний син українського народу прославляв Україну на весь світ. Його книга «Кобзар» перекладена багатьма мовами світу. Народ України береже пам’ять про видатного поета. Йому збудовані пам’ятники, його ім’ям названі вулиці, порти, театри, університети. Його вірші знають дорослі і діти.

До відомих людей України належать видатний хірург Микола Амосов. Микола Амосов – академік, заслужений діяч науки України. Із 1952 р. очолював клініку грудної хірургії Українського науково–дослідного інституту туберкульозу і грудної хірургії, з 1983 р. – Київський інститут серцево-судинної хірургії. У 1978 р. М.Амосов став лауреатом Державної премії УРСР. Його основні наукові праці присвячені питанням хірургії серця і легень.

Народна художниця Катерина Білокур (1900-1961рр.). Читати, писати і малювати навчилась самотужки. Жила у злиднях. Нею написані такі картини: «Квіти увечорі», «Декоративне панно», «Жар-колос», «Жоржини», «Рожі і троянди», «Осінь», портрети та автопортрети.

Михайло Грушевський (1866-1934рр.), учений-філолог, літературо-знавець, організатор науки, письменник, критик, політичний діяч, публіцист.

Голова Центральної Ради (1917-1918рр.). У 1919 році він емігрував за кордон, проте у 1924 р. на його прохання уряд України дозволив йому повернутися в Україну для наукової діяльності. Із його ім'ям пов'язаний розвиток історичних подій від перших кроків Центральної Ради до IV Універсалу про самостійність УНР. Учений багато працював у царині історії літератури – це насамперед відповідні екскурси в його основних працях: «Історія України – Русі» та «Історія української літератури», що охоплює українську народну творчість і письменство до початку XVIIст. Портрет видатного сина української землі зображено на п'ятдесятигривневій купюрі нових українських грошей

Вчитель. Коли піднятися літаком над Україною, ми бачимо велику за площею територію – 603, 7 тис. кв. км. Знаходиться вона в Центральній і Східній Європі. Із заходу на схід простягається на 1316 км, а з півночі на південь – на 839 км. Має 7 сусідів. На заході Україна межує з Румунією, Молдовою, Угорщиною, Словаччиною та Польщею, на півночі – з Білорусією, на сході – з Росією. На півдні – широкий вихід до двох морів: Чорного й Азовського.

За історичними особливостями розвитку Україна поділяється на чотири великі регіони – Центральну Україну (або Середню Наддніпрянщину), Західну Україну, Південну (або Степову) Україну і Східну Україну. (*Вчитель все показує на карті*).

Середня Наддніпрянщина. Землі середнього Дніпра разом із західноукраїнськими землями належать до територій найдавнішого проживання українського народу, творення перших його держав (Київська Русь, Галицько-Волинське князівство). Історичними землями є: Київщина, Поділля, Полісся. Тут народилися Тарас Шевченко, Леся Українка, Іван Котляревський, Павло Чубинський. На подільських землях відбулося повстання під проводом Устима Кармелюка; є багато замків і фортець, які стримували агресію турків і татар.

Історичні події. У Львові та Острозі, зародилося книгодрукування. Визвольна боротьба проходила під Зборовом, Збаражем, Берестечком.

Південна Україна пов'язана з історичною долею козаків. Запоріжжя – землі перебування Запорізької Січі та козацького війська.

Східна Україна. Історичними землями є Слобожанщина. Місто Харків певний час було столицею України. Уродженцем Слобожанщини був філософ Григорій Сковорода.

Кримська Автономна Республіка. З Криму поширилося на Україну християнство. Місто Севастополь увійшло в історію, як легендарне місто в обороні під час російсько-турецької та Другої світової воєн.

Вчитель. Тепер давайте поговоримо про найкрасивіше місто, столицю нашої країни — місто Київ.

– Чому Київ називають столицею України?

– Чому Київ є культурним центром України?

– Яка головна вулиця Києва?

– Від чого пішла назва міста?

– Хто був у Києві і хоче поділитись своїми враженнями? Послухайте, як про Київ писав поет Роман Купчинський.

Київ – серце України
І найстарше місто в світі,
Хоч пройшов усякі зміни,
Гарний все – в зимі чи в літі.
Там церкви золотоверхі,
А в них дзвони сріблом куті;
Як задзвонять на світанні,
То на всю Вкраїну чути.

Вчитель: - Якими шляхами можна дістатися з Києва до Гайворона.

– В якій частині України знаходиться наше місто Гайворон?

Наша країна дуже багата своєю історією, традиціями, видатними людьми, важливими подіями. Часто на основі переказів чи легенд, які прийшли до нас із сивої давнини, виникали назви міст, сіл і збереглись до наших днів.

А тепер давайте дізнаємося звідки пішла назва міста Гайворон.

З приводу походження назви Гайворон існують такі версії.

Перша. Слово Гайворон складається з двох коренів – гай і ворон. Маючи старослов'янське походження, *гай* означає *бережись,* а *вор* – зрозуміло, як *злодій, грабіжник, загарбник, чужинець з поганими намірами*. Отже, Гайворон – це бережись непроханих пришельців.

Друга. Гайворон знаходиться на межі лісостепової та степової природних зон. На Прибужжі багато лісків, які в народі називали гаями. У них гніздиться багато птахів, і зокрема, воронів Із словосполучення *гай* і *ворон* могла виникнути назва населеного пункту.

Можна розглядати ще й *третю* версію. По всій Україні водяться такі дикі птахи, як граки, або, як їх ще називають, гайворони. Вони мають довжину до 50 см, знищують шкідливих комах і гризунів, а іноді пошкоджують посіви сільськогосподарських культур. Можливо, й від назви птахів, яких у часи минувшини було багато, і дали назву поселенню. Цей чорний птах, до речі, є на гербі міста.

Вчитель. Зараз ми дізнаємося звідки пішла назва міста Тернопіль.

На середній течії річки Серет із сивої давнини проживали люди. Приваблювали їх сюди риба, водяна птиця, всяка звірина навколишніх лісів, а ще родюче подільське поле. Великі розливи Серету з непрохідними болотами охороняли перші оселі на лівому березі від злих напасників. Мешканці кількох халупок з правого берега Серету казали:

– То з піль люди, то – пільці.

Відтоді й пішла перша назва — Топільче.

У давні часи забігали сюди татари, шаблею та вогнем знищили Топільче дощенту. Довго тут ніхто не поселявся, а родючі ниви заросли терном. І стали називати ту місцевість Терновим полем.

Знову прийшли сюди люди і розбудували оселю на Терновому полі.

– А звідки ви будете, дядьку? – запитували у сусідніх селах.

– Ми – з Тернового поля.

– Звідки, звідки? – допитувалися.

– Та з Тернополя.

Так і пішла назва Тернопіль.

Гра «Хто знає найбільше назв міст».

Учитель починає гру, називаючи місто (наприклад, Київ), один з учнів називає місто України, що починається на останню літеру цього слова, і т. д. Перемагає той, хто останнім правильно назве місто.

Довідник для вчителя

«К»: Київ, Канів, Кременчук, Кривий Ріг, Керч, Каховка.

«Х»: Херсон, Харків, Хмельницький.

«Л»: Львів, Луганськ, Луцьк.

«Д»: Донецьк, Дніпропетровськ, Дніпродзержинськ.

«П»: Полтава, Прилуки, Путивль.

«М»: Миколаїв, Миронівка, Мукачеве.

«В»: Вінниця, Володимир-Волинський.

«Ж»: Житомир, Жмеринка, Жовті Води.

«І»: Івано-Франківськ, Ірпінь, Ізмаїл.

«Я»: Ялта, Яготин, Яремча.

«А»: Алушта, Алчевськ, Антрацит.

«Т»: Тернопіль, Тростянець, Трускавець.

«У»: Ужгород, Умань.

«З»: Запоріжжя, Золотоноша, Знам’янка.

«О»: Одеса, Охтирка, Очаків.

«С»: Севастополь, Сімферополь, Скадовськ, Суми.

Вчитель: Закінчити наш виховний захід я хочу словами поета Володимира Сосюри:

Любіть Україну, як сонце любіть,
Як вітер, і трави, і води.
В годину щасливу і в радості мить,
Любіть у годину негоди.
Любіть Україну у сні й наяву,
Вишневу свою Україну.
Красу її, вічно живу і нову,
І мову її солов’їну.

Руденко Ю. М., бібліотекар, викладач
Сокольцова Л. Ю., керівник гуртка
ДНЗ «Харківський поліграфічний центр ПТО»

КОХАННЯ – ВІЧНА ТЕМА МИСТЕЦТВА

Мета: зацікавити учнів і викликати інтерес до читання творів світової та вітчизняної літератури засобами літератури; виховувати естетичні смаки, ознайомити з багатогранним прекрасним світом мистецтва: літератури, музики, живопису, кіношедеврів.

Обладнання: комп'ютерна презентація письменників, художників, композиторів, акторів, режисерів; музичний супровід.

ХІД ЗАХОДУ

Бібліотекар *(коментар до 2-го слайду):*

Кохання, любов… Мабуть, єдине, що може нагадати нам про ніжність, мрію, весну… Саме день Святого Валентина дає можливість висловитися серцю. І не обов'язково це буде освідчення в коханні, а просто вияв доброго ставлення до своїх друзів, любові до матері і взагалі до своїх рідних. Звідки прийшло це свято?

Бібліотекар *(коментар до 3-го слайду):*

Одна з легенд розповідає, в III ст. н.е. римський імператор Клавдій II, відомий своїми перемогами над готами, вирішив, що солдати його армії краще воюватимуть, якщо їм не буде за ким сумувати, і заборонив одружуватися. Але священик, на ім'я Валентино, таємно поєднував долі закоханих. За наказом римського правителя священику винесли вирок: стратити. Перед стратою він закохався в доньку свого ката і написав їй любовне послання з однією фразою: «Від Валентино». Ось тому 14 лютого вважають святом усіх закоханих, яке несе людям тепло і любов.

Бібліотекар *(коментар до 4-го слайду):*

Про кохання написано багато, про нього складають трактати і поеми, прозаїки пишуть романи, а поети – вірші. Анна Ахматова, Володимир Сосюра, Петрарка, Ліна Костенко, Василь Симоненко, Марина Цвєтаєва, Дмитро Павличко – усіх перелічити неможливо. А тепер зробимо літературну паузу.

Літературна пауза

1 учень: *Декламує вірш Петрарки «Як не любов, то що ж це бути може?».*

2 учень: *Декламує вірш Ліни Костенко «Світлий сонет».*

3 учень: *Декламує вірш Василя Симоненко «Коли б тобі бажав я сліз і муки…».*

4 учень: *Декламує вірш Володимира Сосюра «Так ніхто не кохав».*

Бібліотекар *(коментар до 5-го слайду):*

Кохання — одна з вічних тем світової літератури від самого початку її існування. Але кожен, поет він чи прозаїк, художник чи композитор, драматург

чи людина зовсім не причетна до літератури, у своєму житті «пише» свою неповторну історію кохання.

«Піснею торжествуючої любові» у всьому світі стала трагедія Вільяма Шекспіра «Ромео і Джульєтта». Романтичне кохання, що супроводжується виром емоцій — від жаги до ревнощів, від зради до подвигів, оспіване Олександром Пушкіним в історичній казці «Руслан і Людмила».

Бібліотекар *(коментар до 6-го слайду):*

«Я тебе кохаю! I love you!». Ці слова-зізнання в коханні бентежать душу і висловлюються з ритмом нашого серцебиття. Різні віки, різні мови. Все різне. Єдине — кохання. Саме кохання, любов — джерело творчого натхнення багатьох поколінь митців різних епох: Вільяма Шекспіра, Олександра Пушкіна та ін.

Давайте згадаємо які події відбувалися в трагедії Шекспіра «Ромео і Джульєтта».

Учні читають уривок із трагедії Шекспіра «Ромео і Джульєтта»
(сцена зустрічі Ромео і Джульєтти на балу; сцена діалогу на балконі)

Бібліотекар *(коментар до 7-го слайду):*

Кохання та ворожнеча — дві одвічні теми–протилежності. Їх зіткнення призводить до великих трагедій. Життя буває немилосердним і жорстоким, воно кладе на шальки терезів долі закоханих. Для героїв Шекспіра та Пушкіна кохання має більшу цінність, ніж життя. Їх почуття виявляються сильнішими за смерть.

Що ж таке кохання?

Бібліотекар *(8-й слайд):*

Добро чи зло? Любов чи ненависть? Життя чи смерть?

Бібліотекар *(9-й слайд):*

Безумство мудре – ось що є любов.

Воно отруює й зціляє кров.

Бібліотекар *10-й слайд):*

Можливо, у цьому світі ти всього лише людина, але для когось ти — увесь світ (*Габріель Гарсіа Маркес*).

Бібліотекар *(11-й слайд):*

До видатних класиків світової літератури звертались художники: Михайло Врубель «Ромео і Джульєтта», Фредерик Лехтон «Примирення Монтеккі і Капулетті», Юлія Бекхова «Джульєтта», Станіслав Плутенко «Ромео і Джульєтта», Уільям Повелл Фрітч «Джульєтта» та інші.

Бібліотекар *(12-й слайд):*

До видатних класиків світової літератури звертались композитори. Саме так втілив геніальну трагедію Шекспіра в своїй увертюрі-фантазії «Ромео і Джульєтта» російський композитор Петро Ілліч Чайковський *(звучить музика)*.

Бібліотекар *(13-й слайд:)*

Російський композитор Сергій Прокоф’єв написав музику до балету «Ромео і Джульєтта» *(звучить музика)*.

Бібліотекар *(14-й слайд)*

Михайло Глинка написав музику до опери-казки «Руслан і Людмила» *(звучить музика)*.

Бібліотекар *(15-й слайд):*

До видатних класиків світової літератури звертались кінематографісти.

Найкращою постановкою в кінематографії став фільм «Ромео і Джульєтта» італійського режисера, сценариста Франка Дзеффіреллі.

Бібліотекар *(16-й слайд):*

Музику до фільму написав італійський композитор Ніно Рота *(звучить музика)*.

Бібліотекар *(17-й слайд):*

Відомий російський режисер Олександр Птушко екранізував твір О. Пушкіна «Руслан і Людмила».

Кохання — це чаша, наповнена краплинами радощів і страждань, злетів і падінь, надій і розчарувань. Розбити її — значить зранити гострими уламками душу, зламати ніжну квітку.

Питання до учнів:

1. Чи вірите ви в кохання?
2. Що таке кохання?
3. Що допомагає зберігати кохання?
4. Яка квітка є символом кохання?
5. Які романи видатних письменників ви читали, і чим вони вразили або запам'ятались?
6. Які фільми вам сподобались, зняті за романами світових та вітчизняних письменників? Хто режисер цього фільму та які актори знялись в головних ролях?

Конкурс

От і настав час для конкурсу. В першому конкурсі беруть участь хлопці. Чарівна стать цінує в чоловіках перш за все розум. Зараз юнакам доведеться довести, що вони інтелектуали. Дайте відповіді на запитання:

- Як називається чоловік, котрий ніколи не кривдить жінку? *(Джентльмен)*
- Японський лицар? *(Самурай)*
- Як раніше лицарі викликали кривдника на поєдинок? *(Рукавичкою)*
- Як називають чоловіка, котрий часто закохується в жінок? *(Донжуан)*
- Військове змагання лицарів у середні віки? *(Турнір)*Батьківщина джентльменів? *(Англія)*
- Кому лицар віддає своє серце? *(Дамі)*
- Символ дня закоханих? *(Янголятко-купідон)*

(За кожну правильну відповідь серце-листівка)

А тепер дівчата. Ви звичайно знаєте, що в минулі часи у кожної дами був свій лицар. Я буду називати ім'я відомої дами, а дівчата називають ім'я чоловіка, що складає їй пару. Отже почнемо.

– Наталя Гончарова – Олександр Пушкін.
– Марина Владі – Володимир Висоцький.
– Скарлет О’Хара – Рет Батлер.
– Жозефіна – Наполеон.
– Дульсінея – Дон Кіхот.
– Наташа Ростова – Андрій Волконський.
– Констанція Бонас’є – Д’Артаньян.
– Клеопатра – Цезар.

(За кожну правильну відповідь серце-листівка)

Бібліотекар *(18-й слайд):*

Минає все, любов лиш вічна,
Міліють ріки, душі і слова,
І лиш вона пронизує сторіччя,
Перецвітає й знову ожива.

Тож кохайте, будьте коханими, освідчуйтеся один одному. Бо любов надихає нас, дає сили, робить красивими, добрішими, молодими і щасливими.

Руденко Ю. М., бібліотекар, викладач
Сокольцова Л. Ю., керівник гуртка
ДНЗ «Харківський поліграфічний центр ПТО»

ОБРЯДОВА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ: СВЯТА ЗИМОВОГО ЦИКЛУ

Мета: розкрити багатство і красу українських звичаїв і традицій, зокрема зимового циклу, в обрядах колядування, щедрування та театральних дійствах, пов’язаних з ними; формувати вміння емоційно, виразно і творчо виконувати обрядові промовки, пісні та дійства; формувати знання про народні свята, про витоки обрядів, звичаїв, традицій, пов’язаних із зимовим циклом; розвивати інтерес до народної творчості; виховувати повагу до свого народу та його історичного минулого.

Обладнання: мультимедійна презентація «Зимові традиції українського народу», записи народних пісень, українські народні костюми, костюм кози, сонце, мішок.

Форма проведення: виховна година.

Хід заходу

Вступне слово викладача. Народні свята, традиції, звичаї та вірування – це духовні скарби українського народу. Традиції – це те, що перейшло від одного покоління до іншого, що успадковано від попередніх поколінь. Вірування – це релігійні уявлення про навколишню дійсність. Звичаї – це ті неписані закони, якими користуються в найменших щоденних і найбільших всенаціональних справах. Звичаї, а також мова – це ті найміцніші елементи, що об'єднують окремих людей в один народ, в одну націю. Звичаї, традиції,

вірування українців продовжують жити в народних святах, які прийшли з глибини віків і стали для нашого народу духовною культурою. Кожна пора року має свої неповторні свята. Надворі зима. Тому сьогодні ми більше дізнаємось про історичні витоки народних свят, про традиційні ритуали та обряди зимового циклу; відчуємо неповторність народнопісенної обрядової поезії, української народної пісні.

Учень 1. Максим Рильський любив повторювати: «Той, хто не знає свого минулого, не вартий майбутнього». Кожен народ, кожна нація тримається на прадідівських традиціях, звичаях, символах, віруваннях. В усіх народів світу існує повір`я, що той, хто забув звичаї своїх батьків, карається людьми і Богом. Він блукає по світі, як блудний син, і ніде не може знайти собі притулку та пристанища , бо він загублений для свого народу.

Учень 2. І тільки вивчаючи і знаючи ці традиції, ми зможемо передавати культурну спадщину свого народу, набуту віками, нащадкам. І таким чином підтримувати козацький рід, якому, як відомо немає переводу.

Наш великий поет Тарас Шевченко, звертаючись до України як до матері, що вічно страждає, питає:

Чи ти рано до схід сонця
Богу не молилась ?
Чи ти діточок непевних
Звичаю не вчила?

Як бачимо, з цих слів Шевченка, не вчити своїх дітей звичаїв – це такий же великий гріх для матері, як і гріх не молитися Богові.

Український народ має безліч прекрасних і цікавих традицій та звичаїв.

Учень 3. Звичаї українського народу передусім пов’язані з традиційним світоглядом, який складався протягом багатьох століть і зберіг чимало ознак дохристиянських вірувань. Кожне традиційне свято і кожний обряд тісно пов'язувалися з народними віруваннями та повір'ями. Зимовий цикл народної календарної обрядовості українців починається з Коляди, що відзначається напередодні Різдва (7 січня), і закінчується Водохрещем (19 січня). Загалом зимовий цикл включає такі свята: Коляду (або Свят-вечір); Свято народження сонця (або Різдво Христове); Старий Новий рік (Маланки або св. Василя Великого), Водохреща (або Богоявлення), Стрітення.

Учень 4. Зимовий цикл обрядовості припадає на поворотний момент у природі – зимове сонцестояння – та на початок нового року, коли у людини виникає природне бажання передбачити майбутнє й водночас вплинути на нього. Саме тому в обрядах зимових свят так багато колядувань, щедрувань, ряджень, ворожінь., що мали своїм призначенням накликати добрий врожай у наступному році, багатство і добробут у дім господаря, щасливі лови для мисливця, весілля для дівчини та щасливу мандрівку для парубка. Всі стихійні сили природи умиротворяються та закликаються, щоб не діяли на шкоду людям і худобі .

Учень 5. Надзвичайно популярними були величальні обходи й поздоровлення (щедрування, засівання), ритуальний обмін вечерею, обряди та ігри з масками («Маланка», «Коза») та ін. Деякі з них широко побутують й донині.

Колядування – це переважно величальні пісні. Колядками зустрічали Святий вечір Христового Різдва. Колядники у масках і костюмах казкових персонажів ходили по хатах, розносячи добру звістку і радість людям: «Христос народився!» Відомі класичні колядки «Нова радість стала», «Добрий вечір тобі, пане господарю!», «Старий рік минає».

Щедрування – давній звичай новорічних обходів. Назва «Щедрівка» походить від слова «щедрий», «багатий». І тому основним змістом цих пісень було побажання щедрого врожаю у новому землеробському році, здоров'я, щирих і добрих відносин у сім'ї.

Засівання (посипання) – давньослов'янський новорічний звичай. У перший день нового року дорослі й діти, переважно чоловічої статі, ходили від хати до хати, символічно засіваючи хлібні зерна і бажаючи господарям щастя, здоров'я, щедрого врожаю.

«Коза» — театралізований обряд-гра з масками, що мав свій усталений сценарій, пісенний і музичний репертуар. Названий за головним персонажем — парубком, перевдягненим козою (вивернутий кожух і дерев'яний макет голови тварини). Центральним моментом ритуального дійства був танець Кози, її "вмирання" і "воскресіння", що символізували циклічний круговорот часу, прихід нового року.

«Маланка» («Меланка») — традиційний новорічний обряд із використанням масок. Назвою він зобов'язаний св. Меланії, день якої за церковним та юліанським календарем припадав на 31 грудня. Ще у недалекому минулому обряд «Маланка» був поширений на значній території України.

Учень 6. У культовому обряді наших предків важливе місце посідав Місяць. На честь народження Молодика у щедрий вечір «водять козу». Це народне драматизоване дійство у давнину виконувалося жерцями-волхвами, які водили священу тварину, що символізувала зодіакальне божество – прадавній тотем народу. Коза уособлювала молодий місяць (рогатий молодик ─ коза рогата). Під час дійства коза має «померти», але за цим скоро відбувається її «оживлення», що символізує народження нового місяця, початок нового року.

А зараз пропонуємо до вашої уваги музично-театральну обрядову мініатюру «Водіння Кози», яку підготувала музично-театральна студія «Ніка-Блік» під керувництвом Сокольцової Л.Ю.

Музично-театральна обрядова мініатюра «Водіння Кози»

За столом сидить господар хати, господиня клопочеться, накриваючи на стіл. Чутно, як десь співають щедрівки. У двері тричі стукають.

Звучить мелодія «Щедрик»

Входять 3 дівчини та Звіздар

Звіздар: Вам вклоняюсь, вас шаную, вас віншую

Щастям, здоров'ям, ще й віком довгим.
Віднині за рік та від року повік!
З Щедрим вечором!
Мир тобі, вкраїнська хато,
Хай вам буде в будень, в свята
І любов, і ласки втіха,
Хай минають вас всі лиха!

Дівчата.

1. Прийшли щедрувати до вашої хати.
Разом: Щедрий вечір, добрий вечір!
2. Тут живе господар – багатства володар.
Разом: Щедрий вечір, добрий вечір!
3. А його багатство – золотії руки.
Разом: Щедрий вечір, добрий вечір!
1. Щедрівочка щедрувала,
До віконця припадала,
2. Що ти, тітко, напекла,
Неси нам до вікна,
3. Що ти, дядько, напік,
Неси нам аж на тік.
Разом: Щедрий вечір,
Добрий вечір,
Добрим людям
На добро!

За сценою чути гупання.

Хлопці: Дядьку, пустіть козу до хати, бо змерзла!
Господар: Нема де тій козі розгулятися…
Господарка: Людно у нас – тісно в хаті!
Хлопці: Та пустіть, бо змерзла!
Господар: Та йдіть уже, йдіть... Тільки добре співайте!

Входять 2 хлопці та Коза (дівчина у вивернутому кожусі і в масці кози), хлопці в костюмах «цигана» та «лікаря»

Хлопці: Добрий вечір!
Господар: Добрий вечір!
2: Ми завітали до вас, щоб завіншувати оселю та її господарів з наступаючим Новим роком!
Господарі: Дякуємо за добрі побажання.
Хлопці:
1: Де коза ходить –
Там усе родить,
2: Де коза хвостом –
Там жито скопом,
1: Де коза буває –

Там все проростає,
2: А де не буває –
Там все пропадає.
Коза: Го-го-го, коза,
Го-го-го, сірая,
1: Ой розходилася, розвеселилася
По сьому дому, по веселому.
Коза пританцьовує
КОЗА:
Я коза периста
Маю років триста,
Всім у ріднім краю
Бажаю врожаю!
З святом всіх вітаю!
Падає на підлогу.

Хлопець: Ой людоньки! Щось наша кізонька захворіла! Така добра тварина була!

І розумна, і вдатлива, і до харчів невибаглива. Що ж робити?

Дохтора треба, дохтора!

Входить лікар.

Лікар: Я лікар ще старої науки. Усі болячки лікую.

Підходить до Кози й робить вигляд, що обстежує хвору козу

Лікар: Ну, це невідома хвороба! Хоча, був оце в мене нещодавно один хворий… Каже мені: «Ходить не можу, ходить не можу…». А ось після такого уколу *(дістає з-під поли величезний шприц)* встав і побіг, як заєць!

Коза підвелась на ноги і почала пританцьовувати, всіх буцяє рогами, підстрибує.

Лікар: Та ні, наша кізонька не хвора – вона засмутилась!

Хлопець: Ожила наша кізонька!

Усі починають співати «Ой сивая та і зозуленька».

Господар: Де ваш міхоноша? Підходь, я всиплю до міху гостинці, розрахуюся з вами. *(Обдаровує гостей)*.

Хлопці (*під музику співають*):
1: Слава нашим господарям,
Що так гречно нас приймали.
Медом-пивом пригощали.
2: Всі ми раді в цьому домі
Веселенько погуляти.
Та на цей раз вибачайте –
Нам пора вже вирушати!

Звучить мелодія «Щедрик». Всі кланяються та виходять. Чути стукіт у двері.

Господар: Заходьте!

В кімнату входить Меланка з нареченим і інші ряджені, низько вклоняються господарям.

Гості: Ой господар, господаречку,
Пусти в хату Меланочку,
Меланочка чисто ходить,
Нічого в хаті не пошкодить.
Як пошкодить, то помиє,
Їсти зварить та й накриє.
Добрий вечір!

Господар: Доброго здоров'я!

Господарка: А які ви кумедні…

Гості: Наша Меланка – неробоча,
На ній сорочка парубоча...
Люди ідуть на жнива,
А Меланка на пива!
Люди ідуть з серпами,
А Меланка – зі склянками!
Люди нажали по сім кіп,
А Меланка – один сніп...

А в цей час Меланка підмітає хату від порога до середини щіткою, мастить взуття присутніх вапном тощо. Хлопці жартують, танцюють під музику, «циганка» ворожить…

Господар: А здорові були, хлопці! Котрий у вас «скарбник»?

Обдаровує ряджених. Гості дякують і йдуть із залу.

Викладач. Дякую всім, хто брав участь у цьому заході. Ми, як нащадки своїх пращурів, маємо знати, шанувати наші свята, звичаї та традиції, адже від цього залежить наша духовність, наша цивілізованість і майбутнє нашої України.

Сидор В. О., провідний бібліотекар,
Новояворівське ВПУ, Львівська обл.

ТО НАШИХ ПРЕДКІВ ПРЕДКИ ДАВНІ, ТА САМА КРОВ, ТОЙ САМИЙ РІД

(Трипільська культура – культура рідної землі)

Мета: формувати в учнів ціннісне ставлення до культури і мистецтва; познайомити з унікальною прадавньою цивілізацією, з якої почалася історія України; поглибити та розширити світогляд вихованців; передати новим поколінням усю повноту соціального досвіду, накопиченого предками.

Обладнання: комп`ютер, проектор, сировина для виготовлення ляльки – мотанки.

Методи: майстер–клас з виготовлення ляльки-мотанки.

Під час виступів демонструються слайди і звучить музика.

Вступне слово бібліотекаря: Наприкінці XIX ст. київський археолог Вікентій Хвойка, який проводив розкопки в Київській губернії біля села Трипілля, знайшов руїни стародавнього поселення. Це перша з відомих культур землеробів і гончарів, з якої почалася історія України. За духовною сутністю та суспільним розвитком Трипільська цивілізація переважає наступні історичні культури. Філософії життя трипільців-хліборобів, його духовним виявам, зв`язку з українською народною культурою і присвячена наша зустріч.

Ведучий 1: Унікальне відкриття Трипільської культури спонукало вчених мужів переглянути свої гіпотези про розвиток світової цивілізації та розселення народів.

Читець: Наші предки були язичники,
Сівачі, і до того ж лірики.
І таємність природи одвічну
Освятили своєю вірою.
І душа їх красою стокрила,
В сподіванні добра і див
Молодого створила Ярила –
Найдобрішого із богів
Це його – молодого Ярила,
Поле кликало крізь віки,
Щоб могутність його і сила
Перейшли у тугі колоски.
Був на вигляд він дуже привітний
І магічну мав силу таку –
Там, де ступить, – красується жито,
Тільки гляне – рости колоску.
Всю планету беріг він від голоду,
Від розрухи, нещастя, бід.
Найдорожчим було не золото.
Найдорожчим завжди був хліб.

Ведучий 2: П`ять тисяч років тому, задовго до перших згадок про Вавилон, Шумерію та Єгипет, на території сучасної України трипільці вирощували пшеницю, жито, просо, приручили коня, будували будинки.

Ведучий 3: Територія Трипілля складає 200 тис. квадратних кілометрів від Дунаю до Дніпра. Тут наші предки вирощували десять злакових культур. Серед них чотири різновиди пшениці, а вона найсприятливіша для людського організму, бо пшениця не просто зерно, це акумульована сонячна енергія.

Ведучий 4: Основними культурами були двозернянка і однозернянка. Із однозернянки, яка має сім хромосом, творився світ (сім днів). Це була священна праця, бо лише та людина, яка вирощує хліб, допомагає Богові розвивати життя.

Ведучий 1: Врожай збирали серпами, які мали вигляд спеціальної дерев`яної або рогової оправи з крем`яними вкладками. Зерно молотили на

кам`яних і ручних зернотерках. Уже тоді трипільці розводили биків, свиней, овець, кіз.

Ведучий 2: В часи розквіту праукраїнської хліборобської цивілізації трипільське населення налічувало майже один мільйон чоловік. Найбільшими поселеннями були протоміста у межиріччі Дніпра та південного Бугу: Майданецьке, Доброводи, Бортничі, Талянка, в кожному з яких проживало до 50 тис. чол.

Читець: Ми тут жили ще до часів потопу.

Наш корінь у земну вростає вісь .

Відкриті наші предківські чертоги

Усім, хто має помисли незлі.

Ведучий 3: Усе у світі обертається по колу. І у трипільців коло було священним, і міста вони будували по колу, оскільки воно виконує магічно-ритуальну функцію оберега.

Ведучий 4: Поселення зводились на відкритих місцях, без оборонних споруд. Забудова була колоцентричною, а середина залишалась порожньою й використовувалась як загін для худоби. Хати будувались каркасні, площею до 140 кв. м. Житло було поділене на окремі кімнати, які призначались для різних членів родини.

Ведучий 1: Хати розмальовувалися і ззовні , і зсередини. Цей звичай, як відомо, зберігся і досі в українських селах. Але слід визнати, що п`ять тисяч років тому трипільці малювали свої хати естетично досконаліше й барвистіше.

Ведучий 2: Посеред хати вражала око трипільська піч із лежанкою. Мала ця піч вигадливі димоходи, милувала зір розмальованим комином і розписною керамікою.

Ведучий 3: В українському домобудівництві виявляються трипільські традиції – ті ж хати-мазанки, писанки, знаки на рушниках, одязі, мові. Українська мова – одночасно давня й молода.

Світить рідне слово, як жива вода.

Солов`їну, барвінкову, колискову – навіки –

українську рідну мову в дар дали мені батьки.

Ведучий 4: Мова зберігає глибини духовності, якісь стародавні знання про світ, що оточує нас. У сучасній українській мові залишилося близько 100 кореневих трипільських слів. Милозвучність української мови теж сягає корінням мови трипільців.

Ведучий 1: Трипільська релігійна культура поєднує минуле, теперішнє і майбутнє нашого народу. Вони власне склали весь фольклор, який маємо, всі народні обряди, вірування.

Читець: Наш вік – мов понад прірву кладка –

З обіцянок, що він давав колись.

І ти ідеш – немов зі сну чужого,

Поміж людей – та вічно сам-один.

Та ще в душі багато дорогого.

Назбираного з тернів і калин.
Ти син вогню, жага твоя безмірна,
І не страшить безодні каламуть.
Ти відаєш, що кладка ненадійна,–
Та крила є, вони перенесуть:
Із снів чужих, що в`януть круг за кругом,–
До берегів, де вічне щастя-щасть:
Там Божий ангел йде за добрим плугом
Що ж, він тобі чепіги передасть.

Ведучий 2: Світогляд трипільців-хліборобів ґрунтувався на законах світового ладу, універсального колообігу. Він зафіксований у розписах кераміки. Унікальні непроминущі витвори, у формах і орнаментах яких звучать ритми життя, магічні вірування, космогонічні уявлення наших пращурів.

Ведучий 3: Трипільці витворювали дивну за формою і змістовну за оздобленням кераміку, не маючи гончарного кола. У ній прослідковуються закономірності, без яких творити життя неможливо. Це – єдність, парність, триєдність, чотиричасність, семичасність.

Ведучий 4: У декоративних композиціях гончарних виробів втілено його множинність у символах сонця, знаках землі, родючості, в потоках води-дощу, у руховій невпинності та графічних лініях, образах навкісних, заокруглених, обертальних.

Читець: Я не окраїна, я не руїна,
Я – Україна, я –Україна!
Навік обрала собі дорогу:
Іду до Бога, іду до Бога.
Мій шлях ізмірить єдина міра –
Святая віра, святая віра.
Не знаю, хто там у центрі світу,
Я ж в центрі світла, і в серці світло.

Ведучий 1: Рух–розвиток відтворено в найуніверсальнішому образі білого світу – сонце в русі. Воно єдине, але появляється у чотирьох фазах. Цей образ постійний у декоративному оздобленні кераміки від раннього до найпізнішого етапів Трипільської культури.

Ведучий 2: Чотири сонця не лише відтворюють рух сонця на небі, а й чотиричасність світу, його чотири сторони, чотири пори року, чотири свята на їх пошану.

Ведучий 3: Образ родючості втілювався в чотирибічному ромбові, який ще й перехрещувався навкісним хрестом. Таким чином утворювалися ще чотири ромбики. Отже, життя розвивається, розпросторюється на чотири сторони світу.

Ведучий 4: За принципом чотиричасності створюються композиції в українському народному мистецтві, будуються оселі. Хлібороб, перш ніж сіяти, посеред ниви клав хліб–сіль на рушнику, кланявся на чотири сторони світу і

хрестився по три рази. Людина, як і світ, має чотири сторони: справа–зліва-спереду–ззаду.

Ведучий 1: Декорування посуду в розвиненому Трипіллі є триярусним. На нижньому ярусі зображується земля, інколи із зерном. Середній є найосновніший, бо в ньому змальовано колообіг сонця, дощ, природу (рослини, тварини). Верхній ярус містить запаси небесної води.

Ведучий 2: Це створений мистецький образ всесвіту. До того ж поєднання води (ВА) і сонця (РА) є ВАРА, яке згодом стало звучати як Сварог. Сваргою (Свастикою) зображується не тільки рух Всесвіту, а й сонячний рух у релігійній традиції. При цьому Сонце, що сходить, зображується прямою (правосторонньою) сваргою, а Сонце, що заходить – оберненою (лівосторонньою). Таку сваргу можна сьогодні побачити на вівтарі Софії Київської.

Ведучий 3: Свастика або сварга – це ще знак небесного вогню і символ чоловічої здатності продовження роду. *Svarga* санскритською мовою означає небо, сонячне світло. Очевидно тому давньоукраїнський бог неба і небесного вогню, батько Сонця, називається Сварог. *Svastya* означає щастя. Тому в арійців сварга була оберегом – знаком, що приносить щастя. Відображена в санскриті назва залишилась завдяки тим арійським племенам, що переселились в Індостан з Північного Причорномор'я і Приазов'я в II тис. до н.е.

Ведучий 4: Триєдність – це вияв святої трійці. Триглав (Сварог, Перун, Світовид) – символи світового буття в поганські часи. В християнській вірі: Бог-Отець, Бог-Син, і Бог-Дух Святий.

Ведучий 1: Тризуб є одним з найархаїчніших і найпоширеніших сакральних знаків людської цивілізації. На території України знайдено наскельні малюнки із зображенням тризуба.

Ведучий 2: Схематичне зображення Берегині трансформувалося в малюнок тризуба. Божественним втіленням триєдності є статуетка (із Олександрівки), на чолі якої символ двозуба, а на всю ширину грудей – могутнє зображення тризуба. Це чи найдавніший узагальнений образ Трійці–Тризуба, як вияву триєдності світу, датовані IV-III тис. до н.е.

Ведучий 3: Тризуб символізує ту ж саму трійцю життєтворчих енергій, що й хрест і шестикутна зірка, тобто Мудрість, Знання і Любов або Вогонь, Воду і Життя або Янь та Інь.

Ведучий 4: Класичний Тризуб є державним і національним гербом України. Різновиди Тризуба (трикутні корони, тризубчасті вежі, потроєні знаки, трилисники тощо) збереглись в національних гербах усіх нащадків причорноморських аріїв, що розселилися у Європі та Азії.

Ведучий 1: Трипільська культура залишила величезну кількість жіночих статуеток, які мали, очевидно, культове значення і були уособленням плодючості і врожайності, на що вказує наявність у глині, з якої їх виготовлено, домішок зерен злаків або крупно змеленого борошна.

Ведучий 2: Одним з найдавніших образів в українські народній культурі є Берегиня. Це символ життя і родючості, Матері всього сущого, яка дає життя і оберігає. Це очевидне продовження і розвиток традиції прадавнього культу Великої Богині – матері–прародительки.

Ведучий 3: Берегиня – захисниця людей від усякого зла, добра «хатня» богиня, що оберігала оселю, малих дітей, добробут сім'ї. Зображення Берегині – стилізованої жіночої фігурки з піднесеними для благословіння руками – і сьогодні можна зустріти на українських вишиванках і писанках.

Читець: Вклоняюсь низько Матері–Землі!
Співаю славу Матері Земної!
Я славлю ім`я Матері святої,
В якої всі ми – Доньки і Сини,
Сотворені із глини і Любові.

Ведучий 4: Культ Родової матері — образ наймудрішої жінки, яка очолювала рід, і культ Рожаниці — богині родючості, а також обряди, пов'язані з поклонінням Місяцю, збереглися в Київській Русі аж до запровадження християнства.

Ведучий 1: Триєдність світу була визначальною у побуті та ритуалах трипільців. Знання про тримірність світу успадкували наступні цивілізації на землях України.

Ведучий 2: Пригадайте найосновніші обряди (*хрестини, весілля, похорон*). Новонароджену дитину тричі піднімають вгору на многая літа, весільні дійства повторюють тричі, коли запрошують, благословляють. Коли покійного виносять з хати, тричі стукають домовиною об одвірки. Усі головні свята святкують три дні, а ще тричі кланяються, тричі обнімаються, тричі цілуються, тричі благословляють.

Ведучий 3: Образом триєдності, так необхідному для хлібороба, є зображення трьох колосків у мальованому орнаменті Трипілля. Цими триєдиними колосками на все небо, згідно з переказами, були нагодовані люди.

Ведучий 4: Образ «дерева життя» завжди постає триєдино від Трипілля до сьогодення. Цей образ найпромовистіший і в мистецтві, і в обрядах та в святах: на весіллі – це гильце, на обжинках – квітка з колосків, на коляду – дідух, на Купала – Купайлиця.

Ведучий 1: Це зображення (хрест) існувало понад 5000 років і належало до так званої Трипільської археологічної культури саме тут було знайдено найдавнішу в світі символіку хреста, графічне зображення якого майже не відрізняється від сучасного.

Ведучий 2: Можливо, у ті прадавні часи він міг бути оберегом, що застосовувався у магічних ритуалах. Саме ромбовидний символ з крапкою у центральній частині хреста вказує на імовірний зв'язок останнього з культом поклоніння жінці та вшанування матері. Шанування жінки–матері в Трипільській Аратті дуже подібне до вшанування Богородиці вже у наші часи.

Ведучий 3: У багатьох цивілізаціях аналогом Хреста є Коло. Обидва знаки розглядають як основу і часто зображають разом. Хрест, що обертається, – Сварга – символізує розвиток Всесвіту. При цьому обертання хреста за годинниковою стрілкою символізує рух вгору, сходження (наприклад, схід Сонця), рух від матеріального до духовного – еволюцію, а обертання проти годинникової стрілки – рух униз, захід.

Ведучий 4: Протосвастичний меандр, тобто геометричний орнамент у вигляді безперервної ламаної лінії зі звивинами під прямим кутом, є базовим елементом української вишиванки, яка поряд з писанкою є головним ідентифікатором українців.

Ведучий 1: Спіральні форми зустрічаються в природі дуже часто, починаючи від галактик до водоворотів і смерчів, від раковин молюсків до малюнків на пальцях людини. Подвійна спіраль молекули ДНК є в кожній клітині живого організму.

Ведучий 2: Спіраль, що поєднує в собі коло та імпульс руху, є також символом часу, циклічності, народження і смерті, фаз «старіння» і «росту» Місяця, а також самого Сонця. Спіраль як частина плавної і безкінечної лінії символізує розвиток, продовження, неперервність, рух і саме життя.

Ведучий 3: Коловорот Трипільської кераміки виражав ідею кругообігу та нескінченного руху Сонця. Ідея руху сонця по небу особливо виразно простежується в тих спіралях, де на закрутах зображені сонячні знаки – кола з хрестами посередині. Причому напрям такої спіралі знизу догори, зліва направо, як і напрямок ходу сонця.

Ведучий 4: Трипільський безкінечник на глечиках і горщиках уважається сакральним символом циклічності та безкінечності; зображена навколо посудини спіраль не має ні початку, ні кінця. Отже, Трипільський коловорот – це символ вічності та неперервності життя.

(*На фоні солярних знаків танець «Ритми життя»)*

Ведучий 1: На основі археологічних досліджень глиняних пам’яток, поселень, культових споруд, поховань, побутових речей ми можемо порівняти послання далеких пращурів з Лялькою-мотанкою.

Ведучий 2: Матеріали з розкопок трипільських пам'яток свідчать, що ще на етапі раннього Трипілля населення приділяло значну увагу вихованню дитини.

Онука: Навчіть мене, бабцю, ті ляльки мотати,
Що колись у дитинстві мотали собі,
Щоб у них ту красу і любов передати
Онуці вже вашій, а я – доні своїй.

(*Показ майстер-класу з виготовлення ляльки-мотанки*).

Бабця: Лялька-мотанка з часу виникнення й до сьогодення зберегла багато значень. Робиться шляхом намотування ниток, вплітаючи сухі трави, квіти, зерна. Вона схожа на свою сестру, яка робилася з глини і в неї також додавали зерно, борошно або злаки. Трипільці вирощували льон, коноплі, розвивалось і

ткацтво. І до цього часу вважають, що лялька зроблена з ниток льону або коноплі має сакральне значення. В основі своєї голови лялька має трипільську скручену сваргу, а також спіральну форму коловорот (трипільський знак). Світобачення наших пращурів пронизане прагненням до творчості, ладуванням навколишнього простору з допомогою універсальної символіки круговороту Всесвіту. Здавна вважалося, що лялька-мотанка – символ материнського начала та зв`язку між поколіннями, одна з найдревніших іграшок і сакральних істот нашого народу. Людина вигадувала ляльку-мотанку як забавку для дитини, як оберіг дому. Виготовляючи цей сакральний предмет, жінки вкладали в нього свою енергію, певні думки і побажання. Ляльку–мотанку передавала мати дочці, коли віддавала заміж, до іншого роду, а дочка, своєю чергою, своїй дитині. Ця своєрідна ниточка ніби пов`язувала весь рід. У стародавній українській традиції лялька-мотанка уособлювала могутні життєдайні сили: родючість ниви, плодючість домашньої худоби, продовження людського роду, захист від темних сил – усе це символізує хрест як основа ляльки. Сакральна істота немає рис обличчя, а символізує гармонію вертикалі (духовності) і горизонталі (земного розвитку людини), тобто допомагає гармонізувати простір. Українська лялька-мотанка розвиває духовний світ і пробуджує відчуття рідного коріння. Вона завжди була пов'язана з сімейними традиціями, працею і діяльністю дорослих, оточена дитячою турботою і увагою. (*Бабця показує виготовлену ляльку та дарує онуці*).

Ведучий 3: На статуетках і посудинах нерідко трапляються зображення деталей одягу, який можна порівняти з традиційним убранням українок.

Ведучий 4: Давні орнаменти – не тільки зорові магічні знаки–обереги, це ще й спосіб людини вижити в конкретному часовому ритмі на землі, вони суголосні певному космічному ритму.

Ведучий 1: Орнамент, як і все у світі, любить триєдність: форма – матеріал – орнамент. Усе це разом створює потужну енергетику.

Ведучий 2: Людину повсякденно оберігав її чисто білий орнаментований одяг. Цей одяг справжнє магічне диво. Адже добрі думки й побажання вкладала майстриня, коли вона пряла нитки, ткала полотно, кроїла, вишивала й шила сорочку.

Заключне слово бібліотекаря:

До Трипілля не можна підходити будь-як, а з чистою душею. Це золота доба нашої землі, той пласт культури, що заклав основи життя. Трипільці створили особливий духовний і мистецький світ, традиції (народні звичаї, обряди, вірування, своєрідна філософія життя, вишивка, писанка, розписна кераміка) і до цього часу справді магічною силою діють на нас.

(На фоні тихої мелодії звучать слова).

Читці: 1. Де б не був, де б не жив –
Звусь лише українцем.
Охрестили так Бог
Й предковічна земля.

2. Відчувать рідний край
Рідний дім, рідну мову, –
Хай не модно –
Але цим на світі живу
3. В світі злих катастроф
Ой за душі йде битва,
За людські почуття,
За вселенські права…
4. Повторяю щораз
Я собі, як молитву,
Ще почуті від мами
Пророчі слова:
5. Хай святиться ім`я твоє,
Краю мій милий.
Там, де гори і доли
В переплетенні рік.
Хай Господь посилає нам
Мудрості й сили,
І хранить Україну –
Нині, присно й вовік!

Література

1. Бурдо Н. Трипільська культура – відкриття і дослідження / Н.Бурдо // Український світ. – 1994. – №3-4.

2. Мацик В. Питома культура рідної землі / В.Мацик // Українська культура. – 2004. – №4,5.

3. Натощак І. Хто поставив Європу на ноги / І.Натощак, О.Пахолко // Експрес. – 2002. – 12-19 грудня.

4. Релігійні вірування трипільців: за археологічними джерелами // Українська культура. – 2003. – №10.

Сліпчишин Л. В., старший науковий співробітник,
Львівський НПЦ Інституту ПТО НАПН України

ЩО В ІМЕНІ ТВОЄМУ?

Мета: ознайомити учнів із соціальною функцією прізвиськ; показати зв’язки української мови з прадавніми мовами; поглибити знання з історії українських земель.

Форма проведення: учнівський лекторій.

Ідея: педагог організовує спільну дозвільну діяльність учнів, спрямовану на розгляд тих тем, які цікавлять учнів і мають виховний потенціал. Увага звертається на стимулювання пізнавальної активності учнів, на розвиток іхньої

самостійності, соціалізацію. Учні мають можливість спробувати себе в ролі дослідників, журналістів, лекторів і захистити свою думку при обговоренні.

Учень 1: Життя людини проходить у двох сферах: внутрішній та зовнішній, які є важливими для становлення особистості. Споконвіку людина оберігала свій внутрішній світ від зовнішніх впливів, дбала про його наповнення і допускала туди лише обраних. Але людина не живе ізольовано від суспільства, тому через зовнішні впливи – сім'ю, школу, вулицю, друзів і державу – прищепляються особистості певні позитивні та негативні якості. Обов'язком старших, батьків чи педагогів, є допомогти дитині відрізнити добро від зла. З часом у неї розвивається самостійність, внутрішній самоконтроль і підвищується відповідальність за свою поведінку.

Учень 2: Ми часто є свідками того, як наші ровесники використовують певний жаргон. Особливо це стосується різних прізвиськ. Учені-психологи з різних країн досліджували значення та функції прізвиськ. Одні з найчисленніших обстежень були проведені групою американських психологів на чолі з Ромом Харре. Вони обстежили тисячі дітей та дорослих із деяких країн європейського, американського, азіатського та арабського світів і дійшли висновку, що прізвиська виконують дуже важливі соціальні функції. І вони виникають з різних причин.

Головною з причин надання прізвиська є бажання відокремити «своїх» від «чужих». Відсутність останнього може означати, що особистість є настільки незначною, що не «заслуговує» на нього. Тому краще носити немилозвучне прізвисько, ніж не мати ніякого. Деякі «кликухи» є унаочненням того, якими не потрібно бути – «Дебіл», «Жиркомбінат» тощо. Але є такі учні, які за власним бажанням терплять таке приниження. Подібні прізвиська є символом якої-небудь негативної риси особистості (пожадливість, нечистоплотність тощо). Якщо прізвиська діють в малому колективі і не виходять за його межі, то так підкреслюється секретність, таємничість відомостей.

У різних країнах прізвиська утворюються по-різному. В арабському світі більше висміюються фізичні вади людини. Японці полюбляють ототожнювати людей з тваринами чи комахами. В усіх культурах прізвиська допомагають адаптуватись у дорослому житті, створити свою соціальну реальність. Тому, як сказав Шекспір «Що в імені твоєму...», у прізвисько закладено набагато більше змісту, ніж здається.

Учень 3: У нас, в Україні, учні у своєму жаргоні часто вживають слова «бик», «баран», «телиця», «корова», «коза» для означення протилежної статі. Традиція використання цих слів є давньою, але зміст її трансформувався впродовж віків, так що нащадки розуміють її цілком у протилежному значенні.

Культурологічна і мовна розвідки у сиву давнину проливають світло на походження явищ, які важло пояснити сьогодні. З цього приводу Микола Реріх сказав: «Якщо пошукати та прислухатися неупереджено, то чимало значущого

постає з мороку і пітьми». Від того часу, коли він написав ці слова, минуло чимало років, протягом яких проведено багато досліджень із цієї проблеми.

У багатьох міфологіях звичайним явищем є порівняння воїна, героя, царя чи бога з биком. У клинописних текстах шумерське «гуд» – «бик» вживається у значенні «герой», «богатир». Це ж спостерігаємо й у «Слові о полку Ігоревім», де князі порівнюються з яр–туром або буй–туром.

Етноніми часто мають відповідність з певною ознакою населення. В них можуть передаватись певні функції. Наприклад, в староіранській поемі «Авеста» слово «сугуда» означає «могутні бики» або іншими словами «могутні воїни». Якщо прослідкувати семантику слів, то такі етноніми як «сувіри», «сівери», «кімери» та «сугуди» виявляються двійниками. Всім їм властиві виразні воїнські функції, й вони використовувались для того, щоб показати ієрархію у воїнському поділі.

Учень 4: Існує понад двадцять гіпотез виникнення назви «Русь», але остаточної відповіді немає, тому й продовжують учені шукати нові джерела, факти, які дозволили б наблизитися до істини. Останнім часом особлива увага науковців прикута до таких незалежних джерел, як «Влесова книга», візантійські, індійські та іракські джерела. Раніше використовувати ці джерела побоювались з різних причин. Однією з них було небажання піддаватись кпинам через відсутність видимого зв’язку між Україною, Індією та Іраном.

Але ще Геродот не лише записав відомі йому етноси Північного Причорномор’я, а й прокоментував їх у відповідному історико-етнографічному контексті. В етногенезі українського народу взяли участь арійські та індоіранські племена, залишивши багато слідів перебування на цій землі. Біда України в тому, що її величезний простір використовувався для історичних подій, які вершили долі народів, і відображались у писемних пам’ятках різних народів, а відголоски цього лише фрагментарно збереглися в українському фольклорі.

У «Влесовій книзі», зокрема на дощечці «7 є» йдеться: «Ми – коровичі: скіфи, анти, руси, боруси, сурожці». А де руси, там і русичі, і русини. Відомий український індолог С. І. Наливайко наводить свої міркування стосовно цієї цитати: по-перше, ці племена поклонялися корові, вона була для них священною твариною, або ці племена вели свій родовід від священної корови; по-друге, кожне згадане плем’я містить у своїй назві компоненти із значенням «корова», через що вони всі «коровичі». У такому разі виходить, що кожна племінна назва, серед них і руси, сама перекладається як «коровичі». Вчений уточнює, що «коровичі» може означати й «бичачі». Особливо вагомо звучить у польській мові, де « karv» означає і корову, і бика.

Учень 5: У візантійських джерелах «руси» розглядаються як синонім етнонімові «таври». Лев Диякон, як свідок русько-візантійської війни 970-971 років, називає великого київського князя Святослава ватажком тавроскіфів.

Дослідник скіфських старожитностей М. І. Ростовцев припускає, що етнонім «таври» – огречений етнонім тубільної назви (Етимологічний словник літописних географічних назв Південної Русі, К., 1985., с. 156).

Дослідники цієї проблеми одностайно вважають, що етнонім «таври» – переклад грецькою назви, яка в оригіналі звучала по-іншому, хоч і передавала те саме значення. Вона передавала значення «бики», «бичачі», «коровичі» або ті, що шанують бика (корову). Отже, етнонім «руси» є тубільною назвою.

Найдавнішою згадкою використання назви «руси» є книга Ієзекеїля, одна з книг Біблії, створена в VI ст. до н. е. В ній згадується народ роси. Про достовірність цієї згадки говорить той факт, що сімдесят досвідчених перекладачів Ветхого Завіту ввели його до грецького варіанту. Цей народ згадано разом із кімерійцями та скіфами, які в VII - VI ст. до н. е. здійснювали походи на Малу Азію. Саме ці етноси прив'язуються до Північного Причорномор'я. У Візантії народ рош ототожнюється з росами чи русами. На берегах Чорного моря найраніше фіксується писемно-племінна назва роси або русь, хоча візантійські джерела не розрізняють Русь як дві частини, а лише як одну цілісність.

Учень 1: Античний автор Стефан Візантійський в VI ст. цікавився походженням етноніма «таври». За його версією, бог Озіріс запряг биків, зорав землю. І від цієї пари биків народ одержав ім'я таври, а земля, на якій це все відбувалося – Таврика. З античного епосу ми знаємо, що золоте руно стерегли таври та їх бики, що пахкотіли полум'ям.

У Тавриці Озіріс (тотожний грецькому Діонісу) навчив людей виноградарства й землеробства. Північніше Чорного моря, тобто на території сучасної України, жили гіперборейці, які особливо шанували брата й сестру – Аполлона та Артеміду. Кримські таври поклонялися Діві – Артеміді, що має всі архаїчні риси матері – корови.

Порівняймо індійські, грецькі та слов'янські культи. Індійського Шіву греки знають як Діоніса, а Шіва нерозривно пов'язаний з білим чи сивим биком, а його дружина Деві – з коровою. Таврська Діва – Артеміда узгоджується з індійською Деві. На території України є багато пам'яток, які засвідчують, що наші руси поклонялися цим божествам.

Поклоніння Діві–Артеміді відобразилось у таких назвах, як Дівка, Дівиця, Дівуха, Дівоча, численні Дівич-гори. В Україні на вапнякових стелах знайдено два з численних імен Шіви, одне з яких Вріш (на санскриті «Бик»). Воно відповідає імені слов'янського божества Влес. Обидва божества у своїх міфологіях мають значення «Бик», а за статусом – це «скотії» боги. З іменем Влес споріднене ім'я християнського покровителя худоби – святого Власа.

Учень 2: Компонент *вріш* – входить до деяких етнонімів, про які згадують індійські джерела. Але саме ті, що пов'язані безпосередньо з богами Шівою, Вішну та Крішною. Слово «врішні» дослівно означає «мужній», «хоробрий», «відважний», а українською мовою ми знаємо означення «буйний», «ярий», які стосуються поняття «бик», бо бик є уособленням мужності та відваги.

На слов'янському ґрунті можна назвати ще одне ім'я Шіви - Рудра, яке тотожне Родові – це Стрибог. У європейських мовах є багато слів індоєвропейського походження зі значенням «бик», а у слов'ян – це Стрибог.

Дослідження індійської основи *вріш* на слов'янському ґрунті дає можливість говорити, що *рос–* , *рус–* є слов'янською видозміною санскритського *вріш* – «бик». А літера «в» могла і зникати, як буває часто і тому є підтвердження. Наприклад, ім'я Владислав – Ладислав, Владик – Ладик; індійський *брахман* у слов'ян спочатку звучало як *врахман*, пізніше *рахман*.

Якщо міркувати й далі таким чином, то можна побачити, що й назва «Україна» може бути пізнішою трансформацією назви Русь, як «Країни бика» чи «Країни Священного бика». Основою слова «Україна» є *кавр-*, *ковр-*. У «Влесовії книзі» є термін *кравенци*, який розглядається як попередник терміну «українці». Етнонім українці, як вважають вчені, існував ще до IX ст., в якому слов'янські волхви створили «Влесову книгу».

Учень 3: З такого історичного екскурсу С. І. Наливайко робить висновок, що на території великого ареалу жило населення, яке поклонялося Священному Бикові. Називалась ця територія по-різному – Таврика, Волинь, Русь, Україна, але ці назви є семантичними двійниками. Якщо долучити до цих відомостей ще й сучасні історичні дані, то побачимо, що в давніх джерелах назва Таврика стосувалась усієї материкової території України разом із Кримським півостровом. Зародження цивілізації на цій території почалось багато тисячоліть тому, коли панував на Зодіаку Телець.

В індоєвропейського праслав'янського населення панували певні уявлення про світобудову, які були пов'язані із Зодіаком. Основою моделі світу була *ріта*, в якій події змінювались по колу. Перше сузір'я Зодіаку рахувалося з весняного рівнодення, на яке припадало найвище свято в році – свято початку року. З цим святом розпочиналась і ріта (річний колообіг). У слов'янських мовах є багато термінів, що є поняттями кола ріти: *Бог, весна, доля, закон, край-украй, країна-україна, рода, рід-род, рік-рок, страна-сторона, стрій-устрій-устроєніє, суд-судьба* тощо. Значну кількість становлять терміни, пов'язані з іменами найважливіших слов'янських божеств. Ім'я Влеса – Волоса пов'язано з назвою сузір'я Бика–Тельця. Основним хранителем ріти в індійців був бог–бик Варуна. Першим зодіакальним сузір'ям був Бик–Телець. Поняття ріти *пора* (як частина року) в багатьох європейських мовах дають назви тотожні слов'янському Перуну. Вираз «Річ Перуна» в описі блискавки, богом якої був Перун, свідчать, що й Перун вважався биком.

Ці терміни назви божеств в індійській, грецькій та слов'янській міфологіях можуть бути зрозумілими на тлі тих подій, які відбувались у сиву давнину. Встановлено, що терміни Варуна, Волос, Зевс відповідають епосі обожнювання протослов'янами великої рогатої худоби. В індоєвропейців, а значить і у слов'ян, з коровою та биком пов'язуються явища природи, різні об'єкти, відрізки часу. Виникнення термінів ріти пов'язані з культом сузір'я Тельця. А далі історично була приручена коза–вівця. Еволюцію тваринництва

індоєвропейці відобразили у закріпленій в Зодіаку послідовності сузір'їв: першим із них був Телець, а наступне – Овен. Творцями загальноприйнятого нині Зодіаку вчені вважають індоєвропейців.

Учень 4: У найдавніших зразках матеріальної культури знаходять первісні зображення символів зодіакальних сузір'їв або їхніх частин. Але зрозуміти їх можна лише за допомогою міфів чи писемних джерел. Ці зображення можна побачити в орнаментальних композиціях на посудинах, хоча сама традиція зображення Зодіаку чи його окремих знаків на посудинах губиться у сивій давнині. Взагалі, як вважає М. О. Чмихов, зодіакальне датування можна ефективно використовувати на матеріалах бронзового віку, хоча воно гіпотетичне та вимагає подальшої перевірки.

Відомим є романтичний міф про походження назви Європа. Майстер пензля, італійський художник Тіціан, зобразив його у своїй картині «Викрадення Європи». Подібна історія є й в індійській міфології. У них головні герої є верховними божествами у своїх міфологіях, виконують однакові функції й мають тотожні імена – за походженням і значенням. Індійський Дьяус відповідає грецькому Зевсу. У них існує зв'язок з грозою (у «Рігведі» рудий бик, що мукає з висоти). Зевс викрадає Європу у вигляді бика, тому первісно, напевно, сама Європа мала бути у вигляді корови, але про це грецький міф мовчить. Індійський Дьяус викрав чарівну корову Нандіні, яка належала мудрецю Васіштха як дарунок богів. Відмінність у міфах та, що Європа – царівна, а Нандіні – корова. Ім'я чоловічого роду Нандін має їздовий бик бога Шіви. Мати Нандіни – Сурабха в перекладі означає «Та, що добре пахне» або «Весна». У неї є ще й інше ім'я Шабала або Пістрява, Ряба. Нандіні означає «втіха», «радість». Компонент імені її матері – *рабга* теж означає те саме. Отже, ці імена є тотожними. Компонент *–рора* в імені фінікіянки Європи пов'язується з *–рабга* в імені Сурабга (земля, яка буяє, радує, квітує, є пісрявою). Як вважає С. І. Наливайко, імена Європа та Сурабга мають значення «Прекрасна Ряба (Пістрява)», «Найутішливіша», бо обидва стосуються Землі, яка розглядається як Божественна Корова.

Учень 5: Промайнули віки, канули у невідомість багато етносів, залишивши по собі у мовах нащадків, як скалки кольорового скла, окремі слова чи їх компоненти. А ми у калейдоскопі мов вирізняємо їх, не завжди розуміючи їх значення. Повертаючись до сьогоднішньої теми, виникає запитання: «То чому ж підлітки називають одні одних биками чи телицями?»

Обговрення теми.

Література

1. Крайг Г. Психология развития / Г.Крайг. –СПб. : Питер, 2000.– 992с.

2. Наливайко С. Таємниці розкриває санскрит / С.Наливайко. – К. : Вид. центр «Просвіта», 2000. – 288 с.

3. Чмихов М. Від Яйця-райця до ідеї спасителя : монографія / М.Чмихов. – К. : Либідь, 2001. – 432 с.

Смик Г. О., заст. директора з НВР,
ВПУ № 20, м.Львів

ТЕАТР – СВІТ ДУХОВНОСТІ ТА КРАСИ

(до Міжнародного дня театру)

Мета: поглибити і узагальнити знання учнів про театральне мистецтво, розвиток театрального мистецтва в Україні, Львові, про культуру поведінки у театрі; розвивати потребу, бажання відвідувати театри.

Обладнаня: слайди із зображенням амфітеатру Колізей, сучасних найвідоміших театрів, зображення театрів Львова, театральні афіші, фотографії відомих акторів.

Словник:

Дра́ма (грец. drama – дія) – п'єса соціального, історичного чи побутового характеру з гострим конфліктом, який розвивається в постійній напрузі. Герої – переважно звичайні люди. Автор прагне розкрити їх психологію, дослідити еволюцію характерів, мотивацію вчинків і дій.

Коме́дія (дав.-гр. kômos «веселощі, весела процесія» та ōidḗ «спів») – драматичний твір, у якому засобами гумору та сатири викриваються негативні суспільні та побутові явища, розкривається смішне в навколишній дійсності чи людині або тварині.

Траге́дія (грец. tragoedia, буквально: козлина пісня) – драматичний твір, який ґрунтується на гострому, непримиренному конфлікті особистості, що прагне максимально втілити свої творчі потенції, з об'єктивною неможливістю їх реалізації.

О́пера (італ. opera – «дія», «праця», «твір») – музично-драматичний жанр, що ґрунтується на синтезі музики, слова, дії. В опері сценічна дія органічно поєднується з вокальною (солісти, ансамблі, хор), та інструментальною (оркестр) музикою, досить часто — з балетом і пантомімою, образотворчим мистецтвом (гримом, костюмами, декораціями, світловими ефектами, піротехнікою тощо).

Опере́та (італ. operetta – маленька опера) – музично-сценічна вистава переважно розважального характеру, що поєднує монологічне і діалогічне мовлення з вокальною та інструментальною музикою, танцювальне мистецтво й естрадні прийоми.

Класици́зм (англ. classicism, від лат. classicus – зразковий) – напрям в європейському мистецтві, який уперше заявив про себе в італійській культурі XVI ст. Найбільшого розквіту досягає у Франції (XVII ст.). Певною мірою притаманний мистецтву усіх країн Європи, у деяких зберігав свої позиції аж до початку XIX ст.

Відродження, або Ренеса́нс (фр. Renaissance – «Відродження») – культурно-філософський рух кінця Середньовіччя – початку Нового часу, що ґрунтувався на ідеалах гуманізму та орієнтувався на спадщину античності.

Театр і театральне мистецтво багато століть служать людству, котре у XXI столітті вже має телебачення, інтернет, 3–Д, залишаючись незмінно улюбленим, особливим, часом загадковим видом мистецтва, без якого ми не уявляємо свого життя. Театр – це завжди атмосфера свята, духовності, високої культури.

Усім відомий вислів Уільяма Шекспіра – «Весь світ – театр, а люди у ньому – актори...» коротко і якнайповніше характеризує зв'язок театру з реальним життям.

27 березня весь світ відзначає Міжнародний день театру. Цей день є справжнім святом не тільки для акторів сцени, але й для мільйонів глядачів. З 1962 року щорічно відзначається Міжнародний день театру, започаткований у Відні на 9-му конгресі Міжнародного інституту театру (МІТ) при ЮНЕСКО у 1961 році.

(Що Ви знаєте про театр? Які театри є у Львові? Яких відомих українських акторів можете назвати?)

Слово «театр» (грец. theatron, місце для видовищ, видовище) – рід мистецтва, а також будівля, призначена для представлення драматичних творів перед публікою. Традиційно включає сцену – майданчик, де відбувається дія, – і зал для глядачів.

Батьківщиною театру всі вважають Грецію, хоча згадка про перший театральний досвід датується 2500 роком до нашої ери і пов'язана з Єгиптом. Але саме у Греції театр став формуватися як мистецтво, встановлювалися чіткі визначення трагедії та комедії, а також інших театральних форм. Давньогрецький театр, який з'явився у давньогрецьких містах-державах уже в 5 ст. до н. е., мав величезний вплив на розвиток європейського театрального мистецтва

Театральні вистави Стародавньої Греції були всенародним святом, на гігантських амфітеатрах, під відкритим небом збиралися десятки тисяч глядачів. Крім професійних акторів, подання розігрувалося самими громадянами – учасниками хору. У трагедіях Есхіла, Софокла, Еврипіда створювалися образи легендарних героїв і богів, вироблялися норми моралі, відстоювалися ті або інші соціально-політичні ідеали. У комедіях Аристофана гостро висміювалися звичні та знайомі людські недоліки, вади, відбивалася соціальна й політична боротьба в античному суспільстві. Комічні сценки з життя нижчих верств міста й села зображував мім, який, виникнувши в 5 в. до н. е. як народний театр імпровізації, пізніше поширився у країнах Близького Сходу й Римі. У Греції було створено свою літературну драматургію.

У давньоримському театрі (драматурги Плавт, Теренцій, Сенека й ін.) розвилася постановочна сторона спектаклів, театральна техніка, змінився тип сцени, виникли нові види вистав, у тому числі музично–танцювальне видовище на міфологічні сюжети – пантоміма, що, досягши розквіту в епоху імперії, залишалося аж до 5 ст. провідним театральним жанром. У той же час статус театрального мистецтва поступово знижувався. Основний акцент у виставах переносився на видовищність. Театральні вистави замінювалися гладіаторськими боями, що проходили в Колізеї й інших театральних будинках.

У Середньовічній Європі боротьба християнства з пережитками язичництва та його ритуалів торкнулася і театрального мистецтва. Світські театри були закриті, актори піддавалися жорстоким переслідуванням,

відлучалися від церкви й підпадали під санкції інквізиції. Незважаючи на тиск церкви, театральне мистецтво розвивалося у творчості бродячих акторів – західноєвропейських гістріонів, жонглерів та руських блазнів і скоморохів.

Культура Ренесансу відродила традиції античного театру, поєднавши їх з національними традиціями. Театральне мистецтво набуває ознак професійного – виникають постійні акторські товариства (наприклад Шекспірівський «Глобус») та приватні антрепризи. В Італії у XVI столітті народжується комедія дель арте з постійними ролями–масками, що успадковує традиції Римської доби, паралельно розвивається жанр трагедії (Тріссіно, Грото), перші творці якої орієнтувались на трагедії Софокла та Еврипіда. Визначних висот мистецтво театру досягло в Англії (Уільям Шекспір) та Іспанії (Лопе де Вега, Мігель де Сервантес).

На рубежі XVI–XVII століть як окремий вид театру з'являється опера.

З поширенням класицизму, суспільним ґрунтом якого стало зміцнення абсолютистських режимів у ряді європейських країн XVII ст., завданням театру стало створення образу героя, що опиняється у протиріччі між власним почуттям і обов'язком, яке вирішується на користь обов'язку. Принципи класицизму знайшли яскраве втілення у трагедіях П. Корнеля, Ж. Расіна і Вольтера, комедіях Ж. Б. Мольєра, сатирі Н. Буало.

І-ий учень: Театральне мистецтво України теж бере початок з глибокої давнини, коли воно проявлялося в народних іграх, танцях, піснях та обрядах. З XI століття відомі театральні вистави скоморохів. В епоху Київської Русі елементи театру були в церковних обрядах. Про це свідчать фрески Софійського собору в Києві (XI століття). Перші зразки драми прилюдно виголошувалися учнями київських Братської та Лаврської шкіл (XVI–XVII століття). Важливими осередками розвитку релігійної драми у цей час вважалася також Львівська братська школа та Острозька академія. У XVII–XVIII столітті широкого розмаху набули вертепи — мандрівні театри маріонеток, які виконували різдвяні драми та соціально-побутові інтермедії.

ІІ-ий учень: У 1795 році був відкритий перший в Україні стаціонарний театр у Львові, в колишньому костелі єзуїтів. У Наддніпрянщині, де перші театральні трупи народилися також у XVIII столітті, процес відкриття стаціонарних театральних споруд просувався повільніше. Так, у Києві перший стаціонарний театр з'явився у 1806 році, в Одесі – в 1809 р., у Полтаві – в 1810 р. Становлення класичної української драматургії пов'язане з іменами Івана Котляревського, який очолив театр у Полтаві, та Григорія Квітки-Основ'яненка, основоположника художньої прози в новій українській літературі. Бурлеск та експресивність поряд з мальовничістю та гумором, що характерні для їх творів, надовго визначили обличчя академічного театру в Україні.

У другій половині XIX століття в Україні поширився аматорський театральний рух. В аматорських гуртках розпочинали діяльність корифеї українського театру – драматурги і режисери Михайло Старицький, Марко

Кропивницький. Заслуга швидкого розвитку театру належить також і видатній родині Тобілевичів, члени якої виступали під сценічними псевдонімами Івана Карпенка-Карого, Миколи Садовського і Панаса Саксаганського. Кожен із них не лише створив власну трупу, а й був видатним актором і режисером. Провідною зіркою українського театру того часу була Марія Заньковецька.

ІІІ-ій учень: Новий період в історії національного театру розпочався в 1918 році, коли в Києві утворилися Державний драматичний театр і «Молодий театр» (з 1922 року — модерний український театр «Березіль») Леся Курбаса та Гната Юри. На театральній сцені з'явилася когорта талановитих акторів – Амвросій Бучма, Мар'ян Крушельницький, Олімпія Добровольська, Олександр Сердюк, Наталя Ужвій та інші.

Державний драматичний театр продовжував традиції реалістично-психологічної школи. Натомість Молодий театр обстоював позиції авангардизму. З утворенням театру «Березіль» його сцена стала своєрідним експериментальним майданчиком. Не випадково макети театрального об'єднання «Березіль» отримали золоту медаль на Всесвітній театральній виставці в Парижі в 1925 році. Тут були вперше поставлені п'єси видатних українських письменників і драматургів Миколи Куліша («Народний Малахій», «Мина Мазайло») та Володимира Винниченка («Базар», «Чорна Пантера і Білий Ведмідь»). Завдяки генію Леся Курбаса, який поєднав у собі таланти режисера, актора, драматурга і перекладача світової літератури, були по-новому осмислені на українській сцені твори Уільяма Шекспіра, Генріха Ібсена, Гергарта Гауптмана, Фрідріха Шиллера і Мольєра, здійснені постановки невідомих до цього українському глядачеві п'єс європейських драматургів.

У наш час у Києві проходить міжнародний театральний фестиваль «Мистецьке Березілля», присвячений пам'яті Леся Курбаса.

IV-ий учень: За роки незалежності в Україні з'явилося багато нових театрів, зростає інтерес до народного та вуличного театру. Українське драматичне мистецтво дедалі активніше інтегрується в європейський культурний простір. Світове визнання здобув театральний режисер Роман Віктюк, творчість якого стала вагомим внеском у світову театральну естетику кінця ХХ століття. Відомий далеко за межами України й інший український режисер — Андрій Жолдак. Низка талановитих акторів українського театру, Богдан Ступка, Ада Роговцева, Анатолій Хостікоєв, Ольга та Наталя Сумські та інші з великим успіхом знялися у вітчизняних і зарубіжних кінострічках.

Нині в Україні щорічно відбувається низка міжнародних театральних фестивалів, що засвідчили свій авторитет у Європі: «Київ травневий» у Києві, «Золотий Лев», «Драбина» та «Драма.UA» у Львові, «Тернопільські театральні вечори. Дебют» у Тернополі, «Херсонеські ігри» у Севастополі, «Мельпомена Таврії» у Херсоні, «Різдвяна містерія» в Луцьку, «Інтерлялька» в Ужгороді.

У 2010 р. створено всеукраїнську театральну портал-мережу «atheatre.com.ua – український театральний простір», яка налічує понад 112 театрів. Портал містить інформацію про театральні фестивалі, репертуар

театрів, відомості про вистави й історичні довідки. Всю інформацію театри розміщують самостійно.

І-ий учень: Львів завжди був мистецьким містом. Перші львівські театри виникли при колегіумі єзуїтів, Греко-слов'янській школі (ставропігійного братства) та Вірменському колегіумі (школі вірменської діаспори Львова). Варто зазначити, що у той період (XVII століття) в Україні загалом театри були представлені пересувними вертепами – аматорськими трупами, які виступали на возах, заробляючи на життя гастролями.

Перший львівський професійний театр був відкритий у 1795 році. Так, у 1792 році підприємець Г. Булла придбав занедбаний Костел Святого Хреста монастиря францисканців, а за три роки організував у ньому театр. Там було 36 лож на двох ярусах, 114 крісел і по 200 місць у партері та на гальорці. В партері стояли, тільки перед сценою було кілька крісел для глядачів. Освітлювали приміщення підвішені світильники, з яких скапувала олія. Вхід у театр був з сучасного проспекту Свободи.

Вистави грали польською та німецькою мовами. У 1798–1799 роках тут виступав знаменитий польський актор, «батько польського театру» В. Богуславський. Остання вистава відбулася 18 березня 1842 року, а після відкриття театру Скарбека Старий театр, як його тоді називали, був перетворений у концертний зал.

ІІ-ий учень: У 1833 році граф Австро-Угорщини Станіслав Скарбек розпочав будівництво нового театру для Львова власним коштом. У театральній будівлі планувалося розташувати готель на 300 номерів, крамниці, кав'ярні, помешкання для акторів. Під час будівництва у вологий ґрунт було вбито 16000 дубових паль. Зараз саме завдяки їм будівля театру є найдорожчим будинком у Львові. 28 березня 1842 року (за 10 днів після останньої вистави у Старому театрі) комедією польського драматурга Олександра Фредра було урочисто відкрито Новий міський театр. Це була тоді одна з найбільших у Європі театральних будівель, що поступалася (на момент відкриття) лише спорудам міланського «Ла Скала» та придворного театру в Дрездені. А незабаром граф Скарбек отримав привілей на його утримання строком на 50 років.

У 1892 році закінчився термін скарбеківського привілею, тому міська влада вирішила побудувати новий театр. Його будівництво розпочалось у червні в 1897 році за проектом архітектора Зигмунта Горголевського. Його відкрили 4 жовтня 1900 р. прем'єрою лірико-драматичної опери «Янек» В. Желенського – про життя карпатських верховинців. У 1921 була поставлена перша балетна вистава – «Лебедине озеро» П. Чайковського. Театр працював до 1934 року, коли був закритий через фінансову скруту.

Під час Другої світової війни театр працював, сезон 1941–42 років був відкритий оперою «Запорожець за Дунаєм», пізніше ставились опери переважно італійських і німецьких композиторів. У грудні 1939 року із входженням Західної України до складу СРСР Великий міський театр було перейменовано на Львівський державний театр опери та балету з

підпорядкуванням його Міністерству культури України. Реорганізовано оркестр, хор, балетну трупу. Сьогодні це Львівський державний академічний театр опери та балету імені Соломії Крушельницької, котра багато років виступала на його сцені (1894–1923 рр.) і відома у цілому світі.

III-ий учень. У Львові в наш час діє 8 професійних театрів: опери та балету імені Соломії Крушельницької, драматичний імені Марії Заньковецької, молодіжний драматичний театр імені Леся Курбаса, драматичний імені Лесі Українки, театр «Воскресіння», «І люди, і ляльки», для дітей та юнацтва і лялькoвий, 6 театрів-студій та цирк.

Львів місто не лише театральне, а й фестивальне. Щороку тут відбуваютьсядва театральні фестивалі: «Золотий лев», найбільший театральний фестиваль країни, та «Драбина», один з найбільших в Україні міжнародних фестивалів експериментального театру, що, зазвичай, відбувається у листопаді. З 2010 року у Львові проходить Фестиваль сучасної драматургії «Драма.UA», який відслідковує та презентує сучасні тенденції української та європейської драматургії. Щороку, в жовтні, у місті проходить театралізований карнавал. На великі свята відбуваються вуличні вистави на ходулях та вогняні шоу. Раз у два роки у Львові відбувається Міжнародний фестиваль лялькових театрів «Золотий Телесик» (заснований 2005 року, організатор — Львівський обласний театр ляльок) та Міжнародний фестиваль казок «KAZKOVYY KARNAVAL», (заснований 2006 року, організатор – Центр культурно-мистецьких ініціатив та ТЕАТР «СПІРОГРАФ»).

IV-ий учень: Отже, театральне мистецтво сьогодні дуже різноманітне.

За домінантами художніх засобів сценічної мови театр розгалужується на різні види: опера, балет, оперета, вар'єте, драматичний, музично-драматичний, лялькoвий театр і пантоміма (нетанцювальний, але виразно-промовистий рух тіла). Існують також театри, що різняться за складом своєї аудиторії: театри дитячі, де грають і дивляться вистави діти; юного глядача, де дорослі грають для дітей; театри молодіжні, міміки й жесту (для глухонімих); самодіяльні, де грають аматори, та ін.

Театри розрізняються й за своїм тематичним або жанровим спрямуванням, залежно від того, що переважає в їх творчості. Це театри естради, моди, пісні, історичного портрета, еротики, детективу, комедії, драми і комедії, мелодрами, хореографічних, естрадних мініатюр, поезії, камерний, фольклорний, комічної опери, масок.

Історія і сучасність світового театру знають безліч організаційних форм: театри королівські та муніципальні, кріпацькі й придворні, мандрівні й стаціонарні, приватні (антрепризи), імператорські, шкільні, університетські, навчальні, студії одного актора, державні, профспілкові, однієї вистави (грають, поки йде глядач) і репертуарні (до 15—20 назв у прокаті на місяць).

(*Запитання до учнів – Яка різниця між театром і телебаченням ?*).

Для театру характерно емоційно-духовне єднання глядача і сцени, наявність спільних інтересів між творцями постановки і публікою. Кожна

вистава по-своєму неповторна. Під час кожного виступу відбувається обмін енергії, позитивних емоцій між акторами і глядачами. Театр грає важливу роль у моральному, естетичному і політичному вихованні глядача. Для цього він володіє великим запасом засобів художньої виразності, узагальнення, впливу на маси.

Основою театрального дійства є драма. Театр переводить літературні твори в сферу сценічної дії та театральної образності. У живих особах і вчинках втілюються характери і конфлікти драми. Слово в театрі так само підпорядковується правилам драматичної дії. Мова на сцені може бути просторовим висловлюванням, адресуватися глядачеві, перебігати у формі бесіди з партнером або звучати як особисті думки героя.

Театр є колективним мистецтвом. Спектаклі створюються під керівництвом режисера спільними зусиллями акторів, сценографів, хореографів, композиторів, звукорежисерів, освітлювачів, гримерів та інших. В основу вистави закладена режисерська інтерпретація п'єси, стилістичне і жанрове її рішення. Сценічна дія організована в часі і просторі. Головним носієм театральної постанови є актор, який втілює в своїй творчості суть театру.

Театр – це своєрідне художнє дзеркало життя, яке завжди трансформує його за законами мистецтва, що висвітлює найважливіше в людині, в тому світі, в якому вона живе. Театральне мистецтво типізує, узагальнює, будує своєрідну модель ідеальної людини і суспільства. Однак кривизна його художньої поверхні завжди відповідає світогляду часу, пов'язана, нехай і не завжди прямо, і з філософським, і з загальнохудожнім пізнанням світу.

Візит до театру передбачає певні правила поведінки:

– Ідучи у театр, потрібно святково одягнутися (вечірня сукня – для жінок, для мужчин – костюм);

– До театру потрібно приходити завчасно, щоб лишилося кілька хвилин здати верхній одяг у гардероб, придбати програмку і зайняти свої місця у залі;

– Глядачі, які брали біноклі, забирають речі у гардеробі без черги! ;

– Вхід до глядацької зали після 3-го дзвінка припиняється;

– Якщо Ви спізнилися, а Ваші місця перебувають у середині ряду, доведеться сісти на ті, які підшукає для Вас білетер;

– Не дозволяється входити до зали з їжею та напоями (кава, чай);

– Глядача у нетверезому стані контролер має право не допустити до перегляду вистави навіть за наявності купленого квитка;

– Власникам мобільних телефонів необхідно вимкнути їх на час перегляду вистави (або перевести у беззвучний режим);

– Фото та відео зйомка у залі можлива лише з дозволу адміністрації театру;

– Якщо Ваше місце посередині ряду, тоді проходити потрібно обличчям до сидячих у ряду глядачів;

– Дотримання тиші під час вистави – головне правило театру! ;

– Якщо Вам під час вистави терміново потрібно вийти із зали – прохання виходити через двері амфітеатру!

– Діти до 14 років на вечірні вистави (початок о 19-00) не допускаються;

– Дітям до 5 років (які не займають окремого місця) дозволяється безкоштовний перегляд дитячих денних вистав;

– При виникненні спірних питань звертайтесь до чергового адміністратора або до контролера;

– Квитки можна повернути до квиткової каси театру у разі скасування або заміни вистави. Але якщо квитки були придбанні у касі, а не у реалізаторів;

– Дарувати квіти акторам за прекрасну гру – давня традиція й ознака гарного тону. Не обов'язково підносити розкішний букет, навіть скромна квітка засвідчить артистові Вашу повагу.

– З глядацької зали ніколи не слід поспішати до гардеробу до тих пір, поки не закінчиться дія і актори не вийшли вклонитися Вам!;

– Після закінчення вистави Ви можете залишити свої враження про виставу у «Книзі відгуків»!;

Не лінуйтеся ходити до театру – чи Вам сумно, чи радісно, чи є у Вашому житті на даний час успіхи або невдачі – театр завжди збалансує Ваші почуття та емоції, допоможе зрозуміти реальність і оцінити себе.

Театр життя приїхав на гастролі.
Костюми наготовлені і ролі.
Сценічний успіх і гучний ефект –
Розподілив найвищий інтелект.
І кожен з нас тут маску обирає,
І поступово в неї проростає…
Паяц чи Мученик? Офіра а чи Кат?
Нове приваблює сильніше у стократ.
І всі в лабетах долі, ролі бранці…
По колу носяться земні протуберанці,
Спаровані а чи в самотнім танці.
У цьому світі ми – актори новобранці.
Цей світ – театр, і роль тут не одна,
Яку обрав – така тобі й ціна!

Степуренко Л. О., викладач,
Сидор В. О., провідний бібліотекар,
Новояворівське ВПУ, Львівська обл.

НАЦІОНАЛЬНА КУЛЬТУРА ТА МОЛОДІЖНІ ТЕЧІЇ

(тоу-шоу «Я так думаю»)

Обладнання:виставка-колаж, мультимедіа, слайди, карточки для голосування: *зелені* – позитивні оцінки, *сині* – негативні, *жовті* – нейтральні.

План:

1. Вступне слово ведучої.
2. Інформаційний блок №1.
3. Перше голосування.
4. Інформаційний блок №2.
5. Дискусія.
6. Друге голосування.
7. Підсумки.

Хід ток-шоу «*Я так думаю*»

Музична заставка, демонструється слайд 1 (національні символи).

Вступне слово. Шановні учні, наставники, гості! Розпочинаємо ток-шоу «Я так думаю». Ми зібралися для того, щоб обговорити тему, яку підказало саме життя: «Національна культура та молодіжні течії». Наше завдання – з`ясувати, яку роль у житті людини відіграє культура, за якими ознаками відбувається ідентифікація особистості в суспільстві.

До участі в нашій розмові запрошені: *представлення запрошених (називають).*

У ролі учасників я запрошую виступити вас, шановні учні. Під час ток-шоу будуть працювати експерти (*представлення експертів*). У ході ток-шоу буде двічі проводитися голосування

Увага на екран! Правила для учасників ток-шоу (*демонструється слайд 2*):

1. Підняття руки означає, що ви хоче висловитися або поставити запитання.
2. Слово для виступу надає лише ведучий.
3. Ведучий може ставити свої запитання або переривати промову через перевищення ліміту часу.
4. Тривалість виступу експертів – до 2 хв.
5. Тривалість виступу учасників – до 3-х хв.
6. Учасники можуть ставити запитання один одному.
7. Учасники можуть ставити запитання експертам.
8. Говорити коротко, конкретно і коректно

Демонструється слайд 3 (*українські традиції, звичаї*).

Зі своєю появою на світ кожен індивідуум належить до певного соціуму, а тому органічно входить у вироблену його співвітчизниками культуру.

Спробуємо визначити, що таке культура? (*Відбувається фронтальне опитування присутніх*). Отже, можна зробити такий висновок:

Культура – це не тільки все те, що створене руками й розумом людини, а й вироблений віками спосіб суспільного поводження, що виражається в народних звичаях, віруваннях, у ставленні один до одного, до праці, до мови.

Чи потрібно сучасній людині підтримувати зв`язки з національною культурою? (*Відбувається фронтальне опитування присутніх*). Отже, можна зробити такий висновок:

Чим міцніші зв`язки людини з культурою народу, тим більшого можна сподіватися від неї як від громадянина.

Ослаблення зв`язків з культурою свого народу, втрата його мови, нехтування його звичаями призводять до втрати національної ідентичності.

Науковці визначають національну ідентичність як здатність особистості чи групи ототожнювати себе з великою національною спільнотою, її символами й цінностями, історією і культурою, з державними інституціями, національними інтересами. Це ототожнювання не лише раціональне, розумове, а також емоційне та навіть естетичне.

Національна культура – є національним світом. Це синтез етнічного, народного і національного, переробленого, засвоєного, такого, що збагачує національне.

Що є масовим каналом поширення культури? (*Відбувається фронтальне опитування присутніх*). Отже, можна зробити такий висновок:

Головним каналом поширення масової культури є сучасні засоби комунікативної техніки (книгодрукування, преса, радіо, телебачення, кіно, відео- та звукозаписи). Маскультуру створюють спеціалісти (менеджери, письменники, режисери, сценаристи, композитори, співаки, актори та ін.), однак, на жаль, не завжди на професійному рівні. Часто якість їхніх творів визначається лише одним критерієм – комерційним успіхом.

У другій половині ХХ ст. «законодавцем моди» в масовій культурі стали США, які зосередили потужні фінансові та технічні ресурси в галузі поп-культури. Багато хто з сучасних культурологів навіть застосовує щодо поширення масової культури термін «американізація культури».

УВАГА! ПРОВОДИМО ПЕРШЕ ГОЛОСУВАННЯ.

– Як ви ставитесь до такого процесу? (Вплив масової західної культури на розвиток національної)

Голосуємо картками: *позитивно – зеленими* картками; *негативно – синіми*; *нейтральна* позиція – *жовтими*.

Демонструється слайд 4 (*західна культура*).

(*Експерти підраховують голоси, називають результати*)

Отже, можна зробити такий висновок:

Упродовж свого історичного становлення наш народ багато вистраждав, це не могло не відбитися на нашій свідомості. Проблема «вигнанства» завжди переслідувала національну культуру, тому що не було власної держави. Як наслідок такого стану в суспільстві були відсутні надійні механізми національного самозахисту. На сьогоднішній день вплив чужинських культур є сильнішим за національні витоки культури.

Хочу, аби ви задумались над такими запитаннями:

Ким ми хочемо бути?

Ким будуть ваші діти?

Як підняти духовність в повному розумінні цього слова?

Паростки духовності в нас є, але вони слабкі. Молодь тягнеться до чужинської культури, вважаючи її сучасною і не розуміючи її глибинних рифів штучності та бездуховності.

Наведемо таку статистику. В Україні лише 2% молоді є членами офіційно зареєстрованих молодіжних організацій і понад 25% знайшли собі місце у неформальних угрупуваннях.

Для підлітка, який шукає себе в світі, і часто вороже налаштованого до «загальних» цінностей, надзвичайно важливо мати інформацію про соціальні групи, визначити їх характер, розпізнати небезпеку, пов`язану з їх діяльністю.

Поведемо мову про молодіжну субкультуру. Епітет «молодіжний» вказує на віковий ценз (у більшості випадків це об`єднання підлітків і молоді від 10–15 років; від 15– 27 років). Це 20% усього населення і, звичайно, це вагома частка суспільства.

Виникнення субкультур пов`язане з певним рівнем розвитку суспільства. Вважають, що субкультури відсутні в країнах з примітивним рівнем суспільного буття. Побутує думка, що субкультура – це сучасне породження міського стилю життя. Вона, як правило, локальне явище, їй характерні такі ознаки: самостійність, автономність, лояльність до домінуючої культури, і необов`язково негативна поведінка. Тут присутній момент інакшості, несхожості та невідповідності загальноприйнятим цінностям.

ВАШІЙ УВАЗІ ПРОПОНУЄМО ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЛОК «МОЛОДІЖНІ СУБКУЛЬТУРИ»

Ваше завдання знайти плюси і мінуси запропонованих субкультур (визначити своє ставлення до певної культури), їх корисність та шкідливість.

Демонструється слайд 5 (субкультури).

Репери та хіп-хопери. *Реп* (англ. rap, rapping) – жанр поезії та музики, в якому використовуються римовані тексти, які звучать під музику або без музики у варіанті «а капела», також це один із чотирьох елементів хіп-хопу. Слово «реп» використовувалося в Англії з XVI ст. та означало «говорити», а в 1960-му слово було частиною афро-американського діалекту англійської і означало «спілкуватися». Незабаром воно прийняло звичного в наші дні значення музичного стилю.

Хіп-хоп (англ. hip- hop) – молодіжна субкультура, яка з’явилась у США наприкінці 1970-х у середовищі афроамериканців. Для неї характерні своя музика, свій жаргон, своя мода, танцювальні стилі (брейк-данс та ін.), графічне мистецтво (графіті) та свій кінематограф. Це субкультура, яка перебуває зараз у стадії свого найбільшого впливу на молодь у всьому світі.

Започатковано культуру у «чорних» кварталах Нью-Йорка (Південний Бронкс). Кул Херк приїхав до Нью-Йорка з Ямайки, звідки і привіз традицію організовувати вуличні танці під музику на платівках, на яку поети наживо начитують речитативом свої вірші. Центром цієї імпрези завжди був ді-джей. І родзинка таких акцій в тому, що вони виникали спонтанно на вулиці. Так зародилася система вуличної культури і провідна роль ді-джея, який до того

був тільки людиною, яка вчасно міняє платівки. Херк же вніс у цю схему активну позицію. Ді-джей сам вибирав музику, горланив щось у мікрофон, заводив людей і давав цей мікрофон іншим. Так особливо талановитих ді-джеїв стали називати «майстер церемонії», цим же словосполученням іменували ведучих різних шоу. З 1972 року хіп-хопери могли похвалитися організованою структурою, наявністю своєї музичної культури, власного одягу і стилем життя, яке можна окреслити як «безтурботне». Після нетривалих вуличних боїв і мирних переговорів між різними групами було встановлено типовий «прикид» хіп-хопера – як правило, тоді це були спортивні костюми, дуті болонієві безрукавки, несиметрично натягнуті на голову бейсболки і обов`язковий елемент – величезні кросівки (бажано білі) зі ще більшими «язиками». Аксесуарами до цього всього слугували золоті ланцюги на шиї зі знаком $ та вузькі затемнені окуляри. Масивні золоті прикраси у поєднанні зі спортивними костюмами були подібні на медалі олімпійських чемпіонів, що дуже подобалося хіп-хоперам.

До початку 1990-х років хіп-хоп став частиною молодіжної культури у багатьох країнах світу. Історія хіп-хопу – це приклад того, як буквально за одне покоління босяцький фольклор американського негритянського гетто перетворився світовий мейнстрім, а дворові хулігани – на світових суперзірок.

Плюси: людина-репер не лише займається спортом (що вже є плюсом), вона проявляє себе творчо, а талант завжди сприяє зростанню особистості .

Мінуси: все ніби добре, але є така підтечія, як «ганста». Ось саме тут «в моді» агресивний стиль поведінки. Такі люди можуть мати вогнепальну зброю, оскільки вважають, що світ жорстокий, і лише вони самі можуть себе захистити, не визнають нікого і нічого вище за себе.

Панки. Слово походить від англ. *punk*, тобто недосвідчена молода людина; хтось непотрібний, нікчемний). Сьогодні воно означає покоління молодих людей на рок-естраді (середина 70-х років XX ст.).

Провідною інтонацією їхніх виступів став різкий протест проти будь-яких моральних і звичаєвих правил. Це відбилося, насамперед, на характері їхньої музики – панк-року (постійна зміна інтонації, надмірне використання ударних інструментів, перевага ритму над мелодією). Шокував глядачів і зовнішній вигляд виконавців (різноколірний грим, лахміття старомодного одягу, обвішаного «металевими» прикрасами – лезами бритв, велосипедними ланцюгами тощо). Їх можна відразу впізнати за ірокезом на голові. Часто носять чорні шкіряні куртки, люблять пірсинг. У їхньому стилі завжди присутня неохайність і недбалість. У більш юного покоління можна побачити на руках браслети з колючками, ланцюжки на штанях і різні інші штучки, які продаються у спеціальних магазинах. Кольори їхнього вбрання – переважно чорний, червоний, білий, зелений. Розмова – грубий жаргон, близький до жаргону «зони». Вони відзначаються непристойною поведінкою, багато хто з них вживає наркотики, спиртні напої, токсичні речовини. Загалом панки – це люди, які ні під кого не підлаштовуються. Вони антиполітики, навіть у виборах

участі не беруть. Хоча певних традицій в них немає, та кожна компанія вигадує собі свої.

Є два види панків: перші належать до цього руху тому, що слухають відповідну музику (панк-рок); другі слухають панк-рок і в житті ще сповідують панківські принципи.

Плюси: може, вони є, але збоку не видно.

Мінуси: там, де з`являються панки, – починаються бійки, грабунки, насильство з метою наруги над особистістю.

Готи. Це представники готичної субкультури, натхненні естетикою готичного роману, естетикою смерті, готичної музики й відносять себе до готик-сцени. Представники цього руху з`явилися в 1979 році на хвилі пост-панку. Панківський епатаж готи спрямували в русло пристрасті до вампірської естетики, до темного погляду на світ. Характерний зовнішній вигляд готів: чорний (темний) одяг, чорне довге волосся, високі шнуровані черевики, чорний корсет, вузькі чорні нарукавники і чорна максі-спідниця (для дівчат), одяг під старовину, кльошовані рукави, шкіряний одяг, нашийник із колючками, срібні прикраси окультної тематики. Готична естетика насичена символами різних культур (єгипетської, християнської, кельтської). Досить широко представлена окультна символіка, адже використовуються пентаграми, перевернуті хрести, восьмипроменеві зірки (символи хаосу), а також безліч різних символів смерті – прикраси з кістяками, черепами тощо. До суто готичних можна віднести кажанів (зв`язок із вампірами очевидний).

Плюси: як правило, готи – це люди, які шукають натхнення, а значить, творчі люди, і їхнє захоплення даною субкультурою не що інше, як просто спосіб насититися енергією. А їхній вигляд – це просто відповідь, створена на противагу нічого не вартому гламуру, в якому за картинкою – порожнеча.

Мінуси: тут так само є небезпечні підтечії. Існують сатаністи. Їхня ідеологія – ідеологія епатажу і бунт проти церковно-традиціоналістської системи. Саме люди з такої субкультури можуть піти на осквернення церковних предметів, жертвопринесення та інші дії, засновані на поклонінні сатані.

Емо. Головна риса емо – це вираження та нестримання своїх емоцій, найважливіше – бути собою і не заганяти себе у якісь певні рамки. В емо свої погляди на життя, яке складається з двох основних кольорів: чорного (символізує несправедливість, жорстокість світу та яскравих кольорів (щасливі емоції, кохання, приємне переживання). Справжні емо ніколи не ставлять зовнішній вигляд вище, ніж саму суть, ідеологію, переконання цього напряму. Тих, кого цікавлять лише стиль та мода, називають «позерами» (від англ. *poseur* – вдавати). Прагнення до переживання яскравих і чистих емоцій та їхнього вираження – головне правило для емо–кідів. Характерною відмінністю емо–кідів є жага до самовираження, протистояння несправедливості, особливе, чутливе світосприйняття. Емо-культура – це світ місце для скромних, чутливих тінейджерів. Вони не тільки одягаються в певному стилі та слухають емо-

групи, а й самі займаються творчістю: малюють, фотографують, пишуть вірші про депресію та самотність, тобто на вічні теми. Одяг емо – це звичайний молодіжний одяг, проте вони віддають перевагу чорним і рожевим кольорам. Для емо характерні такі атрибути: поштова сумка через плече, вкрита латками та значками; значки, прищеплені до одягу, іноді до взуття; окуляри в широкій яскравій або чорній оправі; яскраві різнокольорові браслети на руках, особливо популярна панк-атрибутика (напульсники із шипами); велике намисто яскравих кольорів на шиї; м`які іграшки у вигляді мишенят. Символіка емо: рожеве серце, часто з поперечною тріщиною або розірване на шматки; череп із кістками; рожевий пістолет чи схрещені пістолети з написом «bang-bang» (звук пострілу); чорна п`ятикутна зірка на рожевому тлі; рожево-чорна шахівниця; футболки із героями дитячих мультфільмів.

Плюси: якщо не зважати на їхню емоційність, то вони цілком мирний і тихий народ, не налаштовані вороже і не хочуть поневолити світ, пропагують здоровий спосіб життя, жодних наркотиків, цигарок, не визнають і випадкових статевих контактів.

Мінуси: надмірність емоцій може призвести до нервового зриву і до проблем у подальшому житті. Схильні до суїциду.

Растамани. У світі растаманами традиційно називають послідовників растафаріанства. Растафаріанство – це релігійно-політична доктрина африканської культури, яка зародилася за часів правління царя Соломона. На початку 1990-х років на пострадянському просторі утворилася особлива молодіжна субкультура, представники якої також називають себе растаманами. Водночас вони часто не є дійсними прихильниками релігійно-політичної доктрини африканської вищості, а зараховують себе до цієї групи за ознакою вживання маріхуани і гашишу. Деяким цього вистачає, щоб вважати себе растаманами, інші більш наближені до растафаріанської концепції, багато хто слухає Боба Марлі і музику регі, деякі носять дреди. Проте мало хто відстоює ідею повернення американських чорношкірих до Африки. На думку растаманів можна: любити людей, палити траву, байдикувати, осягати сенс життя, розповідати іншим про растафарі, філософствувати, не можна: їсти свинину, молюсків, сіль, оцет, рибу без луски, коров`яче молоко, пити ром і вино, носити речі з чужого плеча, грати в азартні ігри та ін.

Плюси: досить спокійна культура і нешкідлива для суспільства.

Мінуси: по суті, їхнє заняття – це неробство, така людина навряд чи досягне чогось визначного у соціальному житті.

Металісти – субкультура, натхненна музикою в стилі метал. Вона з`явилася у 1980-их роках. Їхній зовнішній вигляд зухвало агресивний: чорний одяг із великою кількістю металу, зображенням черепів, крові, написом «сатана» англійською мовою, хоча одяг чистий та охайний. Класичні металісти носять вузькі чорні джинси, заправлені у високі черевики або «козаки», шкіряні куртки з косою блискавкою («косухи», «косовороти»), сережки в лівому вусі, перстені з зображенням черепів або інших чорних символів (пентаграма, скелет

і т.д.). Але їхня зовнішня агресивність і похмурість найчастіше є засобом епатажу оточуючих людей. Ті, кому за 25 років, займаються серйозною роботою, вони, як правило, миролюбні, хоча інколи можуть побешкетувати разом із тими, хто молодший.

Плюси: переважно ці люди вельми цікаві і не заховані у своєму маленькому світі. Для них це лише спосіб провести час.

Мінуси: надмірний алкоголь, агресія на їхніх «залізних друзях» (крутих мотоциклах) можуть призвести до аварій та інших неприємних ситуацій.

Фріки. Ця назва походить із жаргонної лексики, де *freak* означає «божевільний», «скажений», «божевільно модний». Тепер – це напрям у молодіжній культурі кінця XX – початку XXI ст. До нього входять соціальні групи людей, які одягаються неординарно, оригінально. Тут і яскраві кольори одягу, і тату, і різний пірсинг. По суті, ці люди не лише яскраво виглядають, вони й яскраво мислять. Зазвичай такі люди – це співаки, письменники, композитори. Фрік-культура – це культура сміливих і абсолютно розкутих людей. Знаменитим попередником фріків була Жорж Санд, французька письменниця. Віддаючи перевагу чоловічому костюму над жіночим, вона подорожувала по таких місцях Парижа, куди аристократки, як правило, не потрапляли. Для вищого світу Франції XIX ст. така поведінка вважалася неприйнятною. Через це жінка втратила статус баронеси. Був у рядах фріків і Михайло Врубель, знаменитий художник, що кинув виклик суспільству фарбуванням волосся у зелений колір.

Плюси: немає ніякого негативного ставлення до світу і до «не своїх». Немає нічого такого, проти чого вони вороже виступають.

Мінуси: саме їхня свобода є їхнім головним мінусом. Вона дає їм усе, тоді як на них самих неможливо вплинути ззовні, тобто поки це нешкідливо і весело, то хто знає, чим це обернеться потім… І ніхто їх не зможе зупинити.

Скінхеди. Слово походить від англ. *skin head* – лиса голова, а сьогодні ним окреслюють сучасну субкультуру. Рух скінхедів зародився в Англії. Ці хлопці голили голови або ж виголювали бакенбарди і носили тяжкі боти, які тепер стали атрибутом кожного скіна. Згодом скіни почали об`єднуватися в місцеві банди, так звані моби. Рух скінхедів швидко поширювався. Спочатку в Європі, згодом у США, Австралії, інших країнах. У країни колишнього СРСР цей рух потрапив разом з панками. Зараз цей рух дуже змішався з рухом футбольних хуліганів в Україні. Скінхедів можна часто побачити, коли вони вболівають за свою улюблену команду в якомусь барі чи на стадіоні. Вони проповідують культ сильної особи, расизм, шовінізм, культ чорної магії, систематично займаються фізичною підготовкою, не приховують своїх поглядів. У них вітанням є витягнута рука. Часто на чолі такого молодіжного угрупування стоїть доросла людина з профашистськими поглядами. Скінхеди слухають доволі специфічну музику. Наразі за ними закріпилися два стилі – Oi! Ска та регі. Характерним для стилю є викрикування «Oi! Oi! Oi!». Зовнішній вигляд скінхеда – лиса голова, але не повністю, можливо з бакенбардами,

черевики Dr. Martens, тонкі підтяжки, куртка Harrington, поло Fred Perry. Кожен елемент стилю – це ознака, за якою можна визначити різні групи скінхедів.

В Україні скінхеди з`явилися в 1992 році. Українські скіни – це організації як правого, так і лівого спрямування, У Києві – це офіційне представництво міжнародної політичної скінівської організації «Кров і честь», заснована культовим рок-музикантом Яном Стюардом Дональдсом задля захисту соціальних і національних прав усіх білих націй з європейським корінням. В Україні між скінхедами і неофашистами знаку рівності ставити не можна. Соціальні та психологічні характеристики представників цього руху легко ідентифікувати. Зазвичай це підлітки з малозабезпечених сімей – саме на таку основу нашаровуються якісь ідеологічні установки, особливості поведінки, одягу. Місце їхньої тусовки – натовп.

Плюси: потрібно бути сильним, і не лише тілом, але й духом. Саме це прагнення з натяжкою можна назвати позитивним.

Мінуси: їх надто багато. Свою ідею вони сприймають занадто буквально. Саме за скінхедами дуже часто спостерігаються напади безпричинної агресії у ставленні до інших людей. Вони абсолютно не бояться убити «не свого» і навіть деколи прагнуть до цього.

Переходимо до дискусії.

Що таке молодіжна субкультура?

За визначенням енциклопедичного словника, це об`єднання молоді, що має власні елементи культури: мову (сленг), символіку (зовнішня атрибутика), традиції, тексти, норми і цінності. Вони існують в межах домінуючої культури.

Чому виникають такі об`єднання?

Причин виникнення субкультур дуже багато. До них можна віднести такі:

молодіжні субкультури виникають та існують у зв`язку з потребами молодих людей активно заявити про себе, самоствердитися.

існує думка, що молоді характерний «дух заперечення». Вони є опозиціонерами стосовно до традиційно-консервативних цінностей та процесів. Їм тісно в рамках тих життєвих норм і правил, які були вироблені попередніми поколіннями.

їхня поява є результатом непорозуміння між поколінням батьків і дітей.

категоричність суджень, максималізм, неприйняття порад, негативне ставлення до всього нормативно-регламентуючого.

Що приваблює підлітків у субкультурі?

Специфічний стиль життя і поведінки.

Можливість спілкування із собі подібними.

Зовнішня атрибутика, яка дає можливість демонструвати свою позицію в соціумі.

Демонструється слайд 6.

Сучасна наука визнає таку класифікацію молодіжних субкультур: романтико-розважальні (хіпі, байкери), анархо-нігілістичні (панки),

гедоністично-розважальні (мажори, рейвери, репери), кримінальні (гопники, скінхеди).

Ви познайомилися з характеристиками існуючих молодіжних субкультур і можете визначити своє ставлення до них.

ПРОВОДИМО ДРУГЕ ГОЛОСУВАННЯ.

Чи мають право на існування ці культури в Україні?

Якщо ви *підтримуєте* цей рух – голосуєте *зеленими* картками; *не підтримуєте – синіми; нейтральна позиція* – голосуємо *жовтими* картками.

(*Музична заставка, під час якої експерти підраховують голоси*).

Отже, можна зробити такий висновок:

Розмаїття молодіжних субкультур вважається ознакою духовної кризи соціуму. Це свідчить, що доросле суспільство неспроможне запропонувати молоді такі цілі, світогляд та норми поведінки, які б стали прийнятними й авторитетними, тому підлітки обирають самоізоляцію і соціальний протест. Звичайно, можна сприймати молодіжний рух як тимчасове явище, як особливу форму пошуку життєвих стереотипів і закрити на це очі, міркуючи: «Молодість – це такий недолік, який дуже швидко минає».

Для того, щоб ви мали повну інформацію про розвиток культури, пропонуємо вашій увазі альтернативні молодіжні організації:

Демонструється слайд 7.

Бойовий гопак. Сьогодні *бойовий гопак* виходить за межі звичайних уявлень про вид спорту чи бойове мистецтво. Гопак – це потужний молодіжний рух, що захоплює та об`єднує українців в усьому світі. У 1987 р. засновано *Школу Бойового гопака* (автор: Володимир Пилат, м. Львів). Бойовий гопак визнано національним видом спорту.

Довідка. У 2001 році у м. Черджоу в Південній Кореї відбувся IV Всесвітній фестиваль бойових мистецтв, на якому збірна України, показуючи мистецтво Бойового гопака, зайняла 3-тє місце, чим шокувала увесь світ бойових мистецтв.

Рукопашний гопак. Рукопашний гопак – українське бойове мистецтво, що є системою фізично-духовного виховання. Його складовими є ударна техніка (руки та ноги) і боротьба (кидки, больові та задушливі захвати)

Всеукраїнська федерація «Спас». Спас – бойовий звичай козацьких родів, ефективна система ведення бою та виживання за будь-яких умов; спосіб життя, традиція виховання козака-воїна – вірного захисника свого Роду, Землі-матері та краю. Напрями Спасу: спортивний, фольклорно-мистецький та оздоровчо-лікувальний.

Асгарда. Це громадська організація, самобутня школа, яка об`єднує шанувальників і прихильників жіночого бойового мистецтва. Асгарда – українське бойове мистецтво, яке відтворене на основі елементів традиційного козацького бою, що збереглися в народних танцях та власного досвіду.

Клуб «Дана». Передбачає оздоровлення жіночого середовища через заняття в секціях: гопакробіки; ДІРу; самозахисту. Головною метою цих

молодіжних організацій є сприяння розвитку української культури та збереження українських національних традицій.

Таким чином, розглянувши основні аспекти виникнення та існування різних молодіжних субкультур в сучасному світі та Україні зокрема, можемо зробити висновок про зрілість нашого суспільства.

Перелік питань для обговорення

1. Що таке культура?
2. Чи потрібно сучасній людині підтримувати зв`язки з національною культурою?
3. Що є масовим каналом поширення культури?
4. Що таке молодіжна субкультура?
5. Чому виникають такі об`єднання?
6. Що приваблює підлітків у субкультурі?

Перелік питань для голосування

І голосування:

1. Вплив масової західної культури на розвиток національної.
2. Як ви ставитесь до такого процесу?

ІІ голосування

1. Чи мають право на існування молодіжні субкультури в Україні?

Результати І голосування:

За –

Проти –

Нейтральна позиція –

Результати ІІ голосування:

За –

Проти –

Нейтральна позиція –

Черненко Н. В., провідний бібліотекар,
Кіровоградський професійний ліцей побутового обслуговування

ЖІНКИ, ЯКІ ЗМІНИЛИ СВІТ

Актуальність теми. Мода народжується, живе і помирає. Коли, де, під впливом яких обставин народжується нова мода? Вона виходить на театральні подіуми, намагається подобатись, завойовувати серця, їй потрібні шанувальники. Це явище живе, постійно змінюється. Саме тому мода цікава для всіх. Це цікава, але, одночасно достатньо серйозна гра, якщо вдасться зрозуміти її правила – успіх забезпечений.

Мета: ознайомити учнів з життям і діяльністю Коко Шанель, Надії Ламанової та сучасних українських дизайнерів – жінок; сприяти розвитку пізнавальних інтересів, формувати професійну культуру; показати співпрацю педагогічного та учнівського колективів; розвивати інтелектуальні здібності,

уміння висловити власну думку, застосувати набуті знання на практиці; сприяти підвищенню інтересу учнів до вивчення обраної професії.

Очікувані результати: вироблення вмінь самостійно працювати з додатковими матеріалами, систематизувати матеріал, робити висновки, потяг до самовдосконалення.

Оформлення: книжкова виставка «Мода і стиль», плакати з висловами Коко Шанель про моду і стиль (додаток № 7), комп'ютер, мультимедійний проектор, екран.

КОКО ШАНЕЛЬ. Сторінками великого життя

Вступне слово бібліотекаря. Історію творять люди, імена більшості не відомі нікому, інших – пов'язані з окремими подіями, а одиниць – з цілими історичними епохами. Таких дуже мало. Коко Шанель – одна з них. Вона створила сучасну жінку – самостійну, сильну, красиву. Талант цієї жінки був настільки об'ємний і широкий, що вона двічі повторила те, на що багатьом не вистачає і життя – двічі піднялася на Олімп. Сальвадор Далі назвав її жінкою – легендою. Пік її слави припав на 30-ті роки. Особистість Коко не поступалася масштабам її унікального дару. Недарма ж нею захоплювалися найбільш відомі люди XX ст.

Коли в Париж приїхав Чарлі Чаплін і в нього запитали, з ким би він хотів зустрітися, він назвав ім'я Коко Шанель. Великий князь Дмитро Романов перед смертю сказав про неї: «Ця жінка навчила мене мріяти». Нею захоплювався Рузвельт, її сукні носили Жаклін Кеннеді, Інгрід Бергман, Роммі Шнайдер, її нарядами і парфумами користувалися Мерилін Монро, Ліз Тейлор, Одрі Хепберн, Коко Шанель уособлює XX століття. Більшість з того, що сьогодні здається нам звичайним, винайшла саме вона. До глибокої старості Коко залишалася струнко і вражаюче гарною. При погляді на неї здавалося, що Коко Шанель перемогла навіть час.

1-й ведучий. Мода змінюється дуже часто. То вона диктує носити вузьку спідницю, то широку, один раз – міні, інший – максі. Всім відомий «останній крик моди» має одну особливість: тільки з'явиться і скоро перестає бути модним. У списках найвідоміших кутюр'є головне місце по праву належить Коко Шанель. Упродовж декількох десятиріч лише одна назва «Шанель» хвилювала уяву жінок усього світу. Спеціалісти її чудово знали і затвердили Шанель у званні «законодавиці» моди XX сторіччя. Вона визначала його своїми капелюшками, сукнями, біжутерією та парфумами. Коко Шанель своїм неперевершеним мистецтвом прагнула до того, щоб «розкріпачити» жінку. Вона почала втілювати цю ідею на прикладі свого життя, доводячи право жінки бути незалежною.

2-й ведучий. Доля ніколи не дарує щось просто так... Обдарувавши Габріель Шанель неперевершеним смаком, силою духу і цілеспрямованістю, доля забрала в неї радісне, безхмарне дитинство. Маленька Габріель з'явилася на світ 19 серпня 1883 року в місті Семюр. Вона народилася від позашлюбного зв'язку між Альбертом Шанелем та Жанною Деваль, її батьки були молоді та

дуже безтурботні. Народивши п'ятеро дітей, вони не могли прогодувати їх. Дитинство майбутньої Коко Шанель пройшло в постійних роз'їздах і торгівельних рядах, де мати й батько продавали жіночу білизну. Поховавши молоду дружину, Альберт Шанель вирішив було взятися за виховання осиротілих дітей, але... дуже швидко передумав. Габріель з двома сестрами опинилася у сирітському притулку в Базені. Ніколи більше їм не довелося побачити батька, але Габріель вдячна йому за те, що переступивши поріг сирітського будинку, вона сказала собі: «Я ніколи більше не буду голодувати. Ніколи!» І ще: «Я обов'язково буду заможною». Вона виконала те, в чому присягнулася.

3-й ведучий. У притулку було два кольори: чорний і білий. Можливо, саме звідси її смак до контрасту цих кольорів. У 18 років її перевели до «Пансіону Богоматері». Дуже нелегкою була та школа життя, що випала на долю дівчинки. Але головні уроки вона все ж таки отримала: «Розраховуй лише на свої сили. Борися, не здавайся, протився обставинам. Твори свою долю сама». В 1902 році Габріель назавжди залишила притулок, її призначили продавцем у магазині для наречених. Габріель займалась ще й тим, що на прохання клієнток прикрашала їхні сукні та спідниці. Габріель завжди любила співати, тому вирішила спробувати себе як артистка в кафешантані «Ротонда». Голос у неї був солодкий, та не особливо виразний, але дівчина була така вродлива, кароока, темноволоса, вперта, чимось нагадувала Кармен, що глядачі вибачали їй невеликі вади вокалу. Після потішних пісень «Той, хто бачив Коко» і «Ко-Ко-Рі-Ко» в кафе «Ротонда» Габріель стала Коко.

4-й ведучий. У 1910 році Шанель за допомогою своїх друзів відкриває в Парижі свій магазин, де продає вишукані дамські капелюшки. Вона керується принципом «чим менше вишуканості – тим краще». І замість вигадливих конструкцій на голові з'являються витончені невеликі вироби. Фрукти, пір'я, квіти і багаточисленні стрічки замінюються вишуканими невеликими стрічками, маленьким букетиком і, навіть, просто декоративною заколкою. Її справи пішли добре, і уже в 1914 році Шанель відкриває новий магазин . Він набагато просторіший за перший, і тепер вона вирішує зайнятися пошиттям одягу. Сама Коко шити не вміла, а потім так і не навчилася. Проте вона дуже добре кроїла та сколювала свої моделі шпильками.

1-й ведучий. Моделі народжувалися самі по собі, їх диктувало саме життя. Це міг бути звичайний светр, який вона одягала поверх сукні, шкіряна куртка жокея. Під час відпочинку на березі моря її зацікавила уніформа моряків, яка надихнула на використання моряцьких мотивів у жіночому одязі. У цей час Коко знайомиться з племінником останнього російського царя Миколи II, великим князем Дмитрієм Романовим. Її зацікавили російські мотиви, і поступово в моделях з'явилися елементи російського традиційного одягу: вишивка, жіноча сукня–сорочка, хутро. Російським став її чудовий проект – жіноча сукня прямого крою, яка нагадувала сорочку, що вільно спадає з плеча, із вузьким блискучим пасом. Так народжувалася мода!

2-й ведучий. Коко конструювала моду відповідно до своїх специфічних вимог. Визнаючи, що вона занадто худорлява, тому вигадувала не прилеглий, а напівприлеглий одяг, маскуючи цей недолік. Цікавою є сукня, в якій Коко відмовилася від лінії талії, а замість неї зав'язала шарф, який невимушено спадав на стегна. Габріель з небувалою сміливістю вкоротила сукню, повністю оголила щиколотку ноги і навіть вище. Ціла революція у світі моди!

У 1919 році Коко Шанель відкрила у Парижі власне ательє жіночої моди «Coco Chanel». Свою концепцію одягу вона почала розробляти в той час, коли жінки ще носили корсети і довгі спідниці. Шили одяг із важких вовняних тканин, які погано пропускали повітря. Звичайно, такий одяг сковував фігуру, не дозволяючи швидко рухатись, займатися спортом, їздити в автомобілях. Шанель вперше стала шити легкий, зручний одяг вільного крою. Коко Шанель прагнула, щоб жінка мала свій індивідуальний стиль, навіть свій запах, який відповідав би її внутрішньому світу та настрою. Необхідно зупинитися на її новаторських тенденціях у парфумерії.

Автор. Таємницю запахів майже нікому не вдається розгадати. Історія ароматів така ж давня, як історія людства. Кажуть, жінка, коли за нею в'ється аромат парфумів, і, коли вона ними не користується, – це зовсім різні жінки. Чи могла неповторна Коко Шанель бути байдужою до створення дива, яке звичайну жінку перетворює на богиню? Ідея поєднати високу моду і парфуми не була новою, але саме завдяки Коко Шанель втілення ідеї досягло оптимального результату.

Франція 1921 р. Зустрілися Ернест Бо, відомий парфумер, і Коко Шанель, яка вірила в талант дослідника і слухала його, затамувавши подих.

Ернест Бо:

— Я привіз вам те, що обіцяв. Це дві серії зразків під номерами від 1 до 5 і від 20 до 24. Для них я використав 80 інгрідієнтів. Це аромати дивної свіжості, аромати річок, озер, жасмину.

Коко Шанель (уважно роздивляючись, вдихає аромат, дивиться на колір парфумів):

– Це чудово, це просто неповторно. Я вибираю № 5. № 5 я обов'язково презентую на показі своєї нової колекції 5 травня1921 р. Який дивний збіг! 5 травня і № 5 – це випадковість? Це щасливе число. Найпростіше буде найкращим. Якщо я вибрала флакон № 5, чому б не назвати парфуми саме так? Вони називатимуться «Шанель № 5».

Ці парфуми мають підкорити не тільки Париж, а й увесь світ. І я вже знаю, яким буде перший крок до тріумфу. Я не буду продавати їх. Це дуже просто. Я подарую по флакону своїм подругам, які належать до вищих кіл суспільства, подарую, наче найдорожчий скарб.

Автор. Новина облетіла в одну мить увесь Париж. Що це за дорогоцінні парфуми? Ними марили всі жінки. Коли вони з'явилися у продажу, то розійшлися вмить на ура.

Яким має бути флакон для незвичайних парфумів? Ні, не таким, до яких звикли французи, які вражають формами, летом фантазії, незвичайними орнаментами. Габріель захоплена ідеєю аскетизму і простоти, запропонувала простий флакон у формі паралелепіпеда, що дозволяє милуватися золотою рідиною. А напис? На білому прямокутнику чорними літерами: Chanel. І знову, як завжди, контраст чорного і білого .

3-й ведучий. Ім'я Коко Шанель повязане з відомими особистостями XX ст. З відомим художником Пабло Пікассо Коко Шанель зустрілася в Парижі під час постановки Сергієм Дягілевим серії балетів на музику Ігоря Стравінського. Ці спектаклі були частиною грандіозної вистави, яку С. Дягілев назвав «Російськими сезонами». Коко сплатила значну частину коштів на постановки, їй було замовлено костюми для балетів, ескізи для них створював П. Пікассо. Разом з ними працював Жан Маре, який пізніше стане всесвітньо відомим актором. У цей час Коко Шанель знайомиться з Жаном Кокто, талант якого був універсальним. Відомий поет, драматург, кінорежисер, живописець. Ідеї, які реалізувала Коко Шанель на початку XX ст., виявилися дійсно революційними: вона звільнила жінок від тісних корсетів, довгих пишних спідниць, екстравагантних капелюшків. Прості, строгі, чіткі лінії, які підкреслюють переваги і приховують недоліки фігури, прийшли на зміну рюшам, оборкам. Усі її речі прості, комфортні, та разом з тим стильні та елегантні – залишаються актуальними з року в рік, незалежно від тих змін, які відбуваються в світі моди.

Автор. Одного вечора на прем'єрі в «Гранд - Опера».

Коко Шанель, звертаючись до супутника:

– Ну, ти подумай: паризький бомонд увсе більше нагадує мені ряжених. Це неподобство. Я знаю, що потрібно змінити. Обіцяю, що найближчим часом я переодягну їх. Сподіваюся, тобі сподобається.

Автор. Великі ідеї літають у повітрі. Необхідно лише розпізнати, що ця ідея – безцінна, а ця – не варта нічого. Маленька чорна сукня. Виховання серед монашок, у притулку, залишило у серці незабутній слід. Маленьку Габріель оточували два кольори: чорний і білий. А у 1920 році у Шанель виникла ідея «маленької чорної сукні».

Коко Шанель:

– Чорний колір приховує вікові вади фігури і підкреслює красу юності. Молодих чорна сукня зробить дорослішими, а літніх молодшими. А взагалі це універсальний колір, у чорній сукні можна піти на ділову зустріч і на побачення. Але її необхідно вкоротити, відкрити світу красу жіночих ніг. Зробити її прилеглою, щоб підкреслити природну красу фігури.

Автор. Жінки отримали універсальну сукню, яку можна було одягнути куди завгодно і що особливо важливо – на роботу.

4 ведучий. Поступово почала здійснюватися її найзаповітніша мрія. Вона зробила моду надбанням вулиці. Багато відомих людей шукало спілкування з Коко Шанель. Коло її друзів – це провідні майстри культури: Ігор Стравінський, Пабло Пікассо, Сергій Дягілєв, Сальвадор Далі та інші

представники паризької богеми. Саме творчі контакти з цими людьми спонукають її до меценатства. В житті цієї жінки завжди було багато любовних романів, однак жоден з них не завершився шлюбом. Коли герцог Вестмінстерський запропонував їй руку і серце, вона прямолінійно заявила: «На світі багато різних герцогинь, але тільки одна Коко Шанель».

Коко Шанель:

– Закохуючись, я завжди повністю віддавалась цьому почуттю, але коли наставав час вибирати між чоловіками і моїми сукнями, я вибирала сукні! Я завжди була сильніша за свої пристрасті. Але я сумніваюсь, що стала б Шанель без допомоги чоловіків!

1-й ведучий. Наприкінці 30-тих років Шанель, стомлена десятирічною конкуренцією, несподівано закрила свої бутіки і поїхала на довгі роки до Швейцарії. Це був один із нелегких періодів її життя. Він тривав 14 років. Вона вперше відчула свій вік. А світ розколола друга світова війна. Все втратило для неї сенс. Чим зайнятися? Вона почала вирощувати орхідеї, колекціонувати картини, перестала ходити в театр. Їй здавалося, що життя закінчується.

Автор. Про Коко Шанель забули. Довго так продовжуватися не могло. Вона продає свій дім, кидає все і повертається в Париж. У неї нічого не має: ні дому, ні будинку моди, ні магазинів.

– Що Ви збираєтесь робити, Коко? – її оточили паризькі журналісти, коли вона виходила з потягу.

КокоШанель:

– Повернути собі своє місце.

– Цікаво, яке? – поцікавився один з репортерів.

Коко з гідністю відповіла:

– П'єдестал!

Автор. Вона змінювалася на очах. Яка старенька, що ви? Перед публікою постала світська левиця та ікона світової моди.

– Чому Ви повернулися? – питали її.

Коко Шанель:

– Я не можу бачити, що ви зробили з француженкою. Франція розучилася одягатися, панове.

Автор. На початку 50-х років вона представила свою першу колекцію. У залі зібралися майже всі кутюр'є Парижа. Вона знову зробила ставку на «маленьку чорну сукню». Але не зрозуміла, що публіка стомилася від бідності. А післявоєнна Франція прагнула до прикрас, розваг і безтурботності. Коко помилилася. Це був провал, після якого сильна Коко сказала:

– Схоже, порох трохи відсирів. Але не хвилюйтеся; у мене достатньо сухого. Скоро ви в цьому переконаєтеся.

2-й ведучий. Але й друга колекція не мала успіху. Третя її колекція (1953 р.) стала справжнім тріумфом. Коко знову стала царицею паризької моди. Справа була все у тому ж дарі передбачення потреб жінки. Віднині ставку було зроблено не на дорогий індивідуальний пошив, а на масове, але високоякісне

виробництво. Фурором став жіночий твідовий костюм-двійка. Вузька пряма спідниця (або брюки), жакет без лацканів та комірця, оздоблений лише вузькою тасьмою.

3-й ведучий. У 1954 році Коко відкрила свій величний Дім моди. На тому ж місці, де він знаходився п'ятнадцять років тому. Не минуло і року, як нове покоління модниць вважало за честь одягатися від Шанель. А сама Коко перетворилася на магната, що править найбільшим будинком у світовій індустрії моди. До глибокої старості Шанель зберегла гнучкість фігури і була дуже працелюбною. Ідеї нових костюмів приходили до неї навіть уві сні, тоді вона прокидалася і починала працювати.

4-й ведучий. Шанель померла тихою смертю 10 січня 1971 року у віці 88 років у готелі «Ріц» через дорогу від розкішного, відомого на весь світ «Дому Шанель», прибутки її імперії складали 160 млн. $ на рік, а в її гардеробі було знайдено всього лише три наряди, але досить стильні, як сказала б велика королева моди.

Упродовж 10 років після її смерті фірма повільно згасала. Відродження настало після приходу відомого дизайнера Карла Лагерфельда. Він трохи змінив традиції Шанель, додавши до них елементи еротики. До 25-ліття з дня смерті Коко Шанель Лагерфельд організував меморіальний показ мод в її квартирі.

1-й ведучий. Коко Шанель прожила довге і цікаве життя. Жінка-епоха. Жінка-легенда. Імператриця моди. ЇЇ внесок у світову культуру неможливо переоцінити. Скільки подій вона бачила! Доля зводила її з такими ж титанами, як вона сама. Ось тільки деякі з них: Пабло Пікассо, Сальвадор Далі, Жан Кокто, Ігор Стравінський, Сергій Дягілєв, Уінстон, Черчілль, Дмітрій Романов, Анрі Матісс, Гійом Аполлінер та інші. Майже всі вони були закохані в неї, захоплювалися її талантом, характером, її особистістю. Творчі контакти з видатними людьми спонукали її до меценатцтва. Вона однією з перших звернула увагу на молодого, нікому невідомого художника Пікассо. Особливі стосунки склалися у неї з Ігорем Стравінським і Сергієм Дягілевим.

Заключне слово бібліотекаря. Коко любила життя. Вона вміла жити. Про себе говорила: «Моє життя – це робота і любов, любов і робота». До останнього дня вона працювала по шість днів на тиждень без відпочинку і відпусток. Вона цінувала кожний день, кожну хвилину. Життя не продовжується вічно. Але не дарма говорять – людина живе до того часу, доки її пам'ятають. «Маленька чорна сукня». Строгий універсальний костюм–двійка. Парфуми «Шанель № 5». Вони залишаться у нашому житті назавжди.

Паралельно з розповіддю про Коко Шанель на екрані демонструються слайди **«Показ моделей Будинку моди Шанель, Париж».**

НАДІЯ ЛАМАНОВА – архітектор моди

Бібліотекар. Наступна частина нашої зустрічі присвячена російській жінці – відомому модельєру, сучасники якої так про неї говорили: «І ось увійшла

Ламанова. Відразу вражала її пряма спина, її величність. Вона носила костюми, довгі спідниці, видно було ноги в шовкових панчохах і, що дивно для 80-літньої жінки, туфлі на високих підборах. Вражало також те, що на руках із доглянутими нігтями були каблучки – це не відповідало аскетичним нормам 1939 року».

І учень. Надія Петрівна Ламанова була старшою дочкою полковника Петра Михайловича Ламанова. Вона народилась у Нижньому Новгороді в 1861 році. Після смерті батьків зовсім дівчинкою вона залишилася з меншими сестрами на руках. У Москві, після курсів крою та шиття, вона дуже швидко стала провідною закрійницею у відомій тоді майстерні Войткевич. Талант у неї був неймовірний: будь-яку статуру вона могла виставити в кращому вигляді, прибирала зайве, змінювала пропорції. Дуже швидко мадмуазель Ламанова стала найпопулярнішою серед майстринь.

ІІ учень: Незабаром вона одружується з молодим юристом Андрієм Павловичем Каютовим. На той час він був відомий як актор-аматор з голосним псевдонімом Вронський, а згодом став дуже заможною людиною. Він познайомив молоду дружину зі своїми друзями–акторами, серед яких був актор-початківець Костянтин Алєксєєв (Пізніше відомий як Станіславський). Надія Петрівна прожила з чоловіком 45 років, до його смерті у 1931 році. Дітей у них не було, їх замінили чотири молодших сестри Надії Петрівни та багато учениць, які називали її «мама Надя».

ІІІ учень. У 1885 році, (Ламановій 24 роки) вона відкриває власну майстерню на Тверському бульварі. Все там було найсучасніше: величезні столи для розкрою з липового дерева, дзеркала до підлоги, роботи виконувались унікальні, матеріали і прикраси привозили з-за кордону. Чутки про талановиту модистку швидко розійшлися по Москві, хоча вона не дуже церемонилася із замовницями, застосовувала багатогодинні примірки до повної знемоги. Але замовниці все терпіли мовчки – сукня виходила «як із Парижа».

ІУ учень. Між тим вона зовсім не вміла шити, говорячи, що архітектор не кладе каміння – це справа робітників, в неї було більше 20 помічниць. Драпірувала, закладала тканину тільки в їй відомих місцях, вона домагалась надзвичайно гарних ліній і силуетів. Клієнтки називали її чарівницею. І було за що – паризькі модні тенденції Ламанова випереджала майже на сезон. «Архітектор моди» не йшла наосліп за паризькими стандартами, які панували в Росії вже понад 100 років. Маючи колосальну практику в Москві і Петербурзі, працюючи над одягом для імператорських осіб, працювала для театру опери і балету з 1901 року, одночасно створювала свій власний стиль.

І учень. Російською модою зацікавився великий французький модельєр Поль Пуаре. Побачивши вироби Ламанової, він був здивований, що її моделі не поступаються європейським ідолам моди: «Ламанова стала моєю дорогоцінною подругою. Вона відкрила мені чарівність Москви».

Незабаром Ламанова почала шити для всієї театральної Москви. Її сукні нещадно копіювали, невдало імітували її стиль, заповітною мрією тодішніх естеток був портрет роботи Сєрова в сукні від Ламанової.

ІІ учень. Але… все знищила революція. Незабаром і сама Надія Петрівна потрапила до в'язниці. Допоміг їй Максим Горький, дружина якого, акторка Художнього театру, була давньою клієнткою модельєра. Вижити їй допоміг театр. Для більшовиків він став інструментом пропаганди, а для мадам Ламанової, з її уявленнями про життя, мистецтво і моду – засобом для існування. Із залишків драпірувань, рушників і ковдр вона вміла пошити надзвичайні вечірні вбрання для спектаклів.

ІІІ учень. Беззахисною Ламанова була тільки на вигляд. Проявляючи величезну волю та винахідливість, вона створювала чудової краси сукні, хоча працювати їй доводилось не у власному будинку моди, а в своїй скромній квартирі. І не з мереживом та атласом, а з льоном і полотном. Тепер предметом її опіки стала робітничо-селянська мода, в руках Надії Ламанової найгрубіша тканина ставала витвором мистецтва, в новостворену «Майстерню сучасного костюма» знову потягнулись клієнтки: тепер це були не елегантні барині, а простуваті дружини та дочки комісарів, які намагались одягатися по моді, щоб «не осоромитися перед обличчям світової революції».

ІУ учень. Коли в 1925 році, на Всесвітній виставці, її моделі побачив Париж, у павільйоні СРСР було не проштовхнутися. Моделі були виконані з екзотичних для Європи ситців, але вражали своєю елегантністю. Вони були прикрашені вишивкою і виявились свіжим словом у моді. Гран-прі виставки отримала Ламанова, але за захопленнями ніхто не помітив, що намисто, яке прикрашало її сукні, зроблене із хліба.

Окрилена успіхом, Ламанова робить спробу створити школу моди в Радянській Росії – Студію художнього виробничого костюму. Робота в студії, театральні прем'єри, приватні замовлення – попит на її вироби знову величезний. Роботи додали кіномитці, завдяки її костюмам герої фільмів «Аеліта», «Цирк» та багатьох інших перших радянських стрічок виглядали елегантними і привабливими, не гірше за європейців.

І учень. У 1931 році чоловік Надії Петрівни помер, і вона поселилася з сестрами, які стали її головними помічницями. Диктатор у майстерні, в сім'ї вона була м'якосердою людиною. До кінця свого життя Надія Ламанова лишалася прикладом для оточуючих – слабка на вигляд і з залізною волею всередині.

ІІ учень. Почалась війна. Близькій подрузі, скульптору Вірі Мухіній Ламанова сказала: «Я скоро помру. У мене залишились дві краплі «Коті»…». Вона не могла жити без французьких парфумів, але старі запаси скінчились.

ІІІ учень. У жовтні 1941 року Надія Петрівна повинна була евакуюватися з Художнім театром. Через затримку, пов'язану з хворобою молодшої сестри, вона спізнилася, колеги її не дочекались. Сіла перепочити в сквері – і тут з нею

стався серцевий напад. Надія Петрівна Ламанова померла 14 жовтня 1941 року в центрі Москви, біля тетру – храму мистецтва, якому віддала все своє життя.

ІУ учень. Так обірвалося життя визначної людини російської моди. Не стало Надії Ламанової, великого російського модельєра, яку визнавав увесь світ. Її обожнювали сучасники, а кожна модниця мріяла про сукню від Ламанової, як про найбільший успіх у житті. Ламанова провела «визвольну революцію» в костюмі, відмовившись у своїх моделях від затісних корсетів.

І учень. До наших днів збереглася незначна кількість її робіт. Найбагатшим зібранням робіт Надії Ламанової володіє Державний Ермітаж, де зберігаються 14 суконь її роботи, що підтверджується маркою у вигляді автографа, надрукованою золотою фарбою на білій шовковій стрічці корсажа.

Пропонуємо переглянути презентацію суконь роботи Надії Ламанової.

Під час розповіді про Надію Ламанову – на екрані демонструється її портрет, по закінченню – віртуальна екскурсію залами Ермітажу з коментарями колекції одягу від Ламанової.

Розповідь бібліотекаря про жінок- дизайнерок України.

(На екрані презентація «Жінки – дизайнерки України», додаток № 6)

Бібліографічний огляд біля книжкової виставки «Мода і стиль».

Вікторина «Голосуємо ногами».

Питання до вікторини «Голосуємо ногами»

1. Що таке кардиган?(**жакет без коміра;** чоловіча куртка).
2. Найпопулярніші у світі брюки? (**джинси;** бриджі).
3. Що таке кілт? (картаті брюки; **картата спідниця).**
4. Що таке мадаполам? (француженка; **тканина).**
5. Що таке стібок? (**закінчений цикл переплетення ниток на тканині;** відстань між однорідними проколами голкою).
6. Батьківщина шовку? (**Китай;** Японія).
7. Що таке фрак? (**чоловічий парадний костюм, з довгими фалдами ззаду й вирізаними полами спереду;** піджак з чорного сукна, з обшитими шовком бортами).
8. Що таке муар? (**тканина з шовку;** нічна сорочка).
9. Макінтош – це … (широке жіноче пальто; **плащ з непромокальної тканини).**
10. Колорит – це … (вовняна чи напіввовняна тканина; **гармонійне поєднання кольорів).**
11. Капрон – це … (шовкова тканина; **синтетичне волокно).**
12. Що таке пончо? (**чотирикутний плащ з вирізом для голови;** маленький кінь).
13. Що люди почали носити раніше? (брюки; **спідниці).**
14. Хто зараз керує Будинком моделей Шанель? (**Карл Лагерфельд;** Крістіан Діор).
15. Чи використовувала Коко Шанель корсети в своїх моделях? (так; **ні).**

16. Надія Ламанова народилася в заможній сім'ї? (так; **ні).**

Література

1. Буровик К.А. Родословная вещей // К.А.Буровик. – 2-е изд., перераб. – М.: Знание, 1991. – 232 с.

2. Исаева И. Надежда Ламанова. Советская Шанель / И. Исаева // Публика. – 2010. - №52. – С. 24.

3. Каминская Н.М. История костюма: учеб. пособие для техникумов / Н.М.Каминская.– 2-е изд., перераб. – М.: Легпромбітиздат, 1986. – 168 с.

4. Коко Шанель – женщина-легенда // Натали. – 2000. - №4. – С.72 – 77.

5. Комиссаржевский Ф.Ф. История костюма / Ф.Ф.Комиссаржевский. – Мн.: Современ. литератор, 2000. – 496 с.

6. Коршунова Т.Т. Русский модельер Надежда Ламанова: Каталог выставки / Т.Т.Коршунова. – СПб: Изд - во Гос. Эрмитажа, 2002.

7. Одри Тоту: фотография на память // Натали. – 2009. - №6. – С.78 – 84.

8. Орлова Л.В. Азбука моды / Л.В.Орлова. – М.: Просвещение, 1988. – 176 с.

9. http://bignames.org.ua

10. http://www.fashionweek.com.ua

11. http://shoefaces.com

Чопик Л. В., заст. директора з НВР,
ВПУ №8 м.Стрия, Львівська обл.

ЛЮДИНА, ЩО ПОБАЧИЛА СВІТ

Мета заходу: виховувати в учнів почуття патріотизму, національної гордості, любові до рідної землі та її історії, долі її синів і дочок; формувати переконаність нетлінності духовних скарбів народу; розвиток умінь і навиків наукової роботи учнів, роботи з літературними та історичними матеріалами; розвиток естетичних здібностей учнів.

Обладнання: святково прибраний зал, мультимедійний проектор, портрет Василя Єрошенка, відео презентація «Він зміг побачити світ».

Вислови: «Учітеся, брати мої, думайте, читайте, і чужому научайтесь, й свого не цурайтесь (Т.Шевченко).

Епіграфи: Величний дар – могутня стійкість душі (Архілох).

Бути кригатим від народження найкраще всіх на світі благ (Аристофан).

Народження – багато для тих, хто своїми справами залишить вічну про себе пам'ять (Перикл).

Життя нічого не дарує без тяжкої праці і хвилювання (Горацій).

Найвеличніша із книг – книга життя, яку не можна ні закрити, ні знову відкрити за своїм бажанням (А. Ламартин).

Ведучий: Його історія. В ній стільки гіркоти

Життя самотнє…Далекії краї…
І темнота… Завжди і всюди!
«Не бачиш ти»! – Яка – біда!
Однак душа твоя, мов та зоря
Осяює твій шлях
І бачиш більше ти, ніж кожен зрячий.

Ведучий: Життя… Роки… Століття й вічність. Кожному із нас все так зрозуміло. Народилося дитя і всі радіють… «Хай доля стелиться тобі, маленький, рушниками», – так мислить батько й мати. Однак не все так просто в цім житті. І доля–мати пише нам свої книжки.

Ведучий: Сьогодні на нашому вечорі ми хочемо познайомити вас з неординарною особистістю, з талановитим письменником, казкарем, політологом, мандрівником, етнографом, філософом, музикантом, скрипалем – Василем Єрошенком. Якщо ми схочемо знайти хоч якісь дані в українських енциклопедіях про нього, то, на жаль, це буде важко, практично неможливо.

Ведучий: Так, ти маєш рацію. Однак, якщо ми побуваємо в Японії, то довідаємося про те, що Василь Єрошенко – класик японської дитячої літератури.

Ведучий: Дивно… Українець – класик японської літератури?

Ведучий: Так, але давай все по порядку. У селі Обухівка, що під Старим Осколом на Білгородщині, є дім – літературний музей Василя Яковича Єрошенка, відомого в Японії письменника. Надзвичайне поєднання слів: «Село Обухівка», «Василь Єрошенко», «Японський письменник» вражає багатьох. Але це дійсно не вигадка. Український хлопець зі Слабожанщини своїм художнім словом у далекій східній країні досяг, можливо, на здивування всього світу, високої майстерності, збагативши незвичайним синтезом культуру та древню японську літературу. Його портрет роботи японського художника Накамура Цуне – візитна картка національного музею сучасного мистецтва в Токіо, він увійшов до історії мистецтва доби Тайсьо. (*Демонструється портрет В.Єрошенко, звучить тиха лірична музика*).

Ведучий: Василь Єрошенко народився останнього дня 1889 року (за старим стилем) у селі Обухівка Старооскольського повіту Курської губернії. Був третьою дитиною в сім’ї Якова та Євдокії Єрошенків. Коли Василеві було чотири роки, він захворів на кір. Наслідком ускладнення стали запалення легень і повна сліпота. В «Одній сторінці мого шкільного життя», написаній та надрукованій в 1923 році мовою есперанто Василь Єрошенко зазначав: «Я сліпий, осліп чотирирічнм. Зі сльозами та жалобою я покинув царство яскравого сонячного світла. Було це для мене добре чи зле, я тепер не знаю. Ніч триває довго та триватиме, доки я дихатиму». «Усе, що я пам’ятаю – це обличчя моєї матері та яскраве сонце» (*демонстрація сюжетів природи*).

Ведучий: Навіть уявити собі не можна, як це страшно, ти уже бачив яскраві барви світу – і опинився у повній темноті. Дитина у чотири роки не

може усвідомити свою сліпоту – для нього світ неочікувано погас, а чорнота була наповнена грізними звуками, гострими кутами і різким подихом.

Ведучий: Хлопчик сидів у далекому кутку і плакав. Мати виводила його на середину хати, а потім у двір. Вона навчала його поводитись з вогнем, ножем та іншими побутовими предметами. Завдяки розвинутій в дитинстві пам'яті Єрошенко міг пройдену одного разу дорогу згодом повторювати не тільки без поводиря, але й без палиці. Для цього потрібно було мати не тільки пам'ять, але вміти концентрувати увагу.

Ведучий: Єрошенко говорив, що віддаль він вимірював за втомою м'язів, а орієнтувався за відбитим звуком, коливанню повітря і теплу. І хлопчик отримував таку впевненість у рухах, таку чуттєвість, що почав самостійно виходити на вулицю. І що далі?

Ведучий: Як же голодний, кинутий і гнаний
Блукаю я по вулиці, як чужий.
Сміється з мене жах, глузує невблаганний,
З думок сполоханих моїх. Сміється цілий світ…
Мовчать спокійно друзі,
Вмира без відгуку мій крик,
Іду кудись в сльозах, в ганьбі, в нарузі,
за роки я до всього звик (О.Олесь).

Ведучий: У селянській сім'ї сліпий – тягар, навіть якщо володіє певними трудовими навиками. Діти на вулиці жорстокі, а іноді несхожий на них ровесник, у кращому випадку, привід для насмішок, а в гіршому – суб'єкт, якого варто сторонитися. А якщо зі мною трапиться щось подібне?

Ведучий: Дорослі також не далеко пішли. Самостійність Василя Єрошенка була для них джерелом страху. «Темний – казали односельці, – а поводиться як звичайна людина!» Ось і виходило так, що єдиний шлях для сліпого був – у мандруючі кобзарі.

Ведучий: У віці дев'яти років Василя віддали в Московську школу Товариства догляду, навчання та виховання сліпих під покровительством імператриці Марії Федорівни.

Ведучий: «З дев'яти років, – писав у своїх спогадах Єрошенко, – я був відісланим із села, щоб навчатися чого-небудь у школі сліпих. Це був відгороджений від усього світу навчальний заклад, нам не тільки заборонялося самим виходити за огорожу, але навіть на канікули нас не відпускали додому. І в день і в ночі, ми були під наглядом».

Ведучий: Інакше кажучи, це був заклад, побудований на пожертвування. Керував ним відставний кавалерійський полковник. У школі вчили писати і читати шрифтом Брайля, музиці та ремеслу – робити щітки, плести кошики, переплітати книги. Це була єдина формальна освіта, доступна сліпому хлопчику на той час.

Ведучий: Єрошенко прагнув взяти від школи якомога більше: співав у хорі та отримав дозвіл відвідувати заняття по класу роялю, хоча навчали цього

тільки дівчаток. І читав усе, що було в бібліотеці, читав для себе і вголос, збираючи навколо себе молодших учнів. Іноді переробляв для своїх маленьких слухачів те, що, на його думку, написано погано. (*Під музику рояля*).

Ведучий: В 1908 році Єрошенка було прийнято в Московський оркестр сліпих. Вакантних місць було набагато менше, ніж бажаючих, але конкурс 18 – літній Василько витримав. Оркестр виступав у ресторані «Якір» і Василь грав там на скрипці.

Ведучий: Василь Єрошенко закінчив у 1908 році Московську школу. Став професійним музикантом і грав у Москві в оркестрі сліпих. Важливим для Василя стало знайомство з Ганною Шараповою (своячкою Павла Бірюкова – секретаря та біографа Льва Толстого). Саме вона залучила юнака до есперанто – міжнародної мови, яка стала для Василя Єрошенка провідною зіркою на все життя. Вражена музичними здібностями хлопця Г. Шарапова пропонує В. Єрошенку вчитися музиці в Королівському коледжі для сліпих у Лондоні.

Ведучий: Однак дуже гостро постало питання: як сліпій людині добратися через усю Європу до Англії?. Вирішення проблеми не змусило на себе чекати. Ганна знайомить Василя Єрошенка з студентом, який за три місяці навчив його новій, недавно створеній варшавським лікарем Людвігом Замменгофом мові – мові есперанто, мові, на яку покладали великі надії як на універсальну мову, що дозволить людям спілкуватися без перекладача. Це була більше ніж мова, це був цілий міжнародний рух, братство, символом якого вибрали зелену зірку.

Ведучий: І Василь Єрошенко розпочав далеку дорогу до Лондона. На прохання есперантистів його у кожному місті, де була пересадка, зустрічали волонтери – есперантисти із зеленою зіркою на грудях (правда, Василь її однаково не бачив), які й допомогли йому добратися до Лондона.

Ведучий: (*під звуки музики «Пори року» А. Вівальді*).

Юнацький вік – це час збирання,
Це рейд судна до відплиття
І небезпечне мандрування
Крізь штормовий казан життя.
Щоб цю мету стихій бурхливих
Перепливти з кінця в кінець,
Повинен добре знати діло
І бути справним мандрівцем.

Ведучий: У Лондоні В. Єрошенко вчиться грі на скрипці відразу в двох навчальних закладах, бере уроки англійської мови, і постійно сидить у бібліотеці. Якщо потрібної книги мовою Брайля немає, Василь із друзями наймають безробітного актора читати їм літературу.

Ведучий: Несподівано Єрошенка виключають з обох навчальних закладів. Чому? За зустрічі з анархістом Кропоткіним, хоча сліпий Єрошенко не потрапив під вплив батька анархістів. І у своїх спогадах Василь напише : «Ніч навчила мене сумніватися завжди і у всьому, і не вірити ні вчителям, ні найбільшим авторитетам … Я не вірю, що Бог милосердний, а диявол злий і

підступний. Я не вірю уряду, а також суспільству, яке йому довіряє … Мій девіз: усе піддавай сумніву!»

Ведучий: Після виключення з коледжу він ще півроку живе у Лондоні та займається самоосвітою. Самостійно вивчає мови Азії: бірманську, малайську, бенгалі, тайську, між іншим, вивчив її за два тижні. Всього Єрошенко знав 20 мов.

Ведучий: В 1914 р. Василь Єрошенко повернувся на батьківщину, а через декілька місяців вирушив до Японії, де вступив до Токійської школи сліпих, вивчав психологію, східну медицину та японську мову. Токійська школа сліпих взагалі приділяла велику увагу підготовці масажистів. Він пробував себе як педагог – навчав інших студентів Токійської школи сліпих орієнтуватися у просторі.

Ведучий: Василь, не дивлячись на сліпоту, писав настільки розбірливо і красиво, що його видавці говорили: «Ми отримали ваше оповідання – це записаний кимось текст, підписаний Вами. Почерк дуже красивий і майже нічого не довелося виправляти». Хочу зауважити, що коли поет підписувався власноруч, то на початку підпису ставив букву «Є». Коли ж підписувалися інші, то нерідко його прізвище писали з літери «Я».

Ведучий: *(на фоні показу фото Лондона та Токіо).*

На відміну від вузьких, заплутаних вулиць дощового Лондона Василя Єрошенка вразили прямі вулиці сонячного Токіо. І він неодноразово говорив, що поводирем для нього служило сонце. Сонце може бути позаду або попереду, але воно завжди з тобою і завжди вказує правильний шлях. Тому Єрошенко ніколи не дивився вниз, а зрештою, що могла побачити там сліпа людина?

Ведучий: Незабаром Єрошенко друкує першу свою новелу «*Розповідь паперового ліхтарика»*. Це історія кохання сліпого юнака і гейші, яка грала на сямісене у ресторані та відкинула кохання хорошого хлопця лишень тому, що він був сліпим.

Ведучий: Кому ще випаде…Неначе в лотерєї!–
А ти іди проти судьби своєї!
А ти люби. Та так, щоб бурі крила
Любов дала на трудному путі.
І нерозділена – вливала в серце сили,
Ніким не прийнята – підносила життя

(*Л. Забашта*)

Ведучий: Це оповідання юнацької закоханості самого Єрошенка. Дівчина його мрій називалась Ітіко Камітіка, вона була журналісткою, молодою екстравагантною, що заперечувала старі канони поведінки. Сліпий хлопець її не цікавив. А для Єрошенка вона залишилась єдиною музою його життя.

Ведучий: Єрошенко їде з Токіо, мандрує по країні, перебуває в Сіамі (Таіланді), Бірмі, де вчить сліпих дітей. А незабаром потрапляє у Калькутту (сьогоднішня назва – Колката). Де б він не був усюди збирає казки, байки, народні перекази, сам пише власні твори.

Ведучий: У Китаї його називали Айлосяньке, на Чукотці – «Кокомей», що означає «чудо», японською – Еросан. Де б не був Єрошенко, він завжди був людиною-легендою.

Легендою з надзвичайною долею, чутливою душею і великим серцем. Незрячий, він усе своє життя прагнув прозріти – осмислити та побачити світ. Він зробив надзвичайно багато для організації навчання сліпих: був директором школи для сліпих у Бірмі, йому належить розробка туркменського алфавіту для сліпих, яку визнали, як одну із найкращих з усіх раніше створених.

Ведучий: У свій час Платон говорив: «Розуміти, що справедливо, відчувати, що прекрасно, бажати, що добре, – ось мета розумного життя». Ці слова найбільш влучно характеризують філософію життя самого Єрошенка. У своєму найбільш популярному вірші «Людина» із збірки творів «Любов до людей» Єрошенко говорить мовою есперанто:

Nom'de l'fajr estas am'al homar, –
Nom'de l'fajr estas am'al liber.
Що означає:
Ім'я вогню – любов до людей,
Ім'я полум'я – любов до свободи.

Ведучий: А у передмові до книги В. Єрошенка «Стогін одинокої душі» – «Lagxemo de unu soleca animo» (есперанто), Ху Юй–чжи так характеризує автора: «Як гуманіст він мріє про вільний світ…, плаче над несправедливою долею приниженого, скривдженого народу, сумує та обурюється... Одні називали його мрійником, інші анархістом, треті бояться, вважаючи його «небезпечною людиною», але усі вони помиляються. Він гуманіст і тільки гуманіст».

Ведучий: Чи знаєте ви, шановні друзі, що Єрошенко створив унікальну методику навчання сліпо-глухо-німих дітей, які навчалися в одному з інтернатів у Середній Азії, у Туркменії. І діти позбавлені трьох органів чуттів малювали, ліпили, писали вірші так виразно й уміло про те, чого не бачили і не чули, що цьому міг би позаздрити кожен зрячий.

Ведучий: Духовні пошуки Єрошенка співзвучні з поглядами та філософією таких відомих мислителів Сходу, як М. Реріх, Р. Тагор, Лу Сінем, який у своїй новелі «На березі» говорить наступне: «Єрошенко промелькнув, як зірка, і, можливо, я б швидко про нього забув, але сьогодні мені в руки потрапив його збірник «Пісні ранкової зорі» і мені захотілося розкрити чисте серце цієї людини перед китайськими читачами, донести до них красу оригіналу …» і Лу Сінь переклав з японської на китайську мову твори Єрошенка.

Ведучий: Прагнення протистояти злу, непримиренність до несправедливості знайшли своє відображення у творі Єрошенка «Серце орла».

Міні-інсценізація уривку твору: «Серце орла» (*музичний запис: крик орла, відео гір*).

Автор: Хлопчики, вихованні орлами, добре знали, про що мріють мешканці гірської країни, і, промовляючи слово «свобода», вони супроводжували його пронизливим орлиним криком. Вони навчили своїх друзів пісні орлів:

Герой: Ми любимо сонце!
Ми мчимося до сонця!
Не потрібно спускатися вниз
І вниз не треба дивитись.
Внизу лишень тьма ущелини
Внизу лишень рабство і смерть.

Автор: Дуже дивними, не подібними на своїх ровесників стали сини мисливця. «У кожного з них – серце орла», – говорили мешканці гірської країни. І при погляді на цих юнаків у серцях бідняків, які бачили навколо тільки горе і сльози, народжувалася надія.

Ведучий: Чудовими є казки Єрошенка, головними героями яких стають тварини, предмети, рослини, що закликають до миру та любові. Але наївні у своїй щирості вони гинуть, зустрічаючись із реальністю життя. Єрошенко використовує символізм у проявах добра і зла саме тому, що прихована трагедія боляче ранить, і пом'якшувати її немає смислу.

Ведучий: Діти усіх народів і соціальних верств подібні один на одного. І тільки суспільство робить одних нещасливими, а інших ще нещаснішими. І не дивлячись ні на що, вони продовжують любити свою Батьківщину і прагнуть принести їй щастя.

Ведучий: У своїх казках, якими б трагічними вони не були, Єрошенко запалює світло надії, веде читача до перемоги добра над злом, оспівує найвищі людські чесноти: Свободу, Щастя, Любов.

Ведучий: У своїх оповіданнях він робить висновок про те, що життя – це боротьба, в якій виживають не ті, які мають страшні зуби і кігті, а ті, які живуть у тісній спільноті, піклуючись один про одного, підтримуючи один одного.

Мізансцена (На фоні спокійної музики та показу на екрані картин природи відбувається діалог):

Дівчинка: Матінко-природо! Чому світ створений так несправедливо? Сильні виживають, а слабкі гинуть. Для мене цей закон несправедливий та нестерпний!

Мати-природа: Заспокійся, мила, заспокійся. Те, що сильні виживають, а слабкі гинуть – це дійсно мій основний закон. Але хіба сильні – це ті, у кого міцні руки та ноги, у кого гострі нігті й зуби, у кого отруйні жала? Хіба сильні – це вони?

Дівчина: Певна річ, що вони!

Мати-природа: Ні, помиляєтесь, діти мої. Сильні – це не вони. Хто усім співчуває, хто усіх любить, хто допомагає один одному – набагато сильніші. Хто здатен співчувати, здатен любити, приходити на допомогу один-одному, той буде вічно жити. А той, хто не знає ні співчуття, ні любові, ні бажання

допомогти іншому, той гине, не дивлячись на сильні рухи і ноги, здорове тіло, гострі кігті, зуби і страшні отруйні жала…

І ще одне хочу вам сказати. Якщо ви ставите своєю метою продовжити лишень власне життя і життя ваших потомків – це велика помилка. І десять років, і десять тисяч років у порівнянні з вічністю – лишень мить. Це питання часу, але не душі. Тільки ті, чиє життя сповнене високим прекрасним почуттям любові, отримують справжнє щастя. Життя тих, хто проявляє любов до інших, хто любить красу, хто чесний і справедливий, хоча б воно і тривало лиш мить, набагато цінніше, важливіше і достойніше ніж життя тих, хто не знає любові, не знає краси, благородства і справедливості, хоча б воно тривало мільйони років. Життя їх нікчемне… я завжди, до кінця віків, усе буду міряти однією міркою: любові, краси і справедливості. Замап'ятай це добре, і ніколи не забувай (*В. Єрошенко «Хмаринка персикового кольору»)*.

Дівчина: Але поглянь на рибалку, в якого океан забрав човна. Хіба це не є доказом несправедливості?

Рибалка: (*звертаючись до океану*): «Ти океан – велетень. У порівнянні з тобою я крихітка. Ти могутній і сильний, я – слабший від піщинки. У тебе величезні багатства. У мене тільки ця байдара. Навіщо тобі мій човен? Поверни мені його, людині! Чи мало кораблів лежить у твоїх глибинах? Так навіщо тобі ще моя байдара? Хіба сильний повинен бути жорстоким, а багатий скупим, загребущим?

Матінка–природа: Але затих океан, розмірковуючи. Довго думав і відізвався.

Океан: А й справді ти сказав, чоловіче. Я і справді велетень, ти ж – крихітка. Я сильний і багатий, а ти бідний і слабкий. Так нащо мені твоя байдара? На – бери, отримуй її назад.»

Матінка–природа: І сталося чудо – піднявся вітер і пригнав до рибалки його байдару. Багач виявився щедрим, велетень – добрим, сильний – не жорстоким. (*В. Єрошенко «Чукотська ідилія»*).

Ось бачиш, моє любе дитя. У природі все мудро придумано і влаштовано. Добро і любов будують світ. Розуміти, що справедливо, відчувати, що прекрасно, бажати, що добре, – ось мета розумного життя.

Ведучий: Василь Єрошенко – романтик і гуманіст. Побачивши «півсвіту», знаючи більше десятка мов, Єрошенко ніколи не забував мови свого народу, мови свого дитинства. Його сестра – Марія Яківна Безуглова – пригадувала: «Вася завжди писав «українець», бо дідусь і тато були українці і вдома розмовляли по-українськи, й на вулиці в селі Обухівці завжди розмовляли простою українською мовою».

Ведучий: Мовою есперанто Єрошенко написав автобіографічний нарис «Сторінка з мого шкільного життя», що увійшов у його збірку «Стогін самотньої душі».

Ведучий: Проходить час, відходять у вічність друзі,

І одцвітає молодості цвіт,

А серце стомлене в смертельній тузі
Шукає знов за щастям давніх літ.
Надходить самота важка й жорстока,
І давить душу, як безсонна ніч,
Повзе, як гад, вдивляється до ока
І пестить жертву довгим віч-на-віч.

(*Наталя Лівицька – Холодна*)

Ведучий: Єрошенко у 1935–1942 роках був засновником і директором першого дитячого будинку-інтернату для сліпих у селі Моргуновка, біля Кушки, в Туркменії, а до 1945 року – вчителем у ньому. Силами своїх учнів здійснив постановку дитячої опери М. Лисенка «Коза-дереза». Запропонував брайлівську абетку для туркменської мови.

Ведучий: У 1946–1948 роках викладає англійську мову в Московському інституті сліпих, а 1949–1951 роках – у вечірній школі лікнепу сліпих у Ташкенті.

Ведучий: (*на фоні спокійної музики*): У серпні 1952 року Василь Єрошенко повернувся у рідне село вже тяжко хворим на рак шлунку, де і помер у кінці року. Похований у своєму рідному селі. Однак численний архів митця одразу після його смерті було спалено на території товариства сліпих в Старому Осколі, а це кілька тонн рукописного й книжкового багатства, що бережливо зберігалося самим В. Єрошенком. Пішла в небуття спадщина великого гуманіста. Сьогодні в країні є невелика, крихітна частинка його творів, яку передала нам японська громада.

Дослідженням творчості Василя Єрошенка займаються есперантисти та науковці як України, так і інших країн світу.

Ведучий: Близький знайомий В. Єрошенка журналіст Федір Шоєв, писав про нього: «Незвичайна і чудова це була людина. Незвичайна тому, що в зрілі роки надто вже по-молодому сприймав і любив світ. Любив сонце і повітря, воду і землю, любив все, що живе і росте на землі…. Незвичайним він був і своєю великою добротою до людей, простотою й приязністю у спілкуванні з ними, безкорисністю і працелюбством….».

Ведучий: (*на фоні спокійної музики*):

Як же голодний кинутий і гнаний
Блукаю я по вулицях чужих,
Сміється з мене жах, глузує – невблаганний,
З думок сполоханих моїх.
Сміється цілий світ…
А сни вночі, як яструби проклятті
На частки рвуть… Встаю,
З кутка в куток ходжу у темряві по хаті
І втому змучений ловлю.
Впаду, і ніжно тихий, дивний сон злітає
Далеко все – і сльози, і ганьба…

Мене хтось піснею широкою стріває
І квіти кидає захоплена юрба
(О. Олесь)

(Учні ставлять квіти до портрета В. Єрошенко).

Чорній Л. М., соціальний педагог,
ВПУ № 20, м.Львів

ТВОРИ ДОБРО, БО ТИ – ЛЮДИНА

Мета: виховувати в учнів почуття чуйності, доброти, милосердя, поваги і любові до людей.

Обладнання: святково прибраний зал. На столі ікона св. Миколая; на дошці вислови:

Віра без добрих діл мертва, так як тіло без душі (*Біблія*).

Добре бачить тільки серце, найголовнішого очам не видно *(С.Екзюпері*).

Дійові особи: ведучі, св. Миколай, Ангел, Чорт, представник банку «Львів».

Добро починається з тебе.

Викладач: Сьогодні у нас свято «Твори добро, бо ти – Людина», присвячене дню св. Миколая. *(Звучить пісня про Добро*).

Ти добро лиш твори повсюди,
Хай тепло твої наповнить груди,
Ти посій і доглянь пшеницю,
Ти вкопай і почисть криницю,
Волю дай, нагодуй пташину,
Приголуб і навчи дитину,
Бо людина у цьому світі
Лиш добро повинна творити.

Ми живемо серед людей, яким потрібна наша тепла усмішка, добре слово, матеріальна допомога.

В Україні проживає майже 2 мільйони одиноких людей. Така вже їхня доля – залишатися у чотирьох стінах сам на сам із своїми проблемами, хворобами. Знали б ви, як вони чекають, щоб хто-небудь з нас завітав до них. Ми часто не помічаємо їх – згорблених, зморщених. А вони завжди поруч. Старість більш ніж потребує уваги, любові, турботи та ласки.

Стара бабуся гірко нарікає на свою долю: «Маю дітей та онуків, а вони відцуралися від мене, кричать, ненавидять; обзивають. Відправили мене доживати віку в інтернат для людей похилого віку. Постає запитання: що це? Невихованість? Дефіцит совісті? А може ми думаємо, що старість обмине нас? Ми повинні слідувати виразу : «Молодосте, зазирни у вічі старості».

Чому ж ми проходимо повз?
Живе самотня людина

Ніким у житті не любима.
Нам легше, бо ми не самотні,
Ходімо ж до неї в світлицю.
І серце людини з безодні
Полине над нами, як птиця.

Найвища наука життя – мудрість. А найвища мудрість – бути доброю людиною. Доброта і чуйність, співпереживання і щиросердечність, уміння розділити чужий біль, вчасно підтримати у важку хвилину, розрадити в горі та біді – це завжди було в ментальності нашого українського народу. В наших традиціях споконвіку зберігалася звичка наділити прохаючого, прихилити подорожнього, надати допомогу немічному, порятувати хворого чи каліку, заступитися за беззахисного і скривдженого, подати руку допомоги і захистити сироту. «Скарай, недоле, людину, яка кривдить сиротину» (*народна творчість*). Володимир Мономах залишив нам чудові правила співжиття.

Володимир Мономах «Повчання дітям» ілюстрація на екрані.

Але що потрібно зробити для того, щоб ці згадані добрі звички і традиції, оте всенародне милосердя, що здавна було властиве нашому народові, зберегти на віки?

Напевно, треба менше говорити про добро, а просто проявляти милосердя до тих, хто бажає підтримки.

Не говори про доброту, коли ти сам нею не сяєш,
коли у радощах витаєш, забувши про чужу біду,
Бо доброта не тільки те, що обіймає тепле слово,
У цім почутті така основа, яка з глибин душі росте,
Коли її не маєш ти, то раниш людяне в людині,
Немає вищої святині, як чисте сяйво доброти.

Зараз такий розбурханий світ. Наша країна знаходиться в економічній і соціальній кризі. Багато людей сьогодні живуть у злиднях, багато мешкають у напіврозвалених хатинках або й взагалі не мають даху над головою. Деякі жебракують і раді хоч черствому шматочкові хліба.

А скільки дітей хворих на страшні хвороби: лейкемію, дитячий церебральний параліч та ін. Щодня по радіо говорять та на телебаченні показують цих хворих дітей, яким потрібні кошти для лікування. Це добре, що ми відгукуємся на таке горе. На жаль, трапляються випадки і в нас у навчальних закладах, коли допомоги потребують наші учні.

Пам’ятай прислів’я: «Якщо хочеш зробити добро – довго не думай, а якщо зло – добре подумай».

Хочеться вірити, що у нас буде все гаразд, хочеться, щоб слова доброти, почуті сьогодні, ви пронесли крізь усе життя. Пам’ятайте, людина на цім світі не вічна, життя коротке і гріх розтринькувати його на погані справи. Не проходьте повз простягнуті руки, що просить милостиню біля церкви на морозі…

Учениця І:

Не зобидь ні старця, ні дитину, поділись останнім сухарем.

Тільки раз ми на землі живемо, у могилу не бери провину.

Зло нічого не дає, крім зла, вмій прощати, як прощає мати.

За добро добром спіши воздати – мудрість завше доброю була.

Вчитель: Інколи виникає думка про те, яка вулиця веде до храму? Де той шлях до правди і добра, яким треба йти кожному?

На це запитання публіцист Ігор Золотухінов відповів так: «Ця вулиця проходить через душу кожного з нас, і той храм, храм добра, правди і любові, кожен повинен будувати в собі, виймаючи зі своє душі зло і брехню, які вгніздилися в ній і руйнують її».

Наші учні відвідують сиротинці, інтернати для людей похилого віку. З якою радістю їх зустрічають, які щасливі обличчя у тамтешніх мешканців. І, головне, найбільше задоволені наші учні від того, що зробили добро.

Вчитель: Якби кожна зла людина зробила на одну злу справу менше, а кожна добра – на одну справу більше, наскільки світлішим стало б наше життя. Якби кожен, хто може, допоміг би хоча б одній конкретній людині, світ став би набагато кращим. Прикладом великого безкорисного служіння людям є св. Миколай (*на екрані св. Миколай*).

«Між багатьма й великими чудами, що їх він робив, найбільшим чудом був він сам», – сказав про нього св. Бонавентура.

А чи пробували ви коли-небудь зробити таємничий дарунок? Хай маленький, простенький, але зроблений з любов'ю власними руками, і подарувати його так, щоб ніхто не знав про це?

Адже кожен з нас так потребує Доброти, Любові, Милосердя, Співчуття. Тож не очікуймо цього від інших, а робімо перший крок самі, робімо добро усім. Коли у нашому серці зароджуватиметься бажання творити добро, тоді буде більше добра у нашому житті, у наших родинах, селах і містах.

Написано ж: «Які гарні ноги тих, що благовістять добро» (Рим.10.15).

Тож нехай ваші ноги будуть гарні, руки невтомні, серце чисте й відкрите до любові, милосердя і доброти, а св. Миколай вас навчить, допоможе й утвердить бути постійними, невтомними і витривалими благовісниками Добра.

На екрані образ Миколая і коротка інформація.

Учениця ІІ: У кожній українській хаті в ніч на 19 грудня діти чекають на подарунки від св. Миколая. Але ми мало знаємо про нього. Миколай був єпископом в Мирах, провінції Лідії, що в Малій Азії, брав участь у Вселенському Соборі 325 р. у Ніяї. Помер у 345 р. у грудні. Все своє життя він присвятив милосердю. Ще за життя називали його батьком сиріт, удів і бідних. По смерті Господь Бог прославив його творенням чудес і за те він дістав назву великого чудотворця. І це було головною причиною культу Миколая. В його честь в 565 році в Царгороді було відкрито Церкву.

У Римі в ІХ ст. Папа Микола побудував Церкву св. Миколая.

У Франції і Німеччині понад 2 тисячі церков, в Англії 400 церков присвячені св.Миколаю.

В Україні в XI ст.на могилі Аскольда була побудована церква св.Миколая (*фото на екрані*).

У Львові найстарішою церквою є церква св. Миколая на Підзамчі, побудована в XIII ст. (*фото на екрані*).

У кінці XI століття магометанці зайняли Малу Азію. Італійські купці дуже переживали за сплюндрування останків св. Миколая і, викравши його мощі, перепоховали в м. Барі, що знаходиться в Південній Італії. Це відбулося 22 травня (як називають «теплого Миколая»). Мабуть, не випадково в день 22 травня відбулося перенесення труни з прахом Т. Шевченка (*фото на екрані*) з Петербурга на Чернечу гору в Каневі.

На екрані напис:

Милостиня – цариця чеснот;
Дай хліб і візьмеш рай,
Дай мале і візьмеш велике,
Дай смертне і візьмеш безсмертне.

Учениця І: В історії українського народу відомо багато благодійників, яких називали Микола.

У Києво-Печерській Лаврі чернігівський князь, якого прозвали Миколою Святошою, віддав усе своє багатство на будівництво Никопольської Церкви і «больничного корпусу» (лікарні).

Багато творили добра людям, залишивши про себе добру пам’ять, наші співвітчизники з іменем Микола. *(На екрані портрет і коротка інформація М. Амосова*).

Микола Амосов – великий хірург, письменник, кібернетик, що врятував життя сотням людей, роблячи складні операції на серце. За всі ці врятовані життя не брав жодної винагороди. При вході в Інститут кардіології висить напис: «Тільки квітами можна віддячити хірургів».

Учениця ІІ: Усі ми співаємо духовний Гімн «Боже великий єдиний, нам Україну храни», автором якого є композитор, батько української музики Микола Лисенко. (*На екрані портрет М. Лисенка і коротка інформація*).

У 2012 р. ми відзначали 170–річчя від дня народження і 100–річчя від дня смерті композитора. Ця велика людина створила опери: «Наталка Полтавка», «Енеїда», «Тарас Бульба», «Ніч перед Різдвом», «Утоплена», написала музику до творів Т. Шевченка.

Микола Лисенко любив свій народ і хотів, щоб він був освіченим. На свої кошти в Києві відкрив музично-драматичну школу, де навчались відомі музиканти, художники, артисти. Його власний будинок був рідною домівкою для багатьох талановитих українців там знайшли тепло і М. Рильський, і Ф. Мокрицький, Л. Ревуцький.

(*На екрані портрет М. Чернецького*). У Західній Україні відомим є великий духовний наставник – Миколай Чернецький (1884–1959 рр.). Завдяки своїй жертовній любові та доброті він був узірцем святості, людини, яка всіляко допомагала оточуючим, творила добро. Незважаючи на різні утиски, він своїм

добрим серцем підтримував усіх, і люд, який горнувся до нього, знаходив розраду. Навіть після смерті його могила завжди була многолюдною, тут шукають порятунку і хворі, і немічні. Молитва до Миколая Чернецького їх рятує, допомагає в загоєнні як душевних, так і тілесних ран. І Папа Римський Іван Павло ІІ канонізував Миколая Чернецького за самопожертву.

Учениця І: (*На екрані портрет Миколи Миклухо–Маклая*).

Ще хочеться ознайомити вас із людиною, яку ми знаємо, як Миколу Миклухо-Маклая (1846–1888 рр.).

Український етнограф, природодослідник із козацьким прізвищем Миклуха вивчав корінне населення Південно-Східної Азії, Австралії, Океанії, в тому числі папуасів Нової Гвінеї. Як мандрівник він вивчав природу і побут різних народів, але найбільше його зацікавили папуаси Нової Гвінеї. Він писав: «Саме на цьому маловивченому острові первісні люди менш за все підпадали від вплив цивілізації і це відкриває виняткові можливості для антропологічних і етнографічних досліджень».

Він учив папуасів різним життєвим справам, лікував їх, давав різні поради. Вони називали його «Салават Маклай», тобто «добрий Маклай».

Викладач: І таких людей, які своє життя присвятили добродіянням, є багато. Прикладом меценатства в нас в Україні є Терещенки, Семиренки, Яхненки, А. Шептицький. І сьогодні є такі, що надають допомогу немічним і бідним, будують школи, садки, дитячі будинки. І нашим учням–сиротам, інвалідам допомагають ТВК «Південний», ТВК «Привокзальний ринок», ринок «Левандівський», Банк «Львів». Велика подяка і шана їм.

(*І знову на екрані Миколай*).

Викладач: І знову повертаємося до Миколая.

Раз Микола прочитав у Святому Писанні
Слово Боже про добро дивне і незвичайне.
Питав вчителя, що значить
Як робить годиться,
Щоб правиця не відала,
Що робить лівиця?
Старенький вчитель так відповідає:
«Як робити щось добре,
Хай ніхто не знає.
Не хвались нікому добрими ділами.
Господові дар твій буде дуже милий.
І ти тут й во віки будеш щасливий.

Учениця ІІ: Ось що робить Миколай:
Ось взяв Миколай.
Не може він спокійно спати,
Голодні діти в зимній хаті.
Добром хай будуть всі багаті,
Ось в Олександра – хвора мати,

Петрусь не має черевиків,
Віддав свої, хоч завеликі,
Софійка вранці на дорозі
Збирала різні патики,
Заніс кілька полін небозі,
Зможуть зварити щось, спекти.
Пішов тихенько до комори,
Наклав всіляких там харчів:
Муки, олії кілька пляшок,
Цукерок, печиво, ще слив,
Щоби зробити різних див.
З тих пір й понині цей Микола
Дуже відомий серед нас.
Прийде із поміччю Людині
У нелегкий і скрутний час.

Викладач: Цікавими і бажаними є зустрічі Миколая в дитячих закладах, школах, ліцеях, на підприємствах, в організаціях, у церквах. Завжди Миколай приходить з Ангелом Доброти та передує цьому Чортик, який не хоче добра, не вірить в хороших людей. (*На сцені з'являється Чорт, а за ним Ангел*).

Вбігає **Чорт**: «Бр-р. Холодно. Мороз грудневий
Хоч око виколи – бездонна темінь!
Агов, агов,чи пустите до хати?
Бодай погрітись….
Правда, я розтратив дорогою дарунки.

Ангел: Спинись бідака.
Бач, як забрехався,
Звідки в тебе подарунок взявся?
Вже в пеклі криза, голодно і пусто,
Поїли навіть і гнилу капусту.
Догосподарились чорти, скажу я вам, до краю.
Чи ти бодай хоч різки маєш?

Чорт: Та маю, ось. А де нечемні діти? Що з уроків утікають, палять, друзів зневажають? Зараз я їх буду бити! (*Біжить з різкою до учнів*).

Ангел: Ізгинь маро, нечиста сило!
Хай живуть тут, всі щасливо,
У домі цім, хороші люди,
Добрі, щирі, працелюбні,
Уміють Бога шанувати,
Батька, матір поважати.
А на сцені як співають,
наче соловейки в гаю.
На всіх конкурсах, змаганнях
Призові місця займають.

То ж за чемність і доброту
Мають дяку он яку,
Вже стоїть біля дверей
Святий отець Миколай.
(*дзвонить дзвіночком*).
Входить св. Миколай з мішком.
Мир дому цьому,
І всім хто у ньому.
Знаю, що непросте діло
Бути добрим, та йдіть сміло.
Гарна справа, миле слово
Не забудуться ніколи.
Я знаю сердечні, що ви все робили,
Слухалися батька, трудитися любили,
До немічних, бідних були милостиві,
У навчанні, в роботі були ви кмітливі.
І це мене любі, найбільше втішає
Що кожен із вас добреє серденько має.
Хочу всім вам за гарні і добрії вчинки
Добром відплатити й роздати дарунки.
Тож миром й любов'ю всі будьте багаті.
Хай злагода, єдність панують у хаті.
І рідну Вкраїну свою бережіть,
Для неї трудіться, для неї ростіть.
(*Викликає дітей і разом з гостем Приватбанку вручають подарунки*.
Під музику «Ой хто, хто Миколая любить» учні отримують подарунки).
На завершення весь зал співає популярну пісню про Миколая:
Ой хто, хто Миколая любить,
Ой хто, хто Миколаю служить.
Тому Святий Миколай,
На всякий час помагай
Миколаю!
При виході всі учні отримують спечені миколайчики.

6. ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ДО ДЕРЖАВИ І СУСПІЛЬСТВА

Бангянова Н. В., соціальний педагог,
ДНЗ «Білозерське професійно-технічне училище № 6», Херсонська обл.

СЛАВЕТНИМИ СТЕЖКАМИ РОДУ

«Героїв мало вже лишилось,
Покрила скроні сивина,
А щастя у серцях з'явилось,
Лише в душі гримить війна…»

Мета: формувати всебічно розвинену особистість; донести до учнів важливість збереження та передачі культурних цінностей від покоління до покоління; допомогти засвоїти позитивний досвід старших поколінь; виховувати у дітей любов до батьків, рідних; повагу до людей; потребу в піклуванні про молодших і старших, співчуття і милосердя до тих, хто переживає горе, шанобливе ставлення до традицій, звичаїв, обрядів, до знання свого родоводу, історії народу; виховувати у дітей чуйне, уважне ставлення до людей похилого віку.

Обладнання: книжкова виставка творів, присвячених Великій Вітчизняній війні; підбірка музичних творів на воєнну тематику; дошка з магнітними кріпленнями для малюнків; музичній центр; українські національні костюми для ведучих.

Хід заходу

Організаційний момент.

Вступне слово вчителя: Безмежні простори Таврії... Саме тут у роки Вітчизняної війни проливалась кров найкращих синів нашої Батьківщини. У грізний час Великої Вітчизняної війни таврійські степи знову стали ареною жорстоких боїв радянського народу з ворогами Вітчизни – фашистськими загарбниками.

Учень: 22 червня 1941 року фашистська Німеччина та її союзники віроломно напали на Радянський Союз *(Фото 1)*. Цього дня на світанку ворожі літаки бомбардували наші аеродроми, залізничні вузли, мирні міста й села, сіючи смерть і руїни.

Розв'язавши Другу світову війну, фашистські загарбники окупували 11 європейських держав, захопили матеріальні й людські ресурси цих країн, поставили їх економіку на службу Німеччині. У 1941 році німецька промисловість виробляла понад 11 тисяч легкових автомобілів, 30 тисяч артилерійських гармат і багато іншого озброєння.

Учениця: Все це призвело до того, що значна територія СРСР, у тому числі багато районів України, вже в перші місяці війни були тимчасово окуповані ворогом. На захист стали херсонці. Десятки тисяч їх відважно боролись із ворогом на усіх фронтах війни, в партизанських загонах і в

підпіллі.. На херсонській землі воїни 5 разів повторили подвиг Олександра Матросова і три рази – подвиг Миколи Гастелло *(Фото 2)*.

(Маэстро – От героев былых времен).

Учень: Все далі в історію відходять жорстокі битви Великої Вітчизняної війни, в яких наш народ проявив справді героїчну мужність, відстояв честь і незалежність Батьківщини. Уже давно на місці руїн і попелищ виросли світлі квартали міст, нові заводи і фабрики, здається, ніщо не нагадує про війну.

Але для декого ця війна залишиться в пам'яті назавжди. І не зможе зтерти ці згадки ні час, ні мирне життя…

Діти війни… Війна забрала в них отчий дім, материнську ласку, батьківську турботу, безхмарне дитинство і юність *(Фото 3)*.

Учениця: Дорогою ціною дісталася нам Перемога. Пройдуть роки, змінюватимуться люди, покоління і настане той час, коли зовсім не залишиться живих свідків того страшного лихоліття. І від нас усіх залежить, щоб залишилася пам'ять про них, про їхні подвиги, про ту жорстоку і бездушну війну, яка забрала життя мільйонів людей, принесла лихо і горе на нашу українську землю. Бо без пам'яті немає майбутнього. Уклонімося ж тим, хто поліг у бою… Хто покрив рідну землю собою.

(Хвилина мовчання).

Вчитель: Дуже близько підкралася війна до кожної родини. Моя сім'я – не вийняток. Спливають літа, а пам'ять вічна. Вона тривожить і хвилює, стукає у наші серця. Здавалося б, удосталь минуло часу, щоб загоїлися рани війни. Та болять, ятряться рани ветеранів – живих свідків великого подвигу народу.

Мимоволі пам'ять повертає мою родину у далекі та грізні роки, коли Велика Вітчизняна війна застала мого дідуся – Федорця Івана Тимофійовича.

Юнацькі роки Івана Тимофійовича

Народився Іван Тимофійович 22 червня 1913 року в селищі Висунськ Миколаївської губернії в родині коваля *(Фото 4)*. Окрім діда Івана, в сім'ї був ще один син Петро і три дочки *(Фото 5, 6)*. Коли йому виповнилось 7 років його віддали до церковно–приходської школи, яка була в селі. Паралельно з навчанням він працював у кузні батька разом з братом Петром. Кузня перейшла до батька дідуся згідно з «Декларацією Непу».

У 1920 році у селищі Висунськ, де дід проживав, мешканці села оголосили його територію САМОСТІЙНОЮ РЕСПУБЛІКОЮ. Вони не пускали туди ні білих, ні червоних. Це було ніби повстання: вони не визнавали ні радянську владу, ні білогвардійців. Організувавши бойові дружини, мешканці давали відсіч будь–яким військам. Після цих дій селище Висунськ радянська влада оголосила СЕЛОМ ПОВСТАНЦІВ.

З розповідей дідуся я пригадую такий фрагмент: «Одного ранку у селі почалася сильна стрілянина. Ми з братом дуже хотіли подивитися, що там таке, що трапилось. Вулицею носилися вершники і стріляли в усі боки, внаслідок чого розбігалися люди. Мати загнала нас до хати. Потім уже дорослі нам

розповідали, що було зруйновано СЕЛО ПОВСТАНЦІВ: одних розстріляли, інших заарештували. Так радянська влада ліквідувала Висунське повстання».

У період колективізації (20–ті роки) кузня перейшла в колгоспну власність. Дідусь разом із братом і батьком продовжували в ній працювати. Робітники колгоспу нехтували інструментами і обладнанням кузні, мотивуючи це тим, що: «це не ваше особисте, а колективне». Дід Іван обурився і покинув колгосп.

У 1930 році усією родиною вони переїхали у селище Городній Велетень під Херсоном. У цьому селищі вирощувались овочі для міста. На новому місці батько дідуся продовжував працювати в кузні, а Іван Тимофійович закінчив курси механізаторів і працював у майстерні. Потім комсомол скерував його на курси бригадирів–овочевиків. До 1935 року дідусь працював у Городньому Велетні.

У 1935 році Іван Тимофійович був призваний до лав радянської армії. Три роки служби проходили на Далекому Сході. Після служби він повернувся до батьків у селище. Влаштувався на нафтопереробний завод слюсарем–ремонтником обладнання. Дуже часто йому доводилося в складі бригади кваліфікованих робітників бувати в інших містах СРСР. Так він працював до 1941 року, поки не почалася війна *(Фото 7)*.

Життя на початок війни

У ті страшні часи треба було вміти вижити.

15 серпня 1941 року жорстокий ворог зайшов на територію Херсонщини. Багато днів страшні бої точилися в Чаплині і Бориславі. 19 серпня 1941 року німці були вже в Херсоні.

На початку війни завод, на якому працював дідусь Іван, був віднесений до оборонної промисловості, звідки робітників таких підприємств у діючу армію не призивали.

Коли німці наблизилися до Херсону, почалася евакуація заводу і демонтаж обладнання на Схід. 15 серпня 1941 року бригада, в якій працював дідусь, вийшла з цеху на сніданок, а вони працювали добами, не виходячи з цехів. Вони були останніми, як потім з’ясувалося, хто не встиг евакуюватися з заводу.

Навколо тиша... Порадившись між собою, робітники бригади негайно почали розходитися по домівкам. Дідусь разом з декількома товаришами рушили в місто.

У районі вулиці Говардської (тепер Ушакова) вони побачили німецьких мотоциклістів. В однієї жінки вони запитали, що трапилось, на що вона відповіла: «Війна. Німці в місті!». Ховаючись дворами, товариші рушили в селище Городній Велетень, де проживали їх сім’ї. Як тільки стемніло, вони степами подались на схід, оскільки чоловіче населення німці відправляли в концтабори. Близько тижня троє чоловіків пробиралися крізь тил ворога, аби перейти лінію фронту. Вночі, перейшовши лінію фронту в районі кордону Миколаївської і Дніпропетровської (біля Кривого Рогу) областей, вони потрапили в розташування радянських військ. А вже в серпні 1941 року Іван Тимофійович потрапив у діючу армію.

Велика Вітчизняна війна. Подальше життя

У вересні 1941 року дідусь та його товариші за рішенням воєнно–польового військкомату, який діяв на території Радянського Союзу, потрапили в діючу армію, в стрілкову дивізію *(Фото 8)*. Дід Іван був кулеметником. На початку війни (вересень – грудень 1941 року), коли радянські війська відступали, разом з ними відступав і дідусь.

Надзвичайно цікавим, але досить неприємним, був один епізод із життя Івана Тимофійовича. Одного разу, йдучи всім строєм на переформування, весь підрозділ потрапив під авіанальот німецьких літаків. Фашисти атакували весь стрій. Від великого переполоху солдати розбігалися хто куди. Багато було вбито і поранено під час цього нападу. Дідусь був в їх числі. В кінці листопада 1941 року дід Іван отримав поранення. Він потрапив у воєнний прифронтовий шпиталь. Після двох місяців лікування дідусь знову опиняється в армії. Але він вже не потрапляє в свою стрілову дивізію, свій батальйон. Оскільки він був спеціалістом з ремонту техніки, його скерували в ремонтний батальйон танкової дивізії. Так дідусь прослужив до 1943 року.

У 1943 році трапилася ще одна біда: діда Івана знову поранило. Він отримав важке поранення. Таким чином він потрапляє в Ташкент на лікування в шпиталь. Після лікування його скерували на нафтопереробний завод у цьому місті. Там він довгий час працює *(Фото 9)*.

В 1944 році він зустрів Лідію Сергіївну, яка згодом стала його дружиною.

Невдовзі закінчилася війна. Дідусь переїхав до Західного Сибіру, у Томську область, де почалося його мирне життя. У них народилося троє дітей: син (мій тато) і дві доньки. Коли він пішов на заслужений відпочинок, йому дуже хотілося повернутись на Батьківщину. В 1969 році вся сім’я переїхала до України. В 1997 році в рідному місті дідусь Іван пішов з життя.

Внесок у Велику Перемогу

Ціна Великої Перемоги – сльози, страждання, кров, смерть наших героїв–співвітчизників. Кожен з них віддав життя за рідну Україну! За вільний народ! За квітучі часи! Кожен хотів щось зробити для Великої Землі, аби жилося краще наступним поколінням.

Досліджуючи життя мого дідуся, я перенеслась у той час. Як було важко! Як страшно було! Навколо лише лихо, нічого втішного. Він пережив два поранення. Дідусь вижив, він витримав! І ще стільки поту вклав у свою працю. Адже треба бути справжнім Майстром своєї справи.

Пройшло багато років. Страшний час війни минув. Зараз ми лише згадуємо про той період зі смутком і болем у серці. Але щороку, 9 травня, ми відзначаємо День Великої Перемоги. Багато людей не замислюються над тим, які це були часи. Деякі ставляться до цього байдуже!

Але я знаю напевно: 9 травня – Великий День! У цей день багато разів перед очима пробігають страшні картини, які тільки можна уявити. Саме в цей день я відчуваю гордість за дідуся. Я знаю, що моя родина має героїчне коріння! Хоча цей день дійсно дуже сумний, але в моєму серці з жалем

поєднується радість. Радість за те, що Україна ВІЛЬНА і НЕЗАЛЕЖНА; радість за те, що в ній живе пам'ять про мого дідуся Івана *(Фото 10)*!

(Марк Бернес – Журавли).

Учень: Ми знову прийдемо до вічного вогню,
Рокам ніколи пам'яті не стерти
Про тих, хто пережив страшну війну,
І тих, хто залишивсь в обіймах смерті.
Ми знову прийдемо до вічного вогню...
І з нами прийдуть і онуки, й діти,
Щоб ветеранам до землі вклонитись,
Щоб вшанувати їхню сивину.
Нехай Господь дарує їм літа,
Тепло і затишок, щасливі дні безхмарні.
Нехай щороку зелень молода
Встеляє килимом стежки у завтра.

Учениця: 9 травня 1945 р. – 9 травня 2015 р. Між цими календарно–хронологічними датами проляже 70 років, виповнених епохальними подіями.

На рубежі кінця 80– х – початку 90–х років здійснилася багатовікова мрія, втілилася в життя надія української нації – Україна, як і інші республіки, стала назавжди справді незалежною, уповні самостійною, соборною Українською державою, яка обрала власний демократичний шлях розвитку до кращої долі, до входження у вільне цивілізоване світове співтовариство.

Учень: Велика Перемога оплачена великою ціною – життям мільйонів наших співвітчизників. Тому священним покликанням нових повоєнних поколінь нашої матері–України є збереження історичної пам'яті в усьому нашому суспільстві, створення глибокого правдивого наукового й художнього літописів безсмертного подвигу народів, які розгромили зловісні орди загарбників–претендентів на світове панування.

«Ніхто не забутий, ніщо не забуте!», – такий всенародний заклик–клятва уже понад піввіку живе і буде жити вічно.

Вчитель: Війна – це сльози, невинна кров, руїна, горе. Війна – це смерть. Нагла смерть. У пеклі Другої світової війни загинули мільйони людей. Земля втомилася від війн і наглих смертей... У віках залишиться великий подвиг народу, який зупинив чорну примару фашизму. І кожна людина на Землі має сказати «ні» війні. Бо великий подвиг дістається великою кров'ю...

У Європі буяє весна,
Зустрічаючи День Перемоги.
Ветеранам ще сниться війна
І жорстокі воєнні дороги...
Вже давно повернулись з війни
Ветерани на рідний Хрещатик,
Відродили державу вони
І навчили її захищати...

Ми сердечно вітаємо вас,
Ветерани війни світової!
Ви Європу творили для нас
З мирним небом над головою.
(В.Мельников)

Вічна пам’ять вершителям великого подвигу, нашим дідам і прадідам!
Хай спасенною буде земля наша від війни!
Відеоролик «День Победы»

Література

1. Герої твої Херсонщина. – Сімферополь: Таврія, 1980 – 304с.,
2. Тронько П.Т. Згадаймо всіх поіменно… – К. : Молодь, 2001. – 230с.
3. Сосюра В.М. Червона зима: Вибр.твори. – К. : Веселка, 1985. – 271с.
4. Березовський А.А. Монитор «Ударный» в боевом пути. –Черкаси: «Відлуння – Плюс», 2004. – 314с.
5. Коротецький А. Летопись Херсона. – Херсон: «Штрих», 2004. – 285с.
6. Котенков В.М. Херсонская городская книга памяти. – Херсон: «Приднепровье», 1994. – 275с.
7. Пламя над степью: сборник / [сост. Ю.К.Голобородько и др.]. Симферополь: Таврия, 1985. – 240с.
8. Дети войны Херсонщины. Воспоминания. – Херсон: Херсонська міська друкарня, 2012. – 248с.

Білик О. М., викладач,
Самбірський політехнічний ПЛ, Львівська обл.

ДОПОКИ ПАМ’ЯТЬ У СЕРЦІ НЕ ЗГАСА

Мета: вдосконалювати загальнонавчальні вміння учнів: працювати над доповіддю, виступати з повідомленням, вивчати додаткову літературу, формулювати та ставити питання доповідачу, виступати опонентом, складати рецензію на доповідь чи повідомлення; узагальнити та систематизувати знання учнів із теми; розвивати логічне мислення, вміння виділяти головне, узагальнювати факти та події; виховувати почуття патріотизму, поваги до людей, які пережили складні періоди української історії.

Форма заходу: учнівська конференція.

Пекельні цифри та слова
У серце б’ють, неначе молот.
Немов проклятий ожива
Рік тридцять третій.
Голод... Голод...
У люті сталінській страшній
Тінь смерті настала по стінах.

Сім мільйонів (Боже мій!)
Недолічила Україна.

Рекомендації щодо проведення виховного заходу

Учитель заздалегідь (за 2 – 3 тижні) ознайомлює учнів із тематикою та змістом конференції, формує групи, розподіляє обов'язки між учасниками груп. У ході підготовки вчитель надає допомогу учням у пошуку літератури, свідків подій та інших джерел інформації; у виборі напрямів діяльності, складанні плану роботи, основних запитань для опонентів, якщо такі передбачаються. Перед конференцією бажано провести консультацію, щоб перевірити готовність кожного учня, виправити недоліки. Конференція не має перетворитися на читання доповідей, заготовлених напередодні, тому слід активізувати діяльність усіх її учасників, а саме: залучити одного–двох співдоповідачів, які будуть доповнювати один одного, призначити опонентів, архіваріуса чи документознавця, оформлювача (художника), фотографа та інших учасників конференції, які зроблять її цікавою та насиченою. Клас можна об'єднати у вісім груп, кожна з яких має свою сферу діяльності:

Група 1 – **«пошуковці»** – знаходять очевидців подій, про які йтиметься на конференції, спілкуються і записують спогади свідків;

Група 2 – **«дослідники»** – працюють із письмовими джерелами (статті в газетах і журналах, монографії з теми), шукаючи в них відповіді на поставлені питання;

Група 3 – **«архівісти»** – підтверджують факти документами;

Група 4 – **«літературатурознавці»** – доповнюють відповіді однокласників та свідчення очевидців уривками з літературних творів, дають мовну характеристику слова «голодомор»;

Група 5 – **«фотокореспонденти»** – підтверджують факти фотографіями, оформлюють фотолітопис «Хроніка чорного року»;

Група 6 – **«опоненти» –** спростовують із позицій тогочасної офіційної влади факт існування штучного голоду та причетності до його організації комуністичної партії;

Група 7 – **«правознавці»** – на підставі коментарів до вже існуючих документів доводять, що голодомор був злочином держави проти народу;

Група 8 – **«фольклористи»** – збирають і наводять приклади усної народної творчості, які стосуються теми конференції.

Крім того, можна сформувати групу, яка відповідатиме за музичний супровід конференції, та групу художників, яка проілюструє почуте власними малюнками. В такий спосіб у проведенні конференції можна задіяти весь клас.

Хід заходу

І. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ.

ІІ. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

Учитель. Страшні тридцяті роки XX ст. Скільки горя та страждань принесли вони нашому народу! Люди змушені були пройти через знущання з

боку влади, зраду близьких, злиденність і постійний страх. Занадто багато випробувань випало на їхню долю. І сьогоднішня наша конференція стосується одного з них, голоду 1933 року, що отримав страшну назву ***Голодомор***.

Житницею називали Україну впродовж багатьох століть. Але влада по–хижацьки грабуючи її, не давали жити. 1933 рік став найчорнішим у літописі багатостраждальної української землі. У світовій історії не зафіксовано голоду, подібного до того, що випав тоді на долю України – однієї з найродючіших країн світу.

Голодомор 1932–1933 років – найбільша трагедія в історії українського народу. До цієї події прикута особлива увага не лише усіх громадян України, але й міжнародної спільноти.

Сам факт Голодомору довгий час замовчувався і навіть старанно приховувався. В Україні вперше голод 1932–1933 рр. почали визнавати лише в 1988 році. Тоді ж письменник Олекса Мусієнко вжив і саме слово «голодомор», яке швидко стало загальноприйнятим в українській публіцистиці, а з неї перейшло і до наукової історичної літератури.

Ми не повинні допустити, щоб події Голодомору згасли в історичній пам'яті. Голодомор 1932–1933 рр. – одна з ключових тем в новітній історії України. Що ж криється за страшним змістом слова «голодомор»?

ІІІ. СПРИЙНЯТТЯ ТА УСВІДОМЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ.

Історик–дослідник: Працюючи з довідниками і словниками радянських часів, я так і не знайшов тлумачення слова «голодомор». Є лексема «голод», яка трактується, як відсутність продуктів харчування у зв'язку з неврожаєм або іншим стихійним лихом, та «голодування» – випробовування голодом упродовж довгого часу або вкрай погане харчування. Отже, «голодомор» – поняття зі всіх боків складне: і за суттю, і за змістом, і як історичне явище, і як словниковий термін. З погляду граматики воно складається з двох слів: «голод» і «морити», буквально означає «морити голодом людей». Яке глибинне значення криється вже в одній назві того лиха, що спіткало Україну на початку 30–х років ХХ ст.!

Проблемне запитання учням:

– Як ви гадаєте, чому майже до початку 90–х років ХХ ст. поняття «голодомор» було відсутнє у словниках та довідниках?

Історик–дослідник: У радянські часи все, що стосувалося цієї страшної сторінки історії, було під суворою забороною. Селяни вмирали від голоду в ситуації цілковитої інформаційної блокади. Газети захлиналися повідомленнями про успіхи соціалістичної індустріалізації, репортажами про звитяжну працю на колгоспних ланах. Жахливі подробиці про голодомор, які інколи потрапляли в закордонну пресу, оголошувалися злісними вигадками буржуазної пропаганди. Слово «голод» заборонялося вживати навіть у документах партійних комітетів, які мали гриф «Цілком таємно».

У всі наступні роки згадка про голод 1933 року каралася 58–ю статтею Карного кодексу (антирадянська пропаганда). Необережно промовлене слово

могло відправити людину до концтабору. На XX з'їзді КПРС Микита Хрущов виступив з доповіддю про сталінські репресії. Поступово конкретні факти, що містилися в цій доповіді, стали надбанням широкої громадськості. Це були свідчення про масовий терор 1937 року. Проте голодомор в Україні Хрущов не згадував.

Численна українська діаспора в Канаді й США била в усі дзвони, щоб донести правду про голодомор до світової громадськості. Однак до українців довго не прислухалися. Тільки на 50–ту річницю голодомору світова громадськість звернула увагу на цю тему; діаспору нарешті почули, але їй не повірили, адже факти здавалися неймовірними.

У жовтні 1984 р. президент США Рональд Рейган підписав законопроект про заснування при Конгресі спеціальної комісії для *«виявлення причин голоду в Україні, інспірованого радянським урядом».* Для цього з бюджету виділили 400 тис. доларів. Комісія з шести істориків повинна була, користуючися доступними джерелами, в тому числі й архівними документами, вивезеними з СРСР гітлерівцями, вивчити «білу пляму» радянської історії.

Після приходу до влади М. Горбачова у Радянському Союзі почало побутувати таке поняття як «гласність». Проте інформація про Голодомор залишалася забороненою. А Комісія Конгресу США регулярно розсилала інформацію про свою роботу не тільки власному уряду, а й радянському посольству в Вашингтоні. Правду про голод уже не можна було приховати. У доповіді, присвяченій 60–річчю встановлення радянської влади в Україні, у грудні 1987 р., Володимир Щербицький, тодішній партійний керівник України вперше визнав факт голоду, але пояснив факт його неврожаєм. Порушення табу дало можливість історикам і журналістам вивчати й публікувати інформацію про цю проблему.

26 січня 1990 р. ЦК КПУ прийняло постанову *«Про голод 1932–1933 рр. на Україні та публікацію пов'язаних з ним архівних документів».* Незабаром після цього вийшла друком книжка *«Голодомор 1932–1933 років на Україні очима істориків, мовою документів».* Уперше в Україні було відзначено 60–ту річницю Голодомору, а восени 1995 р. під час вшанування трагічної події Президент України Леонід Кучма встановив своїм указом пам'ятний день, щоб правда про Голодомор завжди залишалася з нами.

28 листопада 2006 року був прийнятий Закон України «Про голодомор 1932–1933 років в Україні», в якому зазначається необхідність відновлення історичної справедливості, утвердження в суспільстві нетерпимості до будь–яких проявів насильства.

Отже, завдяки зусиллям українських і зарубіжних істориків голодомор перестав бути «білою плямою» нашої історії.

Учитель. Отже, сьогодні ми розглянемо наступні питання:

1. Чому голод називають штучним, якщо в 1933 р. дійсно були несприятливі кліматичні умови?

2. Чи можна вважати голод 1933 р. геноцидом українського народу?

3. Чому Україна стала полігоном із випробувань радянської моделі колгоспної системи?

4. На нашій конференції присутні опоненти, які вважають, що на представників радянської влади звели наклеп і хочуть переконати в цьому присутніх.

Опонент. Політика колективізації, що була спрямована на створення рівних умов господарювання для всіх верств сільського населення шляхом створення колективних господарств, наштовхнулася на протистояння найбільш заможної частини селянства – куркулів з їхніми приватновласницькими переконаннями. Вони підбурювали своїх односельців не вступати до колгоспів, чинити опір владі, приховувати від обліку реальні розміри врожаю, ховати зерно. У зв'язку з цим посівна кампанія 1932 р. була проведена на низькому рівні. До 20 травня було засіяно трохи більше половини всіх запланованих площ. Унаслідок неякісної обробки зернових культур частина посівів загинула. До того ж південні області України, які традиційно давали значну частину хліба в «український коровай», охопила посуха. Ситуацію ускладнювала безгосподарність у деяких колгоспах, де вплив куркулів був значним: вони підбурювали селян приховувати власне зерно, зперешкоджали ефективній роботі колективу. Вважаю, що перелічене переконливо свідчить про те, що голод 1933 року був результатом несприятливих кліматичних умов, а також неспроможності більшої частини селянства працювати не тільки для власних потреб, а й для потреб суспільства.

Учитель. Чи переконав нас опонент у тому, що голодомор був наслідком несприятливих умов?

Група дослідників, спираючися на матеріали підручника та досліджені джерела, сформулювала такі запитання:

1. Які основні причини голоду?
2. Чи можна було уникнути таких масштабів трагедії?
3. Чому партійні та державні діячі «не помічали» голоду в Україні?
4. Які факти свідчать про організований характер голодомору?

Ми запросили на конференцію правознавців, які, спираючись на правові норми та закони, дадуть юридичний коментар подіям, що розглядаються.

Правознавець. Історія будь–якої країни – це сукупність взаємовідносин людини та суспільства, громадянина та влади. Як часто ми чуємо слово ***«влада»***, але тільки інколи замислюємося над його змістом. Тоді як *«влада – це здібність та можливість виявляти визначальний вплив на діяльність, поведінку людей за допомогою волі, авторитету, права, насильства, політичного панування, системи державних органів».* Працюючи над розкриттям поняття, ми розглянули багато визначень. Але саме це твердження, що так підходить до сучасної характеристики тієї влади, яка панувала в країні протягом 70 років, ми знайшли в одному з найвагоміших офіційних видань радянських часів – Радянському Енциклопедичному Словнику. Отже, вже тоді

вчені, які укладали статті словника, розглядали радянську владу як насильство над поведінкою та діяльністю людей.

Ще далі йде видатний філолог С. Ожегов, який у «Словнику російської мови» розглядає владу як *«право і можливість розпоряджатися кимось або чимось, підпорядковувати своїй волі».* Але (хоч загалом я згоден з наведеними визначеннями) після перегляду сторінок вітчизняної історії у мене склалося власне визначення терміну: *«**Влада** – це перевага одних громадян держави над іншими. Вона базується на могутності перших, отже автоматично надає їм право диктувати країні своє бачення життя, безкарно порушуючи при цьому загальноприйняті норми і правила поведінки, а також закони держави».*

Слід також розібратися: хто ж такий громадянин? Повернемося до джерел, що вже цитувалися, С. Ожегов: *«**Громадянин** – це особа, що належить до постійного населення держави, користується захистом держави та наділена сукупністю політичних та інших прав й обов'язків».* І знову нам трапляються поняття, які необхідно пояснити. Але якщо з обов'язками ми більш–менш знайомі, то ось про права людини варто поговорити детальніше.

Права – це, по–перше, певні свободи людини, тобто її можливості діяти певним чином або утримуватися від певних учинків із тим, щоб забезпечити своє нормальне існування, свій розвиток, задоволення тих потреб, що сформувалися. По–друге, зміст і обсяг можливостей людини залежить насамперед від можливостей усього суспільства, тобто від рівня його економічного розвитку. І з цього боку права людини є явищем соціальним, вони «виростають» із самого суспільства. По–третє, ці можливості за своїми основними показниками повинні бути рівними, однаковим для всіх людей. Лише тоді вони є правовими. Тому можливості не повинні відчужуватися, відбиратись, обмежуватись.

Отже, ***основні права людини*** *– це певні можливості людини, які необхідні для її існування та розвитку в конкретних історичних умовах, що об'єктивно визначаються досягнутим рівнем розвитку людства і мають бути загальними та рівними для всіх людей.*

Становлення та визнання світовим співтовариством основних прав людини мало тривалу передісторію. Спочатку ідеї про наявність у кожної людини природних і невід'ємних прав, про необхідність їх публічного визнання та державного забезпечення знаходили прояв у законодавчих актах окремих держав. Найвиразніше це зафіксували такі акти, як: *«Декларація прав людини і громадянина»* (Франція, 1789), *«Білль про права»* (США, 1791). Після Другої світової війни необхідність забезпечення основних прав людини була визнана більшістю розвинених держав і знайшла своє відображення в «*Загальній декларації прав людини»* (1948). Але ухвалення цього документу відбулося пізніше, ніж подія, про яку ми сьогодні говоримо. І наші опоненти неодмінно цим скористаються, заявивши: *«Закони, що не існують, просто неможливо виконувати».* Тож ми зумисне будемо цитувати лише ті, положення, над якими вже працювали сталінські юристи (Конституція СРСР 1936 р.), або ж ті, що вже

були відомі та діяли у світі, супроводжуючи спогади очевидців правовими коментарями.

Учитель. Час надати слово очевидцям.

Історик–дослідник. *(Зі спогадів очевидців).* У 1933 р. моя бабуся, якій на той час виповнилось 10 років, проживала в селі Каданці Київської області. В їхній родині було семеро дітей. Щоб усіх прогодувати, батьки змушені були тримати велике господарство. Але на початку 1933 р. прийшли озброєні люди, родину розкуркулили, батька посадили до в'язниці. Забрали все, навіть стареньку швейну машинку, що сподобалася комусь з уповноважених. Мати, сміліва жінка, написала у Харків, де тоді перебував уряд України, запитуючи в листі, чи справедливо поводилися уповноважені з нашою родиною? Дивно, але незабаром надійшла відповідь, у якій місцевій владі було наказано протягом 24 годин повернути все господарям. Та було вже пізно, худоба й машинка щезли. А уповноважені прийшли знову, тепер уже по податки, сума яких була астрономічною. «Мені нема чим, та й вже нема за що сплачувати податки, – відповіла мати». Бабуся згадує: «Як вони шукали, немов нишпорки всюди лазили, а коли не знайшли нічого, вигнали серед зими всю сім'ю з хати в землянку. Тавро куркульської родини причепилося до нас міцно, і кожен колгоспник уважав за потрібне познущатися, боляче образити. Якось, коли рано навесні ми з братом йшли до родичів у сусіднє село, колгоспний бригадир, перестрівши нас на дорозі, забрав останні сорочки та фуфайки, залишивши нас роздягненими на морозі».

Правознавець *(коментар з використанням документу).* Право народу на недоторканність особистості, житла, паперів і майна не може порушуватися невмотивованими обшуками чи арештами. Ордери на обшук чи арешт не будуть видаватися без достатніх підстав, підтверджених присягою. Такі ордери повинні вміщувати докладний опис місця обшуку, а також осіб чи майна, що підлягають арешту... *(Білль про права 1791 року, США).*

Історик–дослідник. *(Із спогадів очевидців).* Пригадує моя бабуся, Графова Тамара Федорівна, 1918 року народження, мешканка села Кирилівки Кіровоградської області:

«Мій батько був простим селянином, на шиї якого «сиділи» дружина, шестеро дітей і стара мати. Пізно восени 1932 р. стали приходити уповноважені й забирати все, що бачили. Вони встигли побувати скрізь: у хаті, в хлівах, у погребі, жодна щілина не випадала з їхнього зору, все обшукали. Після таких візитів у хаті не залишилося ані крихти. Родина жила сутужно: їли траву, кропиву, лободу, листя з дерев, про хліб зовсім забули. Молодші діти без кінця пропадали в лісі чи посадках: ловили їжаків і ховрахів. З них мати варила якусь страву «з м'ясом». Тієї зими тільки в нашій родині померло четверо».

Правознавець *(коментар з використанням документу).*

«Стаття 17. Оскільки власність є право недоторканне, то ніхто не може бути позбавлений її інакше, як у випадку встановленої законом безперечної

необхідності та за умови справедливого попереднього відшкодування» *(Декларація прав людини і громадянина 26 серпня 1789 р., Франція).*

Історик–дослідник. *(Із спогадів очевидців).* Спогади бабусі Пінчук Надії Василівни, 1922 року народження, яка під час Голодомору мешкала у селі Рубанах Київської області:

«Мій батько – Василь Пінчук, мав вісім гектарів землі та восьмеро дітей. Радив йому якось добрий товариш: «Іди до колгоспу, а то буде тобі погано». Поки батько роздумував, прийшли нас розкуркулювати. Двох коней, корову, курей, овець, віз і борони відтягли до колгоспу. Не посоромились навіть скатертину зі столу зняти. У мами, Феодосії Луківни, були довгі товсті коси. Уповноважений схопив її за коси і почав трясти: «Ти у волоссі золото ховаєш». Найстрашніший спогад, як померли батько і сестра. Ми усі спали на підлозі в хаті, підстеливши трохи сіна. Ранком я прокинулася, а вони вже мертві. Дуже страшно було дивитися на голодних дітей. Вони опухли, шкіра на розпухлих тільцях тріскалася й звідти бігла вода. Старший брат вже не міг ходити, лежав на печі. Він попросив, щоб я принесла йому води, але я щось робила і пішла по воду не одразу. А коли принесла, він уже помер. Тож почуття провини мене переслідує все життя. З усієї нашої родини живою залишилась я одна».

Правознавець. *(Коментар з використанням документа).*

«Стаття 19. Ніхто не може бути позбавлений найменшої частини своєї власності без його на те згоди».

«Стаття 14. Ніхто не може бути засуджений інакше, ніж після вислуховування його пояснень, після виклику в законному порядку і тільки в силу закону, опублікованого до скоєння порушення» *(Конституція Франції від 24 червня 1793 р.).*

Літературознавець.

Цей сніг, як сон, прийшов – розтане,
Здимить і в хмару перейде...
Весна.
Село лежить в тумані.
Голодний рік.
Голодний день.
Іде – не йде, повзе по мертвих,
Й хвалить Бога – хоч повзе.
Весняний дух живий – не спертий
До сонця зводить все живе.
Й воно і молиться, і плаче,
Й радіє сонцю і воді.
Якби він знав, коли б побачив,
Сини ростуть на лободі.
Сини Радянської держави!
Та знає вождь, усе він знає...
У вус всміхається лукаво:

В Москві весна. Його весна!
В селі весна повзе на ліктях,
Повзе по мертвих і живих.
В долоні сонце ловлять діти,
Що дзвінко капає зі стріх...

М. Будлянський, «Весна»

Фотокореспондент. Ми хочемо проілюструвати все почуте фотографіями, знайденими нами у виданнях, присвячених Голодомору. З цих документів ми створили фотолітопис «Хроніка чорного року», який допоможе нам реально усвідомити весь жах, який відбувався в Україні. *(Демонструється фотолітопис).*

Історик–дослідник. *(Із спогадів очевидців).* Григорій Гутко, 1918 року народження:

«Мій батько до колективізації був заможним селянином. Під час колективізації його господарство було розорене: землі передані колгоспу, коней кудись повели, батька забрали з собою уповноважені. Мати померла під час пологів, тому все дитинство я провів у родині батькового брата. Дядька незабаром заарештували, навіть не пояснюючи причини. Просто прийшли міліціонери і наказали йти разом з ними. «Годувальницею» великої родини стала тітка Феодора, яка після арешту чоловіка сама залишилася з п’ятьма дітьми. Коли діти почали пухнути, тітка пробила цвяхом дірку в задній стінці колгоспної комори, з якої тоненьким струмочком сипалося зерно. Набравши жменьку, тітка замащувала дірку глиною і маскувала гіллячками. Вдома вона розмелювала зерно на борошно і ночами у підвалі пекла млинці. Щоб перебити хлібний запах, який могли почути сусіди, вона палила гуму. Завдяки цим крадіжкам наша родина, єдина з усього села, вціліла повністю. Дядько повернувся років за п’ять, а батька я більше так і не бачив».

Правознавець. *(Коментар з використанням документа).* «Політика радянської влади повинна бути спрямована на дійсну допомогу бідняцьким і середняцьким елементам селянства у справі піднесення їхнього матеріального добробуту, господарства, політичного і культурного росту” *(з постанови III з’їзду Рад СРСР).*

«Ніхто не може підлягати звинуваченню, затриманню чи арешту інакше, ніж у випадках, передбачених законом і при дотриманні форм, прописаних законом. Той, хто... видасть довільний наказ, приведе його до виконання або накаже його виконувати, підлягає покаранню». *(Декларація прав людини і громадянина. 26 серпня 1789 р., Франція).*

«Люди народжуються і залишаються вільними та рівними в правах... серед яких право на життя та свободу» *(Декларація прав людини і громадянина. Франція).*

Літературознавець.

Хоч би світало... Мамо, хліба!
Підвівся батько – замовчи!

Коло вогню в вагони збились
І мруть голодні втікачі.
І дим їм очі виїдає.
Мороз проходить аж в кістки.
А за вагоном крик і гомін,
Обмін, торгівля і свистки.
В лахмітті, в скорбі, у болячках
Зігнулась мати. В щось дитя
Уткнула, та й все: нумо спати
Навік заснуло б ти ... Життя!
Прийшла сюди, а голод з нами,
Й нема людей поміж людей.
Ти чув!... Недавно десь тут жінка
Зварила двох своїх дітей...
Одскочив батько: – Божевільна!
Мовчи! Мовчи! Для чого це?
Схопилась мати й закричала,
А батько плюнув їй в лице.

П. Тичина, «Голод»

Учитель. Ми вислухали свідчення очевидців – дивом уцілілих свідків тих далеких років. А чи можуть підтвердити ці свідчення історики–документалісти?

Історики–документалісти. На січневому (1933 року) Пленумі ЦК ВКП(б) Сталін, підбиваючи підсумки першої п'ятирічки, заявив: «Ми, безперечно, досягли того, що матеріальне становище робітників і селян поліпшується з року в рік. У цьому можуть сумніватися хіба що тільки запеклі вороги Радянської влади». А 19 лютого, на Першому з'їзді колгоспників–ударників «вождь» доповнив: «Ми добилися того, що, увійшовши в колгоспи і користуючися кращою землею й кращими знаряддями виробництва, мільйонні маси бідняків, які раніше жили впроголодь, стали тепер людьми забезпеченими».

І це говорилося в той час, коли голод в Україні набув велетенських розмірів. Намагаючись урятуватися, тисячі селян ішли до міст, де навесні скасували хлібні картки і можна було купити хліб, чи прагнули вибратися за межі України. Але дороги, що вели до міст, були заблоковані, ними від села до села блукали сотні родин з дітьми, не сподіваючися, що хтось захистить і дасть притулок. Та й хто міг захистити селян, порушивши при цьому директиву ЦК ВКП(б) та РНК «У зв'язку з масовим виїздом селян за межі України» від 23. 01. 1933 р.: негайно вжити у кожному районі рішучі заходи до недопущення масового виїзду одноосібників та колгоспників... Вжити заходів по припиненню продажу квитків за межі України селянам і тим, хто не має посвідчення РВКів про право виїзду».

А уряд наче затягував на шиї зашморг, приймаючи чергову постанову: «Припинити зовсім харчування за рахунок продовольчої допомоги працездатних колгоспників чи одноосібників, хоч і тих, які потребують» *(3. 03.*

1933). Щоб приховати правду про голод в Україні, була дана вказівка спростувати свідчення про голод, які з'являлися на Заході, і не допускати ніякої допомоги з боку іноземних держав. Жителі прикордонних з Україною областей Польщі зібрали сотні тисяч тонн пшениці, але їх затримали на кордоні, не впустили в Україну. Навіть у гітлерівській Німеччині «Товариство допомоги голодуючим німцям СРСР» стало надсилати в Україну посилки та грошові перекази, але політвідділи тих місцевостей, куди вони надходили, конфісковували надходження. Цікаво, що, прагнучи спростувати повідомлення про голод у СРСР, радянське керівництво не припиняло імпортувати хліб за кордон. Тільки у 1932 р. було вивезено 5,2 млн. т.

IV. ПІДСУМКИ КОНФЕРЕНЦІЇ.

Учитель. Гадаю, що доказів уже досить. Час робити висновки з почутого та знаходити відповіді на наші проблемні питання.

Історик–дослідник. Голодомор 1933 р. був спланований Комуністичною партією та Радянським урядом, який: а) не знизив темпів хлібозаготівель, незважаючи на несприятливі кліматичні умови та низький урожай; б) фізично ослабив і знекровив селянство насильницькою колективізацією та розкуркулюванням заможних селян; в) за ідеологічними гаслами соціалістичної системи не звертав уваги на життя конкретних громадян своєї країни; г) замовчував реальні масштаби голоду й не зробив нічого, щоб йому запобігти, а коли голодомор уже розпочався, не вжив заходів, щоб зменшити кількість жертв шляхом надання допомоги; д) репресивними заходами знищив усіх, хто акцентував увагу на факті голоду; е) під час жахливої трагедії голодомору не припинив вивозити хліб за кордон замість того, щоб врятувати за допомогою цього хліба власний народ; є) приховав від світової спільноти факт голоду в Україні й не прийняв допомоги від Заходу.

Отже, ми маємо повне право стверджувати, що Голодомор 1933 р. був геноцидом проти власного народу.

Правознавець. Я вважаю, що на цю страшну трагедію український народ був приречений за його небажання відмовитися від права на власність і «добровільно» вступити до сталінських колгоспів. Саме в Україні опір колективізації був чи не найбільшим. За це керівництво СРСР і прирекло непокірний народ на голодну смерть.

Учитель. Кажуть, що смерть однієї людини – це трагедія, а смерть тисяч або мільйонів – це статистика. Жахлива статистика. Світ мав би розколотися надвоє, а земля перевернутися від того, що було на ній на початку 1930–х. Але світ не розколовся, і ми зі своїми тривогами, сподіваннями, надіями ходимо по безлічі доріг, що пролягли по цій землі. Серед них – дорога Пам'яті. Пізнавши історію своєї країни, ми майже через 70 років знову ступаємо на неї. Давайте хоч і з великим запізненням, але все–таки пом'янемо хвилиною мовчання тих великомучеників нашої історії, які стали жертвами небаченого в історії людства Голодомору. *(Хвилина мовчання).*

Історія має властивість повторюватися. Тому уникнути в майбутньому таких трагедій – ваше завдання. Ми зможемо не допустити жахливих повторень тільки тоді, коли усвідомимо, що було з нами колись. І досі ще болить незагоєна рана мільйонних утрат, ще й досі хворобливо запалюється пам'ять тих, хто дивом залишився в живих після того жахливого року. Україна досі змиває кров безвинних жертв, оплакуючи своїх синів і доньок. Багато горя довелося винести нашому народові, який, як ніхто інший, заслужив право на велике й безмірне щастя.

Література

1. Народна Книга–меморіал «33–й: Голод» / упоряд.: Л. Б. Коваленко, В. А. Маняк. – К. : Рад. письменник, 1991.

2. Голод 1933 р. в Україні / упоряд. Ю. С. Семенко. – Дніпропетровськ ; Мюнхен. – 1993.

3. Хандрос Б. Смертні листи : докум. повість / Б.Хандрос. – К. : Дніпро. 1993.

4. Соловей Д. Голгота України. Московсько–большевицький окупаційний терор в УРСР між Першою і Другою світовою війною / Д.Соловей – Дрогобич : Відродження. 1993. – Ч. 1.

5. Неоголошена війна (спогади свідків, архівні документи та роздуми сучасника про голодомор 1932 – 1933 років) / упорядн. В. Тимофєєв. – Тернопіль : Збруч. 1993.

6. Кононенко О. Біла книга / О. Кононенко // Дзвін. – 1990. – № 2.

7. Кульчицький С. Причини голоду 1933 року в Україні (по сторінках однієї забутої книги) / С. Кульчицький // Історія України. – 2003. – № 42. – С. 1–10.

8. Кульчицький С. Для комуністів переосмислення суспільством історії України – це політична смерть. Кому ріже очі правда про Голодомор / С. Кульчицький // Україна молода. – 2006. –14. грудня. – С. 5.

9. Кульчицький С. Голодомор – не просто страшна трагедія, а злочин. Злочини ж треба кваліфікувати / С.Кульчицький // Україна молода. – 2006. –28 листопада. – С. 5.

10. Музиченко Я. Табу на Голодомор у «постпомаранчевій» Україні? / Я. Музиченко // Україна молода. – 2006. – 25 листопада. – С. 6–8.

11. Музиченко Я. Голодомор і Голокост: погляд з Америки / Я. Музиченко // Україна молода. – 2006. – 18 серпня. – С. 8–9.

12. Музиченко Я. Реквієм невідомості? / Я. Музиченко // Україна молода. – 2006. –24 листопада. – С. 6.

13. Сидорук А. Як скресла крига неправди й забуття / А.Сидорук // Україна молода. – 2006. – 2 листопада. – С. 8–9.

14. Сидорук А. Голодомор: коли Україна й світ визнають правду? / А. Сидорук // Україна молода. – 2007. – 6 лютого.– С. 8–9.

15. Сидорук А. Штучний голод 1933 року в Радянській Україні: що сталося й чому? / А.Сидорук // Україна молода. – 2007. – 20 k.njuj. – С. 8–9.

16. Лебідь Н. Голодомор без лапок / Н. Лебідь // Україна молода. – 2006. – 17 листопада.– С. 8–19.

17. Сриберко В.Смак листя пам’ятає досі мама / В.Сриберко // Україна молода. – 2006. –23 листопада. – С. 11.

Владика Н. І., викладач,
Самбірський ПЛ сфери послуг, Львівська обл.

КРАСА ДЕРЖАВНИХ СИМВОЛІВ

Захід відбувається в актовій залі. Приміщення прикрашено рушниками, кетягами калини, квітами. На сцені, на видному місці, стоїть синьо–жовтий прапор – Державний Прапор України. Над ним прилаштовано велике зображення тризуба – Державний Герб України. Поруч із прапором стоїть невеликий столик, укритий вишитим рушником, на ньому –глечик із житнім колоссям, квітами волошки і маку. Поруч із глечиком лежить хліб, прикрашений кетягами калини. Біля бічної стіни залу влаштована виставка «Історія державних символів».

Звучить спокійна музика.

1–й учень (*на фоні музики*).

Ти не тільки там, де княжий Київ,
Де горять тисячоліть хрести.
Україно, ти наче мрія,
Що її чужим – не досягти!

2–й учень.

Ти живеш у гуркоті турбіни,
У гнізді орлинім на шпилі,
І у слові першому дитини,
І у надрах нашої землі.

3–й учень.

Ти в усіх країнах, Україно,
В образі нестримного крила,
Бо усюди є така людина,
Що тобі на вірність присягла.

Музика стихає.

Ведуча. Національні символи в усіх народів і в усі часи були відображенням високого духу нації, його своєрідним генетичним кодом. А прагнення людини дізнатись про історію своєї держави, про витоки її формування завжди було ознакою високодуховної та патріотичної особистості.

Ведучий. Наша сьогоднішня зустріч буде присвячена тим символам України, за якими її впізнає весь світ. Це – Державний Прапор, Державний Герб та Державний Гімн. Історія цих символів стала невід’ємною частиною історії нашої Батьківщини. Вони були не просто обрані урядом та затверджені парламентом країни, ні – вони були вистраждані багатьма нашими

співвітчизниками, які боролися за святе право людини — пишатися своїм народом, своєю мовою, своєю культурою.

4–й учень.

О, прапор наш, Вкраїни стяг шовковий,
Як сяєш ти в повітрі золотім!
І хто б сказав, скільки страждань і горя
Блищать слізьми у полиску твоїм.

5–й учень.

А скільки щастя в полиску яскравім,
Скільки в нім віри, сонця і знань
До правди і сили, до міцної волі,
Скільки посвят і великих поривань!

6–й учень.

Як маєш ти! У лопоті шовковім
Палкі, таємні шелести вогню.
Й шумлять в тобі козацькії хоругви,
Що в бій несли Пречисту Покрову!

7–учень.

В твоїх складках двобарвної тканини
Є дух боїв і гостре слово лез.
А разом – мир і правда України.
Простори нив і моря синій плес.

8–й учень.

О, стягу наш, освячений стражданням,
О, гасло чину й забуття.
В майбутнім хай тобі буде надбанням
У наших вчинках розум і завзяття.

Ведуча. Прапор як символ об’єднання людей виник ще за античних часів і набув поширення в Європі в середні віки. Прапор Руської землі мав червоне поле із зображенням на ньому золотого тризуба або двозуба. А полотнище Галицько-Волинського князівства виготовлялося з тканини блакитного кольору й мало за герб зображення золотого лева.

Ведучий. Продовженням розвитку історії прапора України стало XVIII ст. На знаменах Київського, Чернігівського та Лубенського полків на синьому або блакитному тлі проступали золоті та червоні хрести й інші знаки.

Ведуча. А вже з XIX століття жовто-блакитний прапор наполегливо заявляє про себе. Так, у 1848 році мешканці Львова підняли на міській ратуші український національний прапор, і австрійська влада була змушена прийняти цей виклик нашого народу. Вона дозволила українцям використовувати жовто-блакитну символіку.

Ведучий. А 22 березня 1918 року Законом про Державний Прапор Української Народної Республіки було остаточно затверджено форму й кольори нашого прапора. Ініціатором прийняття цього важливого закону був

М.С.Грушевський. ***Після перевороту гетьмана Павла Скоропадського жовто- блакитний прапор було замінено на синьо–жовтий.*** Саме таким і дійшов він до наших днів.

Ведуча. Потім були довгі десятиліття боротьби нашого народу за те, щоб український стяг посів належне йому місце – замайорів над Києвом, над усією Україною.

У наш час уперше синьо–жовту стрічку, прикріплену до одягу, використали львів'яни під час мітингу 12 березня 1989 року. А згодом маленькі блакитно–жовті прапорці затріпотіли в руках учасників «живого ланцюга».

22 січня 1990 року. Узявшись за руки в містах, селах і вздовж великих трас, наші земляки символічно об'єднали Західну і Східну Україну, продемонстрували таким чином свою єдність, як народу.

Ведучий. А перший національний прапор для Києва пошила львів'янка Наталя Кареліна-Лучко. Він був піднятий на щоглі біля будинку Київської міської ради 24липня 1990 року. Синьо–жовтий прапор для будинку Верховної Ради України урочисто підняли 4 вересня 1991року.

9–й учень.

Прапор – це державний символ,
Він є в кожної держави;
Це для всіх – ознака сили,
Це для всіх – ознака слави.
Синьо–жовтий прапор маєм:
Синє – небо, жовте – жито;
Прапор свій оберігаєм,
Він – святиня, знають люди.
Прапор свій здіймаєм гордо,
Ми з ним дужі і єдині,
Ми навіки є народом
Українським в Україні.

Ведуча. Другий символ України – це її герб. Історія нашого Державного Герба сягає сивої давнини. Спочатку герби карбували на княжих грамотах і монетах.

Ведучий. Учені–історики вважають, що колись тризуб був знаком родових старійшин чи племінних вождів. А згодом його зображення стали використовувати як тавро.

За давньогрецькою міфологією бог морів Нептун тримав у руці тризубець. Інші древні перекази свідчать, що жовта і блакитна фарби були символами легендарної Атлантиди, нащадками якої вважали себе наші далекі пращури. Існує версія, що тризуб символізує так звану Трійцю Життя: Мудрість, Знання і Любов.

Ведуча. Найперші спогади про тризуб, як символ держави, ми знаходимо на території України. Вони датувалися першими століттями нашої ери в Боспорському царстві й використовувалися як родові знаки боспорських царів.

У VI–VIII ст. цей знак знаходимо на Полтавщині та Київщині. За княжих часів тризуб почав набувати сучасної форми. Так, на деяких давніх і середньовічних храмах збереглися знаки у вигляді тризуба. А в XV–XVI ст. тризуб зустрічається в Україні як складовий елемент геральдичних знаків окремих знатних династій та родів.

Ведучий. Після 1652 року гетьмани та козацтво України, хоч і під наглядом Російської імперії, але все ж таки самостійно розвивали свою національну культуру й продовжували традиції використання нашої національної символіки. Тризуб був визначальною ознакою на хоругвах козацьких полків.

Ведуча. Протягом століть тризуб був поширеним знаком по всіх князівствах Київської Русі, за тривалий час він зазнав певних змін, але все–таки зберіг свою первісну основу в зображенні. На сьогоднішній день відомо аж понад 200 різновидів тризуба. Дослідники походження цього знака висловлюють багато думок щодо його суті. Існують припущення, що тризуб символізує єдність Бога–Отця, Бога–Сина та Бога–Духа Святого.

Ведучий. Сучасний герб України символізує спорідненість поколінь, мир і творчу працю. У наш час тризуб став і символом відродження Батьківщини та її традицій, продовженням славних сторінок нашої історії. Тризуб як малий герб суверенної України був остаточно затверджений Верховною Радою 19 лютого 1992 року.

9–й учень.

Як птах золотий в переливах,
На прапорі грає, горить.
Це знак наш, це фабрики й ниви,
Це символ, що будемо жить.

10–й учень.

Це хліб наш, вугілля і цукор,
Степи плодовиті, моря…
Це в праці змозолені руки,
Що подвигом завжди горять.

11–й учень.

Це наша любов, наша мужність,–
Вогняний порив боротьби,
Це наша згуртована, дружня,
Це пісня нової доби…

10–учень.

Це юність, це клич покоління,
Що йдуть крізь життєву грозу,
Це слава твоя, Україно, –
Золотий непокірний Тризуб!

Ведуча. Гімн – це урочистий музичний твір. Літературною основою гімну є твір, сповнений символікою і високим пафосом. Від будь–якої іншої пісні

гімн відрізняється урочистою мелодією розміреного, частіше маршового характеру. Поняття «гімн» протягом віків змінювалося. У Стародавній Греції гімнами називали пісні, присвячені визначним подіям, героям і богам. У часи середньовіччя були поширені духовні гімни, а в період визвольної боротьби гімни виконували роль бойових, закличних пісень.

Ведучий. У наш час гімн є символ тієї чи іншої держави. Походження гімну України також доволі цікаве. Слова урочистої пісні «Ще не вмерла Україна» написав у 60–х роках XIX століття Павло Чубинський – український поет, фольклорист і етнограф.

Текст був написаній за півгодини у 1862 році в Києві на вулиці Великій Васильківській, 122, у домі купця Лазарєва, де автор квартирував. Уперше текст твору був надрукований у грудні 1963 р. у четвертому номері часопису «Мета». Він швидко розійшовся в рукописах і друкованих текстах. Спочатку його навіть приписували перу Тараса Григоровича Шевченка.

Ведуча. На музику вірш майбутнього гімну поклав композитор Михайло Вербицький. На жаль, доля гімну України також була нелегкою. За виконання цього твору наші співвітчизники переслідувалися радянською владою, потрапляли до в'язниць. І лише 29 січня 1991 року в місті Бориспіль його виконанням було урочисто вшановано пам'ять Павла Чубинського.

А 16 січня 1992 року Верховна Рада України затвердила гімн як Державний Гімн України, трохи змінивши слова «Ще не вмерла Україна і слава, і воля» на « Ще не вмерла України ні слава, ні воля».

Ведучий. Державний Гімн України звучить і під час церемонії підняття Державного Прапора на щоглі. Під час звучання гімну України слід пам'ятати, що *присутні мають встати й віддати належне головній пісні держави: цивільні – покласти праву руку на серце, військові – віддати честь.* Усі мають стояти лицем до прапора України.

Ведуча. Так давайте і ми зробимо теж саме і вшануємо символи нашої вільної Батьківщини.

Звучить аудіозапис Державного Гімну України. Усі глядачі та учасники заходу встають, слухають гімн.

Звучить лагідна музика. Виходять учні – читці.

1–й учень.

Любіть Україну, як сонце любіть,
Як вітер, і трави, і води,
В годину щасливу і в радості мить,
Любіть у годину негоди!..

2–й учень.

Любіть Україну у сні й наяву,
Вишневу свою Україну,
Красу її, вічно живу і нову,
І мову її солов'їну.

3–й учень.

Любіть у коханні, в труді і в бою,
Як пісню, що лине зорею,
Всім серцем любіть Україну свою, –
І вічні ми будемо з нею.
Виховний захід закінчується оглядом виставки.

Кальчук Г. В., викладач,
ВПУ № 71 м. Кам'янка–Бузька, Львівська обл.

ЛІТЕРАТУРНО–МУЗИЧНА КОМПОЗИЦІЯ, ПРИСВЯЧЕНА ГЕРОЯМ КРУТ

Виховна мета: збереження історичної пам'яті, виховання патріотизму, любові до України на прикладі героїчного минулого української нації.

Сцена святково і урочисто прибрана.

***Дівчина** в національному одязі із чорним шарфом.*

Народе мій, тебе чужинська сила віки гнітила, кров твою пила, топтала душу, землю попелила, співучу мову нищила до тла. Улюблений і щирий мій народе, не зрадь могил згорьованих борців. Вони, зазнавши мору і колючок дроту, не дожили до заповітних днів.

Ведуча: В історії України є дати, які ніколи не забуде ні сьогоднішнє, ані наступне покоління.

29 січня у нашому національному календарі – це день жалоби. Крути... «Українські Термопіли»... Символ героїзму і відданості нашого юнацтва і символ національної трагедії. Геройську смерть прийняли українські юнаки під Крутами і заслужили вічну славу і пам'ять. Подвиг їх значимий тим, що в бій їх вела любов до рідної землі, до рідного народу. Свій подвиг вони здійснили у вашому віці.

Ведучий: Тим, хто в боротьбі за волю і кращу долю України не дожив до сьогоднішнього дня, хто спить у відомих і безіменних могилах, розкиданих по рідній та чужій землі, присвячується.

В української нації є такий святий звичай. У день поминання і жалоби запалювати свічки. Тож нехай наш зал сьогодні стане поминальним храмом.

(*Юнак запалює свічки. Звучить пісня « Поминальні свічки»).*

Ведуча: 1917–1918 роки були надзвичайно важкими для утвердження української державності. Центральна Рада в складних умовах прифронтового життя не мала сил стабілізувати становище в країні. Цим вирішила скористатися більшовицька Росія на чолі з Ульяновим–Леніним. Розлючена невдачею антиукраїнського заколоту і провалом виборів до Всеросійських Установчих зборів, поставила Центральній Раді ультиматум, вимагаючи цілковитого підкорення. Одночасно вже 7 січня 1918 року за наказом Леніна почалось формування війська для війни проти України. На нашу Батьківщину було послано чотирьохтисячну армію, що складалася в основному з матросів

балтійського флоту. Ворожа армія поступово окупувала Лівобережну Україну і наближалась до Києва, який обороняти не було кому.

Ведучий: У цей важкий час Центральна Рада приймає свій **IV Універсал**, в якому проголошує: «Народе України! Твоєю силою, волею, словом утворилася на українській землі вільна Українська Народна Республіка. Здійснилася давня мрія твоїх батьків, борців за волю і право робітничого люду! Закликаємо всіх громадян самостійної УНР непохитно стояти на сторожі добутої свободи і прав нашого народу й усіма силами боронити свою долю від усіх її ворогів».

Вірш Б. І. Антонича «У січневе свято».

Рік вісімнадцятий – надії і тривоги –
Родився в куряві надхненних, віщих бур,
Не маки – це стяги квітчались на дорогах,
І військо піднімалося на шляхах, як мур.
Рік вісімнадцятий – тривоги і надії,
Здіймався в сяйві здійснених, прадавніх мрій,
І Київ, місто над містами, знов завії,
І війни зустрічав, полки відважні й бій.
Нові бійці, вони – поети виступали.
Вночі Грушевського схилялась голова.
Коли складав рядки нових універсалів
І змістом буряним запалював слова.
Такі близькі, й далекі, й прагнені до болю,
1 найдорожчі, й надуживані найбільш;
Вона – одна і самостійна, правда й воля –
Слова, що палять і п'янять мов темний хміль.
Горіння літ, що буйним спалахнули валом,
Коротку славу, що дзвеніла по землі,
Згадаймо мовчки й перед тінню днів минулих,
Задумавшись хвилину, чола похилім.

Ведуча: Тим часом на Київ насувалися більшовицькі орди сумнозвісного царського полковника Муравйова, якого згодом більшовики і знищили. Центральна Рада звернулася із закликом до жителів Києва стати на захист рідного міста.

На цей заклик відгукнулися студенти Київського університету та старшокласники Української Кирило–Мефодіївської гімназії. Прагнучи захистити молоду Україну, що лише ставала на ноги, організували курінь Січових стрільців. Це була молодь, яка не мала в душі сумнівів і вагань, в якої слово не розходилось із ділом. Багато хто з них утік з дому, щоб уникнути тяжкого прощання з батьками. Більшість з них ніколи перед тим не тримала рушниці в руках. Молодь пройшла лише семиденну підготовку. Одержавши наказ, загін у кількості понад 300 чоловік виїхав у вагонах у напрямі Бахмача.

Ведучий: Очевидець розповідає: «Багато доводилося бачити військових потягів, але, здається, в жодному з них не співалося стільки пісень, не можна було почути стільки дотепів і жартів. Думок про небезпеку не було, як і не було розмов про можливість поразки». Найстаршому з них було – 23, а наймолодшому –15 років.

Ведуча: Ранок 29 січня 1918 р. Крути – залізнична станція на Чернігівщині. Тут відбувся перший і останній бій студентського куреня Січових стрільців. У глибокому снігу, при 15 градусному морозі, в своїх благеньких шкільних шинелях, залягли юнаки в лаву. На місцевості не було жодного укриття. Назустріч їм, як чорне гайвороння, посунули банди червоних матросів. Спянілі від крові, вони щільним колом розпочали наступ. Ворогів було більше ніж удесятеро, вони були озброєні у десятки разів краще. Атака йшла за атакою. Більшовики не чекали такого шаленного і впертого опору.

Вірш Петра Шкраб'юка «Бій під Крутами».

Супроти хижої навали,
Супроти смерті – в стужу й сніг–
Ось тут вони, ось тут стояли,
І всього жменька – триста їх.
Стихали Києва хорали.
Його заслін – ці юнаки.
Ось тут редут,
Ось тут вмирали,
Приймали кулі і штики.
І пам'яттю не обминути
Останній бій, останній крик.
Ці Фермопіли – наші Крути,
А Берестечко – їх двійник.
Ген визирала мати сина.
Дівчата в'яли на порі.
Лиш червонилася калина
Ще дужче в кожному дворі.
І не уславлені спартанці,
А хлопці з роду відчайдух –
Ці гімназисти, ці повстанці...
Ось тут їх непоборний дух.
І слава їх встає не вмерши,
Ятрить крізь відстані і час.
Було їх триста... Триста перший –
І ти, і я, і кожен з нас.

Ведучий: Вороги були впевнені, що ніхто їм не заступить шлях на Київ. Та молоді добровольці зустріли їх вогнем. Заговорили довгими чергами кулемети, поливаючи ворогів свинцем, мали вони значні втрати, але за першою ворожою атакою накочувалася друга, третя... Проте українська юнь витримала цей

цілоденний бій. Січові стрільці падали під кулями, але не відступали, молоді герої в останньому розпачливому відрухові кидалися в атаку на переважаючого ворога і гинули.

Здурілі від «ізмів», сп'янілі від крові,
Дітей українських січуть до пахвин
Страшні яничари, що вбити готові
І батька і матір – такий у них чин.

Ведуча: Один з очевидців писав пізніше про цей бій так: «П'ять годин безперестанку студентський курінь стримував червоні лави, сам будучи під градом куль і гранат... Московські багнети безжально кололи груди юнаків, їхні голови розбивали прикладами рушниць, добивали поранених. Бій скінчився. Жодного полоненого ворог не взяв.

Ще юнаки, ще майже діти,
А навкруги і смерть, і кров
На порох стерти, перебити.
Іде на Київ Муравйов.
Полків його не зупинити,
Та рано тішаться кати
Коли стають до зброї діти
Народ цей – не перемогти

Учень читає вірш Міри Гармаш «29 листопада 1918 року».

Вони йшли у безвість білих піль, у бій,
Щоб не вернутися або здобути.
І зупинилися на станції малій,
Де написом видніла назва: «Крути».
Не повернулися, упало триста їх,
А ми донині їх не можемо забути,
Моментом нації, моментом нас усіх,
Навіки стала назва – слово «Крути».
На Аскольдовій могилі поховали їх,
І хоча народ ще дотепер закутий,
Та він живе, бо смертю молодих
Він смерть переборов там, де містечко Крути.

Ведучий: «Одній чоті під орудою сотника Гонтаренка з настанням вечора вдалося обійти станцію Крути. Поранені хлопці несли скорострільні, аби не залишити ворогові», – згадує учасник крутянського бою Левко Лукасевич. Менш досвідчені віддавали набої більш вправним, а до гвинтівок прилаштовували останню зброю – багнети. Чота з другого боку колії вийшла на вогні станції, не знаючи, що її вже захопили «виродки пекла».

Розвідка донесла: у темноті студенти втратили орієнтири і пішли на вогні – станцію Крути. Ці 32 студенти потрапили у полон, їх по звірячому мордували, а на світанні 28 юнаків повезли на розстріл. У небо злетів гімн «Ще не вмерла Україна», що його заспівав гімназист галичанин Григорій Липський.

Більшовицькі кати заборонили селянам ховати тіла хлопців за християнським обрядом. Кількох поранених більшовики відправили до Харкова на подальші допити, і вони чудом урятувалися.

Виконується пісня: Б. І. Антонича «Крутянська пісня».

Спом'янімо в пісні славу Крутів,
найсвятіше з наших бойовищ!
Крути! Крути! – смолоскип в майбутнє,
Підіймімо наші душі ввиш.
Крути! Крути! Де за батьківщину
стати муром, шанцем душ і тіл,
Крути! Крути! мужньо, воєдино
прямувати в найсвятішу ціль.
Крути! Крути! час розплати близько,
вже червоний ворог кари жде
Крути! Крути! Вічне бойовисько
за майбутній, за світліший день.
Крути! Крути! Мужність і посвяті вірність,
що міцніша понад смерть.
Крути! Крути! Горда і завзята
Кличе пісня і веде вперед.

Ведуча: 9 лютого 1918 року Київ захопили більшовицькі загони Муравйова та червоного козацтва Примакова, яке було сформовано із робітників Харкова і Донбасу. І почався страшний терор. У Києві, як перед тим у Полтаві та інших містах України, більшовики захопили і без суду розстрілювали, заколювали багнетами невинних людей. Такої страшної різанини Київ не бачив ще з часів князя Андрія Боголюбського.

МОЛИТВА виконується під «Аве Марія».

Молимося за упокій душ безвинно вбитих слуг Божих, щоб простилися їм всякі прогрішення, добровільні і недобровільні. Щоб Господь оселив душі їх, де праведні спочивають. Милості Божої, царства небесного і відпущення гріхів їх у Христа, безсмертного царя і Бога нашого просімо. Господь, упокій душі вбитих слуг твоїх в місці світлому, в місці квітучому, в місці спокійному, звідки відійшов біль, печаль і зітхання; всяке погрішення, вчинене ними словом чи ділом, чи думкою, як благо і чоловіколюбець, Боже, прости їм. У блаженному успінні вічний упокій подай, Господи, повсякчас, поминаним слугам твоїм і вчини їм вічну пам'ять. Амінь.

Ви за свободу гинули без скарги
Серед пожеж і руїн,
Вічна вам пам'ять, вічна вам слава
і наш доземний поклін.
Ви не просили в ворога пощади,
Не пригинали колін
Вічна вам пам'ять, вічна вам слава.

І наш доземний поклін.
Ваші могили знані І незнані,
Волі народної дзвін
Вічна вам пам’ять, вічна вам слава
І наш доземний поклін.

Ведучий: Після звільнення Києва від більшовицьких банд почалися розшуки останків полеглих під Крутами. Кілька десятків понівечених трупів було знайдено й перевезено до Києва. Два дні батьки і родичі розпізнавали своїх близьких у вагонах, що стояли на залізниці. Юначі тіла було понівечено і спотворено так, що рідні матері не могли впізнати своїх дітей. Одна мати впізнала свого сина по вишиванці.

Ні, я не плачу. Поки спочивай.
Вірю настане година:
Вся Україна, коханий мій край,
Прийде до кожного сина.
Прийде! Як мати спом’яне усіх,
Хто боронив її волю.
Хто найдорожче – життя не беріг
В битві за щастя і долю.

Ведуча: Загиблих героїв урочисто було поховано 19 березня 1918 року в братській могилі на Аскольдовому цвинтарі, що над Дніпром. Весняне сонце пестило домовини, вкриті за козацьким звичаєм китайкою. І в тисячах сердець озвалися болем і гордістю слова, мовлені на похороні М. Грушевським. «Стримайте ваші сльози! Ці юнаки поклали свої голови за визволення Вітчизни, і вона збереже про них вдячну пам'ять на віки вічні. Славна смерть за Україну!» Схилімо свої голови перед світлою пам'яттю молодих лицарів, які далекого січневого ранку 1918 року собою заступили шлях на Київ, в ім'я воскреслої сьогодні України. Прошу вшанувати пам'ять загиблих борців за волю України хвилиною мовчання.

Учень читає вірш «На Аскольдовій могилі...»

Ведучий: 90 років тому 300 «мучеників українських» пішли в безсмертя. Юнаки–герої показали приклад мужності, відданості й незборимості духу. Герої не вмирають. Вони живуть у пам'яті і справах наступних поколінь. Небагато імен тих героїв зберегла нам історія. Це, зокрема, студенти Божко–Божинський, Микола Лизогуб, Попович, Володимир Шульгін, гімназисти Павло Кольченко, Микола Іванкевич, Григорій Липський, Тарнавський, Соколовський. Минуть роки, століття, та пам'ять про юнаків–героїв не згине повік. Вона світитиме не тільки українцям, а й всім тим, що готові покласти життя своє в ім’я своєї ідеї, в ім’я Батьківщини.

Звучить пісня: «Розстріляна молодість».

Малащук Г. М., викладач,
Рава–Руський професійний ліцей, Львівська обл.

ПРАВОВА КУЛЬТУРА – МІЦНІСТЬ ДЕРЖАВИ

Мета: ознайомити учнів з історією виникнення права в Україні; формувати навички правомірної поведінки, негативне ставлення до правопорушень, уміння протистояти негативним впливам; формувати повагу до держави, її органів; розвивати критичне мислення як здатність аналізувати навколишню інформацію; виховувати законослухняних громадян.

Звучить пісня з кінофільму «Слідство ведуть знавці» – «Наша служба и опасна и трудна».

Ведучий 1: Доброго дня всім присутнім!

Ведучий 2: Ми раді вітати вас на нашому заході, присвяченому правовій тематиці.

Ведучий 1: Сьогодні ми хочемо запросити вас у залу суду.

Ведучий 2: А кого судитимуть?

Ведучий 1: Закон! А точніше його відсутність чи бездієвість.

Ведучий 2: Ну що ж давайте подивимось.

(Зал суду, стіл для судді, з двох боків лавки для присутніх).

Секретар: Прошу встати, суд іде!

Заходять: суддя, прокурор, адвокат.

Суддя: Прошу сідати. Судове засідання оголошую відкритим.

Стукає молотком по столі.

Прошу оголосити суть справи.

Секретар: Слухається справа № 21319 за головуванням судді Петренка Івана Васильовича. Позивач – український народ – проти правового судочинства України.

Частина перша: обвинувачується Київська Русь, об'єктом звинувачення є відсутність права. Слово для обвинувачення надається прокурору Іванченку Дмитру Володимировичу

Прокурор: Доброго дня, пане суддя, пане секретар і сторона захисту!

За період виникнення першої держави східних слов'ян України–Русі український народ не мав власного писаного закону конституційно–державного характеру. Єдиним джерелом правових норм у дану епоху було звичаєве право, яке було призначене для вжитку в церковних судах. Звичайні простолюдини були обмежені в своїх правах і покладалися лише на доброчесність своїх правителів. Тому дану державу вважаю винною у бездієвості правових норм.

Секретар: Слово для захисту надається адвокату обвинувачення Стрільцю Петру Івановичу.

Адвокат: Доброго дня шановні добродії!

Для виправдання звинувачення хочу сказати таке. В часи княжої України–Русі найважливішою пам'яткою, що зберегла давні норми звичаєвого права,

була «Руська Правда» (термін «правда» означає – закон). Цей закон забороняв смертну кару, захищав приватну власність, надавав широкі майнові права жінкам. Крім права у «Руській Правді» зібрані також княжі устави.

Прокурор: Згідно «княжих уставів» землі ділились на князівства, а верховенство в них мали князі та їх прихильники. Виникає питання: а що ж було з державою?

Насправді руйнівної сили напади татаро–монголів завдавали великої шкоди, скільки парубоцьких душ загублено, скільки дівчат забрано в полон. Князі українські укладали зрадницькі угоди з поляками і шведами, литовцями та москалями і хто судив їх, хто?

Суддя: Суд ознайомлений з матеріалами справи і для прийняття рішення скеровується в дорадчу кімнату.

Секретар: Прошу встати, суд відправляється в дорадчу кімнату.

У залі наступає пауза, яка заповнюється концертним номером на тему Сходу.

Секретар: Встати, суд іде!

Суддя: Прошу зайняти свої місця.

Розглянувши матеріали справи № 21319 в частині першій, суд прийняв рішення судовий позов задовольнити частково. Визнати, що право в Україні–Русі було частковим і недостатнім! Рішення прийнято. *(молотком по столі*).

Секретар: Слухається справа № 21319 за головуванням судді Петренка Івана Васильовича.

Частина друга: обвинувачується козацько–гетьманський період становлення державності та період перебування України у складі Російської та Австро–Угорської імперій. Об'єктом звинувачення є відсутність права. Слово для обвинувачення надається прокурору Іванченку Дмитру Володимировичу.

Прокурор: Шановний пане суддя, пане секретар і сторона захисту!

Козацько–гетьманський період становлення державності, як і період перебування України в складі Російської та Австро–Угорської імперій, були не менш безправними. У половині XVI століття Україна була в значному занепаді. Український народ вже не мав своєї держави, був розчленований між п'ятьма державами. Українці були під Литвою, Польщею, Молдавією, Московщиною та татарською ордою. Трохи згодом після заснування Запорізької Січі козаки у своїх походах по клаптиках відвойовували землі, але закони були теж неправові. У Січі влада належала гетьману, в містечках і селах правили отамани. Тому цю державу вважаю винною у бездієвості правових норм.

Адвокат: *(перебиває*) Це не правда, це наклеп!

Суддя: Прошу сісти, вам не давали слова. Пане прокурор, прошу продовжувати.

Прокурор: У мене все, пане суддя.

Суддя: Прошу до слова сторону захисту.

Адвокат: Я не згоден з обвинуваченням. Адже саме в період козацтва в Україні почався визвольний рух. Україна досить швидко формувала

державність. Гетьман Богдан Хмельницький уклав «Договір про військовий союз» з Московською державою, яка допомагала нам боронитися від нападів варварської Туреччини, а цей договір гарантував Війську Запорізькому цілковиту самостійність.

Прокурор: (*перебиває*) А цей ваш договір призвів до ліквідації Магдебурзького права царським урядом, а у 1783 р. Катерина ІІ відновила кріпацтво!!!

Адвокат: Прошу не перебивати.

Суддя: (*стукає молотком по столі*): Шановні панове, прошу дотримуватися порядку, інакше вам доведеться покинути залу суду! Прошу заспокоїтися. Суд оголошує перерву.*(Стукає по столі).*

Секретар: Прошу встати, суд йде на перерву.

Учні читають вірш Т.Г.Шевченка «Якби ви знали паничі».

Секретар: Прошу встати, суд іде.

Суддя: Ми продовжуємо наше судове засідання. Слово має сторона захисту.

Адвокат: Дякую, шановний пане суддя. Хочу продовжити свій виступ і нагадати стороні обвинувачення про те, що саме в козацько–гетьманський період у 1710 році гетьман України Пилип Орлик уклав першу Конституцію самостійної України. Вона була першою європейською конституцією, що свідчило про високий рівень політичної культури українців, адже окремі її положення на багато десятиліть випередили правову думку європейських народів. За Конституцією в Україні влада повинна була ділитися на: виконавчу, законодавчу та судову, а Україна мала бути незалежною демократичною державою. *(Оплески глядачів в залі суду*). У мене все.

Суддя: Вивчивши матеріали справи, суд дійшов висновку, що даний період державності в Україні був достатньо правовим, і тому відхиляє позов у частині другій на користь сторони захисту. Рішення прийнято!! *(Стукає молотком по столі).*

Суддя: Прошу оголосити частину третю позову.

Секретар: Частина третя: обвинувачується Українська Радянська Соціалістична Республіка у повній відсутності права.

Слово надається стороні звинувачення.

Прокурор: Яким кривавим шляхом прийшли до влади більшовики? Кого ставили на чолі нової держави? А чи хотіла Україна увійти до складу СРСР? Хіба було право тоді, коли забирали майно у середняків та української інтелігенції? А скільки українців загинуло від голодомору, у тюрмах і таборах Сибіру? Скільки скалічених душ позбавлено мови та звичаїв, власної культурної спадщини? Скільки забрано душ у Великій Вітчизняній війні, а скільки пізніше? А чи сталінщина краща від фашизму? Ні!Ні і ні!!!

У мене все, пане суддя.

Секретар Слово надається стороні захисту.

Адвокат: Становлення Української держави було зумовлено попередніми етапами національного відродження та політичними процесами. Так, 10 червня 1917 р. Українська Центральна Рада видала свій Перший Універсал, який давав владу українському народу на своїй землі. А Четвертий Універсал від 22 січня 1918 року проголошував самостійність і незалежність України.

Будучи у складі СРСР було прийнято чотири конституції: в березні 1919 р. – перша; 15 травня 1929 р. – друга, у1936 р. – третя, а 1978 р. – четверта. Так що закони були досить гуманні та демократичні.

Прокурор: А хто дотримувався даних законів? Хто вершив правосуддя? Уявіть собі свого однолітка, якого заарештували тільки за те, що він читав або просто тримав в руках книгу, заборонену тими, хто розпоряджається людьми, має над ними владу, хто вважає, що тільки вони знають, як люди повинні жити, що читати і навіть що вони повинні думати.

Страшний 1937 рік. До тих, хто думав інакше, почали застосовуватися репресії. Влада діяла агресивно: заарештовувала тисячі, сотні тисяч людей. На запити рідних повідомлялось: «засуджений на 10 років без права листування», а насправді людину розстріляли. Через 10–20 років на запити дітей чи рідних стали приходити відповіді: помер у таборі в 43–у, 44–у і т. д. від інфаркту чи запалення легень; одним словом, «помер за рішенням суду». У мене все. *(Оплески в залі)*.

Суддя: Суд ознайомлений з матеріалами справи і для прийняття рішення йде в дорадчу кімнату.

Секретар: Прошу встати, суд йде в дорадчу кімнату.

Виконується пісня «Як я сидів в криміналі».

Секретар: Встати, суд іде!

Суддя: Прошу зайняти свої місця.

Розглянувши матеріали справи № 21319 в частині третій, суд прийняв рішення: судовий позов задовольнити повністю. Визнати, що сталінщина – це тоталітаризм, який нам необхідно засудити! Рішення прийнято. *(Молотком б'є по столі*).

Суддя: Прошу оголосити частину четверту позову.

Секретар: Частина четверта. Обвинувачується сучасна Українська держава у недосконалому державному праві.

Слово надається стороні звинувачення.

Прокурор: Сьогоднішні державні закони не мають жодної юридичної сили. Кожен може трактувати закон так, як йому вигідно. Найчастіше судові процеси виграють ті, в кого є гроші, або правильніше сказати – в кого є влада, а влада, як правило, в руках заможних нових українців чи старих можновладців.

Суддя: Слово для захисту надається адвокату Стрільцю Петру Івановичу.

Адвокат: Шановне товариство! Найважливішим нормативним актом держави є Конституція України, її основний закон. Вона має найвищу юридичну силу щодо інших нормативно–правових актів. Нині діюча Конституція прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 року. Згідно

із Законом України № 2222–ІУ від 8 грудня 2004 року до Конституції України були внесені зміни. Пане суддя, для роз'яснення деяких статей Конституції я хотів би вислухати свідків.

Суддя: Суд не заперечує. Прошу до слова свідків захисту.

Секретар: Прошу свідків дати свої свідчення.

Ведучий 1: Нація нової України – це єдине соціальне ціле, оскільки її громадяни мають однакову долю, подібний спосіб життя, мешкають на одній території. При цьому важливо дотримуватись принципу «Україна – спільний дім для всіх її громадян». Статті Конституції надають певні права для всіх мешканців України. У нас захищені права всіх громадян, а найбільше – дітей.

Ведучий 2:

Є права в дітей звичайно,
Треба, щоб їх знав усяк.
Знайте ж, що усі ви рівні,
І людина змалку вільна,
Наче в небі синій птах.

Ведучий 1:

Знайте ж, змалечку всіх діток треба вчить, оберігати,
І ніхто у цьому світі їх не сміє ображати.

Ведучий 2:

Треба учням всього світу не сваритись, а дружить,
І по правилах хороших, по законах треба жить.

Ведучий 1: Ми спробували перекласти віршами деякі статті Конституції:
Наприклад, стаття 4 говорить:

Ведучий 2: Всі інші люди, все шановне панство
Отримує єдине громадянство –
Від самого народження до скону.
Все інше відповідно до закону.
А Стаття 12 Конституції говорить:

Ведучий 1:

Якщо є українцем ти, але подався у інші світи –
Благослови тебе Боже!
Та мову й культуру свою зберегти Держава тобі допоможе.
Статтю 21 можна трактувати ось так:

Ведучий 2:

Живуть у нас щасливі й вільні люди,
Права однакові у всіх і всюди.
І що б там не казали вороги – (*Всі разом*)
Колись такою Україна буде!

Суддя: Дякую усім. Судове засідання оголошую закритим. **(***молотком по столі)*

Учасники заходу виконують пісню «УКРАЇНА».

Приходько Т. В., класний керівник,
Маріупольський професійний ліцей, Донецька обл.

ЛЮБІТЬ УКРАЇНУ, ЯК СОНЦЕ ЛЮБІТЬ

Мета: виховувати в учнів любов до рідного краю, національну свідомість, розуміння своєї причетності до подій, які відбуваються в Україні; ознайомити з історичними подіями, традиціями, символами.

Обладнання:

1. Плакати з висловами :

«Любіть Україну, як сонце любіть
вишневу свою Україну,
красу її, вічно живу і нову,
і мову її солов'їну» (В.Сосюра).

«Хто не знає свого минулого, той не вартий свого майбутнього» (М.Рильський).

2. Плакати із зображеннями: малого Герба України, Прапора України, слова Гімну України.

3. Рушник з хлібом і сіллю на столі.

4. Квіти.

5. Музичні твори для супроводу уроку.

Звучить пісня у виконанні Оксани Білозір «Зеленеє жито». Далі на фоні пісні Ніни Матвієнко «Сіла птаха» учениця читає вірш:

Любіть Україну, як сонце любіть,
як вітер, і трави, і води,
в годину щасливу і в радості мить,
любіть у годину негоди!..
Любіть Україну у сні й наяву,
і мову її солов'їну.
Юначе! Хай буде для неї твій сміх,
і сльози, і все до загину …
Не можна любити народів других,
коли ти не любиш Вкраїну…
Дівчино! Як небо її голубе,
люби її кожну хвилину.
Коханий любить не захоче тебе,
коли ти не любиш Вкраїну…
Любіть у коханні, в труді, у бою,
як пісню, що лине зорею…
Всім серцем любіть Україну свою,–
і вічні ми будемо з нею!»

Класний керівник: Україна. В одному цьому слові бринить музика смутку і жалю… Україна – країна трагедій і краси, країна, де найбільше

люблять волю і найменше знали її, країна гарячої любові і чорної зради, довгої героїчної боротьби за волю. Шлях України позначений високими степовими могилами, руїнами та прекрасними піснями…

Ми українці – велика родина,
Мова і пісня у нас солов'їна.
Квітне в садочку червона калина –
Рідна земля для всіх нас Україна!

24 серпня 1991 року Верховна Рада України проголосила Акт Незалежності України та створення самостійної держави –України.

Сьогодні наш виховний захід пропоную провести як УРОК–СТОРІНКА подорожі Україною.

СТОРІНКА ПЕРША

(на дошку кріпимо плакат)

Географічне положення України

Щодо походження назви «Україна» існує багато версій. Більшість дослідників виводять її від слова «край»: «у края», тобто пограничная територія. Сьогодні Україна межує з такими країнами як Білорусь, Росія, Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія, Молдова. А по Чорному морю – з Грузією, Туреччиною, Болгарією.

Загальна площа – 604 тис.м^2. Довжина сухопутного кордону 6516 км, а морського – 1053 км, загальна площа границі складає 7569 км.

На території України проживає понад 110 національностей, населення 46 млн *(на 01.09 2014 – майже 43 млн., не враховуючи населення тимчасово окупованої території Криму*). В Україні є 24 області, 458 міст, 886 селищ міського типу, 28496 сіл. Україна – це одна з найбільших європейських держав. Найбільші міста України – Київ, Харків, Дніпропетровськ, Запоріжжя, Львів, Маріуполь, Кривий Ріг, Луганськ, Миколаєв. Найбільше міст в Донецькій, Луганській, Львівській обл. Найзахідніше місто – місто Чоп.

СТОРІНКА ДРУГА

(на дошку кріпимо плакат)

Державна Символіка

Символіка – своєрідна візитна картка країни, вона ніби підтверджує її існування. З глибини віків до нас дійшла така легенда (*учениця розповідає під музичний супровід)*:

Легенда. Жила собі жінка, і мала вона трьох синів. Сини зростали чесними, сміливими і дуже любили свою неньку, за неї готові були віддати своє життя. Виросли сини і розійшлися по світах, прославляючи свою матір. Найстаршому сину мати подарувала на згадку про себе золоту корону з трьома промінцями. Корона зігрівала людей, вела вперед. За цю трипроменеву корону люди дали першому сину ім'я Тризуб, а знак, що дала йому мати, назвали Гербом. Середньому сину мати дала в дорогу блакитно–жовтий одяг. Сміливий і сильний був середній син, і прославив він матір добрими звитяжними

вчинками. Люди запам'ятали його і назвами Прапором. А найменший син отримав у дарунок від матері солов'їний голос. І де б він не був, усюди лунала його дзвінка урочиста пісня. За цей голос і величний спів люди дали йому ім'я Гімн. Так і донині по всьому світу золотий тризуб, синьо–жовтий прапор і урочистий Гімн прославляють рідну неньку Україну.

Класний керівник:

Тризуб – це символ влади. Він зустрічається ще з часів Київської Русі, зокрема на монетах Київського князя Володимира.

Герб – це частина корони, яку носили Київські князі. Три завжди вважають числом чарівним, казковим (три бажання, три дороги…). Триєдність життя – батько, мати, дитя, які символізують Силу, Мудрість і Любов.

Прапор – це жовтий колір – колір хліба, блакитний – колір неба, води, миру.

Слухаючи **Гімн,** ми завжди згадуємо історію свого народу та його досягнення. Гімн завжди виконують на урочистих святах і заходах.

СТОРІНКА ТРЕТЯ

(на дошку кріпимо плакат)

Мова

Мова – це душа народу. Вона починається з маминої колискової, народної пісні, батьківського мудрого слова. Наша мовна традиція сягає далеких часів. Учені доводять, що давньоруське письмо із своєрідною системою позначок існувало ще у II ст. до н.е. А в період Київської Русі наше слово використовувалось у державному творенні. Мову називали «руською», а з середини XVII ст. «малоруською», пізніше – «южнорусским языком», «малороссийским наречием».

Проте українські письменники, перш за все Іван Котляревський у своїх творах «Енеїда», «Наталка Полтавка», «Москаль–чарівник» відкрив усьому світу багатство живої української мови.

Тарас Шевченко, Володимир Сосюра, Максим Рильский, Леся Українка. Список тих, хто прославив Україну, можна продовжувати й продовжувати.

Віками народ витворював собі мову. Від звука до слова, від слова до пісні. 300.000 пісень складено українською мовою, серед них світові шедеври. Українське слово зажило визнання і шани серед близьких і далеких народів.

Ну, що б здавалося слова…
Слова та голос більш нічого.
А серце б'ється, ожива,
Як їх почує!

(Звучить пісня «Ніч яка місячна»у виконанні Дмитра Гнатюка).

Після прийняття «Закону про мову» пройшло понад десять років. Ми вчимося спілкуватися, говорити рідною мовою. Так, мірилом ставлення до неньки–України є в першу чергу ставлення до мови.

Учень 1: Як довго ждали ми своєї волі, слова,
і ось воно співа, бринить,

Бринить, співає наша мова,
Чарує, тішить і п’янить.
Учень 2: Українська моя рідна мово,
В кожнім слові твоїм – цілий світ!
Бачу барви у нім веселкові
і калини червоної цвіт.
Учень 1: А ще небо блакитне, бездонне,
і Ярило, й пшеничні поля,
плескіт рік, шум гаїв невгамовний,
Вся моя Українська земля.
Учень 2: Українська моя рідна мова,
Не одна тобі тисяча літ!
Таке ж давнє твоє кожне слово
Як і весь різнобарвний наш світ.
Учень 1: І хоч ти лиш пелюстка яскрава
В затишній квітці мов світовій,
Мова рідна моя і ласкава,
Молюсь завше красі я твоїй

СТОРІНКА ЧЕТВЕРТА

(на дошку кріпимо плакат)

Класний керівник:

Українські традиції та символи

Майже у всіх народів є народні символи, які не затверджені законом, але любовно передаються віками – із покоління в покоління. Це улюблені рослини, предмети, наприклад: в канадійців – клен, у росіян – береза, а в нас – верба та калина.

Учень: Калина – дерево українського народу. Вона пов’язується з народженням Всесвіту – вогняної трійці – Сонця, Місяця і Зорі. А оскільки ягоди калини червоні, то стали вони символом крові та невмирущості роду.

Учень: Калина – це символ кохання, дівочої краси й щастя. Калиною прикрашають весільний пиріг. Народ склав про калину багато легенд і пісень.

Говорила мати: «Не забудься, сину,
Як будуєш хату, посади калину.
Бо вогненні грона – наша кров червона,
Зоряна калина – і краса, і врода
Нашої країни, нашого народу»
Пам’ятаєш сину, що сказала мати:
«Посади калину в себе біля хати.

(Звучить пісня «Ой калина» у виконанні С. Ротару).

Класний керівник: Верба – це символ краси, неперервності життя, вона дуже живуча. З давних–давен в Україні вербу вважали святим деревом. Дуже часто в народних піснях верба є символом туги.

(Звучить пісня «При долині кущ калини»).

Звичаї – це ті неписані закони, якими керуються в щоденному житті. В усіх народів світу існує повір'я, що той, хто забув звичаї своїх батьків, карається людьми.

Наш великий поет Т. Шевченко, звертаючись до України, як до матері, писав:

Чи ти рано до схід–сонця
Богу не молилась?
Чи ти діточок непевних
звичаю не вчила?

Ми Українці нація з багатою духовною культурою, народними традиціями.

Кутя – це символ урожаю.

Купала – дохристиянське свято с усіма староукраїнськими атрибутами.

Ладо – день, в який ми святкуємо Різдво Христове.

У ці дні відбуваються свята з колядками, щедрівками. В більшості регіонів напередодні Різдва влаштовують «Вертеп», або ще називають його Святим Вечором.

Свято Хелоуін не святкують в Україні, але деякі різдвяні традиції дуже схожі. Наприклад, виконання колядок і щедрівок: «Радуйся, радуйся земля. Син Божий народився», «Добрий вечір, щедрий вечір добрим людям на здоров'я».

(Звучать «Щедрівки», «Колядки»).

Пасха – це свято відоме паскою (кулічем) і крашанками, головним символом орнаменту яких є символ сонця, а символ безтурботного дитинства передається рослинними орнаментами.

Оберіг української родини – рушник. Він в українських оселях є ознакою великої любові до своїх дітей, до рідного краю, він щиро простелений до близьких і далеких родичів. Хліб і сіль на вишитому рушнику – вічні людські символи. Поцілувати хліб – символізує духовну єдність і велику пошану.

Учень: Висить рушник у хаті на кілочку,
Калина червоніє на столі,
А біля неї – житні колосочки,
Мов пустотливі братики мої.
Це все – моя земля, моя Вкраїна,
Це рук моєї матері тепло,
І цей рушник, яким і дочку й сина
Благословляє мати на добро.

Класний керівник: Кожний візерунок на рушникові – це і шум дібров, кетяги калини, довгі коси українських верб. Вишивка на полотні говорить, що цей рушник – божник, настінний чи охоронний, обрядовий.

Від сивої давними і до сьогодні, у радості і горі рушник – невід'ємна частина нашого побуту, його можна порівняти з піснею, витканою нитками на полотні. ***(Звучить пісня «Про рушник»).***

На рушниках переважає чорний та червоний кольори. Як тут не згадати:

Два кольори мої, два кольори

Червоний то любов, а чорний – то журба.

(Звучить пісня «Два кольори»).

Давайте згадаємо, де ми зустрічаємо обряди з рушниками:

Учень – Проводжають в армію і благословляють на дорогу.

Учень – Хрестини немовляти.

Учень – Весільні рушники, при вінчанні стають на рушник.

Учень – Благословляють молодих на довге щасливе подружнє життя.

Учень – Проводжають в останній путь: на рушник кладуть хліб і сіль.

Учень –Зустрічають поважних гостей,
Тож хай щастить вам люди добрі,
Хай пісні летять за обрій,
Щира дружба стане на рушник.

Учень – Шануйте, друзі, рушники,
Квітайте ними свою хату,
То обереги від біди.

Україна – ще славиться і своїм гумором, який зрозумілий лиш нам. Багато гуморесок, байок підказує народне життя, вони наповнили скарбничку українського фольклору:

Учень: Де беруться діти?
– Де взялися ми? – онуки спитали в бабусі.
А бабуся пояснила в старовиннім дусі:
– Тебе знайшли в капусті, тебе – в бараболі.
– Тебе знайшли під вербою, тебе – на тополі.
– Тебе знайшов на соломі біля клуні татко…
І тут раптом обізвалось якесь онучатко:
– От сімейка, так сімейка! Хоч тікай із дому.
Хоч би одне появилось на світ по–людському…

Учень: «Мученик Науки»:
Повернувся першокласник із занять додому.
Ніс в чорнилі, мов мазнули квачиком по ньому.
– Що з тобою, мій синочку? – засміялась мати –
Та невже ти в школі носом учишся писати?
– Смійся, смійся, – каже хлопчик. – Зараз ти заплачеш,
Коли двійку у моєму зашиті побачиш.

СТОРІНКА П’ЯТА

(плакат на дошку)

Класний керівник:

Сучасна Україна

2012 рік – проголошено роком культури та відродження музеїв, роком спорту та здорового способу життя.

2012 рік – Євро–2012 в Україні відбулося! Спеціально було збудовано найкращі стадіони для проведення фінальної частини чемпіонату Європи з футболу в таких містах, як Київ, Харків, Львів і Донецьк.

Столичний СК «Олімпійський» та Донецький стадіон «Донбас–Арена» ввійшли в число кращих спортивних арен планети.

Донецьк відвідали 300 тисяч вболівальників: 57000 прилетіли літаками, 70 тисяч – залізничним транспортом, а всі інші автотранспортом. Усього Україну відвідало 2 міліони іноземних гостей. Це був тріумф нашої держави, весь світ визнав, що Україна створила дійсно свято футболу!

У 2012 році українська команда спортсменів взяла участь в Олімпійських іграх, які відбулися в Лондоні, до речі, весь світ спорту визнав, що Україна краще організувала та провела Євро, ніж Лондон Олімпійські ігри, які вже там проходять втретє.

Українці перемогли в різних видах спорту, здобувши 20 медалей, та посіли 14 місце. Кращими були наші боксери, які виграли 2 золоті,1срібну, 2 бронзові медалі. Призерами стали і наші земляки: *легкоатлет Ігор Радивилов* приніс команді срібло, а *штангістка Юлія Калина* завоювала бронзу.

Гордістю України стали наші параолімпійці. 245 спортсменів з обмежими можливостями взяли участь у 28 видах спорту, посіли 4 місце серед команд і завоювали 84 медалі: 32 золоті, 24 срібні, 28 бронзових. У 2012 році були найбільші та найдорожчі медалі за всю історію Олімпійських ігор.

104 рази в Лондоні на честь наших спортсменів підіймали прапор України, 104 рази в їх честь звучав Гімн нашої держави.

2013–2014 рр. *Унікальним історичним явищем сучасної України стала так звана Революція гідності (або Європейська революція чи Єврореволюція) — політичні та суспільні зміни в Україні з 21 листопада 2013 до лютого 2014 року, викликані відходом політичного керівництва країни від законодавчо закріпленого курсу на Європейську інтеграцію та подальшою протидією цьому курсу. Однією з головних причин масових протестів, що увійшли в історію під назвою «Майдан» (також «Євромайдан»), стала надмірна концентрація влади в руках Президента Віктора Януковича та його «сім'ї», створення системи управління з ознаками фашизму.*

У ніч з 29 на 30 листопада для розгону Майдану влада застосувала силу. Зрив підписання Угоди та побиття студентів виявились не єдиними, а, можливо, і не головними причинами соціального напруження. Інші аспекти соціального напруження визначалися невдоволенням через зростаючу політичну корупцію.

Майдан породив новітніх Героїв України — «Небесну сотню» – прийняту в Україні збірну назву загиблих учасників акцій протесту (Євромайдану) в грудні 2013 — лютому 2014 року. Це мирні протестувальники, які мали безпосередній стосунок до ідеї та акції Майдану.

21 лютого 2014 року офіційна влада України юридично визнала жертвами загиблих мітингувальників Майдану. Цього дня на Майдані відбулось прощання із загиблими повстанцями, яких у жалобних промовах назвали «Небесною сотнею». Під час прощання з загиблими лунала жалобна пісня «Гей, пливе кача…».

Наслідком Революції гідності стало повалення режиму Януковича, та оновлення влади шляхом позачергових виборів Президента України, що відбулися 25 травня 2014 року. Спочатку вибори були заплановані як чергові на 2015 рік, але у зв'язку з усуненням Верховною Радою Віктора Януковича з поста Президента 22 лютого 2014 року вони призначені на раніший термін. Ці вибори відбувалися в умовах анексії Криму та Севастополя Росією – військової агресії Росії, спрямованої на насильницьке протиправне відторгнення Кримської автономії та Севастополя від України та їх приєднання до Російської Федерації на правах суб'єкта Російської Федерації, що було здійснено впродовж березня 2014 року. Насильницька анексія Криму не визнається українською державою, не визнається Генеральною асамблеєю ООН, ПАРЄ, ПА ОБСЄ, а також суперечить рішенню Венеціанської комісії, натомість російською владою трактується як «повернення Криму до Росії». Згідно з Законом України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» територія Кримського півострова внаслідок російської окупації вважається тимчасово окупованою територією. Згодом розпочалася війна на сході України — збройний конфлікт на території Донецької і Луганської областей України, з одного боку, між організованими та керованими з РФ незаконними збройними формуваннями Донецької та Луганської «народних республік», визнаних терористичними організаціями, за підтримки військових частин РФ, та, з іншого боку, — українськими правоохоронцями із залученням Збройних сил України. Цей збройний конфлікт вважається складовою російсько–української війни 2014 року, в умовах якої 26 жовтня 2014 року відбулися позачергові вибори народних депутатів Верховної Ради України. Характерною особливістю цих виборів є те, що вони якісно оновили український парламент. Драматичні події 2013 – 2014 рр. згуртували українців в єдину політичну націю, що сповідує європейські цінності.

Я вірю, що Ви станете справжніми синами і дочками рідної матері України, і де б ви не були, щоб могли з гордістю сказати: «Ми – Українці!».

Учень: Україно моя барвінкова,
Переконаний твердо у тім,
Що мені усміхнулася доля…
Народитись під небом твоїм.
Учень: Вірний цьому святому куточку,
Де сади – не сади – вишняки,
Мережкову вкраїнську сорочку
Одягну у далекі шляхи!
Учень: Встала мати Україна,
Сонце засвітила,
Пробудилася народна,
Незнищена сила.
Сотні літ нас розпинали,

Та не побороли,
Та не вмерла Україна,
І не вмре ніколи.
Учень: Люби, шануй, піднось до зір
Її пісні і мову.
Нема солодшої, повір,
За неї, пречудову.
Учень: Слава тобі, Україно,
Від роду до роду,
Як накажеш – ми поляжем
За твою свободу.
Слава тобі, Україно,
Невмируща слава.
Да святиться твоя воля
І твоя держава.
Учениця читає вірш:
Я Українка!
Горджуся й радію,
Що рідною мовою
Я володію,
Шевченковим словом
Умію писати
Слова мелодійні
І вірші складати.
Я – українка!
Живу в Україні
На вільній, єдиній
Моїй Батьківщині,
Де все мені в радість:
Ліси і садки.
Озера й річки,
і глибокі ставки,
Лани неосяжні,
і гори, й долини,
Цвіт білосніжний
У лузі калини.
В душі моїй солодко
Грає сопілка,
Бо я з України,
Бо я – Українка.

Показ слайдів із краєвидами України під звуки пісні «Черемшина», яку виконує Софії Ротару.

Рангу Ю. С., викладач
Харцизький професійний ліцей, Донецька обл.

РІДНА МОВА ЧИСТА, ЯК РОСА

Мета*:* поглибити знання учнів про свою державну мову, ознайомити з історією української мови; розвивати почуття гордості; виховувати прагнення передати нащадкам наш скарб – українську мову, а також виховувати любов і повагу до рідного слова.

Обладнання: вишиті рушники, виставка літератури, стіннівки з висловами про мову, кетяги калини, портрети українських письменників, мультимедійні презентації.

Ведучий 1: У нас здавна є традиція славна,
Воду брати з чистої криниці,
Муку з ярої пшениці.
Руками добрими замісити!
І гостей на свято запросити.

Тож запрошуємо всіх на слово щире, та на свято «Української мови та писемності».

Ведучий 2: Мова народу — це не тільки засіб спілкування між людьми однієї нації, це набагато більше. Це і рідний край, безмежні простори полів і лісів, глибоководні ріки, чарівні озера і теплі моря, родинні зв’язки, спільні уподобання і думи народу, мрії людей і сподівання, культура і своя задушевна пісня, якої ні в кого більше такої немає. Це спільна радість і спільне горе, схожі долі, це все те, що виливається у рідне слово, однаково доступне для всіх.

Ведучий 3: Рідна мова... У ній душа народу, його сила і слабкість, його неповторність і єдність. Мова народу... Вона як дві краплини води схожа на характер людей, які нею розмовляють. А наша рідна українська мова лірична і неповторна, поетична і спокійна, лагідна і мелодійна, як і сам співочий народ — добрий, лагідний, миролюбний і працьовитий. Мова, яка довгі десятиліття утискалася, виганялася з рідного дому, вважалася непотрібною сильними світу цього, все ж вижила і набирає сили, адже вона — душа народу, а душу не можна вбити, доки живі люди.

Ведучий 4: Українська мова – вслухайтесь в її мелодії – і ви почуєте ніжний гомін струмочків, і журливе зіткнення сивих верб. Українська мова – коштовний і неоціненний скарб нашого народу. Багата і милозвучна наша українська мова. Нею можна передати найтонші відтінки думок і почуттів. Мова – одне із багатьох див, створених людьми.

Ведучий 1: Мова! А що ж таке мова? Народ говорить, що слово до слова зложиться мова. Найближче і найдорожче добро в кожного народу – це його мова, а нам, українцям, найдорожча і найближча до серця – українська.

Ведучий 2: Мово моя материнська,
Квітни в душі й на устах.

Ти – мій рушник український,
Ти –моя доля, мій шлях.
Де б не ходив я по світу,
Стежку до хати знайду
В хвилях високого жита
І в яблуневім квіту.
Мово моя солов'їна,
В шелесті нив і дібров…
Рідна моя Україно,
Ти – моє щастя й любов.
Ведучій 3: Мово моя, ти для мене криниця,
Я навіки з тобою, допоки я є.
П'ю з твого джерела і не можу напиться,
Ти для мене любов і натхнення моє.
Ти і казка, і пісня чудова лірична.
Ти і дума, і правда, і мрія людська.
Неповторна і щира, ласкава й музична,
Українському серденьку завжди близька.
Ніби мати, така дорога і єдина.
Ніби Всесвіт — велика й велична для нас.
Ми з тобою — народ і велика родина!
І тебе берегти саме час, саме час!
Ведучий 4: Ти не згинеш, Україно!
І мова прадідна твоя,
Що кожне слово в їй перлина,
Не вмре повік. І світ–зоря,
Твоя свята зоря засяє.
Поглянь – слов'янство оживає
І сили пробує свої.
Ганебні ярма розбиває,
До купи всіх синів скликає...
А то ж усе брати твої!..
Ні, не умре ніколи мова,
Якою син співає твій,
Якою люд скликав Підкова,
Богдан славетний і Палій,
Якою Січ буйна пишала,
Якою наш Кобзар співав,
Яка степи опанувала
І мільйони об'єднала
Люде–братів!..
(Відеопрезентація № 1, Н. Бучинська).

Ведучий 1: Так, із сивої давнини віків бере початок наша мова. Шлях її розвитку –це тернистий шлях боротьби. Дуже багато жорстоких століть пережила наша невмируща мова, мужньо витерпівши наругу кривдників.

Ведучій 2: Як гул століть, як шум віків,
Як бурі подих, – рідна мова,
Вишневих ніжність пелюстків,
Сурма походу світанкова,
Неволі стогін, волі спів,
Життя духовного основа.
Цареві блазні і кати,
Раби на розум і на вдачу,
В ярмо хотіли запрягти її, як дух степів, гарячу,
І осліпити, й повести
На чорні торжища, незрячу,
Хотіли вирвати язик,
Хотіли ноги поламати,
Топтали під шалений крик,
В'язнили, кидали за ґрати,
Зробить калікою з калік
Тебе хотіли, рідна мати.
Ти вся порубана була,
Як Федір у степу безрідний,
І волочила два крила
Під царських маршів тупіт мідний,
– Але свій дух велично гідний
Як житнє зерно, берегла.
І цвіт весняний – літній овоч
На дереві життя давав,
І Пушкінові Максимович
Пісні вкраїнські позичав,
І де сміявсь Іван Петрович,
– Тарас Григорович повстав.
А там, де піт росив священний
Народу–велетня чоло,
Де мислі–пагілля зелене
Вітрам наперекір цвіло,
–Там зводився язик вогненний,
Там пісні полум'я росло.
Мужай, прекрасна наша мово,
Серед прекрасних братніх мов,
Живи, народу вільне слово,
Над прахом царських корогов,
Цвіти над нами веселково,

Як мир, як щастя, як любов!

Ведучий 3: Мово рідна! Мово невмируща!
Нездоланна в просторі віків!
Ти потрібна нам, як хліб насущний,
Як дарунок вічний прабатьків.
Знаю: вороги не раз топтали
Нашу мову упродовж віків,
«Рідні» доморощені вандали
Поклонялись мові чужаків.
...Той, хто рідну мову забуває,
Всіх продасть: і матір, і дітей.
Той Вітчизни рідної не має
І повагу втратить у людей.

(Під час виступу ведучих на екрані з'являється презентація про Нестора Літописця).

Ведучий 4:

Сьогодні, 9 листопада, – День української писемності і мови. Це одне з наймолодших державних свят. Його запроваджено в 1997 році.

Кожна епоха дарує людству нові винаходи і відкриття. Але найбільшим винаходом людства було письмо. Завдяки написаному слову люди збагнули світ і своє місце в ньому.

Ведучий 1: Слов'янським письмом, побудованим на основі кирилиці, користуються українці, росіяни, білоруси, болгари, серби, македонці. Слов'янський алфавіт обслуговує потреби десяти відсотків населення Землі.

Після реформи 1708 року російська цивільна азбука поширилася й в Україні. На українському ґрунті вона почала пристосовуватися до звукової системи нашої вимови.

Ведучий 2: А зараз згадаємо історію літописання, яке почалося в Україні дуже давно, трохи не одночасно із запровадженням християнства на наших землях.

Перші старі літописи не дійшли до нас в оригіналах, а збереглися в копіях або переробках. У 1113 році з'явилася славнозвісна праця печерського ченця Нестора – «Повість временних літ». А хто ж такий Нестор Літописець?

Ведучий 3: Нестор Літописець народився близько 1050 року. Він прийшов до Києво–Печерської лаври сімнадцятилітнім юнаком і назавжди залишився тут, щоб стати не тільки монахом – чорноризцем, а й батьком української історії. Ще застав він тут славетного Феодосія Печерського, йому пощастило на розмови з Великим старцем, згодом він залишив для нащадків образ цього мудрого і чистого чоловіка, який дбав про благо рідної землі й хотів щастя для кожної людини в ній. Був не тільки ченцем, а й істориком і письменником. Знав слов'янську, грецьку, латину й інші мови.

Ведучий 4: Усі історики сходяться на тому, що Нестор був надзвичайно освіченою людиною, добре знав і давньоруські, й іноземні літописи, які читав в

оригіналі. Є версія, що своє відоме «Читання про Бориса і Гліба» (так називається один із його творів про князів, проголошених святими Руської церкви) він написав грецькою мовою, оскільки «Читання…» вперше адресувалося читачам Візантії та інших країн християнського світу, де ця мова широко побутувала.

Ведучий 1: Нестора часто називають літописцем. Це так, він справді вів літопис, але правильніше його називати письменником та істориком. Не просто першим професійним істориком Русі, а батьком усієї нашої історії. Він дотримувався літописних форм і хронологічної послідовності викладу подій, але прагнення висловитися ширше й докладніше зумовило появу у його численних творах вставних оповідій в «Повісті временних літ» (згадаємо, наприклад, історію життя і смерті віщого Олега або розправу княгині Ольги з жителями міста Іскоростеня). Це виходить за рамки загальноприйнятих тоді офіційно сухувато–ділових літописних сказань. Так конкретизовано й художньо яскраво до Нестора ніхто не писав на Русі.

Ведучий 2: Батьком української літературної мови називають Т. Г. Шевченка. Саме в його творах українська мова забриніла з досі незнаною силою, натхненням, народністю, мудрістю. Шевченко своїм талантом показав величність і багатство мови, осягнув її як ніхто, відчув чарівну музику українського слова.

Ведучій 3: Рідна мова веде нас у чудовий світ мистецтва, літератури, влучних висловів. Та справжня її окраса – фразеологія. Тут знаходимо осуд людський і похвалу порядності, тут звучить іронія і гумор. І все це невимушено, тонко, дотепно. Прислів’я та приказки – неоціненна скарбниця народної мудрості. Кожне покоління збагачує її новими коштовними перлинами, вони супроводжують людство від сивої давнини і до наших днів.

Ведучий 4: Що в світі є іще миліш,
До серця близьке, близьке!
То мова рідної землі,
То пісня материнська!
Важкі були її шляхи:
І терен, і калина!
Вона пробилась крізь віки,
Як сонячне проміння,
В ній мудрість пройдених століть,
Краса мого народу,
Його священний родовід
Що вистояв негоду,
Немало є на світі мов,
А поміж ними рідна!
В ній радість сльози і любов,
І дума заповітна.
Вона нас гріла в дні негод,

Як сонця теплі бризки…
Без мови рідної народ,
Як дерево без листя
Вона рідня живій воді,
Наснага для здоров’я
Де б не лягли у нас путі –
Шануймо рідну мову!.

Ведучий 1: Мова – це показник культури людини. Недаремно говорять: «Заговори, щоб я тебе побачив». Зречення рідної мови призводить не тільки до мовної деградації, а й до самознищення особистості.

Ведучий 2: Як чудово, коли народ зберігає свою мову. Адже мова – це показник існування нації. Поки існує мова, існує народ. У різних куточках світу лунає сьогодні українська мова. Де б не проживали представники української діаспори: в Німеччині чи Австралії, Сполучених Штатах Америки чи в Канаді, – скрізь вони утворюють свої національні осередки, відкривають українські школи, випускають українську пресу, передають із покоління в покоління рідну мову, аби не загубився український родовід серед інших національностей.

Ведучий 3: Рідна мово моя українська,
В світі гордо, натхненно звучи!
Волелюбна моя, материнська,
Мово рідна моя, не мовчи!
Хай же світлою буде дорога
Серед різних нелегких доріг...
Ми звертаємось нині до Бога,
Щоб тобі, мово, він допоміг.
Матір Божа, свята і єдина,
Дай нам щастя, любові й тепла!
Щоб квітуча моя Україна
Рідну мову, як стяг, підняла.
Будь прихильною, Матінко Божа!
Жити праведно в світі навчи!
Щоб світила нам зірка погожа.
Мово рідна моя, не мовчи!

Ведучий 4: Вже скінчилось свято
І прощатись пора,
Ми бажаємо Вітчизні
Щастя, миру, добра.
Добро хай панує у вашому домі,
І мир нехай буде завжди.
Здоров’я міцного і щедрої долі
Бажаємо на довгі роки.
(*Відеопрезентація №2).*

Стефанів Л. Ю., викладач,
Львівське ВПУ дизайну і будівництва

УКРАЇНА ПАМ'ЯТАЄ – СВІТ ВИЗНАЄ

Мета: ознайомити учнів із жахливими фактами геноциду окупаційної влади проти українського народу, викликаючи жаль, співчуття, обурення і ненависть до катів; поглиблювати розуміння цінності свободи й незалежності України, а також особистої критичності кожного громадянина до її закріплення і зміцнення.

Оформлення: стіл, застелений вишитим рушником, пшеничні колоски з чорною стрічкою, чорна хлібина, запалена свічка.

Вступне слово вчителя:

80 років тому Україною гуляла смерть. Не було тоді ані війни, ані стихійного лиха, ані пошесті. Смерть мала ім'я – ГОЛОД. На родючих обширах вимирали цілі села і хутори; доведені до божевілля люди доходили до канібалізму, живі не встигали ховати мертвих, і їм на допомогу посилали військові підрозділи. Кордони України пильно охоронялися озброєною вартою. Ніхто не повинен був вибратися з того пекла.

Вісім місяців – від Покрови 32 року до Трійці 33–го – перетворили Україну на неозорий цвинтар. Ті вісім місяців були апогеєм голодомору, який поклав у могилу майже третину тодішнього населення України. То був акт прямого геноциду московсько–більшовицького тоталітарного режиму проти українського народу. Непоправно був підірваний генофонд нації, її фізичне здоров'я. Ця рана не загоїлась і понині. Через десятиліття простягає до нас руки голод – глибокими проваллями в демографічній структурі населення, мільйонами старих самотніх людей з навіки скаліченими долями; озлобленістю, недовірою, занепадом села, яке одвіку було творцем і хранителем духовного спадку нації, її мови й культури.

Під запис бою дзвонів звучать слова:

Хай палає свіча… Хай палає.
Поєднає вона нас в цей час.
Хай сьогодні спогади лунають.
Пам'ять світла, чиста і велична,
Пісня й слово хай єднає нас.
Гори, священна пам'яті лампадо,
В урочистій тиші під склепінням бань,
Щоб не підкралось забуття, як зрада,
З підступних замулених ковбань.

1–й ведучий: Історії пречисте джерело –
До нього спрагло припаду вустами.
І перекинуться в минувшину мостами
Рядки музейних згадок про село.

Проміння пам’яті сягне в найдальшу даль.
Його віків туманам не спинити,
І нам довіку у серцях носити
Землі своєї ревний біль і жаль.

2-й ведучий: В історії нашої держави тісно переплелися багато славних сторінок. Та з–поміж них особно представлена та, яку не дозволялося читати майже п’ять з половиною десятиліть. Та сторінка, яку тодішнє керівництво намагалося вирвати, щоб навіки забути про страшні події 1932–1933років, а назва цієї сторінки – «Голодомор».

1–й ведучий: Йшов жовтень 1932 року. Велика країна, яка охоплювала одну шосту суші, готувалася до чергового свята річниці Жовтневої революції. Називалася та країна Радянський Союз, а на чолі її стояв великий Сталін – вождь світового пролетаріату. Частиною цієї країни була Радянська Україна. Вона вважалася житницею Радянського Союзу, бо мала родючі чорноземи та працьовите населення. Українське селянство щоразу здавало державі багато хліба. Проте з кожним роком серед селян України дедалі більше зростало невдоволення хлібозаготівлями, селян примушувала вступити у колгоспи.

2–й ведучий: Ситуація в країні була досить складною, особливо на селі. В Україні суцільна колективізація повинна була завершитися восени 1931 або навесні 1932 року. Фактично вона завершилася набагато раніше. Селян заганяли в колгоспи шантажем і погрозами. Чимало селян , яких влада називала «куркулями» та «підкуркульниками», були примусово виселені з України, а їхні господарства були зруйновані. Проте створені колгоспи потерпали від злиднів, їм не вистачало техніки, сільськогосподарських машин, тяглової сили, робочих рук. Врожаї різко знизились. Хлібозаготівлі в державі зменшились, а цього партійне керівництво допустити не могло.

1–й ведучий: Сталін та його оточення вважали, що врожаї знизились через те, що українські селяни не бажають працювати і чинять опір державі. Було знайдено метод, як примусити селян вступити у колгоспи та привчити їх працювати як слід. Пізніше цей сталінський метод історики визначать як штучний голодомор 1932–1933 років.

2–й ведучий: Осінь 1932 року великого лиха селянам не віщувала. Врожай зібрали не гірший, ніж у попередні роки. Здається, майже повністю виконали план з хлібозаготівель. Але раптом за першим планом оголосили другий, третій, щоб уже повністю «розрахуватися» із державою. Спеціальні продовольчі загони, які вже встигли вивезти не тільки залишки для проживання, а й посівне зерно, все не вгамовувалися.

1–й ведучий: Держава вела справжню війну проти власного народу, проти селянства. Хлібороби стали безправними колгоспниками–кріпаками своєї держави. Від голоду помирали люди, які чесно трудилися. Свідок голодомору пише: «Коли розтанув сніг, почався справжній голод. У людей розпухли обличчя, ноги та животи. Усе начисто поїли. Ловили мишей, горобців, щурів, мурашок, хробаків. Мололи кістки на борошно і робили те саме зі шкірками і

підошвами до взуття. Обтинали старі шкури та хутра, щоб приготувати якусь подобу локшини. А коли зазеленіла трава, почали викопувати коріння, їсти листя та бруньки. Вживали все, що було: кульбабу, реп'яхи, кропиву.

Учень: Ні крихти в роті вже стільки діб.
Немов в гарячці я марю їжею.
Раптом десь голосно: «Свіжий хліб!
Кому, громадяни, свіжого хліба?»
Що кажете? Хліб? Біля нашого дому?
А голос мов дражнить, лунає на ґанку.
І я задихаюсь… І раптом кричу у нестямі:
Дайте! Ви чуєте? Дайте, бо збожеволію.
Мені… Хоч скоринку…
Ви чуєте, люди! Мені! Я благаю!
Мені! Я благаю!..
Нехай не свіжого… Ні, ні, я не їсти, нюхати буду.
Понюхаю тільки і знаю: виживу.

2–й ведучий: Так, віч–на–віч із лютим голодом і невблаганною смертю залишились майже всі українські села. Повсюди порядкувала смерть: на шляхах, в полі, в хатах. І косила безжально вона своєю косою і старих, і малих.

Найбільше число голодуючих зареєстровано в кінці лютого і на початку березня. Голодуючі сім'ї вживають в їжу різні сурогати (кукурудзяні качани і стебла, просяне лушпиння, сушену солому, гнилі буряки, картопляне лушпиння). Зареєстровано факти вживання в їжу м'яса кішок, собак і палих коней. Зареєстровано випадки людоїдства.

Пекельні цифри та слова
У серце б'ють, неначе молот,
Немов прокляття ожива
Рік тридцять третій…
Голод… голод…

Вимирали сім'ями. Уже не було кому і мертвих хоронити. А над деякими сільрадами вивішували чорний прапор. Це означало, що в селі не залишилося жодної живої душі. Вимирали цілі села.

Учень: Ні труни, ні хрестів, ані тризни.
Прямо в яму навіки віків!
Чорна сповідь моєї Вітчизни
І її затамований гнів.
Ні віночка, ні навіть барвінку.
Наче падалиць під вітрюган!
То причастя твоє, Україно!
Українцю, то твій талісман.

2–й ведучий: Голод 1932–1933 років охопив великі території – Україну, Північний Кавказ, Кубань, Поволжя. Померло від голоду за свідченням дослідників від 6 до 10 млн. чол. 7 серпня 1932 року Й. Сталін власноручно

написав закон про охорону соціальної власності, який за крадіжку колгоспної чи кооперативної власності передбачав розстріл з конфіскацією майна, або позбавлення волі строком не менш ніж на 10 років з конфіскацією майна. Сучасники назвали його законом «Про п’ять колосків».

Учень: Господи! Вседержителю наш! Чи ти осліп від горя і людських гріхів. Поглянь – червона орда знову жнивує на моїй землі. Глянь на ті покоси! Таких жнив світ не знає від сотворіння, таких покосів іще не бачили ні Земля, ні Небо! Невже і там, у Твоєму раю, є Україна, яку заселяєш віднині святими душами?

Сину Божий! Ісусе Христе! Спасителю наш! Порятуй від голодної смерті народ мій! Ти ж умів двома рибинами і п’ятьма хлібинами нагодувати п’ять тисяч. Сотвори диво – нагодуй. Порятуй!

Богородице! Матір наша небесна! Куди ж ви всі відійшли? Чого ж залишили мою землю і народ мій на поталу червоним дияволам?

І стояла вона, осліпла від горя, обдерта, сива, напівблаженна, мукою підпирала небо, моторошно роззиралася Мати – Україна, на велетенському хресті розіп’ята…

Учень: Голодная мати додому прийшла,
Маленькії діти упали додолу.
– О, мамочко рідная, їстоньки дай,
Умремо ми скоро без хлібця святого.
А матінка в жменці стиска картоплину
І плаче над дітьми, І тихо благa:
– О Господи милий!
Чи добра я мати, як дітям віддати картоплю шкода.
Чи добра я мати? Чи добра дружина?
Чому я не вмерла раніше за сина?
Чому не віддала себе на пожертву?
Чому я живу? Чому я не мертва?
Та дні мої лічені, нате вам, діти,
Останню поживу, що я добула
І вибачте мамі, що я не зуміла
Дітей врятувати від долі страшної,
Від долі страшної, що вас всіх чека...

1–й ведучий: Що таке смерть від голоду? Життєво важливі функції такі, як дихання і кровообіг, поглинають саму тканину і білкову речовину, тобто організм з’їдає сам себе. Прискорюються дихання і пульс. Зіниці розширюються. Становище стає зовсім загрозливим, бо найменше напруження може призвести до зупинки серця. Часто це трапляється й на ходу… З’являється загальна немічність. Тепер людина вже не може встати, повернутися на ліжку. В такому напівсвідомому стані голодуючий може протягнути тиждень, поки не зупиниться серце. Цей період нестерпний з огляду на те, що мозок працює і людина розуміє свою приреченість.

2–й ведучий: Тоді у людині нищилось людське. Голодна людина – це звір. Вона байдужа, ні на що не реагує, нічого не жаліє. Вона хоче їсти. У 31–му одна незаможна селянка врятувала дочку виселених до Сибіру куркулів. У 33–му вона з'їла власну дитину.

Байдужість і жорстокість – не протиріччя, а різні фази вмирання з голоду.

Учень: Ти кажеш, не було голодомору?
І не було голодного села?
А бачив ти в селі пусту комору,
З якої зерно вимели дотла?
Як навіть вариво виймали з печі
І забирали прямо із горшків,
Окрайці виривали з рук малечі,
Із торбинок нужденних стариків?
Я бачив в ту нужденну пору
І пухлих, і померлих на шляхах.
І досі ще мені стоять в очах…
А кажеш, не було голодомору?

1–й ведучий: Кінорежисер Лактіонов–Стезенко у 1989 р. створив фільм «Тридцять третій», в якому розказав про страшне горе, що випало на долю українського народу. В пошуках матеріалів режисер звертався до архівів газет і побачив, як скупо згадувала про цю біду наша кінохроніка і наша преса. І тоді він звернувся до живих очевидців, тих, кому є що розказати про голод 1933 року, просив прислати листи, фотографії інші документи.

З того потоку листів і народилась книга «Смак трави». Свідчення очевидців у ній підтверджуються великою кількістю документів, вилучених останнім часом зі схронів КДБ. Вона містить понад 380 сторінок, складається з листів, кожний з яких написаний кров'ю серця.

У книзі знаходимо список районів УРСР, куди на місце вимерлих від голоду в 1933 році у першу чергу переселяли вихідців з російських і білоруських регіонів. Ось деякі цифри: в Одеську область було переселено 6500 сімей з БРСР та Горьківського краю, у Дніпропетровську – 6500 сімей із західних областей Росії, в Донецьку – 3500 сімей з Івановської області, у Харківську – 4500 з Центральної чорноземної області. Всього 21000 сімей.

У численних документах – доповідних записках, протоколах, інформаціях, листах тощо – знаходимо факти і цифри, від яких кров холоне в жилах. Ось лише один з них – лист начальника Харківського відділу ДПУ Кацнельсона голові ДПУ УРСР Всеволоду Балицькому про поширення голоду.

Поряд з цим (йдеться про голодування, смерті, бездомних дітей) також прогресує людоїдство і трупоїдство. Непоодинокі випадки, коли батьки, які залишалися живими, вживали в їжу трупи померлих від голоду дітей. Також є ряд фактів, коли на фоні недоїдання члени родини вбивали найслабших, головним чином дітей, вживаючи їх м'ясо в їжу.

Для ілюстрації росту людоїдства по районах Харківської області характерні такі дані: на 1 березня – 9 випадків; на 1 квітня – 58; на 1 травня – 132; на 1 червня – 221;

Свідчення очевидців цих страшних подій:

1. Наталія зі Львова, 1920 р.н. (Прізвище не вказано).

Ми з мамою жили в її рідному селі Маячка Нехворощанського району (тепер Новосанжарського)…

Весною 33–го почався повальний голод. Коні падали на дорогах. Я носила їм воду (може підведуться!) Та де там! Налітали голодні люди з сокирами, і від нещасної скотини лишався тільки вологий слід. Мама порадила мені піти у колгоспні дитячі ясла, може, приймуть. Дітей до року там підгодовують: суп з макухи, пекли деруни з картоплі. Прийняли санітаркою. Відверто кажучи, була звичайною прибиральницею – возила мертвих дітей на цвинтар. Коли тобі тринадцять, тобою завжди розпоряджаються старші. Сама я б не взялася за цю справу, але старша няня, якій теж було лише сімнадцять, складала холодні кісточки дітей на тачку і ми у двох везли ховати. Запам’ятався кінець травня… Сонечко, вітерець віє… Вирішили навідатися до Прудивусів – там була дівчинка 6 років, сьогодні не прийшла до ясел. Зайшла в хату – всі мертві. Наша дівчинка лежить, витяглась свічечкою, рученята складені як годиться, личко ясне, високе…

Не взяли дівчинку на тачку, закопали біля хати.

На цвинтарі, біля церкви – велика яма… Першим кинули маленького хлопчика. Вийшло у мене якось невдало, і няня, яка мала більший досвід, облаяла мене… І лише тоді я прийшла до тями. Щось ворухнулось у грудях…

Наступного дня прийшла мати того хлопця, котрого я так невдало кинула в яму, спитала:

– Поховали окремо?

– Окремо, – відповіла я.

Пам’ятаю про свій вчинок і ніколи не забуду.

2. Огданська Любов Василівна , радгосп «Україна» Старобільського р–ну Луганської обл.

Бабусина хата стояла на горбочку, біля самої дороги, тому всі нещасні люди ішли повз нас, часто падаючи біля воріт – раді, що дорога скінчилась і вони прибились до якоїсь оселі. Сиділи, лежали…Вранці дехто з них був уже холодним. Бабуся клала на рядно померлого і цупком тягла до цвинтаря – добре що він був поряд. Коли вже зовсім не стало сил, останню жіночку прикрила землею біля самої дороги. Старі люди і зараз, простуючи біля тієї могили, вклоняються, хрестяться. І мені здається, що люди кладуть хрести і поклони не тій жіночці, що під хрестом, а тій страшній годині, яка накрила народ своїм чорним крилом.

Одного разу вийшла бабуся, як завжди… На призьбі побачила довжелезного, дуже худого чоловіка. Лежить ще живий.

– О Боже! Чоловіче, ти такий великий! Як я з тобою впораюся? Не вистачить сил дотягти до цвинтаря...

– Я так довго ніс свої кістки до рідного порога, а ви мене, мамо, і не признали! Я син ваш – Іван…

Не вдалося їй врятувати цю свою велику дитину. Помер через три дні… «Якби молочка хоч краплиночку, може, й врятувала б», – говорила моя бабуся, витираючи гарячі очі, в яких уже давно не було сліз, а вона терла, бо їй здавалося, що вони є.

3. Шубенко Надія Іванівна, 1926 р.н., м. Дніпропетровськ.

Під час голоду ми жили в с. Озерна на Полтавщині. У батьків нас було шестеро: четверо хлопчиків і двійко дівчат…

Тата призначали в комісію розкуркулення. Та коли він побачив, що розкуркулюють таких самих, як він, бідняків, відмовився…

Тоді комісія прийшла до нас. Усе забрали… Мама на колінках молила, щоб хоч буряки залишили, бо шестеро ж дітей! Все забрали до остатнього хвостика. …Хлопчики стали швидко спадати тілом, пухнути. Першим – трирічний Григорій. Він так спух, аж блищав. Все просив: «Мамо, дай хлібця!». Помер … За ним не стало мого напарника Василька – ми близнята були. А наш Петя – вже в другий клас ходив – помер остатнім. Було вже тепло, ходили калачики їсти… Пам’ятаю, у Петра був буквар, а в ньому – така картинка: Сталін тримає дівчинку на руках, а внизу підпис: «Сталін взяв на руки Нелю і згадав про всіх щасливих дітей!».

А цих «щасливих» дітей щодня вивозили на кладовище і кидали в ями, мов дохлих собак!

4. Кармазін Н. П. смт. Кагарлик Київської обл.

Ми з дружиною вчителювали у селі Шандра – це у Миронівському районі. Поряд з нами жили люди щедрі, працьовиті, культурні. Мало не в кожній хаті був якийсь музичний інструмент: балалайка, гітара, бандура, гармошка і навіть скрипка. У вільний час люди сходилися, грали, розважалися музикою.

Аж ось восени 32–го на трудодні не дали нічого. Перед новорічними святами люди вже перетрушували скирти соломи, щоб здобути хоч горщик зерняток, недогризених мишами.

Навесні смертність почалася страшенна! Вимирали не тільки в хатах, на печі …Йде людина за плугом, упала в борозну – там і знайшла собі могилу.

Трупи збирали хурою. Жбурляли вздовж, упоперек, туди рука, туди нога! Біля криниці повозку перевертали… Увечері сюди підігнали волів і вже волами трупи звозили до загальної могили.

Слайдова презентація.

1–й ведучий: Голод 1933р. – глибока рана в пам’яті цілого покоління. Проте історики тривалий час не могли говорити про цю трагедію. На десятиліття можна засекретити архіви. Можна в глибинах сховищ приховати викривальні документи, можна знищити сліди злочину. Але чи можна зітерти з пам’яті ці страхіття? Ні! Бо саме пам’ять є джерелом правди, яке живить

історію. І навіть через вісім десятиліть кожне слово з цього джерела озивається болем і розпачем, каменем лягає на серці небайдужої до чужого горя і страждань людини.

2–й ведучий: Подивіться, як тремтить вогонь. То він здригається від нечуваного безчинства, яке скоїли над українським народом у далекому 1933 році. Нехай кожен із нас торкнеться пам'ятю цього священного вогню – частинки вічного. А світло цих свічок хай буде нашою даниною тим, хто навічно пішов від нас, хто заради торжества справедливості жертвував собою. Вони повинні жити в нашій пам'яті….. .

Відкрийтесь, небеса!
Зійдіть на землю
Всі українські села й хутори.
Повстаньте всі, кому сказали:
– Вмри!
Засяйте над планетою всі душі!
Зійдіть на води й суші,
Збудуйте пам'яті негаснучий собор!
Давайте пом'янемо жертв голодомору 1932–1933 рр.
Хвилина мовчання.

Тімановська В. В., викладач,
Гайворонський ПАЛ, Кіровоградська обл.

МІЙ РІДНИЙ КРАЙ НІ З ЧИМ НЕ ПОРІВНЯТИ

Мета виховної години: на прикладах основних подій показати становлення Гайворонського району та м. Гайворона; окреслити його вагому частку в історії, культурі, економіці та науці; сприяти формуванню історичної пам'яті, вихованню патріотичних, громадянських почуттів ліцеїстів; формувати в учнівської молоді почуття особистої відповідальності за долю свого рідного краю, активної життєвої позиції, яка сприятиме процвітанню Гайворонщини в майбутньому.

Обладнання: символіка, портрети видатних особистостей, фотовиставка «Наш край», виставка книг, записи на дошці.

Музичне оформлення: пісня про Гайворон.

Міжпредметні зв'язки: історія, біологія, географія, українська література.

Епіграф

Мало любити свій рідний край,
Його треба знати.

М. Рильський

I. Організаційний момент.
II. Установчо–мотиваційний етап.
III. Повідомлення теми, мети й завдань виховної години.
IV. Сприйняття і засвоєння учнями нового матеріалу.

1. Вступне слово викладача: Славна історія Гайворонського району – це частина безсмертної історії України. Наша виховна година – це добрий привід для того, щоб частіше ставити собі питання: хто ми, звідки, де наші витоки, яким буде наше найближче майбутнє? Ми всі пишаємося з того, що на Прибузькій землі, овіяній легендами від скіфських поселень до сьогодення, живуть працьовиті, гарні й розумні люди.

2. Робота із епіграфом.

Один із найвидатніших поетів України XX століття – Максим Рильський, сказав такі слова, які є епіграфом нашої виховної години: «Мало любити свій рідний край,/ Його треба знати».

Чи погоджуєтесь ви із цією думкою? (*ліцеїсти висловлюють свою думку*).

Викладач: Пропоную нашу виховну годину провести у формі усного журналу «Мій рідний край ні з чим не порівняти».

Учень 1: Символіка Гайворонського району.

Герб. У середині щита на зеленому тлі зображене Золоте сузір'я Оріона. Його українська назва – сузір'я Плуга. Найкраще його видно на небі після 1 листопада. На Різдво сузір'я приймає майже земну поставу над обрієм: плуг неначе падає на землю. Женці пояснювали, що бог Сварог дарує людям Золотий Плуг, який у день Різдва падає на землю. З цього випливало, що хліборобство почалось за волею богів із початком світу. Отже, сузір'я Оріона є символом землеробства, яке з прадавніх давен до сучасності було і залишається основою діяльності давніх і нинішніх мешканців території району.

В обрамленні щита герба колосся пшениці, оповите синьою стрічкою, і хліб на вишитому українським орнаментом рушникові та словами: «Хліб, пісня, воля».

Прапор. Прямокутне полотнище із співвідношенням сторін 1:1,8. Його колір зелений. Він символізує надію, волю, добробут. З боку древка на полотнищі розташовані три срібні вертикальні смуги, ширина яких у співвідношенні 3:2:1 – символи трьох найбільших річок, які протікають територією району – Південний Буг, Яланець та Вікнина. У середині полотнища зображене сузір'я Оріона (Золотого Плуга), який символізує землеробство. Саме воно було і є основою господарської діяльності багатьох поколінь людей. Автор ескізів герба і прапора – Павло Космін.

Учень 2: Територіальний устрій району.

Га́йворонський райо́н – район на заході Кіровоградської області України, найвіддаленіший від обласного центру. Адміністративний центр – місто Гайворон. Населення становить 39496 (на 1 грудня 2011 року). Гайворонський район займає територію 0,7 тис. км² та налічує 29 населених пунктів, серед них місто Гайворон, селище Завалля, Сальково.

Належить до басейну ріки Південний Буг. Чарівні краєвиди приваблювали сюди людей з давніх часів. Наявність родовищ граніту, золота, графіту, мінеральної води, чорноземів, лісових масивів, розгалуженої мережі доріг створюють сприятливі умови для організації виробництва с/г продукції,

розвитку промислового виробництва, добування корисних копалин, переробної галузі, туризму та відпочинку.

Природні умови. На території району протікає річка Південний Буг. З корисних копалин промислово розробленим є родовище мегматитів, яке використовується для одержання буто–щебневої продукції. Сотні кубометрів Гайворонського граніту використано на будівництві Одеського залізничного вокзалу і Московського метрополітену.

Мінерально–сировинні ресурси району представлені 94 виявленими родовищами та розробками корисних копалин, які становлять 3% від загальної кількості їх в області. Найзначніший ресурсний потенціал району – це родовище та проявлення графіту, 26 по 14 проявлень припадає на граніт і магматит і різні глини. Решта – каолін – 12 проявлень, піски марганцеві і хромітові, вапняні, краснові глини.

Промислово розробляється Заваллівське графітове родовище, Гайворонське родовище граніту і цегляно–черепичної сировини.

Рослинний світ. Калина, степові первоцвіти, брандушка різнокольорова, тюльпан бузький, ковила, лілія, кизил, хвощ, латаття біле, аїр болотний, бузина чорна, глід, конвалія, звіробій, кропива, мати–й–мачуха, фіалка, чебрець, чистотіл, шипшина, валер'янка, живокіст, деревій, полин, ромашка та інші.

Основні сільськогосподарські культури – пшениця, кукурудза, ячмінь, овес, жито, гречка, соняшник, цукровий буряк.

Тваринний світ. Тваринництво представлене молочним і м'ясним скотарством, птахівництвом, вівчарством, розведенням і ловом риби. Поголів'я ВРХ становить 8,4 тис. голів, в приватному секторі – 4,5 тис. голів.

Природоохоронні об'єкти. На території району організовано декілька заповідних об'єктів: гідрологічну пам'ятку місцевого значення *«Іванкова криниця»* площею 2,5 га, заповідне урочище *«Сальківське»* площею 66,3 га.

Історія. Район створено в 1935 році. Він межує з Черкаською, Вінницькою, Одеською областями.

Учень 3: «Давня історія».

Благодатний клімат, родючі чорноземи, повноводна і багата на рибу ріка, чарівні краєвиди Прибужжя приваблювали сюди людей з давніх часів. Археологічні дослідження підтвердили, що понад Бугом люди селилися ще в добу неоліту, тобто у VI–III тисячоліттях до нашої ери. Це був час переходу від збиральництва і мисливства до землеробства й скотарства. У добу міді (IV–III тисячоліттях до н. е.) тут володарювали племена трипільської культури. На це вказує розкопане поблизу Гайворона трипільське поселення.
У VII–III століттях до н.е. (доба раннього заліза) тут жили представники землеробських племен. Ці кочові племена, яких давньогрецький історик Геродот називав скіфами, прийшли зі сходу у VII ст. і утворили Скіфську державу. Але у II столітті до н. е. скіфів витіснили сармати, а Сарматську державу зруйнували готи. У I тисячолітті нашої ери на Прибужжі проживали землеробські племена східних слов'ян. Вони свого часу входили до антського

племінного союзу, що уславився завдяки своїм відносинам з Візантією. Поблизу Гайворона археологами було виявлено поселення ранньослов'янської черняхівської культури (II–VI ст. н. е.). Ця культура була поширена головним чином на території України і займала майже всю лісостепову зону від Прикарпаття до водорозділу Дніпра і Дону. Наші предки вирощували зернові культури, обробляли землю дерев'яним плугом із металевим наконечником, житло будували на схилах річок та ярів. Глиняний посуд виготовляли за допомогою гончарного круга, зброю та знаряддя праці – з заліза, прикраси – з кольорових металів і скла. Стверджують, що племена трипільської культури залишили нам сучасні назви місяців: січень, лютий, березень, квітень, травень і т. д. Це свідчить, що вони були землеробами.

Учень 4: Ранньослов'янський металургійний центр.

У 1960–1961 роках біля Гайворона на невеликому острові Південного Бугу археологами розкопано і досліджено ранньослов'янський металургійний центр VI–VII століть н. е., який увійшов в історію під назвою «Гайворонське поселення». Було виявлено 25 залізоплавильних печей, залишки напівземлянкового житла, виробничий інвентар, предмети побуту, прикраси. П'ять печей залишились не пошкодженими, їх висота становила 60 см, а діаметр – 35–40 см. Печі були зроблені із звичайної глини. Руду сюди доставляли з с. Антоньового (поблизу Хащуватого), де були її невеликі запаси. Місце для такого поселення було дуже зручним, бо острів омивався водою, що служила захистом від ворога і звірів, навкруги густою стіною стояв ліс. У печі закладали один шар залізної руди і шар деревного вугілля, переважно із дуба. Ковальським міхом нагнічувалося повітря для більш інтенсивного горіння. Але досягти високої температури у таких печах було неможливо, тому виплавлене залізо не мало необхідних якостей. Тільки після того, як його нагрівали і перековували вже вдруге в кузнях, воно набувало необхідної міцності. У таких невеликих печах одержували за один раз 6–7 кілограмів заліза, що було на ті часи великою цінністю. Археологи знайшли на острові багор для вилову риби, керамічні вироби, срібні сережки та інші жіночі прикраси. Розкопки проводила наукова експедиція Інституту археології Академії наук України, яку очолював кандидат історичних наук В. Даниленко. Як повідомляла 24 вересня 1960 року районна газета «Шлях комуни», розкопані експонати, щоб не потрапити під затоплення водосховищем Гайворонської ГЕС, готувались до відправлення у Ленінградський Ермітаж, Державний історичний музей у м. Москві, Інститут археології Академії наук України м. Київ.

Учень 5: Історія створення м. Гайворона.

Місто Гайворон розташоване на лівому березі річки Південний Буг. Утворилось воно від злиття трьох сіл – Гайворона, Струнькова, Ташлика. Поблизу міста археологічними експедиціями виявлені поселення трипільської (III тисячоліття до н.е.) і черняхівської (II–V ст.н.е.) культур. У рамках європейської історії вони належать до одних з найдавніших. У 1960–61 рр.

досліджено Гайворонське поселення VI–VII ст., яке вважається одним із центрів чорної металургії давніх слов'ян.

Перша писемна згадка про поселення над Бугом датується 1752 роком. Тоді було виділено землю для церковних потреб. Як пише Ю. Сіцінський, у 1753 р. було збудовано дерев'яний храм і освячено на честь Святого Іоанна Предтечі. У 1889 р. споруджено нову цегляну церкву.

У XIX і на початку XX століття Гайворон, Струньків і Ташлик входили до складу Хащуватської волості Гайсинського повіту Подільської губернії. Жителі цих сіл були кріпаками. У 1869 р. пруський підданий Вільгельм Дистель на Південному Бузі спорудив греблю і млин, а в с.Ташлику – стельмашню, де виготовлялися вози, колеса та сільгоспінвентар. Млин був дерев'яний, тому в силу певних обставин він згорів у 1903 році. У 1904 р. збудовано вже кам'яний млин, на якому мололи борошно високого гатунку, тому в період 1904–1914 рр. його постачали до царського двору.

Щодо назви міста, то існують такі версії.

Перша версія. Слово «гайворон» складається з двох коренів «гай» і «ворон». Маючи старослов'янське походження, «гай» означає бережись, а «вор» розуміється, як злодій, загарбник, чужинець з поганими намірами. Отже, Гайворон – це бережись непроханих чужинців.

Друга версія. Гайворон знаходиться на межі лісостепової та степової природних зон, де знаходиться багато гаїв. У них гніздяться птахи і, зокрема, ворони. Із словосполучення «гай» і «ворон» могла виникнути назва населеного пункту.

Третя версія. На Прибужжі водяться такі птахи, як граки. Їх ще називають «гайворони». Можливо, від цієї назви і дали ймення поселенню. До речі, цей чорний птах є на гербі міста.

Учень 6: Розвиток поселенню дала вузькоколійна залізниця, яка була прокладена у 1897 році. На околиці с. Струнькова збудували вокзал, паровозне депо, залізничні ремонтні майстерні. Збільшувалася кількість жителів. Залізничній станції дали назву «Гайворон». Першим промисловим підприємством був винокурний (спиртовий) завод. Належав він пану О. Чарновському.

У 1917 р. створюється ревком, який дбав про охорону підприємств і проводив експропріацію поміщицьких земель. Під час громадянської війни Гайворон окуповували австрійські війська, армійські підрозділи армії Денікіна, захоплювали на невеликий проміжок часу озброєні загони отаманів Григор'єва, Зеленого, Волинця, Марусі, Левченка, Клименка, Махна та ін.

6 березня 1920 р. під час першого зимового походу армії УНР було звільнено від більшовиків Гайворон і Хащувате. У цьому поході відзначилася 1–а Запорізька дивізія Гулого–Гуленка.

Радянська влада була встановлена у травні 1920 р. з того часу відновлюється робота підприємств, функціонують школи, лікарня, бібліотека.

У 1924 р. відкривається школа фабрично–заводського учнівства, сільбуд, хата–читальня. Вживалися заходи щодо ліквідації неписьменності.

У 1923 р. в Україні проведено адміністративно–територіальну реформу. Гайворон, Струньків і Ташлик увійшли до складу Хащуватського району. У 1926 р. в цих населених пунктах проживало 6368 громадян.

Під час примусової колективізації утворилися колгоспи «Червона зірка», «Червоний промінь», імені Чубаря. Взимку 1932–1933 рр. в країні спалахнув страшенний голод. Виснажені і опухлі люди вмирали на полях, вулицях, долинах і в лісах.

У 1938 р. села Струньків, Ташлик і селище «Пролетарій» були об'єднані в селище міського типу Гайворон. 19 квітня 1949 року президія Верховної Ради УРСР віднесла Гайворон до міст районного підпорядкування і перетворила селищну раду у міську. До них у 1959 р. приєднано і село Гайворон.

(Повідомлення учнів про видатних людей Гайворонщини).

Учень 7: Професійний аграрний ліцей.

Навчальний заклад заснований у 1922 році як школа фабрично–заводського навчання (ФЗН), яка готувала робітників для залізничного транспорту: помічників машиністів паровозів, кочегарів, слюсарів, ковалів та ін. У 1941 році було випущено наймасовіший загін трудових резервів: 249 молодих кваліфікованих фахівців влилися в робітничі лави. У роки Великої Вітчизняної війни навчальний заклад було евакуйовано в м. Уфу. Одночасно з підготовкою фахівців здійснювалася допомага фронту: учні брали участь у виробництві танків, снарядів і зброї.

Після звільнення Прибужжя від німецько–фашистських загарбників школа ФЗН повернулася у Гайворон і продовжувала готувати кадри для залізниці. У 1953 році школа реорганізовується у сільське ПТУ–5 і розпочинає підготовку кадрів для села, а саме: трактористів, комбайнерів, водіїв, слюсарів. У 50–тих роках випускники училища брали участь в освоєнні цілинних і перелогових земель Казахстану.

З 1976 р. училище стало середнім навчальним закладом. З 1984 р. ведеться навчання кравців і вишивальниць. Щороку навчається 375 учнів. Багато вмінь і професійних якостей (педагогічних, управлінських, фахових) внесли колишні директори П. О. Борисов, І. А. Чернієнко, А. О. Маланіч, П. М. Руденко та інші працівники у створення матеріально–технічної бази ПТУ. В училищі тривалий час працювала викладач Н. І. Маланіч, яка удостоєна звання «Заслуженого працівника профтехосвіти України».

За роки існування зі стін навчального закладу вийшли тисячі фахівців масових професій. Серед них – Герой Соціалістичної Праці, директор радгоспу «Ніжинський» Кокчетавської області (Казахстан) В. П. Химич, Герой Соціалістичної Праці, комбайнер долинівського колгоспу імені Т. Г. Шевченка М. К. Рябокоровка, лауреат Державної премії України, доктор економічних наук, депутат Верховної Ради СРСР, екс–мер м. Києва В. А. Згурський та багато інших.

Учні ліцею тричі виборювали в області призові місця на змаганнях «Кращий орач», ставали переможцями у конкурсі з фахової майстерності. У 2003 році профтехучилище отримало статус ліцею. Нині в ньому оновлюється матеріально–технічна база, ведеться підготовка конкурентноздатних кваліфікованих робітників.

Директор ліцею – Ярко Ірина Василівна, нагороджена нагрудним знаком Антона Макаренка.

V. Підсумок виховної години.

Слово викладача: Слава неповторного Прибузького краю завжди трималася й тримається на високій професійності його людей, невпинному творчому пошуку, надійному слові й найвищій відповідальності за подальшу долю свого краю. Гайворонщину звично називали й називають «кузнею кадрів» — до того ж, як управлінців, так і фахівців усіх галузей виробництва, науки, культури. І це дійсно так. Журавльов Валерій Михайлович, Заболотний Петро Михайлович, Захаренко Катерина Юхимівна, Зеленяк Олег Петрович, Іценко Леонід Онисимович, Кадук Зоя Миколаївна, Кіпніс Лев Елюкімович, *Кобзон Йосип Давидович,* Колесник Андрій Ілліч, Комірний Олександр Іванович, Костюк Віталій Тимофійович, Крутий Ігор Якович, Мельник Анатолій Іванович, Олійник Борис Степанович, Паламарчук Людмила Сидорівна, Перекальчук Олеся Петрівна, Пилипенко Валентина Валентинівна, десятки й сотні інших гідних імен широко відомі не тільки у нас, на Гайворонщині, але й далеко за її межами.

Література

1. Павличук О. Гайворонщина – перлина Подільського краю / О. Павличук, О. Комірний. – Кіровоград : Центрально–Українське вид–во, 2004. – 160 с.

2. Скарби Прибужжя / за заг. ред. Н. Земнорій). – К. : [б. в.], 2004. – 101 с.

Шпак М. М., практичний психолог,
Мандзюк Т. М., соціальний педагог,
Вище професійне училище радіоелектроніки, м. Чернівці

ТОК – ШОУ «РОЖЕВІ ОКУЛЯРИ»

Виховний захід з профілактики торгівлі людьми
в рамках проекту ЧОГМО «Сучасник»
«Очі – для пильності, руки – для дій, а життя – для успіхів»

Мета: підвищити рівень поінформованості та усвідомлення учнями гостроти проблеми торгівлі людьми, обговорити причини, форми та ознаки цього явища; продемонструвати небезпечні наслідки та шляхи потрапляння в ситуацію торгівлі людьми; ознайомити з національними і міжнародними документами щодо попередження торгівлі людьми.

Дидактичне забезпечення: мультимедійний проектор, презентації на тему: «Факти про торгівлю людьми», «Ідентифікація людей, які постраждали від злочину – торгівля людьми», «Торгівля людьми, її причини та наслідки»,

«Юридичні аспекти злочину – торгівля людьми», матеріали з Інтернету (соціальна реклама), рожеві кульки з правилами безпеки (для кожного учня).

Соціальний педагог: Торгівля людьми – одне з найнегативніших явищ сучасного суспільства. Жертвою торгівлі людьми може стати будь–яка людина, незалежно від віку чи статі. Це насильницький шлюб, примусова праця в домашньому і промисловому господарствах, будівництві, народження дитини примусово чи на замовлення, використання в сексуальному бізнесі, вилучення і трансплантація органів. Тому важливо сформувати в молоді усвідомлену громадянську позицію, розвиток навичок відповідальної і, водночас, безпечної поведінки.

Практичний психолог: Проблема торгівлі людьми набула особливого значення, адже кількість постраждалих щороку збільшується. Важливим і необхідним є підвищення рівня обізнаності учнів із причинами і наслідками даної проблеми для того, щоб вони володіли необхідними знаннями і змогли розпізнати життєво небезпечні ситуації та знали, куди звернутися за допомогою. Ми хочемо, але, на жаль, не можемо змінити ваше життя. Однак ми можемо навчити Вас розпізнавати небезпеку.

Сьогодні пропонуємо Вам взяти участь в ток–шоу «Рожеві окуляри» з актуальної теми «Торгівля людьми: причини та наслідки».

Хід виховного заходу

Ведучий: Доброго дня, шановні глядачі!

Ми розпочинаємо ток–шоу «Рожеві окуляри» і я його ведучий – Миронець Владислав. Ми хочемо, але не можемо зробити Ваше життя безпечним. Однак ми можемо навчити Вас розпізнавати небезпеку. (дод. 1. ***Презентація*** «Факти про торгівлю людьми». 1 слайд: 800 тис. осіб щороку потрапляють в рабство; 2 слайд: Більше 12 млн. людей у світі примусово працюють, з них близько 2,5 млн. – у результаті торгівлі людьми; 3 слайд: Більше мільйона дітей щороку стають жертвами торгівців людьми; 4 слайд: Людей продають у рабство в 127 країнах світу; 5 слайд: В одинадцяти державах відмічено «дуже високий» рівень активності викрадачів людей, серед них – Росія, Україна, Білорусь, Молдова Литва; 6 слайд: Щороку в Україні, Білорусі, Болгарії, Молдові, Румунії до тенет работоргівців потрапляє близько 225 тис. людей. При цьому Україна є лідером Східної Європи за кількістю постраждалих.

Ведучий: Мета нашого сьогоднішнього ефіру – розкрити актуальність проблеми торгівлі людьми і озброїти Вас необхідною інформацією. На жаль, існує дефіцит інформації щодо цієї теми. А що про цю проблему знаєте Ви?

Хочу запропонувати Вам невеличкий тест, який допоможе виявити Вашу власну позицію щодо проблеми торгівлі людьми. Я буду ставити запитання та запропоную до кожного з них по 4 варіанти відповіді. Відповідно до номеру відповіді, який Ви обираєте, загніть стільки пальців на руці.

І. Що Ви знаєте про торгівлю людьми та комерційну сексуальну експлуатацію?

1. Я чую про це вперше.

2. Я чув про це, але точно не знаю про що йдеться.

3. Це проблема, про яку я знаю і вважаю її дуже серйозною.

Зробіть вибір і не розгинайте пальчики. Отже, продовжуємо.

ІІ. Торгівля людьми у нашій країні –

1. Практично відсутня.

2. Не є поширеним явищем.

3. Реально існує.

Оберіть варіант, який Вам підходить, і загніть пальці.

ІІІ. Якщо я хочу отримати детальну інформацію про торгівлю людьми, то я:

1. Дізнаюсь у знайомих.
2. Скористаюся матеріалами у засобах масової інформації.
3. Проконсультуюсь у спеціалістів.

Отже, результати тесту. Ті з Вас, кому вистачило пальців однієї руки, – Ви майже не знаєте про існування проблеми торгівлі людьми в нашій державі і ставитеся до цієї проблеми не дуже серйозно. Тому Вам необхідно найближчу годину провести тут з нами.

Чи є серед Вас ті, кому вистачило пальців обох рук? Ви знаєте і орієнтуєтеся в темі, але бажаєте дізнатися більше. Тому, я сподіваюсь, Вам буде цікаво провести найближчу годину тут з нами.

Отже, дякую Вам за участь в онлайн–тестуванні. А ми продовжуємо. Хочу запросити до нас у студію людей, які не тільки знають, але й безпосередньо працюють у цій сфері.

Соціальний працівник громадської організації «Безпечне майбутнє» – **Лисінська Альона Віталіївна**

Психолог–консультант громадської організації «Безпечне майбутнє» – **Мензак Надія Михайлівна**

Юрист центру соціальних служб – **Данилюк Іван Дмитрович**

Перш ніж ми перейдемо до обговорення нашої теми переглянемо рекламу.

РЕКЛАМА

Ведучий: Альоно Віталіївно, подолання проблеми торгівля людьми є щоденною Вашою працею. Чи могли б Ви розповісти нашим глядачам, що таке торгівля людьми, її причини та наслідки.

Виступ соціального працівника – презентація «Торгівля людьми, її причини та наслідки».

Ведучий: Побутує думка про те, що у рабство потрапляють лише жінки задля сексуальної експлуатації. Чи це так?

Соціальний працівник: Злочин «торгівля людьми» не обмежується тільки сексуальною експлуатацією, це може бути і рабство, втягнення у злочинну діяльність, примусова праця, використання у збройних конфліктах. Тому чоловіки також можуть бути потенційними жертвами. За статистикою серед осіб, що постраждали від торгівлі людьми 36% – чоловіки. Це значний показник, адже чоловіки менш схильні шукати допомоги, ніж жінки.

Ведучий: Росія в очах багатьох українців досі є «братньою державою», яку навіть не вважають «закордоном». Українських заробітчан приваблює відсутність візового режиму, володіння мовою. Наскільки це небезпечно?

Соціальний працівник: Росія – основна країна призначення для українських жертв. На її територію припадає 37% потерпілих, друге місце – Польща (20 %), третє – Туреччина.

Ведучий: Дякую, пані Альоно!

РЕКЛАМА «Дитяча праця».

Ведучий: Не кожна жертва злочину «торгівля людьми» здатна впоратись із ситуацією, що склалася, а тим більше звернутися у відповідні інстанції. Зазвичай таким людям потрібна стороння допомога. Пані Надіє, що ви можете розповісти нам про це.

Виступ психолога – презентація «Ідентифікація людей, які постраждали від злочину «торгівля людьми»

Ведучий: Існує стереотип, що лише малоосвічені люди можуть стати жертвами торгівців людьми.

Психолог: Так, так. «Зі мною такого не станеться» – зазвичай кажуть студенти, до яких ми з колегами приходимо із профілактичними лекціями. Більшість із них не усвідомлюють, що саме молоді люди віком від 18 до 25 років становлять групу ризику. За статистичними даними 54% жертв торгівлі людьми мають вищу або неповну вищу освіту.

Ведучий: Чи можна за якимись особливими ознаками розпізнати вербувальника?

Психолог: На жаль, досить важко. Адже вербувальниками можуть бути знайомі, друзі або родичі. Цим людям найбільше довіряють і не чекають від них небезпеки. За інформацією МОМ, 17% постраждалих були продані в рабство своїми друзями, близькими.

Ведучий: Дякую! А зараз у нас музична пауза.

Лунає пісня «Емігрант».

Ведучий: Іване Дмитровичу, скажіть, будь–ласка, чи можна довести вину і покарати торгівців людьми?

Юрист: Торгівля людьми – це кримінальний злочин, що в Україні, як і у багатьох країнах світу, карається ув'язненням від 5 до 15 років із конфіскацією майна. А у деяких державах, наприклад, США та Канаді, – довічним ув'язненням.

Виступ юриста – презентація «Юридичні аспекти злочину «торгівля людьми».

Ведучий: Чи обов’язково торгівля людьми передбачає перетин державного кордону?

Юрист: Не обов’язково їхати за кордон, щоб потрапити в залежність від експлуататора.

За статистикою МОМ, у 2008 році 4% постраждалих від торгівлі людьми потрапили у рабство у межах України. Найбільше від цієї проблеми

страждають діти – одна з найбільш уразливих верств населення. Для того, аби потрапити у неволю, їм не потрібно перетинати кордон – пройдіться лише вулицями вашого міста і зверніть увагу на дітей–жебраків...

Ведучий: Дякую, Іване Дмитровичу! І знову невеличка пауза.

РЕКЛАМА

Ведучий: *У нашій студії присутній представник Чернівецької обласної громадської молодіжної організації «Сучасник»* – **Ігнатьєва Альона Миколаївна**. Надаю їй слово.

Ведучий: А на завершення нашого ток–шоу, я попрошу волонтерів роздати кульки глядачам. У кожного є кулька ? Підніміть руки вгору!

Погляньте на цю кульку, вона рожева, гарна, блискуча, тішить погляд, в середині щось є…потрясіть і Ви почуєте. Ось, так само відбувається і в житті, багато що ми сприймаємо крізь призму рожевого скла, маючи недостатньо інформації, створюємо самі гарні рожеві ілюзії. Ілюзії безпечного життя, ілюзії доброти людей, а в той момент небезпека чатує десь дуже близько. А що там в середині не завжди вистачає сміливості дізнатися. Так ось, я хочу, щоб Ви зрозуміли, що в кожної людини в житті завжди є вибір: залишитись із рожевою ілюзією в руках чи отримати реальну інформацію і мати можливість уберегти себе від небезпеки.

Я завжди обираю реальну інформацію!

Література

1. Безпальча Р. Запобігання домашньому насильству і торгівлі жінками : підручник з проведення тренінгів / Р. Безпальча. – Вид. 2–ге, оновлене. – К. : [б. в.], 2004. – С. 115–152.
2. Запобігання торгівлі людьми та експлуатації дітей : навч.–метод. посібник / К. Б. Левченко, О. А. Удалова, І. М. Трубавіна та ін. ; заг. ред.. К. Б. Левченко та О. А. Удалової. – К. : Міленіум, 2005. – С. 203–209.
3. Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція : метод. посіб. для виховної роботи з учнями з питань протидії торгівлі людьми :11 клас / наук. кер. та ред. І. Д. Звєрєвої та Ж. В. Петрочко. – К. : ТОВ «Основа», 2012. – 132 с.
4. Як підвищити рівень усвідомлення проблеми торгівлі людьми? : посібник для тренінгу / за підтримки Представництва Міжнародної Організації з Міграції в Україні : Програма з протидії торгівлі людьми. – К. : [б. в.], 2005. – С. 3–29.
5. Відео – http://www.youtube.com/watch?v=LsxWJb1IyNI
7. Відео – http://www.youtube.com/watch?v=vUI40pZAqTU
8. Відео – http://www.youtube.com/watch?v=thT9_6Ugsys

НАВЧАЛЬНО–МЕТОДИЧНЕ ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

СУЧАСНЕ ВИХОВАННЯ В ПРАКТИЦІ РОБОТИ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

(на допомогу класному керівнику)
Збірник виховних заходів

Укладач:
Сліпчишин Л. В., старший науковий співробітник Львівського НПЦ ІПТО НАПН України, кандидат педагогічних наук

Верстка: *Лозинська М. А.*
Літературний редактор: *Бабій І. В.*